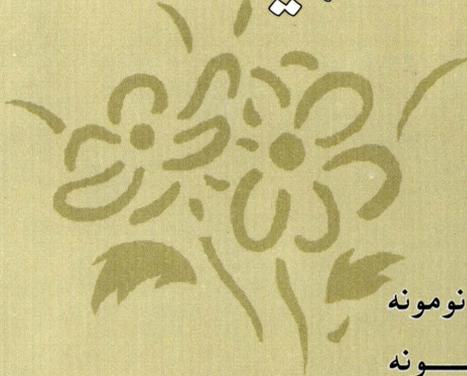

ښکلي نومونه

او ادبي تخلصونه

❖ ماشومانو ته بنایسته نومونه

❖ حلمیو ته نوي تخلصونه

❖ د نامتو لیکوالو، شاعرانو د تخلصونو

او د هغوی د بچیو له نومونو سره پېژندگلوي

لیکوال:

فدانظري

د پښتو او پارسي
نومونو او تخلصونو
لارښود

ښکلی نومونه

او

ادبی تخلصونه

- * ماشومانو ته ښایسته نومونه،
- * ځلمیو ته نوي تخلصونه،
- * د نامتو لیکوالو، شاعرانو او هنرمندانو له تخلصونو او د هغوی د بچیو له نومونو سره پېژندگلوې.

لیکوال

فدا نظری

گوران استاد
رغیحه
پښتني مینه
فدا نظری

د کتاب ټول چاپي حقوق په خپروونکي اړه لري

* بنکلي نومونه او ادبي تخلصونه
* لیکوال: فدانظري

* کمپیوټرچاري: مطیع الله روھیال
* لومړی چاپ: ۱۳۸۹ ش - ۲۰۱۰ ع
* کچه: ۱۳/۵۰ × ۲۱ سانتي متره
* چاپ شمېر: دوه زره ټوکه
* د مخونو شمېر: ۳۵۲
* د خپرونو لړ: دوهم

* خپروونکی: روھیال نشراتي مؤسسه
* کندهار - افغانستان
* تلیفون: ۰۷۰۰۳۲۶۰۱۱
* ایمیل: mrohial@yahoo.com

خو تر مخنی خبري

دا يو څرگند حقيقت دی چي د هر قوم او ملت د خلگو نومونه د هغه ملت د پېژندگلوۍ هينداره ده.

د بيلگې په توگه: که د خلگو نومونه تتانبه، تانيا، سويته يا يوره، پوتين او نيکلای وي دستی پوهيرو چي د روسيې دي. که چودري، بهتي، بهتو او يا لغاري نوم ولري په څرگنده پاکستانيان دي.

سميت، کولن او يا مارگریت^(١) د انگریزانو نومونه دي.

فورډ، کسينجر او بش^(٢) د امريکا د هيواد نمابندگی کوی.

ناصر، اسد او ليث عربي نومونه شمېرل کېږی.

ياو، چانگ، ليا ننگ^(٣) د چين د ملت خلک دي.

نو پوښتنه داده چي ولي به موږ افغانان د بريالي، خير، زړگي يا زړلبنسته، موسکا، ملغلره او داسي نورو زرهاوو سوچه افغاني نومونو او تخلصونو، چي په دغه ټولگه کي را غونډه سوي دي، په ايښودلو سره کافران کېږو.

د ټولني د غړو د نومونو څرنگه والی د ملي شعور د ودي درجه ښيي او پر ماشومانو د پرديو نومونو د ايښودلو دود، د هيواد پر خلگو د بيگانه کولتور د ترپلو او فرهنگي ښکيلاک څرگندوی دي.

Smith, Collin, Margaret. ^(١)

Bush, Kissinger, Ford ^(٢)

Yao, Chang, Liang. ^(٣)

هره ورځ د هیواد په دننه او بهر کی په زرهاوو ماشومان نړۍ ته راځي، خو میندي او پلرونه یې نه پوهېږي چې څرنگه یو ښکلی نوم باندې کښېږدي او له چا سره سلا وکړي. دوی باید پاملرنه وکړي چې که پر خپلو ماشومانو ښکلي او ښه نومونه کښې نه ږدي؛ هغوی به د ژوند تر پایه د خپل نامه څخه رنځ وړي او یا به په شرمېږي.

کله هم چې هر ماشوم تنکی ځلمی سي غواړي ځان ته یو مناسب تخلص خوښ کړي خو نه پوهېږي چې چیرې پسي وگرځي او له چا سره سلا وکړي. کله ناکله هم دوی په تلوار یو تکرار، اوږد او بې معنی تخلص غوره کړي خو بله ورځ یې هغه بد ایسي او پر پښیماننه وي. لږ تر لږه په هرو درو ځلمیانو کی یوه دغه ترخه تجربه آزمویلی ده.

باید ښکلی، د ښې معنی لرونکی، ملي او افغاني نوم او تخلص غوره سي. خو دا چې دغه کار څرنگه وسي د "ښه او ښکلي نوم او تخلص کوم دي او څرنگه باید غوره سي" تر عنوان لاندې زموږ لنډې مشورې په بشپړه پاملرنه سره ولولئ.

د هغې ورځې په هیله چې زموږ ټول مېړنی ولس ښکلي، ملي او افغاني نومونه او تخلصونه ولري.

څو غوتې پسي وهې په لاس به در سي

چا ویل چې په دریا ب کي گوهر نسته

***

چه جورها که کشیدند بلبلان از دی

بیوی آنکه دگر نوبهار باز آید

فدا نظری

بڼه بڼکلی نوم او تخلص کوم دی او څرنگه باید غوره سي؟

بڼه بڼکلی نوم او تخلص باید لند، د بڼې معنی لرونکی، آهنگین او داسي کلیمې وي چي په خپل چاپیریال کي بد تلفظ نه سي. د بېلگي په توگه: د نجونو لپاره ملغلره، برېښنا، خانگه، آرزو، پانگه، مینه او موسکا. د زرينه ماشومانو لپاره غرزی، پژواک، واکمن، ننگيال، لایق، میوند او څپاند؛ لنډي، د بڼې معنی لرونکي او یو ډول آهنگ لرونکي کلیمې دي. دغه نومونه هیڅکله نه زړېږي او په هیڅ توگه بد نه تلفظ کېږي.

ځیني نومونه د مثال په توگه (مشک) یوه ډېره قیمتي او د بڼه بوی لرونکې ماده ده چي عطرونه ځني جوړوي او همدغه کلیمه ډېر بڼکلی او لند نوم هم دی؛ خو په کندهار کي ځینی هغه د (م) په زور تلفظ کوي چي داوبو او غوړو ژي ته وايي. البته دغه ستونزه د وطن په بېلو بېلو سیمو کی توپیر سره لري.

همداسی د هیواد د ډېرو وتلو، نامتو لیکوالو، شاعرانو او پوهانو تخلصونه لکه پژواک، الفت، رشاد، بېنوا، خادم، لایق، شاکر او داسي نور ټوله د ډېرو بڼکلو او بڼو نومونو په توگه ایښودل کېدای سي؛ خو باید په هیڅ ډول د تخلص په توگه غوره نه سي.

ډېره شونى ده چې د يو چا خپل نوم خوښ نه وي. زما د معلوماتو له مخي په هيواد كې مليونونه داسي كسان سته چې خپل نومونه يې نه دي خوښ او زه هم يو له هغوى څخه يم.

خو پوښتنه داده چې د دغې ستونزې څرنگه چاره كېداى سى؟
زما جواب دا دى چې د ځلميانو لپاره دغه كار ډېر ساده دى. كله چې ځوانان تخلص غوره كوي دهغه سره دي يو ځاى ځان ته نوى نوم هم پيدا كړي. د دغه كتابگوټي د نومونو څخه دي يوه كليمه نوم او بله تخلص كړي. ډېرو داسي كړي دي او نتيجه يې په بشپړه توگه د ډاډ وړ ده.

د بېلگې په توگه:

د افغانستان د دري ژبې ډېر نامتو شاعر واصف باختري او د پښتو د شعر ستر شاعر او ملي شخصيت سليمان لايق گورو. د لومړي نوم محمد شاه او د دويم دا غلام مجدد و. د تخلص د غوره كولو په ترڅ كې يوه ځان ته واصف او بل سليمان نوم غوره كړ.

خو د زړښت په وخت كى؛ مثلاً زه چې د عمر د شپيتو په شاوخوا كې يم دغه كار ځانته ناوخته گڼم؛ كه څه هم وايي ماهى چې هر وخت په اوبو كې ونيسې تازه وي.

گرانو ميندو ته زما مشوره داسى ده:

له هغه پيل څخه چې ماشوم ته اميد واره ياست؛ دغه كتاب او يا بل نومښود پيدا كړئ؛ هغه په خورا پام او حوصله سره ولولئ؛ د هغه څخه شل - دېرش نومونه نښاني او ياداښت كړئ؛ بيا د هغوى تر منځ درى - څلور نومونه غوره كړئ او په دې هكله د كورنى د غړو،

دوستانو او نورو څخه تر سلا او مشورې وروسته پر یوه ښکلي او
خواره نوم وروستی پرېکړه وکړی.

که لازمه سي زه په ډیر ویاړ او ورین تندي په دې برخه کي مشورې
ورکولو ته چمتو یم.

زما د اړیکو آدرس د دی کتاب په وروستي مخ کي سته. دغه ټولي
یوازي او یوازي مشورې دي؛ وروستی خبره ستاسي ده.
د پاک خدای نه تاسي ته د بری په دعا

فدا نظري

آ

آبدار:

بناغلی، پتیالی، د عزت خاوند، مخور، خُلبدونکی، جوهر لرونکی او باعزتہ. دغه ډېر ښه تخلص او که مونث یعنی آبداره وویل سي نو ښه ښځینه نوم هم دی.

آبرو:

پت، حیا او عزت.

که له دې زمانې تېر سوې په آبرو کي
گوره تېر شوې علي خانه په صراط
(علي خان خټک)

په پارسي ژبه کي د وروڅو مانا هم لري. آبرو ډېر ښکلی او نوی ښځینه نوم دی.

آتش:

د اور په معنی دی: تند، تېز، انقلابي، اور لرونی.
آتش د یوه انقلابي سړي لپاره مناسب تخلص او د یوه نارینه کوچني لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

آرا:

د آرایش، زېب او زینت مانا لري.

په افغانستان کي اکثره دغه نوم د بلي کليمې سره په ترکيب کي راځي، مثلاً: جهان آرا چي نړۍ په ښکلې يا شهر آرا چي ښار په ښکلې وي. آرا يوازې هم ډېر لنډ او په زړه پوري نوم دی.

من اگر خارم اگر گل چمن آرايي هست

(حافظ)

آراسته:

يعني آرايش سوی، ښکلې، ښايسته سوې او فيشني ښځه. زيبا، منظم، پاک او سوتره ته هم وايي. د نجلۍ لپاره ښه نوم دی.

آرام:

کرار، ورو، بېغمه، هوسا، ثابت، په امن او سوله کي، څوک چي په زړه ډاډه او بېغمه وي. آرام ښکلې نرينه نوم دی.

آرزو:

هيله، اميد، ارمان، غوښتنه، خواهش. د نجونو لپاره ډېر نازنين نوم دی. په تېره بيا چي پلار او مور يې د لور لړولو ډېر ارمانجن وي.

درديست ارزو که به پرهيز به شود

(ناصر خسرو)

آرش:

ځلېدونکې، روښانه، روڼ. د فردوسي د شاهنامهې له مخي آرش د منوچهر په لښکرو کي د

یوه تکړه نښه ویشتونکي پهلوان نوم دی چې د افراسیاب پر لښکرو باندي بریالی سو.

آرش د اروا بناد اسحاق ننګیال د زوی نوم دی. آرش وړ نرینه او ښځینه نوم او تخلص دی.

آریا:

د نجیب، پاک او آزاده مانا وي لري. هغه څه چې په آریانا او آرین پوري تړاو لري. وایي سکندر د هریرود پر غاړه په دې نامه یو ښار آباد کړ چې ښایي اوسنی هرات وي.

آریانا:

د آرین د توکم ټاټوبی، د آریایانو د اوسېدنې ځای. آریانا د افغانستان ډېر لرغونی نوم دی، آریانا د افغانستان د یوه تجارتي تلوېزیون نوم هم دی چې انجنیر بیات یې څښتن دی. برسېره پر دې د هیواد په دننه او بهر کې ډېر افغانان خپلي لوني، شرکتونه او تجارتي مؤسسې په دغه نامه نوموي. زما د دوهمي لور نوم هم "آریانا نظري" دي.

آریایي:

آرین، د آریانا د سیمې، د آرین له ټبره. هغه څه چې په آریانا پوري تړاو لري. آریایي هم ښکلي نوم او هم تخلص کېدای سي.

آرین:

آریایي، د آریانا اوسېدونکی، د آریانا د اوسېدونکو د ټکم نوم.

عبدالرشید آرین د افغانستان یو مشهور سیاسي شخصیت دی
چي په ۷۰ میلادي لسيزه کي د عدلیې وزیر او بیا ډیپلوماټ و.
آرین ډېر ښه نوم هم دی.

آزاد:

سرلوری، خپلواک، بېله بندیزه، هغه څوک چي د بل چا مریې نه
وي او یاد بل چا تر واک لاندې نه وي. ډېر ښه نوم او تخلص دی.
من لاله آزادم خودرویم و خودبویم
در دشت مکان دارم فارغ زلب جویم

آزاده:

آزاده، اصیله، نجیبه، شریفه.
"آزاده" د افغانستان د راډیو یوه نوښتگره او خوږ آوازې
سندرغاړې ده. آزاده ښکلی ښځینه نوم او تخلص دی.

آزمون:

ازموینه، امتحان، تجربه، ازمايښت.
د هلکانو او نجونو لپاره ډېر ښه نوم دی، یو پارسي متل دی:
"هر چیز به خود نیازمند است و خرد به آزمون".

آسمایي:

په پخواني یونان کي آسمایي د غرونو رب النوع ته ویل کېده، په
سسکریت ژبه کي (آس) یاني آرزو او (مائي) یعنی مور. د آرزوگانو
مور، ستره آرزو. آسمایي اوس یو نرینه او ښځینه نوم دی. پخوا د

نجونو نوم و.

ارواښاد آسمایي دکابل پوهنتون د فلسفې استاد او لیکوال و.

آسوده:

آرام، هوسا، بېغمه. هغه څوک چې هیڅ تکلیف نه لري.
آسوده ښه مانا لرونکی ښځینه نوم او نرینه تخلص دی.

آشتي:

سوله، جوړه، روغه، دوستي، د جگړې او پاروني ضد.
آشتي دنجونو لپاره ډېر ښکلی او لنډ نوم دی.

آشوکا:

د افغانستان او سیمې د یوه ډېر پخواني پاچا او واکمن نوم و. د ده
په وخت کې بودايي مذهب ډېره پراختیا ومونده او تر جیحون پوري
ورسېد.

آشیانه:

د الوتونکو حیواناتو د اوسېدوني ځای، ځالگۍ او ځاله.
دنجونو لپاره ډېر ښکلی نوم دی. عطار وايي:
مرغ دل از آشیان دیگر است

آغاگل:

آغاگل او گل آغا یوه مانا لري. آغا (آقا) د عزت او احترام کلیمه
ده چې د دربار یا دولت د کارکوونکو د نامه سره راځي. آغاگل او گل

آغا ډېر رواج افغاني نومونه دي.

آفتاب:

لمر، خورشید، مهر. دغه بنکلی نوم ډېر دود دی. مولوي وايي:
من غلام آفتابم همه ز آفتاب گويم

آفتاب بلند:

يانې لوړ لمر. دغه نرينه نوم په کندهار کي له پخوا څخه دود دی. آفتاب بلند، مهتاب بلند، جهان بلند په يوه وطنپاله کند هاری کورنی کي درو وړونو نومونه وو.

آفرين:

شاباس، شاباسی، دستایلو برغ او آواز دی.
دغه بنایسته بنځینه نوم ډیر لنډ او خوږ دی.

آفاق:

د آسمان کنارو ته وایي. دافق جمع ده او دنړۍ مانا هم لري.
آفاق د پارسي ژبي د نامتو شاعر نظامي گنجوي د مېرمني نوم و.
د امير حبيب اله خان يوه لور هم آفاق نومېدله چي درباري لقب يې
شمس البنات و، يعني دلونو لمر. آفاق په پارسي ژبو سيمو کي دنجونو
لپاره بڼه نوم دی.

آفاق راگرديدده ام، مهربتان ورزیده ام
بسیار خوبان دیده ام اما تو چیزی دیگری
(امیر خسرو)

آمو:

دهغه درياب نوم دی چي افغانستان د ازبکستان څخه بېلوي.
 "آمو" د نرينه لپاره ډېر ښه نوم دی. په عربي ژبه کي هغه ته
 جيحون وايي.

رنگ آمو ودرشتيهای او
 زیرپایم پرنیان آید همی
 (رودکي)
 آمو د یوه شرکت او مؤسسې لپاره هم وړ نوم دی.

آنیتا:

د آنیتا کلیمه اویستایي رینه لري او د مهربانی او صداقت مانا
 لري. آنیتا ښکلی او دود ښځینه نوم دی.

آهو:

د هوسی مانا لري. خو د هوسی چیچی ته په پښتو کی کبلي او
 په پارسي کی غزال وايي.
 د آهو یا هوسی سترگی د توروالي، ستروالي او کتني له مخي
 ځانگړی کیفیت لري. پښتو او پارسي شاعرانو تل د خپلو معشوقو د
 سترگو او حرکاتو په ستایلو کي هغوی د هوسی، آهویا کبلي سره
 پرتله کړي دي.

آهو د نجلی لپاره ډېر ښکلی او نوی نوم دي.

آن چشم آهوانه عابد فریب بین
 کش کاروان حسن به دنباله میرود
 (حافظ)

آهسته:

ورو، کرار، په آرامی سره، په ناز او نخرو سره، بېله شر او شوره،
 حلیم، تحمل کوونکې، پسته، احتیاط کوونکې، متین.
 هغه څوک چې ښه اندام لري او په تگ کي ښکلی حرکتونه سر
 ته رسوي. آهسته ډېر ښکلی او نوی ښځینه نوم دي. سعدي وايي:
 اول چراغ بودی آهسته شمع گشتی
 آسان فرا گرفتم در خرمن او فتادی

آهنگ:

- ۱- آواز، برغ، غاړه، د آواز وزن، د آواز موزونتیا.
  - ۲- کمپوز.
  - ۳- تکل، منډه، اراده، دود او طریقه.
- آهنگ د ماشوم لپاره ښکلی او مناسب هنري نوم دی.

آهنگر:

لوهار، گگر، پښ او هغه څوک چې د اوسپنيزو سامان آلاتو د
 جوړولو کار کوي. هغه کسب کار ته وايي چې اوسپنه په کوره کي
 تودوي تر څو نرمه سي او د هغه څخه ډول ډول د کرهني او کورنۍ
 اړتيا وړ سامان آلات جوړ کړي. په پښتو کي (پښ) ورته وايي.
 ارواښاد سعادت گل آهنگر د پکتيا يو وتلی مبارز شخصيت و.
 آهنگر يو انقلابي تخلص دی. فردوسي پخپله شاهنامه کي دغه کلیمه
 بېخي ډېره راوړې ده:

چنانش بکوبم به گرز گران
 که فولاد کوبند آهنگران
 (فردوسي)

آوازه:

انگازه، شایعه، گنگوسه.

آوازه تر حد زیات بنکلی پښتو او پارسي بنځینه نوم دی.

آینده:

راتلونکې، هغه څه چې وروسته راځي یا پېښېږي.

آینده ډېر بنکلی بنځینه نوم دی.

آینه:

هینداره، انداره، بنیینه، هغه څه چې بهرني شيان پکښي لیدل

کېږي، نور ته انعکاس ورکوي او انسانان خپل ځانونه پکښي گوري.

هینداره او "آینه" دواړه ډېر بنکلی بنځینه نومونه دي.

و هر چاته پخپل شکل څرگندېږم

آینه غوندي بې روي او پیرایم

(رحمان بابا)

۱

اباسين:

د پښتونخوا د يوه ستر سيند نوم دی چي له اټک څخه تر هندي سمندر بهېږي. پښتانه هغه (اباسيند) ياني د سيندونو ابا بولي. اباسين ډېر ښکلی نوم او ډېر ښه تخلص دی.

ابتکار:

نوبت، نوی، تازه او ښه کار پیل کول. نوی، ښکلی نوم او د ښې مانا لرونکی تخلص دی.

ابدال:

ولي، بزرگ، خليفه، (اودال) هم ليکل کېږي چي د (بدیل) د ريښې څخه دی. د خدای ځيني وليانو ته هم ابدال وايي، چي گواکي هيڅ کله نړی د ابداله خالي نه وي.

ابدالي:

د پښتنو د يوې مشهورې قبيلې نوم دی چي (دراني) هم ورته وايي. نوم او تخلص دواړه ځني جوړېدای سي. احمدشاه بابا په لومړي سر کي ابدالي تخلص کاوه. په پښتني ټولنه کي د غلجي او ابدالي يا دراني توپير يوازي يو قبيلوي وېش دی که نه ټوله افغانان سره وروڼه

او ټوله يو برابر غړي دي. احمدشاه بابا وايي:

ټوله يودي که غلجي که ابدالي دي

ښه هغه چي يې د زړه ښښه صفاده

اتل:

قهرمان، بهادر، زړه ور. اتل ډېر غوره نوم او د ښې مانا لرونکی
تخلص دی. نورالله اتل يو تکړه څېړونکی او مبارز زلمی دی چی اوس
په لندن کي اوسېږي. امير کروړ د اتل لغت په خپل شعر کي داسي
کار کړی دی:

زه يم زمري پردې نړۍ له ما اتل نسته

په هندو سند و پرتخارا او پر کابل نسته

بل پر زابل نسته - له ما اتل نسته

(امير کروړ)

اتن:

د پښتنو يوه ډله ييزه ولسي نڅا ده. دغه نڅا افغانان تر بري،
خوشحالی او ښادی وروسته په ډېره مستي سره کوي. اتن د يوې
هنري مؤسسې لپاره ډېر ښه نوم کېدای سي.

اتک:

اباسين او د اباسين پر غاړه د يوه ښار گوټي نوم دی.

پبله تايي پېښور راته تنور کړ

له خيبره تر اټکه الغياث

اټکل:

تخمین، گومان، قیاس، تصور. اټکل ښه نرینه نوم او تخلص دی.

اثر:

اغېزه، تاثیر بښدل یا کول. ډېر ښه نوم او تخلص دی.

څه اثر به یې د عقل وي په سر کي

د هغو په سر چي کښني شاپېری

(رحمان بابا)

احساس:

پوهېدل، حسول، څه خبره زړه ته پرېوتل. ډېر ښه نوم او تخلص

کېدای سي (د نرینه ماشومانو لپاره یې د نوم ایښودلو کلکه سپارښتنه

کېږي).

اخک:

اخک د اخکزو د ټبر د نیکه نوم دی او کله هم "اخک" د اخکزي

کوچنی ښه ده. اخک زیاتره د اخکزو د ټبر د ځینو غړو تخلص وي.

بایزید اخک د پښتو یو ژبپوه، لیکوال او څېړونکی دی. دی په

خټه اخکزی او د روزگان دی خو اوس په کابل کي اوسېږي.

اخگر:

د اور د سکروټي مانا لري. د ځلېدونکي او روښانه مفهوم پکښې

نغښتی دی. اکثره د انقلابي زلمیانو تخلص وي خو ډېر ښه نوم هم

دی.

ادا:

ناز، عشوه، نزاکت، کره وره، ناز او ادا، غمزه. ډیر نوی او ښکلی
ښځینه نوم او تخلص دی. بیدل وایي:

خون بهای صد چمن
از جلوه های تیک ادا

ادبپال:

هغه څوک چې د هېواد د ادبیاتو چوپړ ته یې ملا تړلې وي، پر
ادب مین. د لیکوال او شاعر لپاره ښه تخلص کېدای سي.

ادیب- ادیبه:

د ادبیاتو عالم، ښه لیکونکی، له ادیپوهني سره بلد لیکوال، زیرک
او پوه شخص ته وایي. ښکلی ښځینه او نرینه نوم او تخلص دی.

ارباب:

په لغت کې د رب د کلیمې جمع ده. ارباب د دوو شیانو نژدې
والي او یوځای والي ته هم وایي.

د افغانستان په شمال کې ازبکان او ترکمنان خان او مشر ته
ارباب وایي.

دلته خبره یوازې د مانا او یا تخلص په توګه د ارباب د کلیمې
کارول دي. ارباب ښکلی نوم او تخلص دی.

آسمان کشتی ارباب هنرمی شکند

تکیه آن به که بر این بحر معلق نکنیم

(حافظ)

ارژنگ:

د ښکلا مانا لري. جادو او طلسم ته هم وايي. د "ماني" نقاش د کتاب (نگارخانه) نوم و. د فردوسي په شهنامه کي يو پهلوان دی چي د طوس له خوا ووژل سو. ډېر ښه نرينه نوم دی.

زیس گل که درباغ ماوی گرفت

چمن رنگ ارژنگ مانی گرفت

(رابعه بلخي)

ارسلا - ارسلان:

ترکي لغت دی. زمري، غبستلی او نامي سپری. زیاتره د نوم په توگه دود دی. خو ارسلا ښځینه نوم هم کېدای سي.

آنچه منصب میکند با جاهلان

از فضیحت کی کند صد ارسلان

ارغند:

د ارغنداو د دریاب نوم دی. ارغند په لغت کي د "په خښم" مانا لري: شیر ارغند، ناره ارغند. ښکلی نوم او ادبي تخلص دی.

ارغوان:

یوه غرنی ونه ده چي ښکلي او گڼ سره گلان لري. ارغوان نرينه او ارغوانه ښځینه نوم او تخلص دی.

که سل برگ، که بنفشه که ارغوان دی

د هر گل په تندراره مي زړه خوشحال سي

(خوشحال خټک)

د چاریکارو او خواجه صفا د غره د لمني مېلې چي ډېر لرغونی

تاریخ لري د ارغوان مېلې نومېږي. ظفر حسن (صوبه دار کابل) د ارغوان د گل په اړه وايي:

به کوه آتش زند رنگ گل او
کند آتش پرستی بلبل او

ارمان:

هیله، غوښتنه، تلوسه، آرزو. "ارمان" د فردوسي په شاهنامه کي د یوه ښارگوټي نوم دی. "ارمان" د افغانستان د راډیو تلوېزیون د نامتو هنرمند محمدحسین تخلص و. د ده زوی "خالد ارمان" هم وتلی رباب او گیتار ږغوونکی دی. همداسي ممتاز ارمان د پښتو ژبي یو تکړه لیکوال او شاعر دی چي اوس په ډنمارکي اوسېږي. ارمان ډېر ښکلی ښځینه نوم او نرینه تخلص دی.

ارمغان:

سوغات، ډالی، پېشکش. ښکلی نوم او تخلص دی.

ازانگه:

پژواک، د ږغ انعکاس. د نجونو لپاره ډېر ښکلی نوم دی (پر نجونو باندي د ایښوولو لپاره یې ټینگه سپارښتنه کوو). دغه نوم په انگازه بڼه دننگرهار خوا ته تازه دود سوی دی.

اسره:

وروستی هیله، آرزو، مینه، تمه. ډېر ښایسته ښځینه نوم دی. زیار صاحب دغه نوم پر خپلی لمسي ایښی دی.

اسفندیار:

د فردوسی په شاهنامه کي د یوه ډېر غښتلي او پهلوان پاچا نوم دی. په پښتونستان کي د پښتونخوا د ملي عوامي گوند د مشر نوم دی اسفندیار ولي خان د عبدالولي خان زوی او د عبدالغفار خان (پاچا خان) لمسی دی.

اشاره:

د سر، سترگو او لاسونو په ښورولو سره چا ته څه ویل. د شاتو (عسلو) ټولولو ته هم ویل کېږي. ډېر ښه او نوی ښځینه نوم دی.

اشرفی:

د سرو زرو د یوې سکې نوم دی. دغه طلايي سکه د اصفهان فاتح شاه اشرف هوتک د اتلسمي میلادی پېړۍ په سر کي را وایستله چي وروسته د ده په نامه مشهوره سوه. ډېر ښکلی ښځینه نوم دی، پر خپلو لوڼو د اشرفی نوم کښېږدي.

اشنا:

ملگری، انډیوال، دوست، شناخته.

لیکوال او شاعر ارواښاد عبدالباری اشنا د کند هار یو پیژندل سوی شخصیت و. نوموړي پر ۱۳۳۲ کال د ادبیاتو له فاکولتی څخه فارغ او په ۱۳۴۷ کال کی ځوانیمرگ سو. ډېر ښه نوم او تخلص دی.

من از بیگانه گان هرگز نه نالم
که با من هر چه کرد آن آشنا کرد

په زړه مي شين د آشنا نوم دي
د اوبو غړې کولای نه سم وړان به سينه
(پښتو لنډۍ)

اصيل:

سوچه، ښه، خالص، د ښې کورنۍ، د ښه نسب څښتن، دروند او
شريف سړي يا ښځي ته هم ويل کېږي. ښکلی او لنډ نارينه نوم او
تخلص دی.

اعتلا:

لوړ پدنه، پرمختگ، هسکېدل، ښه کېدل.
اعتلا د نجونو لپاره ډېر ښه نوم او تخلص دي.

اعتماد:

ډاډ، باور، اطمینان، يقين، وپسا.
د نامه او تخلص دواړو لپاره کارېدلای سي.

اعتمادي:

د افغانستان د يوه پخواني صدر اعظم نور احمد اعتمادي تخلص
و. کېدای سي چي نوم هم سي.

افتخار:

ويار، فخر کول، نازېدل او سرلوري ته وايي. افتخار ډېر ښه نوم
او تخلص دی. علي خان خټک وايي:

زاهدان که افتخار کا پخپل زهد
د عاشقو وظیفه ده د صنم نوم

افراسیاب:

"افراسیاب" یعنی ډېر بېرونکی. په شاهنامه کې د یوه پاچا نوم دی. افراسیاب خټک د پښتونخوا د یوه مبارز حقوقپوه او فعال سیاستوال نوم دی.

افراشته:

لوړ، پورته سوی، لوړ سوی. ضد کلیمه یې فروهشته ده. اکثره د قد او اندام په صفت کې راځي، لوړ، جگ. دغه پارسي کلیمه ډېر ښکلی، نوی او خوږ ښځینه نوم دی.

افسانه:

کیسه، سرگذشت، داستان. مېرمن افسانه د راډیو افغانستان نامتو سندرغاړې ده. د دې لومړنۍ هنري نوم پیکر، بل هنري نوم یې "جلوه" و خو وروسته افسانه سوه. دا اوس په جرمني کې اوسېږي. افسانه د نجونو لپاره ډېر ښکلی او مانا لرونکی نوم دی.

افسون:

کوډي، سحر، جادو، ډېر ښکلی سړی، هغه څه چې یو څوک د آفت او د سترگو له صدمې څخه ساتي.

ستاد زلفو مار خوړلی به روغ نه شي
که افسون د مسیحا ورباندې پو کړي
(رحمان بابا)

افق:

د آسمان لمن، د آسمان خنده.

محمدظاهر افق د کندهار فرهنگي او سياسي څېړندوی شخصیت دی چی اوس په کاناډا کی اوسېږي. "افق" ډېر ښه نوم دی.

اقبال:

اقبال يعني بخت، کله چي و چا ته د بخت او طالع مخه سي. برکت، سعادت او شهرت ته هم وايي. "اقبال لاهوری" د اردو ژبي يو پر افغانستان مين شاعر دی. دی وايي:

آسيا يک پيکر آب و گل است

ملت افغان دران پيکر دل است

از کشاد او کشاد آسيا

از فساد او فساد آسيا

وتلی څېړونکی ولی احمد نوري يې پورته دويم بيت داسي

ليکي:

از بقای او بقای آسيا

وز فنای او فنای آسيا

اقبال ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

الاهه:

الاهه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی. دغه نوم د الف په زېر تلفظ کېږي. دلغاتو ځيني پخوانيو کتابونو هغه داسي مانا کړی دی:

- نوې مياشت (منتهی الادب).
- لمر (منتهی الادب، مهذب الاسماء، مؤيد الفضلا او اقرب الموارد).

همداسي د اله ياربه النوع مؤنث هم دی. ما يوه نجلۍ چي الاهه نومېدله پيژندل. دا په دغه نوم نوره هم ښکلي سوې وه.

الف:

مينه، محبت، علاقه مندي، خوی نيول، انس پيدا کول، ملگرتوب. ارواښاد گل پاچا الفت د افغانستان د ادبياتو ستوری او ډېر لوړ سياسي شخصيت و. پر خپلو ماشومانو دغه نوم کښېږدئ.

الماس:

الماس لکه پېروژه، ياقوت او لعل يو قيمتي کانی او ډېره ده چي د متبلور خالص کاربون څخه جوړېږي. تور، آبي او سره رنگونه لري، کله ناکله يې بېرنگه هم پيدا کېږي. خو بېرنگه يې ډېره بيه لري. الماس ډېر ښکلي نرينه او ښځينه نوم دی.

الهام:

په زړه کي نوې غيبي اندېښنه پيدا کېدل يا د چا په زړه کي يو څه ورلوېدل. الهام ته وحيه هم وايي. ارواښاد محمد رحيم الهام د هيواد يو پېژندلی ادبپوهاند او ژبپوهاند و.

خوشحال که ښي نه دی نصيحت خويې خوارمه کړه

الهام دی چي يې وايې دا کلام په افغاني

الهام ښکلی نرينه نوم دی.

امتياز:

توپير، بېلوالی، ښه والی، برتري.

در چشم پاکین نه بود رسم امتیاز
در آفتاب سایه شاه و گدا یکی است

امتیاز بنکلی نوم او تخلص دی.

امید:

هیله، اسره، آرزو، توقع. امید لند او بنکلی نوم او تخلص دی.

امیر:

مشر، پاچا، شتمن، حکم چلوونکی، د افغانستان د پخوانیو
پاچهانو لقب ولکه: امیر امان اله شاه.
"امیر" بڼه نرینه نوم دی.

اگر چه بر دل مردم خرد امیر بود
ضمیر روشن تو بر خرد شده است امیر
(امیر معزی)

امپل:

هار، غاړگی او په تار پپیل سوي ملغلري. په تار پپیل سوي
گلان. هغه شه چي د بنکلا لپاره په غاړه کي اچول کېږي. "امپل" د
نجونو لپاره ډېر بنکلی نوم او بنایسته تخلص دی.

انار گل - انار گله:

انار د خوړلو یوه مېوه ده چي ونی یی بنکلي سره گلان هم لري. د
انارو دانې سرې، روڼې او اوبه لرونکي دي. د کندهار انار نړی وال
شهرت لري. "انار گل" په پښتنو کي د نارینه او "انار گله" د نجونو
لپاره بنکلي نومونه دي.

اناردانه:

ياني هغه نجلۍ چي لکه د انارو دانه سور مخ، نازک او روښانه
انگي لري. اناردانه ډېر ښه، نوی او ښکلی ښځينه نوم دی.

اناھیتا:

د اویستا په کتاب کي "اناھیتا" د مور آله ده چي د مخکي پر سر
د کښت، کرهني، مېوو او ارزاني چاری سرته رسوي. د آمو د درياب
رب النوع هم اناھیتا نومېږي. اناھیتا "راتب زاد" د افغانستان د اوسني
تاریخ یوه مخکښه او مبارزه ښځه ده چي اوس په جرمني کي ژوند
کوي. په افغانستان کي ډېری کورنۍ د خپلو لوڼو نومونه اناھیتا ږدي.

انتظار:

سترگي په لاره کېدل، سترگي غړول، هیله، امید، آرزو، توقع.
لکه څنگه چي د نجونو لپاره (هیله) او (آرزو) ښکلي نومونه دي
همدا ډول د هلکانو لپاره (امید) او (انتظار) ډېر خواږه او د ښې مانا
لرونکي نومونه کیدای سي. له دغه کورني نوم سره دوه کسه ډیر
مشهور دي، ژبپوهاند ډاکټر احسان اله انتظار او پښتو شاعر اروا ښاد
سخي انتظار.

په وعده د دلبرانو غلط مشه
نه چي شي به دي لمه په انتظار کج
(علي خان)

***

در مصر انتظار چو يوسف بمانده ام
بسیار جهد کردم و کنعان نیافتم
(خاقاني)

اندیشه:

فکر، عقل، تصور، گومان او خیال.

بنام خداوند جان و خرد

کز این برتر اندیشه برنگذرد

اندیشه دهر بنکلی بنحینه نوم دی.

اندېښنه:

د اندیشه پښتو بڼه ده. اندېښنه بنکلی پښتو او د بڼې مانا لرونکی

بنحینه نوم دی.

انقلاب:

د یوه شي او یوه حالت د پېر ژور بدلون.

غلی شاتته انقلاب دي بدلوي د زمانې رنگ

رڼه کله به بدل سي د پښتون د کاشانې رنگ

(استاد بېنوا)

محمد انور انقلاب چي کابليانو مستر کچالو باله د تور کي له

لومړيو زده کړه والو څخه او په حبيبيه ليسه کي ښوونکی و.

انقلاب د ماشوم لپاره د پېر بڼه نوم دی.

انځر گل:

انځر توره يا ژړه خوږه مېوه ده چي په منځ کي د پېري کوچنۍ دانې

لري. د انځر د ونې گل ځکه په خلکو کي شهرت لري چي د پېر لږ يا

بيخي نه پيدا کېږي. دلته په مجازی توگه د نا در او کم پيدا مانا لري.

چي انځر گل سوې رانه ورک سوې

بوی دي راځي گل دي په سترگو نه وينمه

نه به انځر د ورځي گل سي
 نه به جانان په سترگو ووينم مينه
 (پښتولنډي)

په يوه متل کي وايي: سبا به سي، بېگا به سي، اخر انځری را به سي. انځر گل په ټولو پښتنو کي دنارينه وولپاره رواج نوم دی.

انځور:

رسم، کښل سوي، تصوير، نقش او نښان مانا کېږي. زرین انځور په پښتو کي د لنډی کيسې تکره لیکونکي او کره کتونکي دی. انځور او انځوره چي بنځينه ښه يي ده ډېر ښکلی نومونه دي. خوشحال خټک وايي:

ځینی یوه کا ځینی دوی درې کا
 په انځورونو کشیدې سرې کا

انډيوال:

ملگری، مل، شریک، دوست.
 د تخلص په توگه ډېر رواج، خو ډېر ښکلی او لنډ نوم دی.

انگار:

سرې سکروټي، سور اور، اور، سکروټه، څلېدونکی.
 "انگار" د شاه محمود خان د صدر اعظمی په دوره کي د وینښو زلمیانو د اخبار نوم و. د دغي جریدې مسئول مدیر ارواښاد فیض محمد انگار نومېدی. انگار ډېر نوی او ښکلی نوم او تخلص دی.

انگېزه:

انگېزه د شيانو علت، سبب او ريښې ته وايي.
انگېزه ډېر ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.

انيس:

خوی اخیستونکی، ملگری، همراز، غمشريک.
انيس د افغانستان د يوې پخوانۍ ورځپاڼې نوم دی چې تر اوسه
په کابل کې خپرېږي. دغه ورځپاڼه لومړی په کال ۱۳۰۶ ش کې
راووتل. د دغې ورځپاڼې لومړی خپروونکی غلام محی الدین انيس و.
انيس ډېر ښکلی نوم او تخلص دی.

اهدا:

تحفه، سوغات، پېشکش.
اهدا د نجونو لپاره ډېر ښکلی او لنډ نوم دی.

اوچت:

جگ، هسک، لوړ، پاس، دنگ، پورته.
څرنگه چې جگوالی، هسکوالی او پورته والی ډېر لوړ افغاني
صفتونه دي نو "اوچت" هم ښکلی نوم او تخلص دی. دغه بېخي نوی
نوم دی چې تر اوسه چانه دی ايښی يا به ډېر لږ وي.

اورکی:

د اور د بڅرکي او د اور د سکروټي مانا لري. د اور وړوکې بڼه ده.
اورکی د نارينه کوچني لپاره ډېر لنډ او ښکلی نوم دی.

اورنگ:

د پاچهی تخت ته وايي. په عقل، پوهه، ددبده، شکوه، جلال، عظمت او ښکلا هم مانا کېږي. د مغولو د يوه پاچا نوم و. اورنگ يا اورنگ زېب ښکلی نرينه نوم دی. د افغانستان د پارسي ژبي په فولکلوري کيسو کې اورنگ د گلچهرې مين و:

اورنگ کو، گلچهره کو، نقش وفا و مهر کو
 حال من اندر عاشقی داو تمامی ميزنم
 (...)

اورنی:

شوځه، شنگه، خوشحاله، چالاکه. ښکلی اولنډ پښتو ښځينه نوم دی.

اوریا:

د باران مانا لري. د پښتنو يو ټبر هم د اوریا او اوریاخېل په نامه سته. په عبري ژبه اور ته وايي او د خدای د نور مانا هم لري. ښکلی ښځينه نوم او نرينه تخلص دی.

اویستا:

اویستا يا اوبستا د زرتشتي مذهب د سپېڅلي کتاب نوم دي. دغه دين تر اسلام تر مخه په لرغوني افغانستان کې چې هغه وخت اريانا نومېدی دود و. اویستا ډېر ښکلی ښځينه نوم دي.

اوسنی:

معاصر، د راوروسته وختونو، عصري او مدرن.
 اوسنی نوی او ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

اول:

يعني لومړی او مهم. په پښتو کي د خان يا مير پساوند باندی
زیاتوي. لکه: اول مير، اول خان. ارواښاد اولمير د پښتو خوږ آواز ه نر مند
و. ده په ۱۳۵۰ ش کال کي د هنري استادی رسمي ویاړ تر لاسه کړ.

اولنی:

د لومړنی، پخوانی، او لرغونې مانا لري.
ډېر بڼکلی بڼځینه نوم دی.

اوبښتون:

بدلون، انقلاب، نوی والی.
اوبښتون خورا بڼکلی او نوی نرینه نوم دی.

اوبښکه:

هغه روڼې اوبه دي چي د ژړا يعني خوابدی او یا کله هم د خوښی
په وخت کي تر سترگو راځي. "اوبښکه" د نجلی لپاره ډېر بڼکلی او
نوی نوم دی.

له زړه مي وينه را جلا سي
د باهو څو کو ته چي راسي اوبښکه سينه
(پښتولنډی)

***

د بڼو پر څوکه ژوند دي پاتېدلای سم که نه سم
لکه اوبښکه پر بار خو دي رغړېدلای سم که نه سم

***

راځه په سرو سترگو نغمه نغمه سو
کوم لېوني رباب ته شرنگ ورکو

راخه چي اوينکو ته اتن و بنيو
راخه د مرگ په لاس کي چنگ ورکړو
(عبدالباري جهاني)

اياز:

د سلطان محمود غزنوي يو مريی او معشوق و چي ډېر هوښيار او
ذکي سړی بلل کېږي. په عامه او مجازی توگه معشوق ته ويل کېږي
او د ښکلی مانا لري. اياز ښکلی نرينه نوم دی.

دست مجنون و دامن لیلیا
سر محمود و خاک پای اياز
(سعدی)

ایبک:

یعني بشپړه میاشت، د خوارلسمي سپوږمۍ، صنم، ښکلی او
معشوق. ایبک د سمنگانو ولایت پخوانی نوم او اوسني مرکز دی.
ایبک د نرينه وو لپاره ډېر وړ نوم دی چي په کندهار او پښتني سيمو
کي دود دی.

گفت ای ایبک ییاور آن رسن
تا بگویم من جواب بوالحسن
(مولوي)

ایمل:

په پښتنو کي ډېر دود نوم دی. ایمل پسرلی د هېواد يو ځوان
ژورنالست او د لنډي کيسې لیکونکی دی.

ب

بابک:

"بابک" د بابا یعنی پلار او مشر د کلیمې کوچنۍ بڼه ده. بابک د ناز نوم دي او هغه چا ته ویل کېږي چې پلار غوندي گران وي. د نرینه لپاره بڼه نوم دی. بابکو هم دغه معنی لري.

بابر:

د افغانستان د مغولو د لړۍ یو پاچا و چې ډېر هېوادونه یې تر لاس لاندې وه. دی د کابل پر ښار مین او (۲۵) کاله یې پکښې تېر کړل. بابر په کابل کې ډېر ښکلی باغ او بڼ جوړ کړی دی او د خپل وصیت له مخې هلته ښخ دی. بابر ډېر ښه نرینه نوم دی (خو بابر بیا د پښتنو د یوه تېر نوم دی چې جمع یې بابران دي).

بابی:

د پښتنو د یوې قبیلې نوم دی. په کندهار کې کشر ته د مینې په ډول هم بابی ویل کېږي. ښځینه بڼه یې بابۍ ده.

باتور:

توریالی، مېړنی، تورزن. باتور د باز د کورنۍ د یو ښکاري مرغې

نوم هم دی.

باتور د ډېري ښې مانا لرونکی خورا ښکلی نوم او تخلص دی.

باجوری:

باجور د کوزي پښتونخوا په ختيځه برخه کي د يوې سيمي نوم دی چي (ترکاني) او (آتمانخېل) ټبرونه پکښي اوسېږي.
 "باجوری" د نارينو لپاره ښه پښتني نوم او د باجور د خلکو لپاره وړ تخلص دي.

باچا:

باچا او پاچا يوه مانا لري يعني د هېواد ټولواک او واکمن. ډېر خلک خپل زامن پاچا يا باچا نوموي. خو اکثره نور پساوندونه ور زياتوي، لکه: باچاگل يا باچاخان.
 پاچاگل وفادار د پکتيا د يوه مبارز شخصيت نوم او پاچاخان د پښتنو د ملي زعيم خان عبدالغفار خان د وياړ لقب دی.

بادام:

بادام يوه مېوه لرونکې ونه ده چي ښکلې سره شکوفه لري. مېوه يې هم بادام نومېږي. په پښتو او پارسي ادبياتو کي د يار سترگي د بادام سره پرته کوي. د نارينه وو لپاره ښه ښايسته نوم دی.

از حسرت دهانت چون پسته پوست پوشم

از شوق چشم مستت بادام مي فروشم

(ولي طواف)

باده:

شراب، می، صهبا.

ډپر لنډ، ډپر ښکلی او بېخي نوی ښځینه نوم دی. باده ډېره عالی
شاعرانه مانا لري.

بې د سترگوله خونابه

نه باده لرم نه جام

(رحمان بابا)

باران:

اورښت يا باران د اوبو هغه شاخکي دي چي د آسمان څخه
مخکي ته را اوري. "باران" په کابل کي د هغه هنري گروپ نوم و چي
فرهاد دريا يې مشري کوله او ډېر شهرت يې وموند.

دا باران نه دي چي اوري له اسمانه

د مرغانو په رحمان باندي ژړا سوه

(رحمان بابا)

باران ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

د باران او باران گل نومونه په پښتنو کي پوره دود لري.

بارش:

لکه باران اورېدلو ته وايي.

د نارينه لپاره ښه نوم دی او تخلص کېدای هم سي.

بارک:

د افغانستان په جنوب لوېديځ کي د يوه پښتني ټبر نوم دی. د دغه

قوم ځيني خلک بارک تخلص کوي. بارک ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

باز:

باز هغه مرغه دی چي پاچهانو به ښکار کړ او بیا به یې د ښکار لپاره کاراوه. دغه مرغه ښکاري باز هم بولي چي کږه مشوکه او غښتلي پنځې لري. باز نوم او تخلص دی.

بازمیر:

د پاچا یا امیر (باز) یاد بازانو پاچا. دغه نوم د دلاوری او زړه وړتوب نښه ده. بازمیر عوام یو پښتون لیکوال دی.

باغچه:

باغچه، وړوکی بن، باغکوټی.
د نجلی لپاره ډېر ښکلی نوم دی چي باید دود سي.
هر که را باغچه هست به بستان نه رود

باغوان:

مالیار، مالي، باغبان. هغه څوک چي د باغ پالنه، ساتنه او روزنه کوي. باغوان ډېر ښه نوم او تخلص دی.

چي یې گل ستاد چمن په سر کي نسته
که گدا د گل باغوان سي نويې څه
(اخوندگدا)

***

چو گل به دامن ازین باغ میبیری حافظ
چه غم زناله و فریاد باغبان داری
(حافظ)

بامیکا:

بامیکا د بامیان د ولایت پخوانی تلفظ دی. بامیان د غور، غزني او کابل تر منځ پروت ولایت دی. بامیکا ډېر ښه ښځینه نوم دی.

باهو:

يو ډول ښکلې گانه ده چې ښځی یی په مړوند کوي او زیاتره د سپینو زرو څخه جوړېږي. باهو ډېر ښکلې ښځینه نوم دی.
لاس وپنې دي بې زپوره ښایسته دي
څه منت به د پایلو او د باهو کرې
(رحمان بابا)

باور:

اعتبار، یقین، ډاډ، اعتماد، ویا، ایمان، عقیده.
ډېر ښکلې تخلص او نوم دی.
و بدخوا او و ته څوک ښک نصیحت نه کا
رحمان ستا په غم شریک دي که باور کرې
(رحمان بابا)

باوري:

اعتباري، اعتمادی، د ډاډ وړ.
ښکلې نوم او تخلص دی.
باوري د پاچاهانو لکه غله شول
رهزنان یې په دربار کا ځیني چاري
(خوشحال خټک)

پير محمد باوري د پښتو ليکوال دی چي تر اوسه يې په زرگونو پښتو ټوکي راغونډي او په لسگو نو کتابونو کي يې چاپ کړي دي. نوموړي په لندن کي اوسېږي.

رسول باوري او امين باوري دواړه وروڼه څېړونکي او ليکوالان دي چي لومړي يې په هالنډ او دويم يې په ډانمارک کي ژوند کوي.

باړخو - بارخو:

انگي، باړخو، غومبري، رخسار.
باړخو د پښتني نجلۍ لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

باهو - باهه:

د سترگو له زېرمي څخه چاپېر وپښته.
ډېر ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.
چي د زړه ويني مي جوش وهي له سترگو
هر باهه مي لکه خار د کربلا شي
(کاظم خان شيدا)

بايزيد:

د روښاني غورځنگ د بنسټ ايښودونکي پير روښان بن عبدالله انصاري نوم و. بايزيد ډېر ښه نرينه نوم دی. بايزيد اشک د پښتو ژبي نامتو ليکوال او څېړونکی دی.

ببرک:

ببرک د ببر کوچنی بڼه ده. (ببر) هغه زمري وزمه غښتلي

حيوان دی چي په اورمير کي يې لوی او اوږده ورېښتان وي، پوست يې د پړانگ په توگه ژړ او توري کرښي لري. بير وني ته خېژي او په اوبو کي اوبازي هم کولای سي.

بيرک کارمل يو وخت د افغانستان د دولت جمهور رئيس و.

بېری - بېري گل:

کشمالی، ريحان، نازبو.

د نارينه لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

بتکی:

د بت وړوکې او ښځينه بڼه ده. بت مجسمې، تصوير او په مجازي توگه ښکلي او معشوقې ته وايي (داسي ښکلې لکه بت).
"بتکی" د نجلی لپاره خورازيات ښکلی نوم دی.

بخرکی:

سپرغی، سپنکی، د اور بخری.
د وينس زلميانو د دورې د تکره مبارز ارواښاد محمد علم بخرکي تخلص و. لنډ او د ښي مانا لرونکی نرينه نوم دی.

بختو:

د بخت وړوکي او ښځينه بڼه ده. بشپړه کلیمه يې بختوره ده.
"بخت" قسمت، نصیب او طالع ته وايي. "بختو" يا "بختوره"
ښکلی ښځينه نوم دی.

بختیار:

دولتمند، خوش طالع. بختیار هغه شوک دی چي بخت ورسره ملگری وي. "بختیار" د افغانستان په هزارگي سیمو کي د بنځو لپاره ډېر رواج نوم دی.

توان بخت یاری که اندر جهان
 نبود و نباشد چو تو بختیار
 (فرخي)

بختیالی:

د بخت څښتن، بختور، بختیار.

بنکلی نوم او تخلص دی.

عبيدالله بختیالی د پښتو ژبي تکړه شاعر او لیکوال دی. دی په کندهار کي اوسېږي.

بنخمله:

بنخمل یو ډول پوست، ورپښمین او قیمتي ټوکر دی. بنخمله په کندهار او دهیواد په جنوب لوېدیځ کي رواج بنځینه نوم دی.

بدلون:

تغییر، انقلاب، نوی شی. "بدلون" د هلک لپاره ډېر بنکلی، مانا لرونکی او زړه وړونکی نوم دی.

بدرجماله:

بدر د بشپړ او پوره مانا لري لکه بشپړه سپوږمۍ، یعنی د ۱۴

سپورمی. "بدرجماله" یعنی هغه نجلۍ چې د څوارلسمي سپورمی غوندي ښکلې ده. د پښتو په فولکلوري کيسو کې بدرجماله د سيف الملوک مينه او د کيسې هيرويينه ده. لنډه بڼه يې بدری يا بدرود ده.

بدرگه:

ملگر تيا، مشايعت، د مېلمه سره تر يوه ځايه يا د هغه د کور تر دروازي تلل، لارښودنه.

په پښتونخوا کې د ملکنډ او سوات تر منځ د يوه ښارگوټي نوم بدرگه دي. دغه بيخي ښکلې ښځينه نوم دی.

بدرگه که محبت راسره نه وای

يک تنها به پر خونخوارو لارو تلل څوک

(خوشحال خټک)

بدری:

د بدرجمالي لنډه بڼه ده. مينه، معشوقه.

بدری او بدرود ډېر ښکلې ښځينه نوم دی.

بدکه:

غزل، سندرې، لنډۍ، ټپه، غاړه. دغه کلیمه باید د (بدلې) سره

چې د انتقام او غچ مانا لري او په بل ډول تلفظ کېږي گډه نه سي.

بريښکی:

په پښتو کې بريښکی خو دری تلفظ يې بريشکي ده. د ځلا،

برېښيندو کې او همداسي د تېزي، گړندی، چالاکي او چسپاندي

(نجلی) مانالري.

ڊپر بنکلی بنڃينه نوم دی.

برلاس:

غالب، بريالی، حاکم، غبنتلي او زبردست.

بنکلی پښتو نوم او تخلص دی.

برمک:

برمک سنسکريت کلیمه ده چي د ټبر د مشر او اختيار لرونکي

ماناوي لري. "برمک" د بلخ د برمکیانو نيکه او د هارون الرشيد د يوه

فرهنگ پالونکي وزير نوم و. برمک بنکلی نرينه نوم دی.

برنا:

يعني ځوان. د تکره او غبنتلي سپري مانالري.

• د نارينه وو لپاره بڼه نوم او تخلص دی.

توانا بود هر که دانا بود

به دانش دل پير "برنا" بود

(سعدی)

بری:

کامیابی، بريالیتوب، غلبه.

توري وهه بری به مومي

که بری نه وي ځوانان تل په تورو مړينه

(پښتو لنډی)

بریا:

بریا لاس ته راغلی، موندل سوی او گټل سوی خیز دی. "بریا" د لاسته راوړني مانا لري. بریا ډېر مانا لرونکی لنډ او ښکلی نوم او تخلص دی.

بریال:

هغه څوک چې یوه یا ډېری بریاوي ولري. بریا لاسته راغلی، موندل سوی او گټل سوی خیز دي. "بریا" په لاسته راوړنه ژباړله کېږي. ښکلی نوم او تخلص دی.

بریالی:

بر سوی، غالب، سوېمن، کامیاب، اوچت.
په افغانستان کې ډېر دود او رواج نوم دی.
ارواښاد عبدالغفار بریالی د پښتو ژبې ډېر نازک خیاله شاعر و. د ده زوی وکیل احمد متوکل د طالبانو په واکمني کې د بهرنیو چارو د وزیر دنده لرله.

ته چې مامنع کوي دیار لره دره
کوم یو در دیار لره دره بریالی دی
(رحمان بابا)

***

وايه تا چې بریالی وژلی نه دی
دا په غېږ کې دي پرېکړې سرد چا دی
(ارواښاد بریالی)

برید:

پوله، حد، پیل، ابتدا، حمله، غوټه او یرغل.

په عسکري رتبو کي د (بريدمن) او (بريد جنرال) رتبې هم له همدغو ماناوو څخه اخيستل سوي دي. بريد د نارينه وو لپاره ښکلی نوم دی.

برينښ:

د ځلا، جلا، پرق، څانگه، څړيکه، تېزي، گړنديتوب، چستي، چابکي او تکړه توب ماناوي لري.
"برينښ" د نارينه وو لپاره ډېر وړ نوم او تخلص دی.

برېښنا:

پرکه، ځلا، پېلبو.
په افغانستان کي ډېر مروج نوم دی. پارسي بڼه يې برشنا ده. استاد عبدالغفور برېښنا زموږ د هيواد ډېر نامتو رسام و. برېښنا د نجونو لپاره هم ډېر ښکلی او د ښي مانا لرونکی نوم دی.
د انيمگرې هيچانه ده پوره کړې
تر برېښنا يې زياته نه ده بقا هيڅ
(حميد مومند)

برېڅی:

هغه څوک چي د برېڅ ټبر ته منسوب وي. خو پښتانه مل، تکړه، غښتلي، او مېړني ته هم برېڅ وايي.
د شپېتو برېڅو ورځ په ورځ کمی دی
(پښتو متل)

بزم:

د شرابو او خوشحالی بانډار، جشن او مېلمستیا ته بزم وایي.
ضد کلیمه یې "رزم" ده. رزم او بزم هر یو ډېر ښکلی نوم او
تخلص دی.

که ییاد آمدش بزم زابلستان
بیاراسته تا بکابلستان
(شاهنامه)

بزرګر:

د مڅکي کرونکی، هغه څوک چې خپل ځان یا د مڅکي مالک
ته مڅکه کړي او ساتي. بزرګر ډېر ښه نوم او تخلص دی.

بسام:

ډېر خندېدونکی، خندان، غوړېدلی او تازه. ډېر خوشحاله او
خنده رویه سړی.
ارواښاد عزیز بسام د کندهار یو مبارز او روښانه شخصیت و.
دی د حفیظ الله امین له خوا شهید سو.

مراد و مطلب دنیا و آخرت نبرد
مګر کسی که جوانمرد باشد و بسام
(سعدی)

بسمل:

وژل سوی او سر پرېکړی، نیم ځانه. محمد انور بسمل د
افغانستان نامتو شاعر و. بسمل ډېر ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

قاتل من چشم میندد دل بسمل مرا
 تا بماند حسرت دیدار او دردل مرا
 (...)

بشر:

بدن، خان، بنکلی مخ، انسان.
 "ابوالبشر" د آدم علیه السلام لقب و.
 بشر بنه نوم او تخلص دی. دغه نوم په کندهار او د هیواد په
 جنوب لوېدیځو سیمو کې پراخ رواج لري.
 پس له دی به یې په نوم د بشر بولم
 هم په دا چي نشته دا رنگه بشر بل
 (رحمان بابا)

بشره:

د بشر بنځینه بڼه ده. ډېره بنکلی بڼه.
 دغه نوم په کندهار او د هیواد په جنوب لوېدیځو سیمو کې بشپړ
 دود دی. "بشره" ډېر بڼه بنځینه نوم دی خو کله چي د گل نوم ورسره
 یو ځای سي نو "گلېشره" سي يعني چي بدن يې د گل په څېر دی.

بکتاش:

بکتاش د (بک) یا (بېگ) او (تاش) څخه جوړ دی. بېگ یا بک
 وستر او لوی او تاش قوم یا ټبر ته وايي. يعني د ټبر مشر.
 بکتاش د پارسي ژبي د ډېري بڼې شاعري رابعه بلخي مين و.
 دوی یو له بله سره مینه لرله چي کیسه یې مشهوره ده. سعدي هم

وايي:

چه خوش گفـت بـكتـاش باخيـل تـاش
چو دـشـمن خـراشـيدی ايـمـن مـباش
حنيف بـكتـاش د پـنـتـو ژـبي نـاز کـنـخيـالـه شـاعـر دى . دى په لندن
کي اوسېږى او د شعرونو ډېري مجموعې يې چاپ سوي دي .

بگړۍ - پگړۍ:

دستار، لنگوټه، لنگۍ . بگړۍ ډېر ښکلی ښځينه نوم دى . په
کندهار کي بگړې ليکل کېږي خو ځيني پښتانه يې پگړي ليکي .
بگړۍ دي ول پرول مزه کا
لکه چي زلفي ول پرول مزه کوينه
(پښتو لنډۍ)

بلبل:

عندليب، چوڼۍ .

بلبل يو مرغه دى، چي ډېر په زړه پوري آواز لري . په دوبي او
پسرلي کي سهار د گلونو پر څانگو کښېني او په سوزمن آواز چيغي
وي . د گل سره د بلبل مينه شهرت لري . هزا داستان يې هم بولي . بلبل
ډېر ښکلی، عاشقانه نرينه نوم او "بلبله" ښځينه نوم او تخلص دى .

بلبلا! مژده بهار ييار

خبر بد به بوم باز گزار

(سعدی)

***

بڼ د گلوبه سمسوروي موربه نه يو

د بلبلو به پرې شوروي موربه نه يو

(...)

بلقیس:

د سبا (اوسنی حبشي یا او تپویا) د ښار واکمنه وه. وروسته حضرت سلیمان علیه السلام پر دې باندي مین سو او بیا دا مسلماننه سوه. سلیمان به د هدهد (ملاچرگک) مرغی په وسیله دې ته لیکونه او پیغامونه استول. بلقیس په ټول هیواد کي دود ښځینه نوم دی.

تخت بلقیس جای هر دیوان نیست
مرد آن تخت جز سلیمان نیست
(نظامی)

بله نسته:

بې مثال، یوازینی، ډېره ښایسته. یانی هغه ښکلی چي په ښکلا کي جوړه نه لري. دغه نوم اکثره په کندهار او د هغه په گاونډیو ولایتو کي مور او پلار پر هغو نجونو ایږدي چي تر ډېر انتظار وروسته خدای ښځینه اولاد ورکړی وي.

بلوا:

ښورښ، غوغا، هنگامه، سرکښي.
ډېر ښکلی، د ښي مانالرونکی او لنډ ښځینه نوم دی.
نزد عاشق درد غم حلوا بود
لیک حلوا بر خسان بلوا بود
(مولوي)

بلوخ:

بلوڅان د افغانستان او پښتونخوا یو نامتو ټبر دی. د دغه قوم

ځینی خلک (بلوڅ) او یا (بلوچ) تخلص کوي.

بیلوړ - بیلوړینه:

بیلوړ، کرسټال، یوه سپینه او روڼه ډبره ده.

وایي د نورستان پخوانی نوم "بیلوړیا" و، یانې د هینداری په توگه ښکلی او روڼ. بیلوړینه د ښی مانا لرونکی ښځینه نوم دی. درې ښه یی بلور دی.

جام بلور در خم رویین به دستم است
دست از دهان خم به مدارا بر آورم
(...)

بنفشه:

بنفشه یو ډول شین وزمه گل دی چې بنفشه رنگ او ډبر ښه بوی لري. بنفشه په لسگونو ډولونه لري چې تر ټولو ښکلی یې گلبرگ دی، چې پنځه برگه گلان لري. بنفشه ډبر ښکلی او نوی ښځینه نوم دی:

لبم ز حرف لبش هست باده نوش هنوز
بود نظاره ختش بنفشه پوش هنوز
(شوکت)

بنگ:

د چرسو بوټی، هغه بوټی چې پاڼې او د پاڼو گرد یې د چرسو په ډول د نشې لپاره په چلم او سگرېټ کې څکوي او دانې یې تر میده کولو وروسته د شربتو په شان خيشتوي او څښل کېږي. بنگ ډبر

بنکلی اولند نرینه نوم دی چي له پخواخخه په هیواد کی رواج دی.
 "د بنگ مسافري" په افغانستان کي تر ټولو لومړنی پښتو ناول
 دی. په دغه کتاب کي د ناول هیرو "بنگ" نومېږي چي د خواری او
 غریبی لپاره له مقر او غزني خخه کندهار ته سفر کوي.
 همداسي حبیب الله ماما چي خلگو بنگ حبیب الله باله د کندهار
 یو وتلی کاکه ځوان او کله شخه سپری و. هلته دغسي خلکو ته
 (پایلوچه) وایي. بنگ حبیب الله د لمريز کال په دېرشمه لسيزه کي
 په کندهار کی ډېر شهرت درلود. د ده په اړه یو شمېر کېسي او
 کتابگوټی هم لیکل سوي دي.

اې د بنگو بوټې څمار دي کړم
 غم د دنیاگی نه پېزار دي کړم
 (محلي بیت)

سوزني وايي:

چون بنگ و کوکنار به دیوانگی کشد
 دیوانه باد خصم تو، بی کوکنار و بنگ

یادښت:

په افغانستان کي لومړنی پښتو ناول "د بنگ مسافري" دی چي نور محمد
 تره کي لیکلی او په ۱۳۳۵ کال کي پښتو ټولني چاپ کړی دی. البته تر مخه
 یوازی عبدالرحمن پژواک د "کلیمه داره روپی" په نامه یو پښتو منظوم ناول
 لري چي په ۱۳۱۷ کي خپور سوی دی.

بنگښ:

په پښتونخوا کي د یوې سيمي نوم دی چي اوسېدونکي یې هم

په خټه بنگښ دی. د هغو غښتلو پښتنو په یاد خپل ماشومان بنگښ ونوموئ. بنگښ د دغه تېر د ځینو زلمیانو تخلص وي.

بنياد:

"بن" یعنی بنسټ او "یاد" د اساس مانا لري. اصل، قاعده، پایه، ریښه. ښه نوم او تخلص کېدای سي، یو پارسي متل دي:
"بنياد ملک بی سرتیغ استوار نیست".

بڼوال:

باغوان، باغبان، ماليار، د باغ او بڼ ساتونکی او روزونکی.
بڼوال ډېر ښه نرینه تخلص دی.

بور:

بور یعنی خر، خاكي، سپين بخن، ابلق، هغه چا ته چي د بدن پوست يې تور، سپين او ابلق وي بور وايي. بور او بورجان په کندهار او جنوب لوېديځو سيمو کي مروج نوم دی.

ملا بورجان د طالبانو د بهير يو نامتو قوماندان و، چي د شمالي ټلوالې سره د کابل په جگړه کي شهيد سو. سعدي وايي:

موی گردد پس از سیاهی بور

نیست بعد از سفیدی الاگور

بورا:

پرپر کې، یوه تور رنگې حشره ده چي پر گلانو گرځي. د گل سره د بورا خيالي مينه شهرت لري. بورا ښکلی او ادبي ښځينه نوم دی.

بورا به خدای په گلو مور کړي
 باغوانه ستا نیمگری نیت می ژړوینه
 (پښتو لنډۍ)

بولان:

د کوټې په جنوب کي د یوې سیمي او د هلمند پر غاړه د بست
 په برخه کي د یوه کلي او په لغمان کي د یوې سیمي نومونه دي.
 بولان د ماشوم لپاره ښکلی نوم دی. د افغانستان د ټولو مشهورو
 تاریخي ځایونو لنډ نومونه د ماشومانو لپاره ښکلي نومونه کېدای سي.

بها:

ارزښت، بیه، ارزښت لرونکی، گران، گرانښت، قدر.
 بها تر اوسه د نارینه وو تخلص ایښوول سوی دی، خو تر څنگ
 یې بها ډېر ښکلی او ښایسته ښځینه نوم هم دی.
 معشوقه چي د خپل سر په بها مومي
 ورحمان و ته وړپاده بهانه ده
 (رحمان بابا)

بهادر:

زړه وړ، مېړنی، توریالی، ننگیالی، تکړه، مېړه، ځوانمرد،
 جنگیالی. ډېر ښه تخلص او ښکلی نرینه نوم دی.

بهار:

د شمسي کال لومړنی فصل پسرلی نومېږي، "بهار" د یو ډول
 ښایسته گل او د موسیقۍ د یوه راگ نوم هم دی. بهار ډېر ښکلی

بشئینه نوم دی.

لکه ونه مستقیم پر خپل مکان یم
که خزان را باندي راشي که بهار
(رحمان بابا)

بهارک:

"بهارک" د بهار کوچنی بڼه ده. د بدخشان ولایت و مرکز فیض
آباد ته نژدې یو ښار گوتی هم بهارک نومېږي. بهارک د نجلۍ او زلمي
دواړو لپاره بڼه نوم دی.

بهاند:

جاري، روان، بهېدونکی، د ولاړ او ساکن ضد.
بهاند د پښتو ادب د څېړونکي، نقاد او شاعر لطيف بهاند تخلص
دی. بهاند د نرينه ماشوم لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

بهانه:

بانه، پلمه، حيله، عذر، ناز، نخري.
بهانه د نجلۍ لپاره خورا زيات ښکلی نوم دی.
د جهان بلاوي ټول سره يوځای سوې
په بانه د عاشقۍ پر گدا راغلي
(اخوند گدا)

***

رفتم به مسجدی کی بیینم جمال دوست
دست به رخ کشید و حیارا بهانه ساخت
(حافظ)

بهرنگ:

د ښه رنگ لرونکی، خوشرنگه، ښکلی، زېبا، ښایسته.
 ډېر ښه نرینه نوم او تخلص دی.

بهزاد:

د لوړ نژاد خاوند، د ښو پلرونو اولاد، حلال زاده، ښکړزاد.
 په ۹ - ۱۰ هجري پېړۍ کې د هرات د نامتو نقاش او
 میناتوریسټ کمال الدین تخلص و. بهزاد ډېر ښه نرینه نوم دی.

بهمن:

بهمن د واورې ډېر ستر غټي او همداسې د واورې توپان ته
 وايي. په شاهنامه کې د اسفندیار د زوی نوم دی. "به" د ښه مانا لري او
 "من" د "منش" په مفهوم دی. يعنې ځوان، خرابات، کاکه. په
 پخوانیو اساطيرو کې د هغې پرښتې نوم و چې قهر يې کښېناوه او د
 غضب اور يې واژه. بهمن ډېر ښایسته نرینه نوم او تخلص دی.

بهناز:

ډېره نازنینه، څوک چې ډېر ناز کوي، د ناز او ادا خاونده.
 بهناز لنډ، ښکلی او نازنین ښځینه نوم دی.

بهير:

کتار، قطار، قافله، کاروان، جريان، لړۍ، گڼه، ازدهام.
 لاتري يو وتلی نه دی بل دېره شي *
 کاروان سرای د غم بهير کې زما زړه
 (عبدالقادري خټک)

ښه نرینه نوم او تخلص دی.

بهین:

ډپر بڼه، تر ټولو بڼه.

بهین د وړو کي ماشوم لپاره بڼکلی نرینه نوم دی.

بیاباني:

صحرايي، دښتي، بېديانی. بڼخی بڼه یی بیابانی ده. بیاباني یا بیابانی ولسي او ادبي نوم او تخلص دی.

بیبو:

بیبو د بي بي لنډيز او کوچنی بڼه ده. د پښتو د فولکلوري ادب له مخي (د بنادي او بیبو په نکل کي) بیبو د بنادي مینه ده. دغه نوم په کندهار او دهغه په شاوخوا کي ډیر اوریدل کېږي.

بیدار:

وینس، هوننیار، ځیرک. د بیده ضد.

بیدار د مزار شریف د ولایتي ورځپاڼي نوم دی. بیدار وړ نوم او تخلص دی.

بېديانی:

بېديا په پښتو کي صحرا، اطراف او د ښار شاوخوا سیمو ته وايي. "بېديانی" لکه دښتي، صحرايي او بیاباني بڼه تخلص او نوم دی.

بیرنگ:

ساده، بېریا.

ارواښاد بېرنگ کوهدامني د پارسي ژبي خوږ ژبی شاعر و.
بیرنگ ښکلی نرینه نوم دی.

بیژن:

بیژن په پخوانیو افسانو (اساطیرو) کې د رستم خوری دی. د
"بیژن او منیژه" د نکل له مخې منیژه د افراسیاب لور او د بیژن مینه
ده. بیژن د هلک او منیژه د نجلی لپاره ډېر ښه او لنډ نومونه دي.

بېلتون:

بېلتون، جدایي، لیري والی، هجران، فراق.
بېلتون د افغانستان د راډیو تلوېزیون د یوه خوږ برغي
سندرغاړي تخلص دی.

چې بېلتون ویني په سترگو آشنایي کا
د رحمان په څېر به نه وي بې هنر څوک
(رحمان بابا)

***

بېلتون پر هر چا مېلمه کېږي
پر ما چې راسي نو څمې ودر وینه
(پښتولنډۍ)

بېلتون ډیر ښکلی نرینه نوم دی.

بېلگه:

نخبه، نښه، نښانه، پته، نمونه.

بېلگه د نجونو لپاره ډېر ښکلی، نوی، لنډ او د ښې مانا لرونکی نوم دی. بېلگه یعنی د عزت، ښکلا او استعداد ښه او نمونه.

بینا:

لیدونکی، د ړانده ضد، هغه څوک چې په سترگو دید او لید کولای سي. د پوه، هوښیار، عاقل او ځیرک مانا هم لري. ډېر ښه نرینه نوم او تخلص دی.

بېنوا:

بې چاره، خوار، تر ټلی، نېستمن، بې هیلې، عاجزه، بېوزلي. عبدالرؤف بېوا د پښتو ادیبانو و تلی شاعر، لیکوال او څېړونکی دی. بېنوا د افغانستان د ادیبانو د څو ستورو څخه یو ستوری شمېرل کېږي. بېنوا د ماشوم لپاره خورا ښه نرینه نوم دی. د ارواښاد استاد بېنوا دغه له نوښت څخه ډک شعر د ځوان پښتون نسل لپاره په ترانه بدل سوی دی:

نوی شاتته انقلاب دي بدلوي د زمانې رنګ
ریه کله به بدل سي د پښتون د کاشانې رنګ

بېگانه:

پر دی، ناشناس، غیر، اجنبي، هغه څوک چې په راز کې شریک نه وي. بېگانه وړ نرینه نوم او تخلص دی.

پ

پاتريس:

د افريقا د اتل پاتريس لوممبا نوم دی. که څوک له نړيوالو انقلابي نومونو سره مينه لري نو پاتريس د نرينه ماشوم لپاره پېژندل سوی نوم دی.

پاتو:

دغه نوم د فاطمې کوچنۍ سوې پښتو بڼه ده. بخمل ته هم وايي. دغه ښکلی ښځينه نوم په کندهار او شاوخوا سيمو کې پراخ رواج دی.

پاچا- پاچا خان:

واکمن، پادشاه، ټولو اک، سلطان. کله پښتان د گل يا خان کليمه ورسر يو ځای کړي لکه: پاچاگل يا پاچا خان. پاچا خان د پښتونستان د ستر زعيم خان عبدالغفار خان لقب و. پاچاگل وفادار د افغانستان يو سياست پوه او وطن پال شخصيت دی چي اوس په جرمني کې اوسي. پاچا او پاچا دواړه ښکلي نرينه نومونه دي.

پاسنی، پاسنی:

پورتنی، بره، برنی، لوړ، د ښار څخه له دباندې کليو اوسېدونکی.

پاسنی د صحرايي، اطرافي او دښتي غوندي مانا لري. په کندهار کي اکثره خلک کوچيان پاسني بولي. پاسنی او پاسنی ډېر ښکلی او ښه ښځينه او نرينه نوم او تخلص دی.

پاکتین:

د پاک اصل څخه. د پاک او لوړ آر او نسب سړی. هغه څوک چي هيڅ غش او غل ونه لري. پاکتین ډېر علمي نرينه نوم او تخلص دی.

پاکزاد:

پاک نفسه، اصیل، د ښې تربیې لرونکی ځوان، بې عیبه، بې نقصه، خالص، سوچه، پاکزاد ډېر وړ نرينه تخلص دی.

پاک لمنه:

پاکه نجلۍ، د ښو اخلاقو خاونده ښځه، باعظمته، باعصمته، ښک عملة، هغه ښځه چي د بداخلاقۍ داغ ورپوري نه وي. پاک لمنه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

پاکه:

صافه، سپېڅلې، سوتره، صفا، بېگناه، پرهېزگاره، ښک، بې عیبه، پاک لمنه، باعصمته، عفت لرونکې، ښک عملة، هغه ښځه چي د بداخلاقۍ داغ پر لمن ونه لري. پاکه ډېر ښه نوم دی. د ډېرو بختورو او ښو نجونوبه په نصیب کېږي.

پاکیزه:

د پاکیزې لپاره پاکه وگوري.

پالندوی:

پالونکی، روزونکی، تربیه کوونکی، د ښوونځیو او پوهنتونو هغه زده کوونکی چي څارندوی (سکاوت) وي. پالندوی نوی، ښکلی او د ښې مانا لرونکی نرینه نوم دی.

پالنه:

ساتنه، روزنه، تربیه کول، لویونه. دغه ښکلی نوم د نجونو لپاره ډېر نوي نوم دی. وروسته چي هغوی میندي سي هم دغه نوم ډېره مناسبه مانا ورته ساتي.

پالوال:

پرهېزگار، وفادار. ښاغلی ډاکټر عبدالرازق پالوال د افغانستان نامتو توکمپوه، ژبپوهاند او لیکوال دی چي اوس په کندهار کي اوسېږي. پالوال د نرینه ماشوم لپاره ښکلی نوم دی.

پالوی:

د پهلوی پښتو سوې څېره ده. پهلوي په اېران کي د پهلوي لړۍ د واکمن په دوره کي د سرو زرو یوه خاصه سکه وه. پهلوي یا پالوي ډېر ښکلی ښځینه نوم او په کندهار کي بیخي ډېر دود دی.

پامیر:

د افغانستان په شمال ختیځ کي هغه لوړه غرنۍ سیمه ده چي تر هماليا وروسته د نړۍ بام بلل کېږي. ختیځ هندوکش د همدې ځای

خنه پیل او د خاواک تر کوتل پوري رسېږي. په دغه ځای کې د پامیر د گره (غوټي) خنخه د سلیمان، زاگروس، هندوکش، همالیا، قراقرم، کوینلون او نانشان مشهور غرونه پیل او په بېلو بېلو لورو غځېږي. پامیر ډېر ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

پانوس:

ډېوه، خراغ، لمپه، روښنایي.

پانوس ډېر ښکلی نرینه نوم دی.

پتنگه خاوري دي په سر شوې

ډېوې ته جوړ شو په پانوس کې بند ځایونه

(پښتولنډی)

پانگه:

شته، دولت، هستي، سرمایه او ارزښتناکه څیز.

پانگه لکه څانگه، وړانگه ډېر ښکلی، نوی او خوږ ښځینه نوم دی.

بېله دي چې موحد، مومن مخلص يم

د عمل پانگه مي هيڅ نسته مفلس يم

(...)

پاولی:

يو ډول پنخوانی نازکه سکه ده چې ښځي يې د گېڼې په توگه په

غاړه کوي. پاولی د سپينو او سرو زرو خنخه جوړېدلې. اوس هم ښځي

د سپينو زرو خنخه نري پتري جوړوي او بيا يې د خپلو کاليو له پاسه

گنډي. پاولی د نجونو لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

پاخون:

انقلاب، بلوا، قیام، د خلکو پورته کېدل.
کاتب پاخون د پښتو ژبي طنز او ډرامه لیکونکی لیکوال دی،
اوس په کابل کې اوسي او په بي بي سي کې کار کوي. پاخون ډېر
ښکلی نرینه نوم دی.

پاڼه:

ورقه، د گلو او ونې پاڼه.
پاڼه د نجونو لپاره ډېر ښکلی نوم دی. کله کله د گل یا زر کلیمه
ورسره یو ځای کوي لکه: گلپاڼه، زرپاڼه. پاڼو هم پاڼه ده. دغه ډېر
ښکلی او دود سوی ښځینه نوم دی.

پایا:

په پارسي ژبه کې د پاییدلو فاعلي صفت دی، یعنی پایداره،
پاینده، تر تر تله، جاوید او ثابت. محمدنبي پایا د افغانستان سیاسي
او اجتماعي شخصیت دی. دي اوس په لندن کې اوسېږي.
پایا و نرینه او نجلۍ دواړو ته ښکلي نوم دی.

پایزېب - پایزېبه:

پایزېب، پانزېب، پایلي، پاینزیب، خلخال، د ښځو د پښو گانه
(پسول) ده. هغه پټې چې د سپینو یا سرو زرو په گونگړیو ښکلي
سوې وي، ښځي یې د ښکلا لپاره، په تېره بیا د نڅا په وخت کې پر
پښو تړي. پایزېبه د نجونو لپاره ډیر ښکلی نوم دی.

پايښت:

دوام، بقا، د ژوند پاته کېدنه، تر زياتي مودې پوري ژوند کول.
پايښت د نارينه وو لپاره ښه نوم او تخلص دی.

پايلامه:

ښسټ، سټه، تاداو، اساس.
پايلامه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

پتاسه (ج: پتاسې):

دشلمه، تشلمه، شپړيني، هغه خواږه چې د نازکو ټوټو په توگه
په ډول ډول رنگونو جوړېږي. پتاسه (پتاسو) ښکلی، خوندور او مانا
لرونکی ښځينه نوم دی.

پتمل:

غيرتمن، باعزته، ناموس لرونکی، آبداره، د دوستۍ او اړېکو
ساتونکی، خپلوي پال. خوشحال خان خټک وايي:
د آشنا د مينې پت به مې مات نه شي
که مې سر له تنه درومي په دا پت کې
پتمل، پتمن چې ښځينه ښه يې "پتمنه" ده خورا ښکلي او د ښې
مانا لرونکي پښتني نومونه دي.

پتنگ (ج: پتنگان):

پروانه، پتن. پتنگ يو وړوکی الوتونکی دی چې د شپې له خوا د
دېوې او څراغ پر رونا تاوېږي راتاوېږي او ځان په سوځي. په پښتو

ادب کي پتنگ په مينه کي نوم لري.

نه پتنگ د خپل خراغ شوي

نه بلبل د خپل گلزار

(رحمان بابا)

پتلېز - پتلېس:

د ماتو لوبنو او کاليو رغول، د پيوند مانا لري. ښکلی تخلص دی.

پتوال:

پتوال، پتوالی، پتوالی، پتوالی، د پت خاوند، ننگیالی، غیر تمن، د عزت

خاوند او هغه څوک چې دوستي او آشنایي په ښه توګه پالي.

پتوال ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

پتونی:

يو خوشبويه گل دی چې په بېلابېلو رنگونو پيدا کېږي. شنې،

کوچنۍ او نرۍ پانې لري. پتونی د نرینه ماشومانو لپاره ډېر ښکلی او

نوي نوم دی.

پتیار:

پتوالی، پتوالی، پتوالی، پتوالی، د پت او عزت خاوند، غیر تي،

ننگیالی، د آب او عزت خاوند. پتیار ډېر وړ نرینه تخلص دی.

پتوال:

پتیار، پتوال، پتوالی، پتوالی، د پت خاوند. غیر تي، ننگیالی، د

آب او عزت خاوند. پتیال ډپر ښکلی نرینه تخلص او نوم دی.

پتیالی:

پتیال، پتوال، پتیار، پتمن، د پت او عزت خاوند، پتیالی لکه
ننگیالی ډپر دود سوی تخلص او نوم دی.

پتان:

د هند په لویه وچه کې پښتون ته پتان وایي.
پتان ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

پټکی - پټکی:

پگری، بگری، لونگی، لنگوټه.
پټکی ډیر نوی، لنډ او ښکلی نرینه او ښځینه نوم دی.

پخلا:

د مرور ضد، دل آسا، رضا، خوښ، خوشحاله.
پخلا ښکلی ښځینه نوم او نرینه تخلص دی.
دا به کله بخت زما له خوبه پاڅي
چي له ما مرور شوی یار پخلا شي
(معز الله)

پرتو:

روښنایي، وړانگه، روڼا، نور.
ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

پر دېس:

مساير، بېگانه، هغه څوک چې د کور څخه په سفر تللی وي. د افغانستان پخواني صدر اعظم ارواښاد محمدهاشم ميوندوال په ځواني کي پر دېس تخلص کاوه. پر دېس ډېر ښکلی نوم او نرينه تخلص دی.

پرستو:

غچۍ، يو وړوکی تور الوتونکی دی چې په اوږي او پسرلي کي پيدا کېږي. غچۍ اوږده وزرونه او خاکستري سينه لري. همداسي پرستو د افغانستان د راډيو تلوېزيون نامتو سندرغاړې ده چې اصلي نوم يې نوريه دی. پرستو د ارواښاد مهريار مېرمن وه او اوس په جرمني کي اوسېږي. مېرمن پرستو په خټه د لغمان ده. د نوموړي لومړنۍ هنري نوم سوما و. خو کله چې د وخت د حاکمانو څخه محمود سوما د دولت لوړ پوړی چارواکی سو نو دا مجبوره سوه چې "پرستو" د خپل هنري نوم په توگه غوره کړي. پرستو ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

پرهار:

تپ، زخم، پرهر.

تا وېل چې زما د خولې بوسه لکه داروده
غواړم دا دارو، د زړه پرهار لره که نه
(خوشحال خټک)

پرهار د ښې مانا لرونکی تخلص دی.

پرهېز:

تقوا، له بدو ځان ساتنه، پرهېز كول.
 پرهېز ډېر بڼكلې نرينه نوم او تخلص دى.
 چي دا هسي په پالنگ راغله نوخېزه
 د خوشحال خټك وداع شوه له پرهېزه

پروا (ج: پرواوي):

اند، خيال، فكر، لحاظ، خاطر، باك، پروا كوونكى، خيال
 ساتونكى، فكر كوونكى. پروا ډېر بڼكلې بڼځينه نوم دى.

پروانه:

يوه وړوكى الوتونكى حشره ده چي نازك رنگين وزرونه لري، پر
 گلانو او پاڼو كښېني. خو هغه تور الوتونكى ته چي د شپې د پروانې په
 نوم يادېږي پتنگ وايي. پروانه يا پتنگ د عاشق او په غم كې وريت
 مانا هم لري.

پروانه ډېر بڼكلې بڼځينه نوم دى.

تاروگى د عشق له سوزه څه خبر دى
 په خراغ باندي چي سوځي پروانه دى
 (مصري خان)

پروين:

په اسمان كى هغه څو ځلانده ستوري دي چي د يوې وړي په
 توگه غوړشكه سوي او په حركت كې دي. موږ يې يوازي شپږ دانې
 وينو. په عربي يې "ثريا" او په پښتو كې يې "پېرونى" بولي.

حافظ وايي:

نسبت رویت اگر با ماه و پروین کرده اند
صورت نادیده را تشبیه به تخمین کرده اند
شمه از داستان عشق شور انگیز ما است
آن حکایت ها که از فرهاد و شیرین کرده اند

مېرمن پروین د راډیو افغانستان ډېر خوږه آواز ه سندر غاړې وه. د
دې اصلي نوم خدیجه او د سردار محمد رحیم ضیایي (چي په شعر
کي یې شیون کابلی تخلص کاوه) لور ده.

استاد ولي احمد نوري ليکي: د افغانستان د سندرو په تاریخ
کي د لومړي ځل لپاره په (۱۳۰۲ لمريز کال کي) د سعدي دغه شعر:
سلسله موی دوست حلقه دام بلاست
هر که درین حلقه نیست فارغ ازین ماجراست

د مېرمن پروین په ښکلي او از د هغې په کور کي پر نوار باندي
ثبت او بیا د راډیو څخه خپور سو.

مېرمن پروین لومړنۍ ښځه وه چي په چادري کي کابل راډیو ته
ولاړه او د گل فروش سندر ه یې و خپلو خلکو ته تحفه کړه. دې پر
۱۳۸۷ کال په کابل کي له نړۍ سترگی پټی کړي.

پر گني - پر گني:

ولسي، د خلکو څخه راوتلی، د خلکو په چوپړ کي، توده.
د نجونو او هلکانو لپاره ښکلی نوم او انقلابي تخلص دی.

پرنده:

يعني الوتونکی، هر ژوندی موجود چي هوا ته الوتای سي. د

پارسي ژبې كيسه ليكونكي رهنورد زرياب لور پرنده نومېږي.
پرنده د نجلۍ لپاره ډېر ښكلۍ نوم دی.

پري:

هغه افسانوي موجود دی، لکه جن يا فرشته چي د ډېري ښكلي
ښځي په خپر راخر گندېږي. د پري (يعني دغه ښكلې ښځه) ضد
كليمه په ادبياتو كي ديو (دېب) دی.

مشاهير نسوان د پري بدخشي په نامه د دري ژبې يوه ناز كخياله
شاعره راپېژني اود شعر لاندنۍ نمونه يي راكوي:

چشمی که باز نیست به روی تو بسته به
دستی که دامن تو نگیرد شکسته به
بر خاستی قیامت کبرا بلند شد
بنشین دمی که فتنه محشر نشسته به
حرفی که درد عشق ندارد نگفته خوش
آهی که بی اثر بود از دل نرسیده به
امشب چراغ نشه پری میدهد به بزم
زاهد بیا که شیشهء تقوا شکسته به

پري د ښكلي ښځي سمبول او ډېر ښكلۍ ښځيزه نوم دی.

پريچهر:

د "پري" يعني ډېري ښكلي ښځي په توگه خپره لرونکی انسان.
"پريچهر" د زابل د پاچا د مېرمني نوم و.
دغه يو مناسب پارسي نوم دی.

پریزاد:

داسي ښکلي نجلۍ لکه پري چي زېږولې وي. ډېره ښايسته نجلۍ. پریزاد ښکلی پازسي ښځينه نوم او تخلص دی.

پریسا:

يعني پري ډوله، جادوگره، افسونگره، هغه څوک چي اجنه او پېريانان ورته تسخير وي. پریسا "مرسل" د افغانستان د راډيو تلوېزيون يوه تکړه سند رغاړې وه. پریسا ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

پرېشان:

خپه، نيولی، غمگين، دلگير، په تشويش کي، لالهانده، کرياب، خوار، تار په تار او تيت و پرک. پرېشان د استاد داوي شاعرانه نوم و. پرېشان يوازي ښه تخلص دی.

واړه زلفي يې پرېشانه په خپل مخ کړې
که د لمر له پاسه راغلی اندير گوره
(معز الله)

پژمان:

غمگين، افسرده، مړاوي، پژمرده، دلتنگ، پښيमानه. عارف پژمان د دري ژبې ناز کڅياله او روښانه شاعر او ليکوال دی. نوموړی اوس په امريکا کی اوسېږی. پژمان خورا ښکلي نرينه نوم دی.

پژواک:

په غره کي يا تريوې گنبدي لاندي د آواز يا برغ غبرگون، برغ، آواز.

عبدالرحمن پژواک د پښتو او پارسي ژبي ډېر نازکخياله شاعر، کيسه ليکونکی او ديپلومات تېر سوی دی. پژواک د نرينه ماشومانو لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

پسته - پستکی - پستکی:

هر نرم او نازک شی ته پوست وایي. په مينه او ناز د يوه ماشوم يادول.

په کندهار او گاونډيو سيمو کي د نارينه لپاره پستکی او د ښځو لپاره پسته او پستکی مروج نومونه دي.

پسرلی:

بهار، څرمونې، د کال د څلورو فصلونو څخه لومړی فصل. محمدصديق پسرلی د پښتو ژبي نازکخياله شاعر او ليکوال دی. نوموړی اوس په کابل کي اوسېږي. پسرلی ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

پښتنه:

د پښتون ښځينه بڼه، د پښتون قام غړې، مجازاً پت لرونکي، حياناکي، غښتلي او مېړنۍ ته وایي. پښتنه رواج ښځينه نوم دی.

پښتون:

پښتون قوم، د پښتون قام يو غړی، مجازاً غير تي، د ننگ او پت خاوند.

پښتون ښکلی نوم او تخلص دی، په تېره بيا د افغانستان په جنوبي سيمو کي ډېر رواج لري.

پر دنیا د پښتانه دي دا دوه کاره
یا به و خوري ککړی. یا به کامران سي

پلمه:

بهان، بانه، حيله، مکر.

د نړۍ په ټولو نومونو کي د یوی نجلۍ لپاره تر دغه لنډ، ښکلی او
د نجونو او ښځو د خوی سره وړ نوم نسته. ډېر ښه نوم دی.

خدای دي د سیند د غاړي گل کره
چي د اوبو په پلمه درسم بوی دي کره
(پښتولنډۍ)

***

ستاتر خوږو خوږو پلمو وگرځم
وعدې دي ټولي په منلو ارزي
(عبدالباري جهاني)

پلو:

خادر، د خادر پیڅه، ښځینه ټکړی، څنډه، اړخ، د خپمې پرده.
طرف او لوري ته هم پلو وایي.
پلو د افغاني نجونو لپاره چي ډېري حیانا کي دي بېخي ښه، مانا
لرونکی او ښکلی نوم دی.

پلوشه:

د لمر راختو په وخت کي روڼا، شغله، نور، تجلی، وړانگه.
پلوشه خوږ او ښکلی ښځینه نوم او تخلص دی.

پلټنی:

د سرباز او سپاهي مانا لري.
پلټنی مناسب نړينه تخلص دی.

پوران:

په پارسي کي (پور) ته ورته مانا لري. پور و اولاد او په تېره بيا
نړينه بچي ته وايي. پوران د نجونو او هلکانو دواړو لپاره وړ نوم دی.

پولاد:

ډېره کلکه اوسپنه ده. پولاد د تودوخي په ۱۳۰۰ - ۱۴۰۰ درجو
کي ويلي کېږي. پولاد د مجاز په توگه کلک، سخت، غښتلي، ټينگ
او بر دبار ته ويل کېږي.
د پښتو د لومړي معلوم شاعر امير کروړ د پلار نوم امير پولاد و.
پولاد نړينه نوم او تخلص دی.

پولادي:

د پولادو، په پولادو پوري تړلی، د پولادو څخه جوړ سوی،
پولادي سړی يعني کلک، ټينگ او غښتلی سړی.
پولادي يو ټولنيز او انقلابي تخلص دی.

پوهيالی:

د پوهي خاوند، پوهېدونکی، پيېدونکی، د کابل پوهنتون د
استادانو لومړنی علمي درجه ده، د ماشوم لپاره مناسب نوم دی چې
پوهيال هم کيدای سی.

پوهاند، پوهندوی، پوهنمل، پوهنوال، پوهنیار او پوهیالی ټوله د هلكانو لپاره ډېر ښكلي او مانا لرونكي نومونه دي. په تېره استادان او ښوونكي بايد دغه ابتكار تر لاسه كړي چي خپل اولادونه په دغو لقبو ونوموي.

پوونده:

پاونده، گوچر، غوبه، هغه څوک چي پسونه او مالونه پيايي. دغه نوم د يوه ښه نرينه تخلص په توگه کارېدای سي.

پويا:

پوینده، جوینده، تلابن کوونکی، خواریکښ، تلوار کوونکی. د آرام او سکون ضد. پويا ډېر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

پويان:

پويا، پوینده، جوینده، ډېر تلابن کوونکی، متحرک، د آرام او سکون ضد. دغه ښکلی نرينه نوم دی.

پهلوان – پالوان:

پالوان، اتل، هغه څوک چي په غېږه او لاس په لاس جگړه پوهېږي. زړه وړ، پياوړی، غښتلی، بهادر او تکړه. پهلوان ډېر ښه نرينه نوم او تخلص دی.

پيام:

پيام، خبر، ښه خبر، د چاله خوا بل چا ته د مطلب رسول.

پیام ډېر ښکلی نوم دی.

پیاوړی:

تکره، غښتلی، قوي او زوره ور.
پیاوړی ډېر ښه نوم او تخلص دی.

پېرزوینه:

پېرزو کېدنگ، لورینه او د ښه نیت څرگندونه.
پېرزوینه د نجونو لپاره ښکلی، نوی او د ښې مانا لرونکی نوم دی.

پېرزو:

پېرزو لنډ او ښایسته نوم او تخلص دی.

پېروزه - پېروژه:

فیروزه، یو بها لرونکی کانی دی چې معمولاً په گوتیمو او
انگشتریو کې د غمي په توگه کارول کېږي. رنگ یې (اسماني) شین
ته ورته دی. پېروژه ډېر ښکلی ښځینه نوم دی.

پېزوان:

د پزي گانه او پسول، هغه گانه چې ښځي یې په پزه څړوي. د
پزي خلی، ډنډر، هغه خلی چې ښځو د پزي په سوري کې ایښي وي.
پښتون شاعر معزالله وایي:

صدف لاس په دعا ونیسي دا وایي

چي که ځای مي د گوهرو ستا پېزوان سي

یا:

خان دی ادم خان دی
درته وایم ټول عالم ورته حیران دی
دسرو تته دی په پزه
چی د زرونو سره جنگ کا ستا پیزوان دی

پیسته:

غرني وچه مېوه ده چي خوندور، زرغون مغز لري. كله چي
پیسته پخه سي و چاودي مغز يې چي پیسته يي رنگ لري ډېر ښکلی
ښکاري. په پښتو او پارسي ادب کي پیسته د يار د شونډو او كله هم د
شونډو د مسکا سره پر تله کوي.

پیسته فروش پیسته بفروش،

لب يار نازک است، آهسته بشکن ميده بفروش

(محلې شعر)

پیسته پېخي نوی، د ښې مانا لرونکی او ښکلی نوم دی.

پیکان:

قاصد، استازی، خبر رسوونکی، مژده رسان.

پیکان د کابل راډیو سندرغاړی دی. د ده اصلي نوم (احمدزیبیر

ابوي) دی. پیکان ډېر ښکلی نرینه نوم دی.

پیلامه:

۱. بنسټ، سټه، سټه، اساس، تاداو.

۲. نخښه، ښه، ښانه، علامه.

۳. خوی، خصلت او عادت.

پیلامه بنکلی، د نېي مانا لرونکی او نوی نوم دی.

پېلبو:

برېښنا، پرک، پیلوا، الماسک.
پېلبو د نجونو لپاره ډېر بنکلی ادبي او خوږ نوم دی.

پیمان:

ترون، پښتو کول، ژبه، وعده، ژمنه، لوظ.
پیمان ډېر بنکلی نرینه نوم دی.

پیمانہ:

جام، کتوری، پیاله.
نهایت بنکلی بشځینه نوم دی. نوې، ادبي او ډېره ښه مانا لري.

دیدن د بادو پیمانده

نه به پوره سي نه به وتري پندونه

(پښتولنډی)

پیمخه:

بنکلی، ښایسته، سپین مخی، روب، د بدرنگه او بدرنگی ضد.

دا پیمخې چي يې مخ د لمړ په څېر دی

تور وېښته به يې په مخ باندي ځنگل شي

پیمخه ډېر بنکلی، نوی او مانا لرونکی نوم دی.

پیوستون:

اتحاد، یو ځای والی، نښتلی، یو ځای کېدنه، جوختېدنه، سره لگېدنه.

يار له ما د آشنایي پيوند پرې کړی
زه لاییا په زړه او خوله په پیوستون یم

پیوسته:

متصل، یو په بل پوري تړلي، سلسله، پیوند سوي. همداسي
پیوسته يعني تل، ابدي، مدام، جاودان، ملگری، نژدې، دوست،
انډیوال. سعدي وايي:

"تنت باد پیوسته چون دین درست"

پیوسته ډېر ډېر ښکلی او نوی ښځینه نوم دی.

پیوند:

جوړ، پیوستون، تعلق، اړیکه، تړاو. علي گل پیوند د پښتو ژبي
ډېر نازک خیاله شاعر دی چي اوس په جرمني کي اوسېږي.

په هغه زما سلام خرم دي اوسي

چي له چا سره نه مهر نه پیوند کا

(...)

پیوند د نامه په توگه ډېر ښکلی نوم دی.

پېړۍ:

۱. سل کاله، یونسل.

۲. ډېره موده، قرن.

تراوو پېړیو پوري

واړه مېر په تبخ او تیر

(خوشحال ختک)

پېړۍ ښکلی ښځینه نوم دی، يعني عمر دي یوه پېړۍ سه.

پېښور:

پېښور، پشاور، دلري پښتونخوا د يوه تاريخي او ستر ښار مرکز
 او نوم دی. پېښور د کوچني لپاره ښکلی نوم دی. د دغسي نومونو
 اېښودل د پښتنو تر منځ ملي يووالي ټينگوي.

په سبب د ظالمانو حاکمانو

کور وگور او پېښور درې واړه يو دی

(رحمان بابا)

پېکی:

پېکی، خوښي، اوربل، د تندي هغه ورپښتان چي د پښتني پېغلي
 د پېغلټوب نڅښه ده. دغه نوم چي په پارسي کي پېکی او په پښتو کي
 اکثره پېکی تلفظ کېږي، ډېر رواج لري. ډېر ښکلی، لنډ او مانا
 لرونکی ښځينه نوم دی.

خوله مي د خټ له لوري واخله

پېکی مي غورډي چي اغېر نه سې مينه

(پښتولنډۍ)

ت

تابان:

خُلبدونکی، روبنانه، نور جوړونکی، نور پاشونکی.
 ډپر بنکلی، نوی، لنډ او د بڼې مانا لرونکی بڼځینه نوم دی.
 چه قیامت است جانا که به عاشقان نمودی
 رخ همچو ماه تابان قد سرود لربارا
 (حافظ)

تابلو:

انځور، څپره، تصویر، عکس، منظره، هغه تخته یا پرده چي
 عکس یا منظره باندي انځور سوی وي. که څه هم تابلو دباندی
 کلیمه ده خو بیا هم نوی، لنډ او بنکلی بڼځینه نوم دی.

تاج:

د پاچهانو خول، د پاچهانو ټوپۍ.
 ډپر بڼه تخلص او نرینه نوم دی.

تاجدار – تاجداره:

تاج لرونکی، ټولواک، ستر واکمن.

ډېر بڼکلی نرينه او بڼځينه نوم دی.

تاجور – تاجوره:

تاج لرونکی، د تخت او تاج لرونکی. تاجور اصلاً نرينه کلیمه ده، خو په افغانستان کې بڼکلی بڼځينه نوم دی. مثلاً: تاجور سلطان د افغانستان ملکه وه.

تاجگله:

هماغه د تاجدار او تاجوري مانا لري.
د نجلۍ لپاره بڼایسته نوم دی.

تازه:

غوړېدلی، شین، سرسبزه، تنکی، د مړاوي او زاړه ضد. دغه بڼکلی نوم ته زموږ په هیواد کې کله ناکله د "خان" او یا "گل" پساوند ور زیاتوي: "تازه خان" یا "تازه گل".

تازه گل:

تازه او بڼه بوی لرونکی گل.
پښتانه دا نوم ډېر خوښوي.

تالا:

چور سوی، لوټ سوی، برباد.
لنډ او بڼکلی نرينه تخلص دی.

ستا په تور مي مال تلامايۍ نرېږي
 راته گوره که په دا دي زړه سرېږي
 (...)

تالنده:

تنا، د آسمان غورا، د آسمان غره‌ار، د آسمان کړس و کړوس.
 نابله خو نوی او لنډ بښځینه نوم او تخلص دی.

تبسم:

مسکا، مسېدل، په شونډو کي نری خندا.
 د نجلی او هلک دواړو لپاره نوم او تخلص دی.
 خاموشۍ ته دي ټول غرونه حیرانېږي
 تبسم دي خراج اخلي له سپرونه

تپاند:

ناکراره، ناآرامه، تپېدونکی، عاشق، پرېشانه.
 عبدالهادي تپاند په کندهار کي د افغانستان ډېر نامتو رسام
 دی. تپاند د کوچني هلک لپاره ډېر لنډ، مانا لرونکی او بڼکلی نوم دی.

تپش:

تپش د تپاند مانا لري او بڼه انقلابي تخلص دی.

تعجلی (تعجلا):

راخرگنډېدل، پیدا کېدل، روښانه کېدل، روڼا، نور، خلا، جلوه،

روښنايي.

تصوف والا تجلا هغه روښنايي ته وايي چي د سلوک د مرحلې يا مرحلو تر تېرېدلو وروسته د سالک په زړه کي پيدا کېږي. د هغه الهي نور غلبه ده، چي په طور کي پر موسی عليه السلام راڅرگند او هغه هوښ د لاسه ورکړ.

دنجونو او ښځو لپاره تجلی ښکلی او مانا لرونکی نوم او تخلص دی.

په خراغ کي تجلا وکه پتنگ ته

بلبلانو ته ښکاره شي په نسرین کي

(عبدالقادر خټک)

***

از تجلی چرانصیبم نیست

که همه عمر جای من طور است

(مسعود سعد)

تحریک:

لمسون، لمسونه، پارونه، ټونگ، پاڅونه، خوځونه، هڅه او کوښښ، نوې خبره پیل کول، ډله جوړول. په افغانستان کي د جهاد په کلونو کي د تحریک کلیمه ډېره رواج سوه.

تحسین:

شباباسی، آفرین، ښه ویل، ستایل.

که څه هم تحسین کلیمه عربی رېښه لری خو لنډ، د ښې مانا

لرونکی او ښکلی نوم او تخلص کیدای سی.

ترانه:

سندره، حماسي سندره، هغه سندره چي په ډله ايزه توگه ويل
 كېږي. ترانه د نجونو لپاره تر اندازې زيات خوږ او ښكلي نوم دی.
 سېما ترانه د راډيو افغانستان پېژندل سوې سندرغاړې ده چي
 اوس د كاناډا په پورتهو كي اوسېږي.

تركان:

تر كان نجار ته وايي يانې هغه څوك چي له لرگو او تختو څخه
 ډول ډول شيان جوړوي. هغه خلك چي كسبي تخلصونه لكه بزگر،
 كارگر، آهنگر او داسي نور خوښوي، هغوی ته تر كان مناسب تخلص
 دی. تر كان د يوه ولسي شاعر تخلص و.

ترنم:

سندره ويل، اواز ويل، سرود، نغمه.
 ډېر ښكلي نوم او تخلص دی.

تره كی:

په افغانستان كي د غلجي پښتنو يو مشهور ټبر دی.
 زموږ په هېواد كي د دغه ټبر څخه ډېر نامتو شخصيتونه را پيدا
 سوي دي: محمد هاشم ميوندوال د ډموكراسۍ د لسيزي لومړی
 وزير، عبدالمجيد زابلی دشلمې پېړۍ په لومړۍ نيمايي كي دهېواد
 معاصر اقتصاد بنسټ ايښودونکی، روستار تره کی حقوق پوه او
 څېړونکی چي اوس په فرانسه كي اوسېږي او داسي په سلگونو نور
 ټول د دغه زړه ور ټبر غړي دي.

ارواښاد نور محمد تره کي د افغانستان جمهورر رئیس و. نوموړی د وینښ زلمیانو غورځنگ د مشر تابه فعال غړی او د افغانستان د خلکو د دیموکراتیک گوند بنسټ ایښودونکی و.

د افغانستان په ادبي تاریخ کي لومړنی پښتو ناول "د بنگ مسافري" د ده له خوا لیکل سوی او پر ۱۳۳۵ کال د پښتو ټولني له خوا خپور سوی دی.

ترین - ترینه:

د پښتنو یوه قبيله ده. ترینه په عامه توگه د نجونو لپاره ښه نوم دي. شاه ترینه د پښتو د فولکلوري ادبیاتو په نکلونو کي د خوشکیار مینه وه. په تاریخ کي ترین ابدال د قیس عبدالرشید لمسی و. قیس عبدالرشید د کندهار د درانو د ټبر بنسټ ایښودونکی دی. نوموړي د عمر ابدال په نامه یو ورور او د شیرینی، مینی او بارش په نامه درې خوندي درلودې. ترین او ترینه دواړه ښکلی نوم او تخلص دی.

تړون:

عهد، پیمان، وعده، پښتو کول، میثاق، قرارداد، رابطه، تعلق. تړون ډېره ښکلي کلیمه ده او د ماشومانو لپاره ډېر ښایسته ترینه نوم دی.

د خوبانو پر عشا قو دا جفا له اوسه نده

له ازله مقرر دي د دې قوم تړون هسي

(معز الله)

تسکین:

تسلا، آرام، د زړه آرام، ډاډ او باور.

تسکین نوی نوم او تخلص دي. په پارسي ژبو سيمو کي تسکين
د نجلۍ او هلک دواړو لپاره بڼکلۍ نوم دی. خو په پښتنو کي يوازي د
هلک لپاره مناسب دی ځکه د تانيث بڼه نه لري.

چي په زړه مي ستا د ميني آتش بل شو
کناره مي له زړه صبر او تسکين کښود
(کامگار خټک)

***

بر اميدۍ کز شکر سازد لبش تسکين جان
هم گلاب از ديده و هم نارदान افشاندۀ اند
(خاقاني)

تسلا:

ډاډ، اطمینان، يقين، باور.
خورا خوږ او بڼکلۍ بڼه نوم دی.

تصوير:

انځور، نقش، بت، صورت، عکس، څپره.
تصوير ډېر بڼکلۍ هنري تخلص دی.

که د شپږيني په تصوير کي نه يې
چا د فرهاد کلنگ ته زور ورکړی
که د مجنون افسانې نه جوړوې
چا د دښتونو پر مخ شور کرلی
(عبدالباري جهاني)

تقدير:

اندازه، کچه، ستايل، ازل، سرنوشت، قسمت، نصيب، برخه.

بنه نرينه تخلص دی.

خپل تقدير له لاسه مه پرېږده خوشحاله
که کارونه حواله دي په تقدير

تکل:

اراده، قصد، عزم.

تکل د هیواد د خوږ ژبي شاعر نظیف اله تکل تخلص دی.

تکل د تلو کړه طلب د ملو کړه
خواجه بندي شوې د نفس په لومه
(خوشحال ختک)

تکل د نرينه ماشوم لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

تلابن:

کونښن، لتونه، غوښتنه، هڅه، بېړه، تلوار.

تلابن هم بنه نوم دي او هم ښکلی او د ښې مانا لرونکی تخلص.

دا تلابن زما د مرگ نه دی نو څه دی
چي گلگوني جامې اغوندي جانانه
(حمید مومند)

تلیپاتی:

جاوید، دوامداره، نه مړ کېدونکی.

"تلیپاته" نوی او د ښې مانا لرونکی ښځینه نوم دی.

تلوسه:

پېتابي، هڅه، خواش، غوښتنه، آرزو، هیله، بېړه، تلوار.

تلوسه د هری بنکلي نجلۍ لپاره ډېر بنکلی، بېخي نوی او خوږ
نوم دی. رحمان بابا وایي:

که یار سل ځله وعدې د وصال وکړي
زه له ډېري تلوسې بې اعتقاد یم

تماس:

پیوند، سره موبنلول، سره لگېدل، اړیکه، ارتباط، رابطه.
تماس لند او بنکلی نرینه تخلص او نوم دی.

تمنا:

هیله، امید، آرزو، خواش، غوښتنه.
تمنا د نجونو اوزلمیا نو لپاره بنکلی او د ښې مانا لرونکی نوم او
تخلص دی.

هغه زړونه چي ستا غم ته هوسپړي
د دوی دغه تمنا په نظر مه شه
(طاهر کلاچوی)

تندر:

تالنده، رعد، صاعقه.
په ترمخه کلونو کي تندر لکه توپان یوازی انقلابي تخلص و خو
تندر د ماشوم لپاره ډېر بنکلی نوم هم دی.

تندرونه خوشحالېږي خدای دې خیر کړي
بیا د چا جاله جوړېږي خدای دې خیر کړي
(طاهر کلاچوی)

تنده:

اوبو ته هوسپدل، اوبو ته هوا کېدل، د يوه شي د ليدلو ژوره هيله.
تنده نوى نوم دى، ډېره ادبي او ښه مانا لري. دغه نوم ډېر لږ يا تر
اوسه نه دى ايښودل سوې.

تنكى:

تازه، نازکه، نوې، نوې ټو کېدلې، نوې پيدا سوې، زرغونه سوې.
تنکیتوب و تازه والي او نرم توب ته هم وايي.
تنكى تر اندازې زيات ښکلى ښځينه نوم دى.

تنها:

تنا، يوازي، گونبني، خاتنه، خړه. وړ نرينه نوم او تخلص دى.
حسينه گل تنها د لرى پښتونخوا يو وتلى شاعر دى.
يادى ښه زويک پيدا سى له ښه پلاره
يادى هسى تنها اوسى سى اولاده
(خوشحال خټک)

تنى:

تنى د پښتنو يوه قبيله ده، چي په پکتيا کي اوسېږي. د دغه ټبر
يو شمېر روڼ اندي (روشنفکران) تنى تخلص کوي. خو زه تنى او
اکثره قومي نومونه لکه ځاځى، ځدران او نور د تخلصونو پر ځاى د
نومونو لپاره وړانديز کوم.

سپين تنى يو ځوان او وطنپالونكى ژورنالست دى چي اوس په
لندن کي اوسېږي.

توانا:

زوره ور، غبنتلی، پیاوړی، قوي، د طاقت خاوند. توانا د تخلص په توگه سته خو توانا خورا ښکلی او ښه مانا لرونکی ښځینه او نرینه نوم دی.

غمزده په غم کي واړه توانا دي
په دې ښار کي نیستکارا ونا توان نسته

(بیدل)

توانا بود هر که دانا بود

به دانش دل پیر برنا بود

(سعدی)

توبه:

توبه په لغت کي له گناه څخه پښېمانۍ ته وايي. د حق پر لاره سمېدنه. توبه د کندهار ولايت د معروف په ولسوالۍ کي د يوې سيمي او غره نوم توبه دي. توبه عربي کلیمه ده. توبه لنډ او د ښې مانا لرونکی ښځینه نوم دی.

که منصور غوندي په دار اويا سنگسار شم

نسته دا چي ستاله ميني توبه گار شم

(حمید مومند)

توپان:

طوفان، سخت باد او سپلی.

توپان په پخوانيو کلونو کي يو انقلابي تخلص و. توپان ښکلی نرینه نوم دی.

توپاني:

طوفاني يا توپاني د توپان حالت ته وايي.
 کاوون توپاني د پښتو ژبي خوږ ژبي او مبارز شاعر دی چي اوس
 په جرمني کي اوسېږي. دده د شعر بېلگه:

خوله يې له شونډو په سلام اخلم
 له خپله بخته انتقام اخلم
 ساقی تندى دى راته مه گنځوه
 نن يې د مستو سترگو جام اخلم
 زاهده ستا دى وي اغزني توبې
 زه له غوتيو نه پيغام اخلم
 د مخ کابل دى رانه مه سپموه
 ناز دى په سترگو تر باگرام اخلم

توتكى:

يو ډول توره مرغۍ ده چي په بې آزارې شهرت لري.
 توتكى د نجونو لپاره ښكلې، نوى او لنډ نوم دى.

توتي - طوطي:

توتا، طوطي يو ډول مرغه دى چي شنې ښکې لري. دغه مرغه په
 هندوستان کي ډېر پيدا کېږي او که آموخته سي ډېري هغه کليمې
 چي انسان يې ورته وايي تکرارولای سي.

توتيا:

دغه نوم په کندهار کي رواج دى. مانا يې د رنجو کاني او ډېره

ده. هغه کانی چي میده یې کړې رانجه سي او بیا سترگي په تور پېري.
توري سترگي په پښتو ادب کي ښکلي سترگي وي.
توتیا ښکلی او نوی ښځینه نوم دی.

توران:

یو ډول کندهاري انگور دي. د تور جمع ته توران وايي. د اویستا
د کتاب له مخي توران د آریایي ټبر یو ټکم دی چي په ماوراء النهر
کي اوسېدی. توران ډېر ښکلی نرینه نوم دی.

تور پېکی:

د تور پېکي لرونکې نجلۍ، د تور پېکي څښتنه، سیاه مو، سیاه
زلفان. ډېر ښکلی او رواج ښځینه نوم دی.

تورجان:

تور د سپین ضد رنگ ته وايي. په کندهار او گاونډیو ولایتونو
کي ډېر مشهور نوم یا لقب دی. توره یا تورجان اکثره غنم رنگه نجونو
او زلمیانو ته وايي. دلته معمولاً تور د ناز په مانا دی.

توره مي مه بولي عالمه

زه توره نه يم مور په ناز بللې يم

که یار می تور دي څه پیغور دی

تور خو بورا دی چي گلون بویونه

(پښتولنډۍ)

تورن:

تورن له تور څخه اخیستل سوی او د زړه ور، پهلوان او دلاور مانا لري. د افغانستان په عسکري سیستم کې یوه افسري رتبه ده چې له لومړي بریدمن څخه پورته او تر جگړن کښته ده (ټولې مشر).
تورن خورا ډیر ښکلی نرینه نوم دی.

توریالی:

تورزن، توریال، د پهلوان، غښتلي او زړه ور مانا لري. دغه کلیمه د عربي (سیاف) له کلیمې سره اښودل ده.
دغه ډېر ښکلی او خوندور نرینه نوم دی.

تهذیب:

پاکول، سوتره کول، ښه اخلاق، ښه سلوک، انسانیت، اخلاقي روزنه، لیاقت، قابلیت، وړتیا.
تهذیب ښکلی نرینه نوم او د ښې مانا لرونکې کلیمه ده.

تهمینه:

د پارسي ادب د روایت له مخې تهمینه د سمنگان د پاچا لور، د پهلوان رستم ښځه او د سهراب مور وه. تهمینه درانی په فرانسوي ژبه د یوې مشهورې افغانې ناول لیکونکې نوم دی.
تهمینه ډېر ښکلی او تاریخي ښځینه نوم دی.

پ

ټکر:

تصادم، ډغره، تنبېدل، تمبېدل.

سردار علي ټکر د پښتونخوا نامتو سندرغاړی دی چې په لرو او برو پښتنو کې نوم لري. ده ډېري انقلابي سندري په تیره بیا د غني خان شعرونه کمپوز او ويلي دي.

ټکر د نامه په توگه ډېر خوږ، نوی او بنکلی نرینه نوم دی.

دوباره ټکر په مخ باندي رانده خوري

زه خونه وایم و تا و ته چي کوره

(کاکاخېل)

ټکور:

ټپ، ټپ وړ کونه، وجود ته په تاوده شي (مشکوله، خښته) ټپ وړ کول، تودول، خوږ، سوي اندام ته ټپ وړ کول. ټکور له آره پنجابی کلیمه ده. افضل ټکور لیکوال، شاعر او اجتماعي شخصیت دی. دی په لندن کې د افغانستان د لیکوالو او شاعرانو د ټولني مشر دی او هلته اوسېږي.

زه سیلاني د جمال نه یم لمبې مه سپموه

وزرمي ژر ټکوروه که نه وي ځم در څخه

(عبدالباري جهاني)

ټولواک:

بادشاه، پاچا، سلطان، واکمن، ټولواکي.
ټولواک د اعليحضرت محمدظاهرشاه د افغانستان د پخواني
پاچاستاينوم (لقب) و.
ټولواک ډېر خوږ او د بڼې مانا لرونکی نرينه نوم دی.

ټيک:

چارگل، د بنڅو د تندي يوه گانه ده.
ټيک ډېر ادبي، نوی او بڼکلی بڼځينه نوم دی.
ټيک دي پاچا پېزوان وزير دی
دا لونگين لکه سالار په مخ کي ځينه
(بڼتو لنډی)

رحمان بابا وايي:

د سرو ټيک دي شهزاده پر جبين پروت دی
شينکې خال دي محاصل په بند يوانو

ټينگار:

اصرار، تاکيد، ټينگوالی، مقاومت، ثبات، کلکوالی.
سيد محمد ټينگار د کابل د پوهنتون استاد او د افغانستان يو
مبارز سياسي شخصيت دی. ټينگار د بڼې مانا لرونکی نرينه تخلص
او بڼکلی نوم دی.

ث

ثابت:

ټينگ، کلک، روغ، سالم، مضبوط، پوخ، رښتيانۍ، ثبوت سوی، منل سوی. عبدالجبار ثابت څو کاله پخوا د افغانستان لوی څارنوال و. ثابت لنډه او د ښې مانا لرونکې کلیمه ده او د کوچنیانو لپاره به ښکلی نوم وي.

د مات لوبښي آواز کله ثابت خېږي
د هر چا عمل څرگند پنخپل گفتار شي
(رحمان بابا)

ثانیه-سانیه:

ثانیه یا سانیه شېبه، د یوې دقیقې شپېتمه برخه وخت دی. همداسې ثانیه د ثاني یانې دویم ښځینه بڼه ده. ثانیه د نجونو لپاره ډېر ښکلی او نوی نوم دی. ثانیه میرزا د هند د ټینس د سپورټ قهرمانه ده. دا په کال ۱۹۸۶ د هند په بمبېي کې زېږېدلې ده، پلار یې عمران میرزا او مور یې نسیمه میرزا نومېږي. دې د ۲۰۱۰ په اپریل کې د پاکستان د کریکټ د نامتو لوبغاړي شعیب ملک سره واده وکړ. دوی اوس په ډوبۍ کې اوسېږي.

ثبات:

ثبات، قرار، پوخوالي، پايښت، ټينگوالي، متانت، کلکه اراده،
استقرار او يوشانته والي ته وايي.

په توبه کي هسي رنگه ثبات راکړه
چي توبه مي ماته نه شي دوباره
(خوشحال خټک)

ثریا:

اووه ستوري، پېروني، پروين، اووه خویندي، د اوو ستورو
جومبک. د افغانستان د وروستي امير امان الله خان د مېرمني نوم ثريا
و. د پروين کليمه د پښتود پېروني څخه اخیستل سوی ده.
ثریا د پرنکلي بنځينه نوم او تخلص دی.

ثمر:

مېوه، ثمره، پايده، گټه، بدله، عوض، نتيجه، محصول.
ثمر او ثمرجانه بڼه بنځينه نوم او تخلص دی.

چي يې درست صورت غلبيل شي په اغزيو
وبه نه خوري دهغې ونې ثمر
(رحمان بابا)

خو "سمر" بايد د ثمر سره گډ نه سي. "سمر" افسانه، کيسه او
مشهوره کېدل دي، کله چي يو څوک يا يو شی مشهوره سي او په
کيسو کي راسی. سيما سمر د افغانستان د هزاره مليت يوه پېژندلې
بنځه ده.

ثمین:

گران، قیمتی، دلوری بیی او لوړ ارزښت لرونکی.
"ثمین" ډېر ښکلی ښځینه نوم او تخلص دی.

ثنا:

ستاینه، تعریف، حمد، صفت.

ډېر ښکلی ښځینه نوم دي.

ثنا یې ډېره ده تر حساب ټېره ده
شوکه به یې کومه ثنا په ځای کا
(خوشحال خټک)

ج

جاذبه:

جذبول، راکنبول، هغه قوه چي نور جسمونه ځان ته راکشوي.
جاذبه نوی، د بڼې مانا لرونکی او لنډ بڼځینه نوم دی.

جالب:

د جلبولو له کلیمې څخه دي يانې ځانته راکنبول. د جالب
ټولنيزه مانا زړه وپرونکې او دلچسپه ده.
جالب نوی او جلبوونکی نوم او تخلص دی.
حبيب جالب د بلوچستان د ملي گوند مشر و چي د ۲۰۱۰ کال په
جولای کي د کويټې په ښار کي ووژل سو.

جاله - جاله وان:

جاله د سيند څخه د پر بوتلو يوه وسيله ده چي اکثره د يوه يا څو
مشکونو څخه جوړه سوې وي. جاله وان د جالې چلوونکي، د جالې
خاوند، د کښتۍ چلوونکي، هغه څوک چي زړه ور وي او د ستونزو
څخه نه ډارېږي.

"جاله" او جاله وان بڼکلی بڼځینه او نرينه نوم او تخلص دی.

جام:

کتوري، پيالہ، هغه گيلاس چي اوبه يا شراب پکبني څښل کېږي. له طلا يا سپينو زرو څخه جوړ سوي کتوري. چي اوبه يا شراب پکبني څښل کېږي. عارفان او صوفيان جام د عارف زړه بولي چي د معرفت له شرابو څخه ډک دی.

جام د غور په ولايت کي د يوې سيمي نوم دی چي ښکلی جگ منار يې شهرت لري.

جام ډېر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

دغسي وختونه د توبو د ماتولو وي
جام او چي شراب وي يو څو جمع وي رندان سره
(مطیع الله قريشي)

جانان:

په پښتو او پارسي ادب کي جانان معشوق او محبوب ته وايي. د دې کليمې اصلي مانا داسې ده: هغه څوک چي د ډېرو خلکو (عاشقانو) ځانونه د هغه لپاره قربانېږي. ياني د ځانونو لپاره ځان. د ښکلي، زړه وړونکي او نازنين مانا هم لري.

يو مې د اصله څه رنگ ژر ډي
بل مې جانان په لاس کي راکړه ژر گلونه
(پښتولنډی)

***

ما دل بروی دلکش جانانه داده ايم
ما جان به پيش شمع چو پروانه داده ايم
(شيون کابلې)

جانباز:

مېړنی، زړه ور، بهادر، سرتېری، ځان جارونکی، توریالی، تورزن، سرباز. جانباز نرینه نوم او تخلص دی.

جاندار:

ساه کښن، ژوندی سپری، روغ رمت، جوړ او تکړه. د ډېر خوږ، گران او زړه ته تېر مانا هم لري. "جاندارک" د (جاندار) کوچنی بڼه ده، پانې ژوندی او هغه څه چې ځان لري. په پارسي ژبه کې جاندارک راځي. جاندارک د نجلی لپاره نادر او نوی نوم دی. (البته جهاندار بله مانا لري).

جان گل:

هغه څوک چې ځان او بدن یې لکه گل داسې وي. بڼکلی او بڼایسته. جان گل په ځینو سیمو کې بشپړ رواج نوم دی.

جاوید:

تل، تلپاتې، باقي، ابدی، دایمی.
ارواښاد عبدالاحمد جاوید د پارسي ژبې لیکوال او څېړونکی و چې د ژوند په وروستیو کې په لندن کې اوسېدی.
جاوید ډېر بڼکلی او رواج نرینه نوم دی.

جبین:

تندی، دمخ پورته برخه.
په پښتو کې اکثره د بڼڅو نوم دی، خو کله د (ماه) یاني

سپورمی کلیمه ورسره پیوند کوي، لکه ماه جبین، گل جبین یاني
چي مخ یا تندي يې د سپورمی یا گل غوندي بنکلی وي.
په ختیخ عرفان کي اکثره طالع یا بخت په تندي پوري تړي. په
پښتو کي جبین نرینه او په پارسي کي بنخینه نوم دی. جبینه به د
نېکبختي ماشومی نوم وي.

دل نسام تو برنگین نویسد
جان نقش تو بر جبین نویسد
(خاقاني)

جدید:

نوی، تازه، پاک او سوتره، د زاړه په ضد.
جدید بنکلی نوم دی، تر اوسه ډېر لږ ایښودل سوی دی.

جرگه:

غونډه، ټولی. جرگه هغه غونډه ده چي قبیلوي ستونزي پکښي
حل او خپړل کېږي. خو مرکه بله مانا لري. په جرگه کي ستري او
لويي مسيلې خو په مرکه کي وړې مسئلې حل کېږي.
جرگه او مرکه دواړه ډېر نادر او بنکلي بنخینه نومونه دي.

جذبېه:

احساس، د احساساتو پارېدنه، جوش.
جذبېه لکه جذبېه بنکلی، نوی او نادر بنخینه نوم دی.

جسور:

زړه ور، د جسارت خاوند.

تر اوسه ځينو مبارزو زلميانو جسور د تخلص په توگه کارولي دي. خو جسور ډېر وړ او مناسب نوم دی.

جگړن:

په زړو ادبي متنو کي د جنگيالي په مانا راغلي او نن سبا يوه عسکري رتبه ده. جگړن د جگتورن او ډگر من تر منځ رتبه ده. خو جگړن د نرينه ماشومانو لپاره بنکلی نوم دی.

جگر خون:

جگر خون، خواشینی، په کړ او اخته او کړېدونکی.

چي موندلی مي ډېر پس په جگر خون و

بد نصیب کړ هغه جام نسکور زما

جگر خون ښه تخلص دی نه نوم.

جلوه:

ځان ښکاره کول، د روښانه او ځلانده شي مثلاً د نور راڅرگندېدل. جلوه د پښتو د جوله (ښه، خیره، شکل) کلیمې سره هم گډه ریښه لري. د عارفانو او صوفیانو په اند جلوه د عارف پر زړه د خدای د نور ځلېدل دي چې هغه مین او عاشق کوي. هاتف اصفهاني وايي:

با صد هزار جلوه برون آمدی که من

با صد هزار دیده تماشا کنم ترا

جلوه د نجونو لپاره خورا ډېر بنکلی نوم او تخلص دی.

جلیا:

په اور سوی، وریټ، کباب.
 جلیا بنکلی نرینه او بنځینه نوم دی. رحمان بابا وایي:
 نه یم خوښ د سرو گلونو په صحرازه
 خوښ یم ستاد مخ په اور باندي جلیا زه
 حمید جلیا د افغانستان د تیاتر وتلی کومیدین او ډایر کتر دی
 چي په کابل کي اوسېږي.

جمشید:

جمشید چي یمایې هم بولي د لرغوني بلخ پاچا و. ویل کېږي
 چی ده نژدې زر کاله کاله پخوا پاچهي کړې ده. ده د لومړی ځل لپاره
 د نوروز جشن رواج کړ. جمشید ډېر رواج نرینه نوم دی. رحمان بابا
 وایي:

که جمشید و که بهمن و که کیتباد و
 که نمرود و که فرعون و که شداد و

جمیل - جمیله:

جمال په عربي کي بڼایست او جمیل بنکلي او بڼایسته ته وایي.
 جمال جمیل او جمیله دود سوي نومونه دي. خوشحال خټک وایي:
 هره ترکه چي ځان جوړ کارا بنکاره شي
 تر جمال یې حوري هم نه دي جمیلي

جنبش:

حرکت، خوځېدنه، پرمختگ، خوځېدل، وړاندي تگ.

داود جنبش د افغانستان استعداد لرونکی ژورنالیست،
ژباړونکی او خپرنډوی دی چې اوس په لندن کې اوسېږي او د
بي بي سي وياند دی. د نارینه لپاره د نامه په توگه جنبش خورا ډېر
ښکلی، لنډ او نوی نوم دی.

جنت:

جنت هغه ځای ته وايي چې په بله نړۍ کې پر هېرناکه انسان تل
تر تله ژوند پکښې کوي. جنت د نارینه وو لپاره ښکلی نوم دی. ځيني
پښتانه د (گل) کلیمه ورسره کوي يعني د جنت د گل غونډي
ښايسته. څرنگه چې مور تر اوسه جنت او د جنت گل نه دی ليدلی،
خامخابه ډېر ښکلی وي.

زاهد سترگي ترې پوښي زه ښکلي گورم
که جنت لره مي ييايي دا جنجال بس
(خوشحال خټک)

جوهر:

جوهر د گوهر او بنتې بڼه ده چې د يوه شي د اصل او ماهيت مانا
لري. د يوه شي او چا ښېگڼه، کمال، صفت او خاصيت ته جوهر وايي.
د ملغرو او الماسو سوداگر (جوهرې) بلل کېږي.
جوهر ښکلي نرينه او ښځينه نوم او تخلص دی.

جوگه:

لايق، مناسب، وړ، موزون.
ډېر لنډ، خوندور او د ښې مانا لرونکی پښتو نوم دی.

جویا:

جویا پلټونکي او تلابن کوونکي ته وایي. هغه څوک چي تل خوځېږي. سرور جویا په ۱۹۵۰ لسیزه کي د افغانستان یو نامتو مبارز او ویناوال و چي د خپل ژوند ډېر عمر یې په زندان کي تېر کړی دی. جویا دهر ماشوم لپاره نجلۍ وي که هلک ډېر ښه نوم دی.

جوینده:

پلټونکۍ، تلابن کوونکۍ، طالب، غوښتونکۍ. د پارسي ژبي د (جستن) یا پلټني له مصدر څخه دی. جوینده د افغانستان د راډیو تلوېزیون ځوان هنرمند دی چي د بریتانیا په لندن کي اوسېږي. جوینده ښکلی نوم او تخلص دی. پارسي متل دي، وایي: "جوینده یابنده".

تا مثل باشد که هر جوینده یابنده است
هر چه جوید خاطر در هر زمان یابنده باد
(ابن یمین)

جهان:

د مځکي او ټولو اسماني ستورو مجموعه، دنیا، گیتی، نړۍ او عالم.

جهان ښکلی نړینه نوم دی. اکثره نور پساوندونه او پېشاوندونه ورسره کوي، لکه شاه جهان، نور جهان او داسي نور. به میزان همت جهان را بسنج که همت جهان سنج میزان بود
(خاقاني)

جهان بلند:

هغه شوک چي نړۍ په ودانه وي. چي په نړۍ کي لوړ نوم او مقام لري. جهان بلند او افتاب بلند په کندهار کي د پخواڅخه رواج نومونه وو.

جهاندار:

جهاندار و پاچا، د نړۍ ساتونکي او سلطان ته وايي. هغه شوک چي هېواد په ښه توگه اداره کوي. جهاندار نوی نرينه تخلص او ښځينه نوم دی.

جهان آرا:

جان آرا يا جهان آرا. جهان نړۍ ته وايي او آرا يعني سينگار. جهان آرا يعني ښکلې ښځه چي ټوله نړۍ، ښار، وطن، کور او کلی په ښايسته وي.

پخوا په کندهار کي د محمدزيو د ټبر ډېرو وتلو شخصيتونو پر خپلو لوبو د جهان آرا، شهر آرا او داسي نور نومونه ايښودل. دغه دواړه ډېر ښکلې ښځينه نومونه دي.

نه هرگز بر دلم دردی، نه بر خاطر مرا گردی
جهان را جمله آوردی به کامم ای جهان آرا

جهانگیر:

نړۍ نيوونکی، جهاندار، د نړۍ فتح کوونکی.
د مغلي سلسلې د يوه پاچا (نورالدين سليم) لقب و.
جهانگیر ډېر ښکلې نرينه نوم دی.

جهاني:

نړيوال، د جهان، دنړۍ، د ټولي مټکي، د ټولو انسانانو.
 عبدالباري جهاني د پښتو ژبي وتلی او خوږ ژبي معاصر شاعر دی. دی ډېري شعري ټولگي لري. د افغانستان اوسنی ملي سرود هم ده ليکلی دی. جهاني د کندهار دی او اوس په امريکا کي اوسېږي. (د نومونو په دغه لارښود کي د ده د شعر ډېري بېلگي سته).

جيحون:

د آمو سيند ته وايي. دغه درياب د افغانستان په شمالي پوله کي بهېږي، د پامير د يخچالو څخه سرچينه نيسي او د ویکتوريا د جهيل څخه د يورال تر جهيله پوري ۲۵۰۰ کيلومتره اوږدوالی لري. مرستيالان يې د کندوز (کوکچي)، (مرغاب)، (اوشان) او (کافرنهان) سيندونه دي.

جيحون ډېر بنايسته نرينه نوم او تخلص دی.
 عمر خيام د جيحون نوم په لاندي څلوريزه کي داسي ښکلی

بيان کړی دی:

گردون، نگرۍ زقد فرسوده ماست
 جيحون، اثری زاشک پالوده ماست
 دوزخ، شرری زرنج بيهوده ماست
 فردوس، دمی زبخت آسوده ماست

چ

چارواک:

د پاچا، واکمن او زمامدار مانا لري.
چارواک تر ټولو بڼکلی او نوی نرینه نوم دی.

چارگل:

چارگل یا ټیک د بڼڅو هغه پسول او گاڼه ده چي په پزه کوي
يې. چارگل نوی او بڼکلی بڼځینه نوم دی.

چترال:

چترال د پښتونخوا د يوې ضلعي نوم دی.
چترال خورا ډېر بڼکلی نرینه نوم دی.
چيرته لندن، چيرته چترال دی
بې ننگي زور سوه پرنگيان چترال ته ځينه
(پښتولندی)

خراغ:

ډپوه، هغه آله چي په تياره کي روڼا جوړوي. خراغ د روښنایي
مانا لري او د تبارې ضد دی.

د کوچني لپاره خراغ نوی، ښکلی او ادبي نوم دی.
 په خراغ کي تجلی کا و پتنگ ته
 بلبلا نو ته ښکاره شي په نسرین کي
 (عبدالقادر خټک)

چمپېلی:

د چمپېل کوچنی بڼه ده. چمپېلی یو ډول مشهور خوشبویه گل
 دی چي ژړ او سپین گلان کوي.
 قاضی مطیع الله چمپېلې د پښتو تکړه لیکوال او شاعر دی.
 چمپېلی ډېر ښکلی، لنډ، شاعرانه او ادبي نوم دی.

چمتو:

تیار، آماده او تکړه.
 چمتو هم نوم او هم تخلص دی.

شمکلی - چمکلی:

د ښځو یوه گانه (پسول) ده چي په غاړه کوي یې.
 دغه ډېر ښایسته ښځینه نوم دی.

چمن:

چمن هغه ورشو ته وایي چي هوار واښه پکښي شنه وي او خلک
 د ساتېري لپاره ورځي. چمن د کندهار د سپین بولدک او کوټې تر
 منځ د یوې سیمي نوم دی.
 چمن د نوم په توگه په کندهار کي له پخوا څخه رواج و.

چنار - چناره:

چنار، سپېدار. چنار يو ډول مشهوره جگه ونه ده، چي غټي او پلني پاني لري. په پښتو ادب كې د معشوق قد د چنار د جگوالي سره پرتله كوي.

چناره په كندهار او شاوخوا سيمو كې د نجونو لپاره رواج نوم دی. چنار او چناره ډېر ښكلي نرينه او ښځينه نوم دی.

چوپان:

شپون، هغه څوك چي د پسونو رمه ساتي او روزنه يې كوي. چوپان ډېر ښكلي نوم او د خورا ښې مانا لرونكي تخلص دی.

چوتې - چوتی:

د ښځي د سر ورپښتان چي ښي او كيني خوا ته يې را ايله او اودلي سوي، خو (كوڅی) سوي نه وي. پارسي بڼه يې چوتی دی. دغه نوم د يوې مؤسسې مثلاً د ښځو د ښكلا د سالون لپاره ښكلي نوم دی.

چونغر:

د يوه غره نوم دی. چونغر د سليمان لايق د شعرونو لومړی او خورا ښه شعري ټولگه ده چي په ۱۳۴۱ كال كې چاپ سوې ده. د لايق د چونغر ترانې ډېري مشهورې دي. چونغر بېخي ښكلي نرينه نوم دی.

خ

ځانگړی:

یوازي، یوازنی، بېل، جلا، گونښي، الايده، ځانله، ځانته. ځانگړی، د مستقل، خپلواک، مشخص، مخصوص او ممتاز ماناوي هم لري. ځانگړی ډیر غوره نرینه نوم او تخلص دی.

ځاځی:

د پښتنو د یوې مشهورې قبیلې نوم دی چې د پکتیا په ولایت کې اوسېږي. ځاځی د ځینو ځاځیانو تخلص دی. خو (ځاځی) د هر افغان د بچي لپاره ښکلی نوم کېدای شي. کله چې پارسی ژبو دا نوم ایښی وي نو (جاجي) یې تلفظ کوي او ډېر خوندور شي.

ځدران:

ځدران د پښتنو د یوې مشهورې قبیلې نوم دی چې د پکتیا په ولایت کې اوسېږي. ځدران د دغې قبیلې ډېرو غړو د خپل تخلص په توگه غوره کړی دی. خو په ټینگه وړاندیز کېږي چې ځدران د ماشومانو د نوم په توگه کېښېښودل شي. کله چې پارسی ژبو دغه نوم پر خپلو زامنو ایښی دی (جدران) یې تلفظ کوي او لا خوږ شي.

خُل:

خُلا، برېښېدل.

خُل يو مناسب نرينه نوم او تخلص دی. مل پاسوال نوراله خُل د پوليسو اکاډېمۍ پخوانی استاد دی.

خُلا:

خُلا د (خُل) ښځينه ښه ده چي د خُلبدلو او برېښېدلو مانا لري. خُلا د نجونو لپاره ښه نوم او تخلص دی. دغه نوم اوس د کندهار په خلکو کي خورا ډېر دود سوی دی.

خُلانډ:

خُلانډ، خُلبدونکی، برېښېدونکی، خُلا لرونکی، روڼ، روښانه، خُلبل.

خُلانډ د ماشوم لپاره ډېر لنډ، نوی، ښکلی او ادبي نوم دی. خُلانډ د افغانستان د راډيو تلویزیون نوموتی کمپوزیتور او سندرغاړی دی. سارا خُلانډ د ده مېرمن هم مشهوره سندرغاړې ده.

خُواکمن:

خُواک و توان، قوت او طاقت ته وايي. نو خُواک او خُواکمن لکه واک او واکمن داسي مانا لري او ښکلي پښتو نومونه دي. پوهنوال رحمت الله خُواکمن شاعر لیکوال او دننگرهار پوهنتون استاد دی.

خُيگر:

جگر، اینه، ټټر، سینه. همداسي خُيگر د زړه ورتيا او مېراني مانا

هم لري. ځيگر بنسکلی نرينه نوم دي. ځيگر اڀریدی د پښتو ژبي تکړه شاعر دی چي اوس په امریکا کي اوسېږی.

ځير:

متوجه، تېز نظره، باريک بين.
ځير ډېر نوی، فلسفي او ادبي نرينه نوم او تخلص دی.

ځير من:

هغه څوک چي ځيرک، هونښيار، باريک بين او پوه وي.
ځير من لکه ځيرک ډير بنسکلی ادبي نرينه نوم دی.

خ

خار:

تلابس، لټون، مراقبت، ساتنه، خارنه.
ښه تخلص دی خو د نامه په توگه ډېر ښکلی نه برېښي.

خارن:

خارند، کنټرولر، ثبتونکی.
خارن د پولیسو د افسري رتبه نه یوه رتبه ده. خارن د عسکري
تورن انډول او په زړه پوري نړینه تخلص دی.

خانگه:

ښاخ، د گلو ښاخله.
د نجونو لپاره خانگه ډېر گلالی او خوږ ښځینه نوم دی.

شاڅکی:

ټکی، قطره، د باران یوه ډېره وړه ټوټه. په ځینو پښتنو کي
شاڅکی د خوږوالي، قدر مني، گرانښت او میني ماناوي هم لري.
شاڅکی هر وخت د پاکو اوبو یوه قطره ده، شاڅکی ډېر ښکلی
ښځینه نوم دی.

څپاند:

هغه سيند يا درياب چي څپې وهي. په مجازي مانا څپاند ياني
تلابنس کوونکی، نوبستگر او کوبنس کوونکی.
عبدالوهاب څپاند د افغانستان يو فعال مبارز سياسي او ټولنيز
شخصيت دی چي اوس په لندن کي اوسېږي.

څپه:

موج، څپه، د اوبو څپه، رپېدنه، غورځنگ.
څپه يو پښتو نوی، ادبي او خوږ بڼځينه نوم دی.

څراغ:

چراغ، ډپوه، هغه آله چي د شپې له خوا يا په تياره کي روڼا کوي.
په څراغ کي تجلاکاندي پتنگ ته
بلبلانو ته ښکاره سي په نسرين کي
(عبدالقادر خټک)
څراغ ښکلی ادبي نرينه تخلص او نوم دی.

څرک:

رابښکاره کېدنه، رابرسېره کېدنه (لکه د لمر سترگه)، نخښه،
نښانه، ډرک، لټه، پته او سراغ ته هم وايي. څرک خورا ښکلی، لنډ او
ادبي نرينه نوم او د ښې مانا لرونکی تخلص هم دی.

څرگند:

ښکاره، ظاهر، جوت، معلوم، اوڅار.

شوڪ مي ڇه پونبتي چي يار درسره ڇه ڪا
خود پخيله حال ڇرگند دي درٿلو

(علي خان)

ڇرگند نوي نوم او په زره پوري نرينه تخلص دي.

ح

حادثه:

پېښه، نوې پېښه، واقعه، پېښېدنه.
حادثه نوی او د ښې مانا لرونکی ښځینه نوم دی.

حافظ:

ساتونکی، په یاد کوونکی، چا چې څه په یاد زده کړي او حافظې ته
یې سپارلي وي. په افغانستان کې حافظ د قرآن مجید قاري ته هم وایي.
خواجه حافظ شېرازي د پارسي ژبې تر ټولو نامتو او خوږ ژبی
شاعر دی چې نړیوال شهرت لري او په اتمه هجري پېړۍ کې یې ژوند
کاوه.

په پښتو ادب کې حافظ الپوري د پښتو یو ستر او نومیالی شاعر
و، چې په سوات کې اوسېدی.
نصرالله حافظ د افغانستان وتلي غزلبول شاعر دی چې په
لسگونو شعري او ادبي ټولګې یې چاپ سوي دي.

حساس:

ژر پوهېدونکی، ژر درک کوونکی او کله کله هم د اندک رنجه
ماناوی لري. حساس ښه تخلص دی خو حساس به ډېر ښکلی نرینه

نوم وي.

حله:

حله عربي کليمه ده او د نوو کاليو يا جامو مانا لري، هغه کالي
چي ټوله بدن په پټ سي. ځيني کتابونه هغه د ورېښمو کالي يا جامې
مانا کوي. حله ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

با کاروان حله برفتم زسيستان

باحله تنیده زدل، بافته زجان

(فرخي)

درچين نه همه حرير بافند

که حله گهي از حصير بافند

(نظامي)

حماسه:

زړه ورتوب، شجاعت، مېړنيتوب.

حماسه د نجلۍ لپاره خورا ښايسته او د ښې مانا لرونکی نوم دی.
حماسه کوهستاني هغه ډېره ښکلې نجلۍ ده چي پر ۲۰۰۵ کال د
لندن د ښکلا ملکه سوه. حماسه کوهستاني په خټه د کوهستان
صافي ده، په لندن کي اوسېږي او د ډېرو هنري استعدادونو او نوښتونو
څښتنه ده.

حمزه:

زمری. اسد دغه نوم عربي ريښه لري. حمزه د حضرت محمد

صلی الله عليه وسلم د تره او اصحابي نوم و.

پښتنو ليکوالو او شاعرانو ته د حمزه د نامه بل ډېر اهميت د

حمزه شينواري له کبله دی. حمزه شينواری د پښتو د اوسني نوي غزل (پلار) دی. ده خپل ټول اويا کاله ژوند د پښتو غزل په چوپړ کي تېر کړ دی. دې پښتو غزل ته وايي:

ستا په انگو کي د حمزه د وینو سره دي
ته شوې ای پښتو غزلی ځوان زه دي بابا کر مه

***

د حمزه شينواري د غزلو شمېر تر لسو زرو زيات دی. پښتانه په ډېر افتخار خپل ماشومان د حمزه شينواري په وياړ حمزه نوموي.

حنا:

په عربي کي نکريزو ته وايي. حنا يا نکريزي يو بوټی دی چي د دوو مترو په اندازه جگوالی لري، پاني يې د انارو پاڼو ته ورته او سپين گلان کوي او ډېر ښه بوی يې ځي. پاني يې ميده کوي او د لاسونو، پښو او ورپښتانو د رنگولو لپاره کار ځني اخلي.

حوره:

حوره د حوراء لنډيز دی. په عربي ژبه کي حوراء او حوره هغه ښکلي ښځي ته وايي چي توري سترگي، سپين بدن او تنگي گردی سترگي ولري. په جنت کي هره ښکلی ښځه حوره بلل سوې ده چي پښتو جمع يې حوري کېږي. حوره ښکلی ښځينه نوم دی.

د زاهد هيله د حورو او قصورده
عاشقان يې وديدن ته تمنا کا

(خوشحال ختک)

د جنت د بنکلو حورو په هوس کي
يو کافر په سپينه زيره مسلمان سو

حوصله:

زغم، صبر، تحمل.

حوصله نوی، تازه او د بڼې مانا لرونکی بڼځینه نوم دی.

باید په یاد ولرو چې بڼځه مور ده، مور حتماً حوصله لري او

څومره به بڼه وي چې نوم یې هم حوصله سي.

خ

خالداره:

خال داغ او دانه په تېره بيا پر بدن او مخ تور ټکي ته وايي. په پښتو ادب کي خال پر تندي وي يا پر باړ خو. د تندي خال وهل کېږي خو د باړ خو خال اکثره خدایي وي. خال د مخ ښکلا زیاتوي. خالداره هغه ښځه ده چي پر مخ یې ښکلی خال وي.

خالداره ډېر ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی. د خالداري کوچنی ښه (خالو) ده.

خاموش:

چوپ، غلې، آرام، کرار.

خاموش ښه نرینه تخلص دی چي ډېر غوره اخلاقي او ادبي مانا لري.

خانمیر:

په پښتنو کي رواج نوم دی چي د (خان) او (میر) د کلمو څخه جوړ سوی دی او د لوی خان او مشر خان مانا لري.

ډاکټر خانمیر غيور د افغانستان يو استعداد لرونکی او مبارز شخصیت دی. همداسي خانمیر هلالی په لره پښتونخوا کي د پښتو مهالنیو بنسټ ایښودونکی و.

خاور - خاوري:

خاور ختيځ ته وايي يعني هغه لوري چي لمر ځني راخيڙي.

خاور بڼه نوم او خاوري دود سوی تخلص دی.

از ملاقات تو تا حشر به خود می لرزد

سرز خاور که برون مهر جهانگیر کشید

کس ازین بیشه سلامت نبرد جان هرگز

شیر را آهوی چشم تو به زنجیر کشید

(طواف کابلی)

خاټول:

لاله، شندي گل، شوندي گل، يو ډول بڼکلی او مشهوره گل دی.

ځيني يې غاټول بولي.

خاټول يا غاټول له پخوا څخه د نجونو د نامه په توگه رواج و.

خاټول ډېر بڼايسته بڼځينه نوم دی.

ختيځ:

لمر خاته، شرق، خاور او د لمر د راوتلو ځای. په سياسي لحاظ

ټولو هغو هيوادونو او مجمع الجزاير ته چي د اروپا په ختيځ کي پراته

دي ختيځ وايي.

ختيځ بڼخي بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی.

ختک:

د پښتنو د يوې نامتو قبيلې نوم دی. په دغه ټبر کي د پښتو او

پارسي ژبو خورا ډېر شاعران ټبر سوي دي. خوشحال خان خټک،

عبدالقادر خټک، او په پای کې اجمل خټک چې څه موده پخوا له نړۍ
څخه ولاړ.

خوشحال خټک د پښتو د شعر بنسټ ایښوونکی دی.

د ازبک کره چې وزېږېږي ازبک شي

د خوشحال کره چې وزېږېږي خټک شي

خزان:

منی، د کال درېیم یاد دوبي او ژمي تر منځ موسم دي. د مړاوي او
رژېدلي مانا هم لري. خزان هم ښکلی نوم او هم ښکلی تخلص دي.
عارف خزان د پښتو ژبې ډېر نازک خیاله شاعر دي چې اوس په مسکو
کې اوسېږي.

لکه ونه مستقیم پر خپل مکان یم

که خزان راباندې راسي که بهار

(رحمان بابا)

خزانه:

زېرمه، د سیکو زېرمه، د سرو او سپینو زېرمه، د پیسو زېرمه.

خزانه تر ټولو ښکلې او د خورا ښې مانا لرونکی ادبي نوم دی.

خسرو:

پاچا، لوی پاچا، د څلورو ساساني پاچهانو نوم و. په پارسي

فولکلوري ادب کې خسرو د شیریني مین او عاشق دی.

خسرو سنگروال د پښتو ژبې ځوان او تکړه شاعر دی. دی په

لندن کې اوسېږي او د طب ډاکټر دی.

خمار - خماری:

نشه، نېشه، مسته. د سرو سترگو او ښکلی مانا وي هم لري.

خمار او خماری دواړه ښه ښځینه نوم او تخلص دی.

اوس به دي یو موتي ایرې کړم

که خماری سترگی په ناز در واپومه

(پښتو لنډۍ)

خمت:

چاغ او شلنډ ته وایي، په غوښه پټ.

په پخوا وختونو کې د اوس زمانې برعکس چاغوالی موږ و.

خمت ښکلی نرینه نوم دی.

خنجر:

د چرې په اندازه یوه غوڅوونکې آله ده چې دواړي خواوي یې

تېرې او سريې کوروي. خنجر نوی او ښکلی نرینه نوم دی.

خندا:

د ښادۍ او خوشحالی په وخت کې د شونډو غوړ پدل دي چې اکثره

برخ هم ورسره وي. خندا د ژړا په ضد کلیمه ده. خندا عامه کلیمه خو

مسکاوړه خندا ده. خندا د نجونو لپاره ښکلی، ادبي او نوی نوم دی.

خندان:

خوشحاله، خنده رویه، مسکی، ورین، خنداوو.

خندان ښه نوم او تخلص دی خو د نوم په توگه ډېر نوی دی.

خواخوری:

همدردي، زړه سوی، زړه سواندي، غمشريکي، د چا سره د زړه حال شريکول، د چا په غم او بنادي کي گډون کول. ارواښاد محمد ابراهيم خواخوږی په کندهار کي د ويښ زلميانو د دورې يو مهربانه او مبارز شخصيت و. موږ د نامه په توگه د خواخوږي د نامه سپارښتنه کوو، ډېر ښکلی او د ښي مانا لرونکی نرينه نوم دی.

خواځک:

خواځک يا خوازک په پکتيا کي د يوه پښتني ټبر نوم دی. (خواځک) د ټولو پښتني سيمو لپاره ښکلی نرينه نوم کېدای سي.

خوبان - خوبا:

خوبا، شهی، معشوقه، محبوبه، شها، شهو. خوبان د خوبا جمع ده، خوبا ډېر ښکلی ښځينه نوم دی. خوبان د جانان پر وزن هم ښکلی نارينه نوم دی، په تېره بيا په پارسي ژبي سيمو کي (خوبان) تر (خوبا) روان اور واج دی.

خورشيد:

لمر او افتاب ته وايي. لمر هغه ستوری دی چي ټوله نړۍ په روښانه کېږي. خورشيد ډېر مناسب نوم او تخلص دی.

خوشحال:

خوبښ، خوشحاله. خوشحال د پښتو ژبي د يوه ستر او وتلي

شاعر خوشحال خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) نوم دي چي د توري او قلم خاوند و. خوشحال خټک په پارسي ژبه هم بشپړ دېوان لري چي د افغانستان د علومو اکاډيمی خپور کړی دی. ده په پارسي شعرونو کي کله ناکله روھي يا کوھي تخلص کاوه.

د افغان په ننگ مي وتړله توره

ننگيالی د زمانې خوشحال خټک يم

خوشحال بڼکلی، دود سوی او ادبي نرينه نوم دی.

خوشبو:

يعني د ښه بوی خاوند، د ښه بوی لرونکی.

خوشبو د يو ډول مشهورې مېوې نوم دی چي د مالټې او سنترې غوندي ښه لري، خو ډير ښه بوی ور کوي. خوشبو د نجونو لپاره بڼکلی او نوی نوم دی.

خوشبو يوه ډېره بڼکلی هندی مسلمانان نجلی ده چي د لندن د HSBC په بانک کي کار کوي.

گليست خرم و خندان و تازه و خوشبو

ولی امید ثباتش چنانکه دانی نیست

(سعدی)

خوشبين:

خوشدل، نېک بين. خوشبين، د بدبين ضد دی. په کندهار کي د خوشبين په تخلص يو ښوونکی پېژنم. خوشبين ډېر بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی.

خوشه چین:

د باغوان مانا لري. يعني هغه څوک چي په باغ کي له تاک څخه انگور (خوشې) راټولوي. مناسب تخلص دی.

خولگی:

خولگی د خولې د ناز او کوچنیتوب بڼه ده. د یوې ښکلي نجلۍ لپاره خولگی د نړۍ تر ټولو نومونو ښکلي او خوندور نوم دی. که ما ته پاک خدای بله لور راکولای حتماً مي خولگی نوموله.

خوړلن:

پوړندي او تر ايرولاندي اوز. خوړلن ښکلی تخلص دی.
 هيڅ باور راباندي نه شي د خوبانو
 که مندم ورته په اور په خوړلن لاس
 (علي خان)

خوړمن:

دردمن، دردېدلی، زخمي سوی او خوړ سوی ته وايي. د همدردۍ او خواخوږۍ مانا هم لري. زما په اند خوړمن ډېر ښکلي تخلص دی.

خوږه:

د خوږ ښځينه بڼه، بوږه، پلمېټ، هغه څه چي خوندور وي. په کندهار کي د نامتو شاعر او ټوکي عبدالرؤف مخلص د زوی نوم (خوږه) دی چي اوس په کويټه کي اوسېږي. مگر دلته يې د

نجونو د نوم په توگه سپارښتنه کوم.
خوږه نوی او پېڅي خوږ نوم دی.

خیال:

فکر، سوچ، تصور، پام، گومان او وهم دی. خیال په ذهن کي د هغو شیانو ذهني صورت دی چي ترمنځه لیدل سوي وي.
حفیظ الله خیال د راډیو تلوېزیون خوږ آواز ه کمپوزیتور او سندرغاړی دی چي اوس په امریکا کي اوسېږي.

خیال کله نا کله د ویاړ او ساماني مانا هم لري.
خیال د هغي دی چي شوخه شنگه وي
شونډي ي يې شهد په منځ گلرنگه وي
(خوشحال خټک)

زما د خیال وزرته مه ایږده دامونه
دا یوسف له زندانو سره آشنا دی
(عبدالباري جهاني)

خیال ښکلی نړینه نوم دی.

خیالور:

خیال جن، د فکر خاوند، ویاړمن، مغرور، سینگاری، پېشني، ډولي. خیالور په پښتني سیمو کي وړ لقب دی او ښځینه څېره يې خیالوره ده چي دواړه مناسب نومونه دي.

خیالي:

د خیال، فکري، تصوري، ویاړ کوونکی، ډولي، سینگاري،

پېشيني. خيالجن، خيالمن.
 خيالو ډولي او سينگاري ښځي ته وايي. گرانه او محبوبا مانا هم
 لري. خيالي د تخلص لپاره وړ کليمه ده.

خيبر:

د خيبر دره د افغانستان په ختيځ کي د يوې ښکلي، تاريخي او
 حماسي درې نوم دی. مير اکبر خيبر په ۱۹۸۰ کلونو کي د افغانستان
 يو نامتو سياسي او ټولنيز شخصيت و. ده په ډېره پوهه او کمينۍ
 شهرت درلود او د نامالومه چاله خوا ووژل سو. خيبر اوس د ډېرو
 زلميانو نوم دی. زما مشر زوی هم خيبر نومېږي.
 خيبر ډير ښکلی پښتون نوم دی.

د

داستان:

کیسه، نکل، افسانه، ناول.
داستان ادبی نرینه نوم او حتی تخلص کپدای سی.

دانا:

عاقل، پوه، هونبیار، فاضل، زیرک او عالم.
"اور له خپله سره وژنه که دانا یې"
(پښتو متل)
یا سخن دانسته گوی مرد دانا یا خموش
(حافظ)

دانا ښه نوم او تخلص دی.

دانش:

پوهه، هونبیار، زیرکی او فضیلت.
د دانش کتاب خپرولو مؤسسه په پښتنو کې ډېر شهرت لري.
رئیس یې اسدالله دانش دی.
دانش ښه نرینه نوم دی.

درانی - درانی:

درانی (نرینه) او درانی (بنځینه) د پښتنو ددرانیو د تېرغړي دي چي ابدالي يې هم بولي. دغه د زلميانو او نجونو لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

درخانی:

چي د ناز او کوچنۍ بڼه يې درخو ده، د پښتو په فولکلوريکه کيسه (آدم او درخانی) کي د آدم خان مينه وه. نور دي درخو په نقابونو کي ځواني تېروي د آدم خان دربايونو لاري بندي سولې (عبدالباري جهاني) درخانی ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

درخشان:

د روښانه، څلېدونکي او تابان مانا لري. درخشان ښکلی نرینه او ښځنه تخلص او نوم دی.

دردانه:

د ملغلرو دانه، قيمتي، ډېره ښه. دردانه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

دردمن:

خوړ سوې، خوړمن، دردېدلی، درد ور رسېدلی. دردمند يا درد من وړ نرینه تخلص دی.

درمان:

دوا، درمل، چاره او علاج.
مناسب تخلص او نوم دی.

درمل:

دوا، چاره، علاج او درمان ته وايي. ډاکټر آدم خان درمل په
کندهار کې یو زړه سوانده ډاکټر و.
درمل ښه نوم او تخلص دی.

درنه:

د (درانه) د کلیمې ښځینه بڼه ده. د باعزته او سنگینی مانا
لري. درنه ډېر ښکلې او نوی ښځینه نوم دی.

دروېش:

فقير، قلندر، بېنوا، ملنگ، نېستمن، قانع، گونښه نشينه.
دروېش درانې د پښتو ژبې وتلی غزلبول شاعر دی.
دروېش مناسب نرینه تخلص دی.

دریا:

بحر، سمندر، درياب، رود، سیند.
فرهاد دریا د پښتو او پارسي ژبې ډېر نامتو او خوږ آواز
سندرغاړی دی. (دریاخان) په لسمه هجري پېړۍ کې یو نامتو
سیاسي شخصیت و.
دریا ډېر خوږ نرینه نوم دی.

دریخ:

د نظر، موقف او روش او همداسی د منبر، محراب او سټیج (د بیانې ور کولو او نمایش ځای) مفهوم لري. دریخ ښه نوم او تخلص دی.

دښتی/دشتي:

هغه کس چي په دښت کي زېږيدلي او ستر سوی وی. صحرايي، دښتي، بیاباني. یوازي د تخلص په توگه ښه مانا لري.

دل افروز:

زړه روښانه کوونکی، هغه څوک چي د چا زړه په ښاد او خوشحاله کېږي.

يارب این شمع دل افروز زکاشانه کیست
جان ما سوخت پیرسید که جانانه کیست
(حافظ)

دل آرا:

زړه خوشحاله کوونکې، معشوق، محبوب، آشنا، دوست، هغه څوک چي زړه یا زړونه په خوشحاله کېږي.

بې روی دل آرای تو ای شمع دل افروز
دل رقص کنان بر سر آتش چو کباب است
(حافظ)

دل آرا ډېر ښکلی ښځینه نوم دی.

دل آرام:

زړه آراموونکی، معشوق، آشنا، دوست.
د افغانستان په جنوب لوېدیځ کي یوه ښار ته هم دل آرام وایي.
دل آرام ډېر ښکلی ښځینه نوم دی.

دلاور:

زړه وړ، زمري، سرتېر، مېړه.
دلاور وړ نرینه نوم او تخلص دی.

دلبر:

زړه وړونکی، ښکلی، معشوق، محبوب، ډېر گران.
د ماشومانو لپاره ډېر لنډ، ښکلی او د ښې مانا لرونکی نوم دی.
که شاهي ده که می سر
ټول به جار کړم تر دلبر
(احمدشاه بابا)

دلدار:

دلدار لږ تر لږه دوی ماناوی لری: زړه لرونکی او زړه ساتونکی.
هغه څوک چي د زړه ډاډ په کېږي، زړه سواند او دلنواز. دلدار نړیوال
شینواری یو لیکوال دی.
دلدار نرینه نوم او تخلص دی.

زلف تو که هم دلبرو هم دلدار است
هندو دزد است و پاسبانی داند
(کمال اسماعیل)

زان غمزه دود افگن آتش فکنی در من
هم دل شکنی هم تن دلدار چنین خوشتر
(خاقانی)

دلربا:

زړه وړونکې، زړه غلا کوونکې، ډېره ښکلې.
دلربا ډېر نوی او ښه ښځینه نوم دی.

دلشاد - دلشاده:

هغه چي زړه په ښاد پري.
نوی، مانا لرونکی او ښکلی نرینه او ښځینه نوم دی.

دلیر:

زړور، زمري، سرتېر، مېړه، غیرتي.
دلي وړ نوم او تخلص دی.

دلیل:

ثبوت، برهان، حجت، هغه څه چي د يوې موضوع د ثبوت لپاره
راوړل کېږي. دلیل ښه نوم کېدای سي. خو (دليلي) يعني د دليل، د
برهان، پر دليل برابر، يقيني، ثابت، د دليل وړ مانا لري. دليل ښه
کلیمه او ښکلی تخلص دی.

دنگه:

لوړه، جگه، دلورې وني خاونده، د جگ قد څښتنه.
دنگه تر اندازې زیات ښکلی او ادبي نوم دی.

دنيا:

نړۍ، جهان، دارايي، شتمني.

دنيا ښکلی علمي او ادبي نوم دی چې په پارسي او پښتو کي يو ډول ماناوي لري.

رحمان بابا وايي:

دنيادار که مستغني په سيم و زردی
هرمندو سره گنج د خپل هنردی

دنياگۍ:

د دنيا يا نړۍ د ناز بڼه ده او ډېره بڼه مانا لري. د دنياگۍ په بڼه کي دنيا پښتو خير ه مومي. دنياگۍ نوی ښځينه نوم دی.

دنيا د سود پر لور کړه ده

نجوني د هغو ياري کړي چي سود من وينه

(پښتولنډۍ)

د دنياگۍ بازاره وړان سې

چي يو ساعت دي خوشحالي ده بيا غمونه

(پښتولنډۍ)

دوران:

دور، وخت، زمانه، خوځېدنه، جريان، حرکت، گردش، زمانه.

دوران د نامه په توگه ښکلې مانا لري خو دوران مناسب تخلص

هم دی. دوران د افغانستان هغه هوا باز و چې ډېر کلونه پخوا يې

سپوږمۍ ته د سفر تکل وکړ؛ خو عملاً عبدالاحد مومند په دغه کار

بريالی سو.

ديانا:

ديانا يا ديانا په رومي اساطيرو كې د سپوږمۍ، بنكار او د زېږولو پر وخت د ميندو مرسته كوونكې رب النوع وه. يونانيانو ارتيميس بلله. ديانا د انگلستان يوه بنكلې شهزادگۍ او د اوسنۍ ملكې د زوى شهزاده چالس پخوانۍ مېرمن وه. ديانا لومړنۍ شهزادگۍ وه چې د روغېر پر وخت يې عادي خلكو ته لاس وركاوه. ديانا په ۱۹۹۷ كال كې په فرانسه كې د يوې ترافيكي پېښې له كبله مړه يا ووژل سوه. د دې په مرگ ټوله انگرېزان او د نړۍ ډېر آزادي خوښوونكي خلك خواشينې سول.

اوس ديانا په نړۍ كې ډېر مشهور نوم دى او افغانانو هم ډېر خوښ كړى دى.

دياناته

خداى ته په كار سوله د حسن خولى
 د فرشتو له كوره تللې غوتۍ
 د آدم لور او د حواناو كى
 د جنتونو راوتلې شهى
 نوري دي نه ږدي پر اغزنه مخكه
 له نوره جوړي سپيني سپيني پايۍ
 (عبدالباري جهاني)

ديبا:

يو ډول بنايسته وړېښمين ټوكر دى. دلته له ديبا څخه مراد بنكلې مخ او داسې پسته نجلۍ ده لكه ديبا. ديبا د راډيو افغانستان د يوې سندرغاړې نوم و.

دیدار:

دیدن، لیدل، ملاقات او عاشقانه وعده.

شپرازي حافظ وايي:

عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده

باز گرد دیا بر آید چیست فرمان شما

دیدار دېر ادبي او بڼکلی نرینه نوم او تخلص دی.

هر خاطر چي ناکرار سي

کراري يې په دیدار سي

(خوشحال خټک)

دیدن:

لیدنه، کتنه، وصال، ملاقات، لیدنه کتنه، عاشقانه وعده.

لمونځ چي قضا شي بيا ادا شي

نه ادا کېږي قضا شوي دیدنونه

(پښتولنډی)

دیده:

سترگي، کسی، عقل، پوهه. هغه څوک چی سترگی یی مېري

وي. د وېري ضد. دیده خورا بڼکلی، ادبي او رواج بڼځینه نوم دی.

ڊ

ڊالی:

سوغات، تحفه، پېنکبن. ځيني پښتانه د څادر يا لمځي څنډه
(پېڅه، پېڅکه) هم ڊالی بولي.
ڊالی تر ټولو ښکلی، لنډ، نوی او ادبي ښځينه نوم دی.

ډاډمن - ډاډمنه:

خاطر جمع، مطمئن، په زړه پوره، باجريتته، تسکين سوی، آرام.
ډاډمن او ډاډمنه نوی، لنډ او خوږ نوم دی. خوشحال خټک وايي:
هم يې هيڅ راته پرې نه ښودل هم وايي
چي ډاډمن اوسه لا هيڅ نه يې رټلی

ډپوه:

څراغ، چراغ.

ډپوه ښکلی ښځينه نوم دی. دغه نوم په کندهار او ځينو گاونډيو
ولایتونو کي پراخ دود دي. پاړسی ژبو کورنیو ته يې نه خوښوم ځکه
هغوی د (ډ) حرف نه لري او (دپوه) يې تلفظ کوي چي ښکلي مانا نه
ورکوي.

ذ

ذره:

دېره وړه ټوټه، تر ټولو کوچنی ټوکی، وړوکی جز، د یوه شي خورا کوچنی برخه، رچه، وړانگه، پلوشه. ځیني دغه توري په (ز) کاري، خوشه بڼه یې په (ذ) ده.
ذره وړ نرینه او بنځینه نوم دی.

ذکي:

ځیرک، زیرک، تیز فکره، هوښیار، استعداد لرونکی او د ذکاوت خاوند. دېر ښکلی نوم او مناسب تخلص دی.

راییا:

د عربي رابعې پښتو سوې بڼه ده. خو په پښتو ادب کي راییا د فتح خان بړېڅ مینه او وروسته یې مېرمن سوه. راییا د هلمند د رود پر غاړه د بست په تاریخي ښار کي زېږېدلې او د (۹۰۰ هـ) کال په شاوخوا کي یې ژوند کاوه. دا د فتح خان سره په اکثر و جگړو کي یو ځای جنگېدلې ده. پښتو کیسه یې (فتح خان او راییا) نومېږي چي محمد گل نوري لیکلې او په "ملي هینداره" کي چاپ سوې ده.

راجان:

د زر تښتیانو د مذهب د مشر زرتشت د نیکه نوم و. دغه کلیمه په پښتو کي ښځینه څېره لري او ښځینه نوم دی.

راد:

ځوان، خرابات، کاکه. راد مرد یعنی جوانمرد. راد ښکلي نرینه نوم او تخلص دی.

رادو/رادهو:

رادهو هندی ښځینه نوم دی. رادهو د شلمي پېړۍ په سر کي د

کندهاري دېوان چند ډېره بڼکلي لور وه. دا وروسته په کابل کي اوسېدله. د دې د بڼايست کيسې په ټوله هيواد کي رواني وې. د دې په هکله دغه پخوانی تصنيف ناشناس هم ويلي دی:

بی بی رادهو جان دختر دیوان
لاله ره قسم دادم، که رادهو ره مه سوزان

راسخ:

ثابت، ټینگ، کلک، د ټینګي ارادې خاوند.
راسخ بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی. راحله راسخ د پارسي ژبي ليکواله ده چي اوس په لندن کي اوسېږي.

رامبېل:

يو ډول په زړه پوري او بڼايسته گل دی چي سپين يا ژړ رنگ لري. د گلو پاني يې چمبېلي ته ورته دي له همدې کبله اکثره د "رامبېل چمبېل" اصطلاح رواج لري. رامبېل او چمبېل دواړه بڼکلي نرينه نومونه دي.

گلاب له اصله شهزاده دي

رامبېل چامبېل يې نوکران نيولي دينه

(بښتولنډی)

رامين:

رامين د (رم) له کليمې څخه دی. رم په پارسي کي هغه ډول منډه ده لکه هوسۍ چي وتښتي او منډه کړي. رامين د ناز او ادا خاوند ته هم وايي. په پارسي ژبه کي دغه نوم پر نجلی او هلک دواړو ايرېږي.

په افغاني ادب کي د (ويس او رامین) فولکلوري کيسه ډېر نوم لري. وایي رامین د ویس قرني معشوقه وه. په پښتني سیمو کي ما دغه نوم نه دی اورېدلی. "رامینه" یې پښتو بڼه ده او "رامینه" د نجلۍ لپاره ډېر بڼه، نوی او ښکلی نوم دی.

رامینه:

د رامین ښځینه بڼه ده. د مانا لپاره یې رامین وگورئ. رامینه ښځینه نوم دی.

رباب:

رباب د ساز یوه مشهوره آله ده. څېړني ښيي چي رباب د دوهمي ميلادي پېړۍ څخه په افغانستان کي رواج لري. اوسني ربابونه ۱۴ تارونه لري. دوه یې اصلي تارونه دي چي نغمه يا ميلوډي په وهل کېږي او ۱۲ نور یې مرستندوی تارونه دي. رباب د توت له لرگي څخه جوړوي.

شونې ده چي د رباب کلیمه د رپ له ریښې څخه وي. په رباب کي د تارونو اهتزاز يا رپا ډېره زیاته او چټکه وي. دغه آله لومړی "رپ" يا "رپا" نومېدله او وروسته ورو، ورو په رباب بدله سوې ده، لکه "گلاب" چي په "گلاب" بدل سوی دی. په پښتو ادب کي د آدم خان رباب شهرت لري. رباب ښکلي کلیمه او نرینه نوم دی.

رپا:

رپېدنه، اهتزاز، ښورېدنه، خوځېدنه (لکه بیرغ). رپانوی، ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی.

رپاند:

رپاند يعني هغه شی چې رپېري (لکه بیرغ)، اهتزاز کوونکی، خوځېدونکی او لړزېدونکی.
 رپاند لکه (څپاند) او (تپاند) تر اوسه تخلصونه وو خو دغه درې سره کلیمې ډېر ښکلي نومونه هم دي.

رخسار:

رخسار بارخو، انګي، او غومبوري ته وايي. په پاړسي ژبه کې اکثره د (گل) کلیمه ورسره یو ځای کوي، په تېره بیا په تاجکستان کې گلرخسار ډېر رواج ښځینه نوم دی.

رخشانه:

رخشانه د ځلېدونکي او روښانه مانا لري. د بلخ د پاچا لور او د مقدوني سکندر مېرمن وه. یوناني انډول یی روکسانه دی. رخشانه د راډیو افغانستان ډېره نامتو سندرغاړې وه. د دې اصلي نوم حمیده دي، په خټه وزیره ده، اوس په امریکا کې اوسېږي.
 رخشانه رواج او ښکلی ښځینه نوم دی.

رزم:

جګړه، قهرماني، توره وهل، مبارزه.
 رزم ښکلی نرینه تخلص دی.

رسا:

لور، لایقه، څیرکه، سمه او چټه.

رساد بنځو او نارینه وو لپاره ډېر ښکلی نوم دی.
زرغونه رسا یوه روشنفکره، مبارزه او د بنځو د حقوقو فعاله
ملا تږ کوونکې کندهارۍ مېرمن ده چې اوس په لندن کې اوسېږي.
حمید ماشو خپل وایي:

مرگ او ژوند زما پوښته له مړ او و سترگو
په رسا گوزار پوهېږي د تورزن لاس

رسام:

انځورگر، څېره کښونکی، رسم کښونکی، رسم ایستونکی، د
رسم کښلو استاد کار، هغه څوک چې رسم باسي یا ښه رسم کوي.
رسام هغه چا ته وایي چې رسمونه کاري.
رسام ښکلی نړینه ادبي نوم او تخلص دی.

رستم:

د یوه لرغوني آریایي پهلوان نوم دی چې پلار یې (زال) او مور یې
د مهرب لور (رودابه) نومېدله. ویل کېږي، چې ده د پېشداډي
منوچهر څخه د کیاني بهمن د پاچهۍ تر لومړیو وختونو پورې ژوند
کاوه. د فردوسي په شاهنامه کې دغه کیسه په تفصیل سره بیان سوې
ده.

رستم تر اوسه هم د نامه او تخلص په توگه په تاجکستان کې
رواج دی. رستم ډېر ښکلی نوم دی خو نه پوهېږم چې ولې په افغانانو
کې لږ رواج لري.

که رستم د زمانې سې گومان مه کړه
زمانه به دي پرې نه ږدي په خپل زور کې

رسوا:

معلوم، لڅ، څرگند، بڼکاره، هغه څوک چي د پټولو لپاره څه نه لري. په پښتو او پاړسي ادبياتو کي د ميني وروستی پایله رسوايي ده. عبدالکریم رسوا د کندهار يو وتلی شاعر و. رسوا د تخلص لپاره بڼه ادبي مانا لري.

رشاد:

ځوان، رشد موندلی، سم، برابر، پر لاري سم، د گمراهی څخه راوتلی، د مقاوم، بريالي او کامياب ماناوي هم لري. اکثره د هدايت، پر سمه تلنه او د سمي لاري په مانا استعمالېږي. ارواښاد پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتو ادب ستوری، څېړونکی، شاعر او سياستپوه و. استاد رشاد بابا له آره د کندهار و، په کندهار کي زېږېدلی او هلته بڼځ دی. رشاد ډېر بڼکلی نرينه نوم دی.

رښتيا:

صداقت، د درواغو ضد. رښتيا سپينوالي ته هم وايي. سيد قاسم رښتيا په ۱۹۶۰ کلونو کي د افغانستان ستر سياسي او څېړنيز شخصيت و. ده ډېر تاريخي کتابونه ليکلي دي. رښتيا د ماشومانو لپاره خورا ډېر بڼکلی او د بڼې مانا لرونکی نرينه نوم دی.

رښتین:

صادق، سپين، رښتونی او رښتيا ويونکي ته وايي. صديق الله رښتین د پښتو ادب د آسمان يورون ستوری دی. ده پښتو ته ډېر ادبي او څېړنيز کتابونه په ميراث پرې ايښي دي. رښتین ډېر خوږ او بڼکلی نرينه نوم دی.

رښتینه:

د رښتین ښځینه ښه ده.
رښتینه ښکلی، نوی او ادبي ښځینه نوم دی.

رعنا:

خیالي، خیالوره، پر ځان مینه، ښکلې، ډولي، د ښه او مناسب
اندام لرونکې ښځه. رعنا د نجونو لپاره ډېر نوی، ښکلی او ادبي نوم دی.
تا سر به پای آن بت رعنا گذاشتیم
(خليلي)

رفا:

رفاه، آرامي، هوساینه، سوکالي، پرېماني، رفا هغه وخت وجود
لري چي ولس آرام او په نس موږ وي.
رفاه ډېر نوی، ښکلی او نادر نوم دی او ډېره ښه مانا لري.

رفیق:

رفیق و ملگری، مل، دوست او انډیوال ته وايي. د یوه اند، سنگر
او فکر ملگري ته رفیق ویل کېږي.
په رشتیا پر رفیق مهر کړه شفیق شه
د دوستانو مجلس، ناسته رفیقي ده
(حافظ پوري)

رمزیه:

راز لرونکې، راز ساتونکې او په رموز پوهي ته وايي. سره له دې

چي عربي ريښه لري ښکلی او لنډ ښځينه نوم دی. رمزيه هغه چا ته هم وايي چي په سترگو، شونډو يا وروځو اشارې کوي. رمزيه ډېر ډېر ښکلی ښځينه نوم دی. د رمزد کليمې په هکله وايي:
 میان عاشق و معشوق رمزی
 چه داند آنکه اشترمی چراند؟
 (...)

رنځور:

رنځمن، ناروغ، ناجوره، مريض.
 مگر د دې ټولو منفي ماناوو سره سره رنځور ښکلی ادبي تخلص دی او تر اوسه د څو لیکوالو کورنی نوم گرځيدلی دی.

رنګين:

ښايسته، رنګداره، رنګ په رنګ، ډول ډول، رقم رقم، قسم قسم، ښکلی، ډولي، رنګه.
 ډاکټر رنګين سپنتاد افغانستان خارجه وزير و چي په جرمني کي اوسي. رنګين ډېر ښه نرينه نوم او تخلص دی او ډېري ښې ماناوي لري.

رنګينه:

ښکلې، ښايسته. په کندهار او کابل کي ډېر پېژندل سوی نوم دی. که د يوې نجلۍ نوم رنګينه وي د خور نوم به يی حتماً زرغونه وي. دواړه ښکلي نومونه دي.

چي تمام د خپل ځگر په وينو رنګ شوې
 د رحمان خبري ځکه رنګينې دي
 (رحمان بابا)

روان:

چالان، خوځېدونکی، په حرکت کې، بهاند، جاري، د درېدلو او سکون ضد. حکیم روان یو پکتیاوال مبارز شخصیت دی چې اوس په هالنډ کې اوسېږي.

روح افزا:

چې د سپري روح په تازه کېږي، خوشحالي بخښونکی، هغه څه چې انسان ته خوشحالي او روحي آرامي ورکوي. روح افزا د افغانستان په تاریخ کې یوه روښانه او وتلې مېرمن وه. دا د شلمې پېړۍ په سر کې د مشهورې (ارشاد النسوان) جریدې مدیره وه. میندې او پلرونه دي د دغه نامه په هکله ښه سوچ وکړي.

رودي:

د رود، د رود واړخ ته د نژدې سیمو اوسېدونکی. د هلمند د ناوي اليزي (عليزي) خپل ځان رودي اليزي بولي تر څو داڅکزو د اليزيو څخه توپیر سی. رودي ډېر ښه نرینه نوم او تخلص دي.

روزا:

د المان د انقلابي نهضت د وتلي مشري مېرمن روزا الکسمبورک نوم دی. کله چې انقلابي نظریې افغانستان ته راغلې دغه ښځینه نوم زموږ په هیواد کې هم مشهور سو. لنډ او ښکلی تلفظ لري.

رومان:

رمان، رومانس، رومینس، کیسه، داستان، حکایت، افسانه،

ناول. رومان هغه اوږده ليکل سوې کيسه ده، چي په لوستونکو کي هيجان راپاروي. رومان يا رمان ډېر ښکلی نوم دی او په ځينو سيمو کي پوره رواج لري.

روزي:

رزق، خواړه، قسمت، برخه.
روزي د هيواد په ځينو سيمو کي رواج ښځينه نوم دی.

روستا:

کلی، اطراف، پېديا، د ښار ضد.
روستا ډېر ښه نرينه نوم او تخلص دی.

روستار:

کليوال، اطرافي، صحرايي، دهنشین، بزگر، کرونده گر، څوک
چي په کلي کي ژوند کوي.
محمد عثمان روستار تره کی د افغانستان يو وتلی سياسي او
ټولنيز شخصيت دی. ښاغلي روستار تره کی د حقوقو متخصص او په
فرانسه کي اوسېږي.

روشن:

ځلانده او روښانه.
د افغانستان په مرکزي سيمو او هزاره جات کي د ښځو خو په
پښتني سيمو کي د نارينه وو نوم دی. روشن تخلص کېدای هم سي.

روغ:

جوړ، سالم، صحتمند، د ناروغه ضد، صادق او بې جنجاله.
ښکلی نړینه نوم او تخلص دی.

روغه مل:

هغه شوک چي سوله او روغه غواړي. د جنگ او جگړې ضد.
هغه شوک چي دښمن نه لري. دغه کلیمه یوازې د یوه ټولنیز کس
لپاره غوره تخلص دی.

روکی:

روکی پښتو کلیمه ده. د ورور کوچنی بڼه ده. "ورورک" هم د
وړوکی مانا لري. له ورور پرته د مینې له مخې بل چا ته هم دا کلیمه
ویل کېږي. روکی ډېر ښکلی نړینه تخلص دی.

روهې:

روه و پښتونخوا، د پښتنو هیواد او هغې سیمې ته وایي چي
پښتانه پکښې اوسېږي. روهې یعنی د روه پښتون. خوشحال خان
روهې په خپلو پارسی شعرونو کې د لنډ نوم په توګه کارولی دی.
ارواښاد محمد صدیق روهې د افغانستان یو علمي او سیاسي
شخصیت و، عالي تحصیلات یې لرل او ډېر کتابونه یې لیکلي دي.
روهې ډېر مناسب او ښکلی نوم دی. باید پاملرنه ورته وسي.

روهيلي:

و روه ته منسوب، د پښتونخوا، پښتون، روهيلي مساپر ته هم

وايي. دهند پښتانه روھيلي پښتانه بولي. رحمان بابا وايي:

په اميد د زلفو ونښتم په دام کي
روھيلي وم ساده دل په هندو بار گد

روهينا:

پولادي، کلک، جوهر لرونکی، هغه توره چي د پولادو يا جوهر لرونکي اوسپني خخه جوړه سوې وي. کریم روهينا د کابل د يوه ليکوال نوم دی.

د نجونو لپاره روهينا ښکلی ښځينه نوم دی.

روښان - روهينه:

روشن، روڼ، ځلانده، څرگند، ښکاره، د تيارې او تاريخي ضد. روښان د پښتو د يوه مبارز شخصيت بايزيد روښان تخلص و. روښان او روهينه په کندهار او ځينو نورو سيمو کي رواج او ښکلي نومونه دي چي د هر چا خوښېږي.

روڼ - روهينا:

ځلاند، ځلند، روښان، ښکاره، څرگند. روڼ او روهينا نوي او ښکلي نومونه او تخلصونه دي.

رويا:

خيال، وهم، گومان، هغه څېره يا څېرې چي په خوب يا وينښه کي دانسان تصور ته راځي. رويا خورا ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

رویین:

هغه شه چي د "جست" د فلز شخه جوړ سوی وي. ټینگ او کلک ته هم وایي. په شاهنامه کي د افراسیاب زوی چي د "طوس" زوم دی رویین نومېږي.

په پارسي ادبیاتو کي رویین و هغه چا ته وایي چي نه زخمي کېږي.

رهبر:

راهبر، لارښود، سرغندوی، سروال، پېشوا، رهنما.

رهبر د ماشوم لپاره د نوي ادبي او ټولنيزي مانا لرونکی نرينه نوم دی.

رهنورد:

لاړوی، د لاري پلټونکی، د نوي لاري کشفوونکی، هغه چي نورو ته لاره ورنښيي.

رهنورد زریاب د پارسي ادب نامتو لنډه کیسه لیکونکی دی.

رهي:

روان، په حرکت کي، په یون کي.

رهي معيري د فارسي ژبي یو نازک خیاله شاعر و.

ستا په مخ پسې یې مخ و نیو رهي شو

له صورت ه دي وتلی زما روح

(رحمان بابا)

رهي ډېر لنډ، نوی، ښکلی او ادبي نرينه نوم او تخلص دی.

ريحان - ريحانه:

بيري، بوبري، کشمالي، ریحان. بيري يا کشمالي يو شين خوشبويه بوته دی چي نازکي لښتي او کلکي پاني لري.
ريحان او ريحانه ډېر ښکلي ادبي نومونه دي. ریحان نوي خو ريحانه رواج او دود سوی نوم دی.

رېدی:

غاټول، خاټول، لاله، غرنی لاله، د پياز لرونکو گلانو له ټل څخه دی. علمي نوم يې Tulipa او د لیلیاسي له کورنۍ څخه دی. يو ډول يې پنځه پاني گل لري. خو بل ډول يې د گل زیاتي پاني لري چي شقایق نومېږي. هغه ډول خاټول چي په رغونو کي ټو کېږي سره گلان او د گلانو په منځ کي تور داغ لري.

محمدحسین رېدی د وېنس زلمیانو په دوره کي يو وتلی مبارز شخصیت و. دی په کندهار کي اوسېدی. رېدی ډېر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

رنگ / رنگه:

ويچار، ويران، خراب، وران، كه شه هم دغه منفي ماناوي لري
خو په پښتني كلتور كي دغه كليمې په ناز او ښه مانا استعمالېږي.
مثلاً وايي: "ډېره رنگه نجلۍ يې" يعني ډېره گرانه او چالاكه ښځه
يې.

رنگ او رنگه دواړه ښكلي نومونه دي.

ز

زخمي:

ټپي، پرهاري، پرهارجن، ژوبل سوی.
 ځيني خلک د زخمي کلیمه د تخلص لپاره خوښوي. د کندهار
 د نازکخياله شاعر ارواښاد عبدالغفار بريالی لومړی تخلص زخمي و.

زرپال:

دغه نوم په ځينو پښتني سيمو کي پر نجونو او په ځينو نورو کي
 پر نارينه وو ايښوول سوی دی. زرپال ډېر لنډ، ښکلی او ادبي نوم او
 تخلص دی.

زرپاڼه:

د زرو د ټوټې يا زرڅانگي مانا لري. په پښتو او پارسي ژبو سيمو
 کي ډېر رواج نوم دی. په پارسي ژبه کي پاڼو هم ورته وايي چي د
 زرپاڼي لنډه بڼه ده. زرپاڼه ډېر زيات ښکلی او لنډ ښځينه نوم دی.

زرداد:

د افغانستان په ختيځو ولايتونو کي رواج نوم دی.
 زرداد لنډه او ښکلی کلیمه ده.

زردانه:

د زرو دانه، د زرو ټوټه.

زردانه ډېر نوی، ښکلی او پښتو ادبي نوم دی. زردانه لکه زرغتی، زرگانه، زرغونچه، زرمینه او داسې نور د نوو پښتو نومونو په ټول کې دی.

زرغون:

زرغون هغه رنگ دی چې د طیف (سپکټرم) له مخې د آسماني او ژر تر منځ واقع دی. زرغون د نوو راټوکېدلو شپېشتو او شوتلو رنگ ته ورته دی. دغه رنگ د کندهار پښتانه زرغون بولي او د ځینو نورو سیمو خلک هغه ته شین وايي. په کندهار کې د شین کلیمه د پارسي ژبې د (آبي) او انگلیسي له (بلو) سره برابره ده.

زرغون په ډېرو سیمو کې دود سوی نوم دی. ښځینه څېره یې زرغونه ده، ځینې هغه د (زرغوندي) په مانا اخلي يعنې (طلا ډوله).

زرغونچه:

زرغونچنه د زرغون ښځینه او د (زرغونې) کوچنۍ بڼه ده. زرغونچه په ډېرو سیمو کې رواج، ډېر ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی.

زرغونه:

زرغونه د زرغون ښځینه څېره ده. زرغون د شپېشتو او شوتلو رنگ ته وايي. د پښتو ادبیاتو په تاریخ کې زرغونه د پښتو ژبې یوه وتلې شاعره وه چې په لسمه پېړۍ کې په کندهار کې اوسېدله او په ۹۰۳ هـ کال یې د سعدي بوستان په پښتو ژباړلی دی. د شعر نمونه یې داده:

اورېدلې مي كيسه ده	چي له شاتو هم خوږه ده
داختر په ورځ سهار	بايزيد چي ورويدار
له خپل كور نه راوتلی	په كوڅه كې تېرېدلی
ډېري خاوري چاله بامه	راچپه كړې پرې ناپامه

همداسي زرغونه انا د افغانستان د بنسټ ايښودونكي ستر
احمد شاه بابا د مور نوم و. دا په خټه الكوزی او د كندهار په كوهك
كې بنځه ده.

زرغونه د ډېرو زياتو نجونو او مېرمنو نوم دی. په تېره بيا دغه نوم
په كندهار كې ډېر رواج لري. زرغون او زرغونه دواړه ډېر ښكلي او لنډ
نومونه دي.

زرغتی:

د زروغتی، د زرو توتیه.

دغه ډېر ښكلي او نوی پښتو نوم دی. د كندهار مشهور هنري
شخصیت جان محمد خان پلار پر خپل زوی زرغتی نوم ايښې دی.
دغه نوم ډېر ښكلي او نوی دی.

زرکانی:

محک، هغه تیره چي د سرو زرو اصل والی او کوټه والی
څرگندوي. زرکانی نوی، ادبي او پښتو نړینه نوم دی.

زرکه:

يو ډول ښكلي او نوموتی غرنی مرغه دی چي ډېري خوږې نارې
وهي. شوقیان يې د جنگولو او نارو لپاره په قفس كې ساتي. شاعران د

زرکو رفتار د خپلي ميني د تگ سره پرته کوي. خوشحال خټک
وايي:

په رفتار کي لکه زرکه په گفتار لکه بلبلي يې
لکه سرو په چمن کي په قامت په تجمل يې

زرگر:

هغه سړی چي له سرو او سپينو زرو يا نورو قيمتي فلزاتو څخه
گانې جوړوي. زرگره د زرگر بنځينه بڼه ده.
وښي په لاس گوتمی په گوته
زرگره ټوله دي ياری، ته جوړه کړمه
(پښتولنډی)

زرلښته:

په پښتو نومونو کي تر ټولو ښکلی، دود او د ښې مانا لرونکی نوم
دی. په پښتو او پاړسي ژبو سيمو کي بشپړ رواج لري. مانا يې د زرو
لښته يا د زرو څانگه ده. زرلښته او زرڅانگه يوه مانا لري.

زرمينه:

د سرو زرو کان، د طلا معدن، د زرو ټوټه.
زرمينه په ټول هيواد کي پوره دود لري. ډېر ښکلی او لنډ
بنځينه نوم دی.

زرنگار:

په سرو زرو سره ښکلل سوی او نقاشي سوی. هغه څه چي د زرو

په اوبو ليکل سوي او نقاشي سوي وي. د ښکلي، ښايسته او ډولي مانا هم لري. زرنکار ور تخلص دی.

زرنۍ:

د سرو زرو څخه جوړه سوي.
زرنۍ نوۍ، لنډ او ښکلی ښځينه نوم دی.

زرولي:

په پښتني سيمو په تېره بيا په پکتيا کي دود نرينه نوم دی.

زرخانگه:

د زرو لښته، د زرو ټوټه.
دغه نوم ډېر ښکلی، لنډ او پښتو دی.
زرخانگه د افغانستان د راډيو تلوېزيون د يوه زړه وړونکي آواز څښتنه سندرغاړې وه. دا په خټه وزيره ده او اوس په کابل کي اوسېږي.

زرډډپوه:

د زرو ډډپوه، ډډپه قيمتي، ډډپه ښايسته، ډډپه روښانه.
زر ډډپوه خورا ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

زرنگ:

څيرک، زيرک، هونښيار، تېز، چالاک.
فاروق زرنګ په لندن کي د يوه نامتو کمره مين نوم دی چي د فلمونو په جوړولو کي هم کار کوي.

زریاب:

هغه شوک چي د زرو په لټه کي وي، چي د زرو په تلابن کي وي.
 زریاب ډېر ښکلی پارسي نوم دی. سپوږمۍ زریاب د پارسي
 ژبي تکړه کیسه لیکونکې ده چي اوس په فرانسه کي اوسېږي.
 زریاب ښکلی نرینه او ښځینه نوم او تخلص دی.

زریالی - زریال:

د زرو خڅه جوړ سوی، قیمتي، گران، نادر او مهم.
 زریالی او پر دغه وزن برابر نومونه لکه بریالی، توریالی، ننگیالی
 او نور ډېر ښکلي آهنگ لري. زریال او زریالی په یوه مانا لري.

زرین - زرینه:

د زرو، د طلا، زري، د سرو یا سپینو زرو خڅه جوړ سوی، چي د
 سپینو یا سرو زرو رنگ یا بڼه ولري.
 زرین انځور د پښتو د لنډو کیسو وتلی لیکوال او اوس د
 افغانستان د ملي راډیو تلوېزیون رئیس دی.
 زرینه په پښتني سیمو کي ډېر رواج خولنډ او ښکلی ښځینه نوم دی.

زړه ور:

دلور، شجاع، د زړه خاوند.
 زړه ور ښکلی، د ښي مانا لرونکی او پښتو نرینه نوم دی.

زړگی:

زړگی د زړه له ریښي خڅه د ناز او کوچنیتوب کلیمه ده. البته

زړه د انسان په سينه كې د سږو تر منځ يوه عضله ده او انسان د زړه د خوځېدو څخه پرته ژوند نه سي كولاى.

زړگى په پښتو او پاړسي كې د بېخي ښكلو نومونو تر منځ ډېر ښكلى نوم دى.

زعفران:

يو ډول پياز لرونكى نبات دى، چې ژر خوشبويه گلان لري او غاټول ته ورته دى. دغه نبات په منځ كې نري ژر تارونه لري او دغو تارونو ته زعفران وايي. د زعفرانو گلان تر پخېدلو وروسته راټولوي، تارونه يې سره بېلوي او بيا يې خرڅلاو ته وړاندي كوي. زعفران په بدخشان هرات او نورو ځايو كې شين كېږي. د زعفران غوټى چې د نرگس د گل غوټى ته ورته ده د نيال (نهال) په توگه كړل كېږي. تر شنه كېدو او حاصل وركولو وروسته د زعفرانو غوټى تر مڅكي لاندي وده كوي او هر كال په خپله شنه كېږي. زعفران تند او معطر بوى لري.

زعفران ښكلى نرينه نوم دى.

زالال:

پاكي او روڼې اوبو ته زالال وايي.
زالال ښكلى نرينه نوم دى.

زلزله:

د مڅكي خوځېدنه، د مڅكي لږزېدا، د مڅكي ښورېدنه، د مڅكي رېږدېدنه. زلزله ښكلى او نوى ښځينه نوم دى. دغه نوم بېخي

نوی دی او بختوره نجلۍ به دغه نوم ولري.

زلفیه:

چي بڼکلي زلفي، خونې يا کوشۍ ولري.

زلفیه ډېر بڼکلی، نوی او ادبي نوم دی.

زلمی:

ځوان، ځلمی، رسېدلی، بلوغ ته رسېدلی.

زلمی په ټول هیواد کي ډېر دود نوم دی.

محمودلي زلمی د افغانستان نامتو څېړونکی، ژورنالیست او

لیکوال دی. زلمي له آره د کندهار دی او په کابل کي اوسېږي.

زلیخا:

دغه نوم د عبري ژبي څخه راغلی دی. زلیخا د مصر د واکمن

مېرمن وه چې وروسته پر یوسف عليه السلام چې هغه وخت د دې

مريي و مینه سوه. د یوسف او زلیخا کیسه په پښتو او پارسي ادب کي

څو ځله په نظم لیکل سوې ده.

که زلیخا مینه نه وای

چیرته یوسف چیرته د مصر بازارونه

(پښتولنډۍ)

زمان:

وخت، مهال، شېبه، روزگار.

زمان په ټوله افغانستان کي رواج نوم دی.

زمانه:

د وخت، پېړۍ، روزگار او نړۍ مانا لري. زمانه نوی او د بڼې مانا لرونکی ښځینه نوم دی.
 ډېره نېکمرغه نجلۍ به زمانه ونومول سي.

زمر د:

يوه قيمتي ډبره ده چې زرغون رنگ لري او د گاهو او زېوراتو په جوړولو کې کارېږي. هر خومره چې روښانه وي بيه يې گرانه وي. په پنجشېر کې د زمرودو ډېر کانونه وو چې د سيمې جهاديانو په فرانسه کې خرڅول.

بايد په ياد ولرو چې زمر د له زبرجد سره توپير لري او هر يو يې ځانته قيمتي ډبرې دي.
 زمر د د افغاني ماشومانو لپاره ښکلی نرينه او ښځينه نوم دی.

زمرک:

زمرک د زمري د ناز او کوچنۍ بڼه ده. لکه (ببرک) چې د (ببر) د ناز نوم دی.
 دغه نوم زيات دود دی. زمرک د څارندوی (سکاوټ) په سيستم کې چې له کوچنيانو څخه به جوړېدی لومړنې پر او دی.

زمری:

زمری يا مزری يو غښتلی او څيرونکی حيوان او د غوښو خوړونکو څنارو له ډلې څخه دی. زمری ته د حيواناتو او ځنگله پاچا هم وايي. د زمري د زړه ورتوب څخه په کنایې گټه اخيستلو اوس

دغه نوم د زړه وړ، دلاور، مېړني، غښتلي او پياوړي ماناوي لري.
 زمري نرينه نوم دی.

زمريالی:

زړه وړ، مېړني، تکړه او د زمري غوندي غښتلی.
 زمريالی په ټوله هيواد په تېره بيا په کندهار او گاونډيو ولايتونو
 کي بشپړ دود لري.

زمزمه:

بوښېدل، بوټگېدل، ترنم کول، ورو او غلی آواز، موزون بڼغ، په
 خاص او غلي آواز سره سندره ويل. په کښته آواز سره دعا کول او د
 زمري آواز ته هم وايي.
 زمزمه ډېر نوی، ادبي، لنډ او د ښې مانا لرونکی ښځينه نوم دی.

زورور:

د زور خاوند، ځواکمن، د قوت څښتن.
 زورور په ډېرو پښتني سيمو کي دهلک لپاره دود نرينه نوم دی.

زهړه:

مېلمه سترگه، د ماښام سترگه، وينوس، ناهيد. دهغو نهو سيارو
 له ټله يوه ده چي له ټولو نورو سيارو څخه مخکي ته رانژدې او زياته
 روښانه ده.

زهړه په ټول هيواد او ژبو کي منل سوی نوم دی.

زېبا:

بنکلې، ډولي، ښه ایسېدونکې او ښایسته. هغه ښځه چې ډېره ښه قواره ولري. زېبا د راډیو افغانستان د یوې نامتو سندرغاړې نوم دی. زېبا ډېر ښکلې ښځینه نوم دی.

زیب النساء:

زینت، ښه ښکاره کېدنه، ښه ایسېدنه، ښه برېښېدنه او ښایېدنه ده، یانې له ټولو ښځو تر منځ ښکلې ښځه. زیب النساء یو ښکلې، د ښې مانا لرونکی خو کلاسیک عربي نوم دی.

زیب السناء د محی الدین اورنگزېب عالمگیر د لور نوم و. دی شاعر او د هند پاچا و. او زیب السناء هم ډېره پوهه او هوښیاره شهزاده گۍ وه او ښه شعریې وایه.

دا وایي:

گر چه من لیلی صفاتم دل چو مجنون پر نوا است
سربه صحرا میزنم لیکن حیا زنجیر پاست
دختر شاهم ولیکن روبه فقر آورده ام
زیب وزینت بس همینم نام من زیب النساء است

وايي چې یوه ورځ د زیب النساء مزدوري چې ډېره ښکلې نجلۍ وه او (چيني) نومېدل د خوني د پاکولو په ترڅ کي د شهزاده گۍ هینداره ماته کړه او دې ته یې عرض وکړ:

از قضا آینه را "چینی" شکست

شهزاده گۍ ورته وخنډل او وې ویل:

خوب شد آیین خود بینی شکست

په اوس وخت کي زيب النساء په لره پښتونخوا کي يوه تحصيل
کرده، هوبنياره او د خواږه آواز لرونکې پښتنه سندرغاړې ده او دغه
سندره يې نړيوال شهرت لري:

پيمانې بده که خمار هستم
من عاشق چشم مست يار هستم

زيرک:

د زيرک، خيرک بنځينه بڼه ده او د هوبنياري او چالاکي بنځي
مانا لري. زيرک په ډېر ښکلی بنځينه نوم دی.

زېرمه:

توبڼه، زخيره، سپما، آمادگي.
زېرمه ډېر ښکلی او نوی بنځينه نوم دی. خوشحال خټک وايي:
عاشقان دي لاله وخته خپله زېرمه د کفن کا
چي باڼه يې لکه غشي وکشتن و ته دلېر دي

زېری:

خوشخبري، ښک خبر، ښه خبر.
زېری نژدې نيمه پېړی د پښتو ټولني اونيزه خپرونه وه.

دوکتور صالح محمد زېری د خلق د گوند له مشرانو څخه و چي
اوس په لندن کي اوسېږي.

زېری لنډ، پښتو او د ښي مانا لرونکی نرينه نوم دی.

زینب:

د پټي خزانې په خبره زینب یا زینبه د میرویس خان هوتک لور وه. هغه مرثیه چې دې د خپل ورور شاه محمود هوتک د مرگ په ماتم کی ویلې ده ډېر شهرت لري.

برخ سو چي ورور تېر له دنیا سونا

کندهار واره په ژړا سونا

زړه مي په ویر کي مبتلا سونا

چي شاه محمود له ما جلا سونا

زینب یا زینبه ډېر ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی.

زینت:

عربي کلیمه ده. د سینگار، ښکلا، ښایست، ډول او آرایش ماناوي لري. زینت د ښځو ځان جوړولو ته وایی. زینت یو دود ښځینه نوم دی او ټوله یې خوښوي.

زېور:

گانه، پسول.

زېور د نامه په توگه ډېر خوږ نوم دی. خوشحال خټک وایی:

نن د وارو دلبرانو غوره ته یې

که دي یو لونگ پر پوزه زېور نشته

ژ

ژاله:

ژلی، رڼی د باران واړه شپږ کي یا خاڅکي دي چي یخې سوي او یا یخې یی قشر احاطه کړی وي. د پر خې هغو خاڅکو ته چي وختي سهار د گلانو د پاڼو او برگونو پر مخ لوېدلي وي هم ژاله ويل کېږي. ژاله د افغانستان د راډيو د يوې خوږ آوازي سندرغاړي هنري لقب دی. د دې نوم رشیده دی.

ژاله ډېر لنډ او ښکلی ادبي ښځينه نوم دی.

ژلی:

هماغه ژاله ده (ژاله وگورئ). خو په پښتني سيمو کي دا نوم نه دی ايښودل سوی. ژلی ډېر ښکلی نوم دی.

د سپينو غاښو دي برېښنا شوه

چا وې ژلی دي په تيرا يې اوروينه

(پښتو لنډۍ)

ژمنه:

ژبه، لوز، قول، تړون، پيمان، عهد، پښتو.

ژمنه ډېر ډېر د ښې مانا لرونکی او خوږ ښځينه نوم دی.

ژواک:

ژوند، ژوندون، حیات.

ارواښاد محمد دین ژواک د هیواد یو فرهنگي، سیاسي، ټولنيز او ادبي شخصیت او د افغانستان د علومو په اکاډیمي کې د زېري خپروني مدیر و. ژواک لنډ او ښکلی نرینه نوم دی.

ژوبل:

زخمي، وهلی، ټکولی، ټپي، پرې - پرې، مجروح.
 زه ژوبل ژوبل د ښکلو په نگاه یم
 لاله دې نه زیات غوڅېږم چې پناه یم
 (رحمان بابا)

ژوبل ښکلی نرینه نوم دی.

ژوند:

ژوندون، بقا، پایښت، ژواک، د مرگ ضد، د یوه سپري له پیدایښت څخه تر مرگه ټوله موده.
 ژوند ښه پښتو نرینه نوم او تخلص دی.

ژوندون:

ژوند ته ژوندون هم وایي خو ژوندون لکه ژوند ښکلی تخلص دی. ژوندون یوه ادبي او معلوماتي مجله ده چې د ۱۳۲۷ کال د وري د میاشتي را په دې خوا په کابل کې خپرېږي.

ژوندی:

هغه څه چې ساه لري، بنوري او ژوند کوي. د مړي ضد. تر مرگ
تر مخه هر انسان ژوندی بلل کېږي.
ژوندی ډېر ښکلی نوم او تخلص دی.

ژيلا:

مېرمن ژيلا د افغانستان د راډيو ډېره نامتو او خوږه آوازې
سندرغاړې ده. نوم يې کبرا او ژيلا يې هنري لقب او کورنې نوم دی.
ژيلا د نجونو لپاره ډېر ښايسته نوم دی.

ژينوس:

د ستوري نوم دی خو په کابل کې تازه دودسوی دی.
ژينوس د افغانستان د ملي راډيو تلوېزيون يوه ښکلې
سندرغاړې وه.

ژيرکه:

ژيرکه اصلاً د ژر د کلیمې د ناز او کوچنۍ بڼه ده. ژيرکه د
افغانستان يو پښتنه سندرغاړې وه چې اوس په جرمني کې اوسېږي.
همداسې صادق ژيرک په کوپټه کې د پښتو ادبي ټولنی بنسټ
اينښودونکي او مشر دي.

دغه کلیمه ستاينوم دی نه نوم يا کورنی نوم.

س

ساحل:

پتن، د سیند غاړه، د سیند څنډه، هغه وچه غاړه چې په بحر یا بحیرې پورې نښتې وي.

ساحل ډېر لوړ بڼځینه نوم دی. شېرازي حافظ وايي:
زیا فتاده ورویم به منزل است هنوز
شکست کشتی و چشم به ساحل است هنوز

سارا:

سارا په پارسي ژبه کې د (سره) څخه اخیستل سوې ده یانې خالص او سوچه لکه سره زر. ضد یې کوټه یا ناسره دي. خو سارا په پښتو ژبه کې د (صحرا) پښتو سوې بڼه ده. د دښت، بیابان او بېدیا مانا لري یا هغو شاپرو او وچو مځکو ته وایي، چې اوبه او شینلي نه لري. سارا په ډېرو اروپایي هیوادونو، امریکا، کاناډا او نورو کې دود نوم دی، خو هلته سارا په بشپړه توګه بېله مانا لري.

سارانی:

د دښت او بیابان په نامه د صحرا د کلیمې پښتو سوې بڼه ده. سارانی یانې هغه نجلۍ چې په سارا کې اوسېږي یا لویه سوې وي.

سارانی یانی پاکه او بېله غشه بنځه، د چالاکي او حرامزاده بنځي په مقابل کي.

سارانی ډېر ډېر بڼکلی بنځینه نوم دی.

ساروان – ساریان:

ساریان د افغانستان د راډیو تلوېزیون ډېر نامتو سندرغاړی و. د ده بشپړ نوم محمدرحیم او کورنی نوم یې محمودي و. نوموړي د سعدي دغه بیت ډېر بڼکلی سندرېز کړی دی:

ای ساریان آهسته ران کارام جانم میرود
ان دل که با خود داشتم یا دلستانم میرود

ساغر:

پیاله، پیمانه، د شرابو گیلایس یا پیاله. همداسي ساغر د غور د ولایت یوه سیمه ده چې د شهرک ولسوالۍ ته څرمه ده. ساغر بڼکلی ادبي نوم دی. یو انقلابي ایمان غواړی تر څو دغه نوم پر خپلو زامنو کښېښودل سي. ساغر د نجلۍ لپاره هم ډېر بڼکلی نوم راځي.

به چشمانت شراب عشق را باور کنم یا نه
نگاهم را خراب و مست این ساغر کنم یا نه
(بهار سعید)

ساغري:

د ساغر، هغه څوک چې د ساغر د سیمې وي.
ساغري یوازي تخلص دی هغه هم اکثره د دغي سیمې د

اوسېدونکو لپاره. خو که څوک و غواړي ساغري د جام او ساغر په مانا خپل کورنی نوم کړي نو بڼکلی خبره ده.

ساقی:

اوبه وېشونکی، اوبوېشی، هغه څوک چې د رندانو په بندار کي شراب وېشي. صوفیان ساقی و بشپړ مرشد ته وایي.

ساقی پاڅه د سرو ملوډک یو جام را

ستاله غمه نا آرامیمه آرام را

(محمد هوتک)

ساقی معمولاً د بڼځینه نوم او نرینه تخلص په توگه ایښودل کېږي. دغه توپیر ته باید بشپړه پاملرنه وسي.

حافظ وایي:

بیار ساقی آن کیمیاى فتوح

که با گنج قارون دهد عمر نوح

بده تا برویت گشایند باز

در کامرانی و عمر دراز

سالار:

د لښکر مشر، سردار، سپاه سالار، مشر، قوم مشر، د لوړ صفت

خاوند.

سالار ډېر بڼه مانا لرونکی نوم او تخلص دی. دغه نوم او تخلص

یوازې د نارینه وو لپاره وړ دی. منفي استعمال یې په پارسي ژبه کي د

بلي کلیمې په تېره بیا د جنگ یا تفنگ د کلمو د پساوند په توگه دي،

لکه: "جنگ سالار"، "تفنگ سالار" او داسي نور.

سالک:

سالک د طريقت او صوفيگري په تر او کليمه ده چي مانا يې لاروی دی. "سالک" نېک، زاهد، عارف او پارسا ته وايي. سالک ډېر بڼکلی نرينه نوم دی.

مصطفی سالک يو تکړه غزلبول شاعر او د بې بې سي وياند دی.

سالنگ:

په جبل السراج کي د سالنگ دره، د سالنگ غاښی چي د بحر د سطحې څخه ۳۸۰۰ متره لوړ دی. د سالنگ لويه لاره، د سالنگ سيند چي د لوېديځ هندوکش په سوېلي لمنو کي بهېري ټول مشهور دی. سالنگ ډېر ډېر بڼکلی نرينه نوم دی. خلک د هيواد په هره سيمه کي سالنگ پېژني.

سالو:

سور ورېښمين پورنی، سور شال، سور ټکری. فکر کېږي چي سالو د "سره" او "شال" د کلمو څخه ورو ورو "سالو" سوی وي يعني سور شال. خو سالو په پښتو کي نرينه کليمه ده او ځکه بايد دغه نوم پر زلميانوو کښېښودل سي.

د پېښور دستور مي خوښ دی

چي نجوني واړه سور سالو پر سر کوينه

(پښتو لنډی)

سامانه:

دېدبه، نخره او ناز کول، ځان کنجول، ځان بښکاره کول، د ځيگر

او اوږو بنورونه، ډب.

سامانه بېخي نوى، ډير لنډ او خورا خوږ. بنځينه نوم دى.

ساهو:

آزاد، خپلواک، اصیل، شریف، د مریي ضد.

په پښتو کي متل دى:

"مريي غوندي يې وگټه، ساهو غوندي يې وخته".

ساهو بنکلی نوم او تخلص دى او ډېره ښه مانا لري. ارواښاد

امان الله ساهو د محمدصديق پسرلي زوى د پښتو ژبي تکړه ليکوال،

رسنوال او شاعر و.

سايړه:

يو ډول وړوکې ښايسته مرغۍ ده چې د ښکلا او نارو يا رېز لپاره

ساتل کېږي. په کندهار او شاوخوا ولايتونو کي سايړه ډېر رواج

بنځينه نوم دى.

ساييل:

سوال کوونکى، سوالگر، فقير، غريب. د ساييل بله مانا د سيال له

کليمې څخه ريښه اخلي يعنې سيال سوى. په دواړو ډولونو او

مفهومونو کي ډېره ښه مانا لري.

ساييل ښه نرينه تخلص او نوم دى. رحمت شاه ساييل د پښتو ژبي

ډېر انقلابي او نامتو غزلبول شاعر دى. په سلگونو ښکلي پښتو شعرونه

او ډېرى خپرې سوي شعري ټولگې لري. ساييل صاحب په خيبر

پښتونخوا کي اوسېږي.

سبا:

په پښتو کي د راتلونکي ورځي او کله هم د سهار يا سبايي په مانا راځي. لکه په "سبا و بېگه" کي يا "اې باد سبا يار ته مي بوزه"

همداسي سبا د يمن په ختيځ کي يو پخوانی دولت و چي اوس حبشه نومېږي. سبا ځانگړې ژبه، کلتور او دين درلود. په قران مجيد کي په دې نامه يو سورت هم سته.

د سبا د ښار ملکه بلقيس نومېدله چي وروسته مسلمانان او د سليمان عليه السلام مېرمن سوه. د بلقيس او سليمان عليه السلام تر منځ د عاشقانه ليکونو لېږل رالېږل د (هدهد) مرغه په وسيله سر ته رسيدل. (په غيبو يوازي خداي پاک خبر دی).

سباوون:

روښنايي، سهار، گهيځ، سبايي.

سباوون په دغه مانا نوی ادبي نوم او تخلص دی. دغه نوم په راوروسته کی ډېر خپور اود و د سوی دی.

سپر:

ډال، کنگل.

ډال يا سپر پخوانی جگړه ايزه وسيله وه چي په تن په تن او ډله ايزو جگړو کي کارېده. ډالونه معمولاً د پولادو څخه جوړېږي. د "سپر بازي" لوبه د افغانستان يوه دوديزه لوبه ده او تر اوسه د هيواد په ځينو سيمو کي سر ته رسېږي.

په پښتني حماسي شعر کي ډال او توره ډېر کله يو ځای يادېږي. سپر ښکلی او د ښې مانا لرونکی تخلص دی. خو د نامه په توگه سپر

ډېر نوی او خوږ نوم دی.

یو پرهار به مې لارو غ پر وجود نه و

بل پرهار به مې پرتن سویا په ډال

سپرغی:

د اور بخر کی، د اور گل، د اور ذره، بخر کی.

د یوې شوخي او شنګي بنکلي نجلۍ لپاره سپرغی تر ټولو

بنکلی نوم دی.

سپنتا:

د سپنتا اصلي بڼه (سپیتامه) ده چي د (سپین زوي) مانا او د

پاک او مقدس مفهوم هم لري. وایی سپنتا د زردنبت لقب و. زموږ په

هیواد کي د کلونو راهیسي سپنتا د سلیمان لایق ادبي مستعار نوم دی.

ډاکټر دادفر سپنتا د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر او اوس هم د ملي

امنیت په چارو کي د جمهور رئیس سلا کار دی.

سپنتا خورا بنکلی بنځینه نوم کیدای سي.

سپورمې:

وږمکی، سپر مې، میاشت. سپورمې مځکي ته تر ټولو اسماني

جسمونو رانژدې ستوری دی او له مځکي سره یو ځای د لمر پر

شاوخوا راگرځي. په پښتو شفاهی ادب، فوکلوری نکلونو او پښتو شعر

کي له سپورمې څخه کنایه بنکلا او بنایست دی.

سپورمې د هیواد په ټولو سیمو او ټولو کلتورونو کي یو منل

سوی بنځینه نوم دی.

سپېدار:

سپېدار يا سپين چنار يو ډول سپينه او ډېره جگه بې مېوې ونه ده. سپېدار وړ مناسب نرينه نوم دی.

سپېده:

سپېده يو ډول سپينه خاوره يا پوډر دي، چي بنځي يې د بنکلا لپاره پر مخ وهي. همداسي سپېده يا سپېدې صبح صادق يا هغه وخت ته وايي، چي شپه تېره او د سهار روڼا لږ لږ ولگېږي. سپېده ډېر بنکلی او نوی بنځينه نوم دی.

سپين غر:

سپين غر د افغانستان په ختيځ کي د غرونو يوه لړۍ ده چي ۱۵۰ کيلومتره اوږدوالی لري. ډېره لوړه څوکه يې (سيکارام) نومېږي چي تل په واورو پټه وي. له همدې کبله د غرونو دغې سلسلې ته سپين غر وايي.

سپين:

د تور ضد، سپين رنگ، د پاكي واورې يا شيدو رنگ. په تېر کي هر سړی چي گناه يې نه وي کړې سپين او که يې گناه وکړه تور بلل کېږي. د کندهار په پښتو کي هغه نجلی ته چي ډېر سپين پوست ولري سپينه او زلمي ته سپين وايي. خو که نجلی يا هلک ډېر تور پوست ولري (توره، تور او تورجان) ورته وايي. سپين تنی ځوان او تکړه ژورناليست دی چي د کلونو راهيسي د بي بي سي په راډيو کي کار کوي او په لندن کي اوسي.

سپینلمنه:

سپېڅلې، پاک لمنه، عفيفه او باعفته بنځه.
د سپین لمنې نوم نوی دی او ډېره ښه مانا لري.

سپینه - سپینه کی:

يعني سپینه، پاکه او ښکلې نجلۍ.
ښایسته ښځینه نوم دی.

سپېڅلی:

پاک، سوتره، ستره، پاکیزه، سوچه.
سپېڅلی ډېر ښکلی او مانا لرونکی پښتني نوم دی.

سپېلنی:

سپلني يا سپانده يو ډول بوټی دی چې توري وړې وړې دانې
کوي. د سپلني بوټی او دانې د نظرمات لپاره استعمالېږي.
سپېلنی ډېر ښایسته ښځینه نوم دی.

ستاره:

ستاره ستوری دی چې په پارسي او عربي ژبو کې نجم، اختر او
کوکب ورته وايي. هر هغه اسماني جسم چې د شپې له خوا د یوې
روښاني او ثابتې نقطې په توګه په اسمان کې ځلېږي.
ستاره هروي د افغانستان د راډیو تلوېزیون سندرغاړې وه.

وايي د سلطان محمود غزنوي د دربار يو شاعر چې په پسرلي کې
پر آس سپور د پاچا سره ملګری و ناڅاپه ګوری چې آس يې تر

سلطان دمخه سوی دی دستی یې وویل:

من آن ستاره صبحم که از طریق ادب
همیشه پیشرو آفتاب می باشد

ستاره رواج او بنکلی بنحینه نوم دی.

ستانه:

روحاني، بزرگ، ستر او دروچاني کورنی غړی.
معمولاً سیدان، صاحبزاده گان او دهغوی د کورنی غړي ستانه
بلل کېږي. خو په نورو قومونو او قبیلو کې هم ستانه سته.
ستانه په پښتو ژبه کې نرینه صفت دی، نو ځکه ډېر بنکلی او
نوی نرینه نوم او تخلص کیدای سي. محمد طاهر ستانه پښتون
لیکوال او رسنوال تېر سوی دی.

ستاینه:

توصیف، مدحه، تحسین.
ستاینه نوی او بنکلی بنحینه نوم دی.

ستوده:

ستوده وستایل سوي، توصیف سوي، صفت سوي، مدحه سوي
او تحسین سوي ته وایي.
ستوده لنډ، بنکلی او مانا لرونکی پارسي نوم دی.

ستوری:

"ستوری" ستاره ده چی په پارسي او عربي ژبو کې نجم، اختر او

کوکب ورته وایي. ستوري هغه اسماني جسم دی چي د شپې له خوا د یوې روښاني کوچنۍ او ثابتې نقطې په توگه په اسمان کي ځلېږي. ستوری د افغانستان په ټولو سیمو او کلتورونو کي دود نوم دی. څرنکه چي په پارسي ژبه کي په ساکن تلفظ نه کېږي، اکثره پارسي ژبي خلک هغه "ستوری" وایي.

ستوری منگل د افغانستان د ملي راډیو تلوېزیون یوه وتلې هنري څېره ده چي ټوله ژوند یې د هیواد د هنري پراختیا لپاره وقف کړی دی. وروستی فلم یې (هجرت) نومېږي. ستوري منگل اوس په لندن کي اوسېږي.

ستومان:

ستری، خسته، کهاله، زیله.
ځیني خلک د دغه ډول مانا لرونکو تخلصو سره مینه لري. خو د نامه په توگه دغه ډول کلیمه مناسبه نه ده.

سربلند:

سرلوری، سرافراز، سرفراز، ویارلی، د جگي شملي خاوند.
سربلند پارسي کلیمه ده خو په افغانستان کي د (خان) کلیمه پوري نښلوي. د وزیر فتح خان مشر زوی (سربلند خان) نومېدی.

سرتاج:

یعني تاجدار، تاجداره، د تخت او تاج خاوند پاچا.
سرتاج نوم او تخلص دی.

سرتور:

سرلوشي، سرلخ، سرلشي.
له آره د خوار، بېچاره او غريبگوتي سړي مانا لري. خو ما په
کندهار کي د نامه په توگه ليدلی دی او خلکو هم ډېر خوښاوه.
سرتور ښه نرينه تخلص هم دی.

سرباز:

عسکر، سرتېر، سرتېری، سربندونکی، فداکار.
د افغانستان په وسله وال پوځ او پوليسو کي يو شمېر افسران
سرباز تخلص کوي. کریم سرباز د هیواد يو وتلی نظامي او سياسي
شخصیت دی چي اوس په لندن کي اوسېږي.
سرباز د نامه په توگه هم ښکلی نوم دی.

سرتېر:

سرتېر د سرباز مانا لري خو په ادبي توگه سرباز سياسي اړخ
لري او برعکس سرتېر ادبي او فولکلوري مفهوم لري. نو ځکه سرباز
یوازي د تخلص خو سرتېر د نامه په توگه ډېر ښکلی او ادبي راځي.
پوره مانایي زړه ور، جسور، فداکاره، جانباز او عسکر دی.

سرخېل:

میر، سرکرده، مشر، هغه څوک چي قوم ورپسې ولاړ وي.
سرخېل د زړښت له مخي تر خان او میر لرغونی ښکاري. په
کوچیانو کي سرخېل مشر ته وایي او په ادبیاتو کي د (ښکلو سرخېل)
اصطلاح دود ده. سرخېل د نرينه کوچني لپاره ډېر ښکلی نوم دی.

سردار:

مشر، سرکرده، سرغنه، رئیس، په قام کي د واک او اختیار خاوند، قوماندان، سالار او د پوځ ستر افسر.

د سردار جمع سرداران دي. په افغانستان کي د محمدزيو د قبيلې هر غړی د سردار لقب لري. په افغانستان او هند کي معمولاً و سيکانو ته سردار وايي. افغاني سيکان د (سردار) کلیمه د کاکه، سرلوري او باغیرته په مانا په وياړ سره مني.

سرشار:

سرشار د ډک، لبالب، لبرېز، تر خولې پوري مانا لري. خو سرشارو سرشاره، کاکه، بې پروا او غښتلي سړي ته وايي. سرشار په بدخشان کي د يوه آباد کلي نوم هم دی.

ارواښاد سرشار روشني د پاړسي او پښتو شاعر، ليکوال او ژورناليست و.

سرشار ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

سرغندوی:

سرغنه، مشر، لارښود، لارښوونکی او د سر سړی.

سرغندوی وړ او مناسب نرينه نوم دی.

سرلوری:

سربلند، سرفرازه، مفتخر.

سره د دې چي سرلوری ډېره لنډه کلیمه نه ده، خو په بشپړه

توگه ډېره ښه مانا لري. سرلوری وړ نرينه نوم دی.

سر مست:

سر مست و ځوان، کاکه، هغه څوک چې د شرابو مستي يې و سر
ته رسېدلې وي، خرابات او بې پروا ته هم وايي.
استاد سليم سر مست د افغانستان د موسيقي د لويو استادانو
څخه او همداسي کمپوزيتور او ډېر ښه (ترومپټ) ږغونکی دی.

سرود:

نغمه، آواز، ساز، موسيقي، سندرې، ټنگ ټکور، د انسان يا مرغی
له خوښي او هيجان څخه ډکه نغمه.
ملي سرود د يوه هيواد رسمي ملي سندرې ده.
سرود ډېر لنډ، ښکلی او نوی نوم دی.

سروده:

ښکلی هنري نوم دی. د هيواد د وتلي تېله وهونکي مرحوم استاد
هاشم د لور نوم سروده دی.

سرور:

خوښي، خوشحالي، ساتېری، سماع.
سرور وړ او نوی نوم دی.

نوټ:

دغه کلیمه د سرور سره چې د لارښود او مخکښ مانا لري توپير لري.

سروش:

د هغې پر بنسټ نوم دی چې د بندگانو د روزگار او ژوند چارواکه

ده (جبریل). سروش و بنکلی نغمې او بنایسته آواز ته هم وایي.

سروش بنکلی نرینه نوم او تخلص دی.

در راه عشق و سوسه اهرمن بسی است

پیش آی و گوش دل به پیام سروش کن

(حافظ)

سربسته:

سرشته، سررشته، بندوبس، بندوبست، سمبالونه.

خرنگه چي بنځه مور ده او مور ټوله کور او ژوند سمبالوي نو

ځکه سربسته د بنځي لپاره تر ټولو وړ، بنکلی او نړی بنځینه نوم دی.

سکروټه:

هغه اور چي تک سور لگېدلی او ځلېږي.

سکروټه ډېر نوی او بنکلی بنځینه نوم دی.

سکندر:

د یار، ملگري، یاور او مرسته کوونکي مانا لري.

د مقدونیه پاچا و، چي بېخي ډېر هیوادونه یې نیولي او تر

افغانستانه رارسېدلی و. سکندر رواج نرینه نوم دی.

سکني:

اصلي، سکه، حقيقي، هغه ورور او یا خور چي د یوه مور او پلاره

څخه پیدا سوي وي. سکني تخلص دی، خو سکني تر ټولو بنکلی نوم

هم دی.

سکینه:

له عربي ريښې څخه ده چې د آرام او آسوده مانا لري.
سکینه په هیواد کې رواج بنځینه نوم دی.

سلا:

مشوره، خوښه، مصلحت.
سلا لکه څلا پېر لنډ، نوی او تازه بنځینه نوم دی.

سلسله:

لړۍ، ځنځیر، د ځنځیر کړۍ، پرله پسې والی. سلسله د بنځو یوه ګاڼه او زېور هم دی. (پارسي لوزي سلسله او پښتو یې سلسله دی). سلسله نوی، د بڼې مانا لرونکی او خوږ بنځینه نوم دی.

سلما:

سلما په عربي ژبه کې د (اسلم) بنځینه بڼه ده. د انګرېزي ژبې Selma هم بنځینه نوم دی. سلما د افغانستان د راډیو تلوېزیون د یوې وتلي سندرغاړې نوم دی. سلما رواج او ښکلی بنځینه نوم دی.

سلګۍ:

سګلی، سوګلی، نیولې نیولې ژړا. سلګۍ سا کښل یا نفس ته هم وایي. سلګۍ تر ټولو ښکلی، لنډ، نوی او د بڼې مانا لرونکی بنځینه نوم دی.

سلیقه:

خوب، ذوق، طبعه، طبیعت.

خرنگه چي نجوني او ميرمنی ډېر وخت تر نارينه وو ښه ذوق او سليقه لري نو سليقه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

سليمان:

له ميلاد څخه لس پيړې وړاندې د داود عليه السلام زوی او د اسراييلو پاچا او پيغمبر و. سليمان رواج او معمولي نرينه نوم دی.

سمبال:

مجهز، آماده، په ټولو وسلو سمبال، مجهز او له ځانه پوره. سمبال له آره هندي کليمه او ډير ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

سمسور:

تروتازه، غورډلی، پوخ، رسېدلی، آباد، آبات، شين سوی. همداسي سمسور غورډلو ونو، گلونو او پاخه فصل ته هم وايي. سمسور مناسب او نوی نرينه نوم او تخلص دی.

سمندر:

په پښتو ژبه کي سمندر ستر درياب (بحر) ته وايي. سمندر ډېر ښکلی نوم او د ښې مانا لرونکی نرينه تخلص دی.

سمون:

انتظام، سمونه، تصحيح، برابري، جوړښت او تطابق. سمون نوی، تازه او د لوړ کیفیت لرونکی نرينه نوم او تخلص دی.

سنبل:

سنبل یو ډول بڼایسته گل دی چې په گلدان کې کرل کېږي او بوټي ته یې هم سنبل وایي. په پښتو او پارسي شعر او ادب کې د معشوقې له زلفو څخه کنایه ده. سنبل ډېر بڼه، نوی او بڼایسته بڼځینه نوم دی.

سند (Sanad):

سند په لغت کې هغه څه ته وایي چې تکیه باندي کېږي. اهل حدیث هغه خلکو او روشونو ته سند وایي چې روایت کوي. روایتونه ځکه سند بلل کېږي چې ملایان په هغو باندي د یوه حدیث صحت او ضعف ټاکي. لنډه دا چې سند د حدیث د باور بنسټ دی او هغه څه ته هم وایي چې باور باندي کېدای سي.

سند د ننگرهار د شینوارو په لویه ولسوالي کې د یوه وطنپالونکي نظامي افسر نوم دی. کله چې ما دغه نوم واورېد ډېر مې خوښ سو. سند نوی او ښکلی نرینه نوم دی.

سندره:

نغمه، بدله، غزله، ترانه، ټپه، ساز او آواز.

پښتانه سندره د ساز او سرود او همداسې د خوږو بدلو او شعرونو په مانا پېژني. اصلاً سندره هغه وزن لرونکی کلام یا نغمه ده چې د الفاظو یا آهنگونو د ترکیب، تناسب او یووالي څخه لاس ته راځي. د پښتو د لیکل سوي ادب په تاریخ کې د بیت نیکه لاندنی مشهور مناجات لومړنی ثبت سوې پښتو سندره ده.

لویه خدایه، لویه خدایه

ستا په مینه پر هر ځایه

غرولاردي درناوي کي

ټوله ژوي په زاري کي

(تذکره الاولياء)

سندره ډېر بڼه، نوی، ادبي او خوږ نوم دی.

سنځله:

سنجت يا سنجته يو ډول ونه ده چي د ولي (بېد) غوندي سپيني خو کوچنی، اوږدې پاني او مېوه يې نازک سور پوستکی لري. وايي د سنجتو گل چي يوه ژړبخونه شکوفه ده او له دغو گلانو څخه د جوړو سوو عطر و بوی د بڼڅو شهوت زياتوي. په پکتيا کي اوس هم سنځله نوم سته. دغه نوم ډېر بڼکلی دی.

سندل:

يو ډول خوشبويه او پسته شپړيني ده چي معمولاً د چايو سره خوړل کېږي. د سندل عربي انډول سندل دی چي د هندي (چنډره) څخه را خپل سوی دی. سندل غوره او خوږ نرينه نوم دی.

سنگر:

مورچل، مورچه.

ته په سنگر کي ځان شهيد کړه

زه به سور شال ستا پر زيارت وغورومه

(بښتولنډی)

سنگر تر اوسه ځينو انقلابي زلميانو د تخلص په توگه ايښی دی. خو سنگر ډېر خوږ او موزون نرينه نوم دی. سنگر د نامه په توگه مه

هېروى. ارو بناد محبوب سنگريو تکره انقلابي شاعر و.

سنگين:

دروند، پتمن، دوقار خښتن. د سپک په مقابل کي.
ريښه يې سنگيني ده.

سنگين دل است آنکه به ظاهر ملايم است
پنهان درون پښه نگر، پښه دانه را
سنگين ډېر لنډ، ښکلی او ادبي نرينه نوم او تخلص دی.

سنگينه:

سنگينه د سنگين ښځينه بڼه ده.
سنگينه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

سوبمن:

بريالی، فاتح، کامياب.
سوبمن نوم او تخلص دواړو ته مناسبه او ښکلې کلیمه ده.
سرڅپر اند نصرالله سوبمن او سرڅپر اند علی محمد سوبمن (منگل) د
افغانستان د علومو اکاډمۍ غړی دي.

سورگل:

سورگل، ښايسته گل. "سور" په پښتو کي و تاوده، گرم او
سوځوونکي ته هم وايي. په پښتو ادب کي سورگل د ميني سمبول دی
خو په انقلابي ادبياتو کي درادیکال او انقلابي مانا لري.
دغه نوم په کندهار او گاونډيو ولايتو کي بشپړ رواج لري.

سوزان:

سوځوونکي، سوځنده.
ډېر خوږ او په زړه پوري نوم بنځينه دی.

سوسن:

د زمبک د کورنۍ څخه يو ډول پياز لرونکی گل دی. سوسن نري اوږده برگونه، بنکلی او د ښه بوی لرونکي گلان لري. گلان يې شنه، ژړ او سپين رنگونه لري.
سوسن ډېر ښايسته بنځينه نوم دی.
سوسن د افغانستان د راډيو تلوېزيون يوه سندرغاړې ده.
شېرازي حافظ وايي:

از زبان سوسن آزاده ام امـد بگوش
کاندرين دير کهن حال سبکساران خوش است

سونا:

په ځينو ژبو کي طلا او سرو زرو ته وايي.
سونالند او ښايسته بنځينه نوم دی.

سونيا:

سونيا نوی بنځينه نوم دی. دغه نوم په را وروسته کلونو کي زمور په هيواد کي پراخ دود سوی دی.

سهار – سحر:

سهار، سهار مهال، گهيځ.

سحرگه وه د نرگس لېمه لاندې

خاڅکي خاڅکي يې له سترگو خڅېده

(نازوانا)

سهار سبا شو پتې پې ستوري

خبرانه غلی ديار له لوري

سحر او سهار ډېر غوره نوم او تخلص دی.

سهراب:

سهراب د پارسي ادب په لرغونو کيسو کي د (رستم) او

(تهميني) زوی دی. تهمينه د سمنگان د پاچا لور وه چي د رستم سره

يې واده وکړ او سهراب ځني پيدا سو. سهراب پارسي نرينه نوم او

تخلص دی.

سهېل:

يو آسماني ستوری او ډېر ښه نوم او تخلص دی. پښتانه يې د

جنوب په مانا سوېل هم کاروي.

سهیلا:

سهېلی، همزولې، ملگرې (دوې يا څو نجوني چي سره انډيوالاني

وي پنخپلو منځو کي سهېلی کېږي). سهیلا رواج افغاني نوم او د هېواد

په ټولو سيمو کي اېښوول سوی دی.

سيال - سياله:

مُخَى، برابر، انډول.

په قوم او ټبر کي سيال و رقيب ته ويل کېږي او همداسي سيال د حيثيت او اعتبار خاوند کس وي. سياله د سيال بنځينه بڼه ده. په پښتني ټولنو کي تر (سيال) بل نامي، ښه او مناسب نرينه صفت او نوم نسته.

سياله ډېر ښکلی بنځينه نوم دی. سيال او سياله دواړه تخلص کېدای هم سي. خوشحال خټک وايي:

چي نه خال لري، نه زلفي، نه سرې شونډي
څوک په څه وايي چي لمر د آشنا سيال دي

سياه مو:

هغي نجلۍ چي تور وېښتان، توري کوشۍ او توري زلفي لري. پښتو انډول يې تور پېکۍ دی. د افغانستان په فولکلوري ادب کي د (سياه موی او جلايي) نکل ډېر نوم لري. په دغه کيسه کي ډېري ارمانجنې څلوريځي راغلي دي چي ځينو سندرغاړو په ارمانجن آواز ويلي دي. سياه مو ښکلی بنځينه نوم دی.

سياوش:

تور ډوله، توره کی، تور وشمه.

په شاهنامه کي د کیکاووس د زوی نوم دی.

سياوش کسرايي نامتو معاصر اېراني شاعر و چي ډېر ژوند يې په افغانستان کي تېر کړی او وروسته بيا په افغاني پاسپورټ ختيځي اروپا ته ولاړ، په چکوسلواکيا کي مړ او ښخ سو.

د سياوش کسرايي د نامه مانا "هغه تور وشمه چي پاچهان يې خونبوي". سياوش ډېر ښکلی پارسي نوم دی.

سیتا:

د هندو خدایانو د یوه بگوان د مېرمنې نوم دی. ډېر افغاني هندوان پر خپلو لوڼو دغه نوم ایږدي. سیتا بنکلی او لنډه بنځینه نوم دی.

سیکه:

بڼه، څېره، قیافه، رنگ، قواره شکل.

سیکه د فلزاتو او په تېره بیا د سپینو او سرو زرو ټوټه ده چې د پاچا یا ملکې عکس باندې انځور سوی او یا په ځینو نڅبنو او څېرو سره مشخص سوی وي (جمع یې سیکې دي).

د سیکې مجازی مانا بنکلا او بنایست دی. سیکه د دولت رسمي پیسه ده. سیکه تر ټولو بنکلی بنځینه نوم دی.

سېلاب:

څپه، د اوبو سیل. هغه ډېري اوبه چې د باران له کبله پر مځکه راسي یا د رودخانې د خروښ پر وخت داوبو تند جریان.

سېلاب بنکلی نوم دی او ډېره بنکلی مانا لري. شهید سېلاب ساپی د پښتو ژبې ډېر نازکخیاله غزلبول شاعر او کمپوزیتور و. ده ډېرو هنري استادانو ته غزلي ویلي او کمپوز کړي دي.

سېلابي یعنی هغه څه چې د سېلاب سره تړاو لري. سېلاب او سېلابي دود سوی انقلابي تخلص دی.

سیلاني:

نداره کوونکی، سیل کوونکی، آگاه، هوښیار. د نامه او تخلص لپاره ډېره په زړه پوري کلیمه ده.

سپلی:

خپلی، توپان، تېز باد.
سپلی ډېر په زړه پوري، بنکلی او لنډ بنځینه نوم دی.

سپما:

خپره، مخ، صورت، بڼه، تندی، بارخو، انگي.
سپما ترانه د افغانستان یوه وتلې سندرغاړې ده چې اوس په
کاناډا کې اوسېږي.

سپماب:

سپماب ته په پښتو کې پاره وايي. پاره یوه سپینه مایع ماده چې
د هیندارو په جوړولو او طبي دواوو کې په کارېږي.
سپماب وتلی بنځینه نوم دی.

سیمبر - سیمتن:

دغه دواړي پارسي کلیمې یوه مانا لري. یانې هغه څوک چې
بدن یې لکه سپین زر داسې بنکلی او سپین وي. دواړه بنځینه نومونه
دي. د پارسي ژبې خوږ ژبی شاعر سحر مهجور وايي:
خندان به برم آمده ان سیمبر امشب
از شوق رخس میتپدم دل به بر امشب
عمری به فراقش دل من غرقه بخون بود
شادم که به وصلش شده ام مفتخر امشب

سیمین:

د سپینو زرو، لکه سپین زر داسی بنکلی او سپینه نجلۍ.
رواج پښتو او پارسی بنځینه نوم دی.

سیند:

دریاب، دریا، دریاچه، رود، رودخانه.
په ژبپوهنه کي سیند قاموس یا د لغتونو کتاب ته وایي. خان
محمد سیند یو تکړه شاعر او لیکوال دی.
سیند بنکلی نرینه نوم او تخلص دي.

سینگار:

گاڼه، بنکلا، د بنځو له خوا د ځان او مخ بنایسته کول، پوډر
وهل. سینگار ډېر غوره بنځینه نوم او تخلص دی.

ش

شبابز:

د ښځي د تندي د ښې او کيني خواوو هغه نازکي کوشی کړي
وښته يا چوټيگان دي چي د دواړو غوږونو خواوو ته اړول کېږي. د
سر د دوو خواوو زلفي.

د کندهاري خامک په اصطلاح د خامکي غاړي د څنډي کار ته
شبابز وايي. په کندهار او ځينو نورو سيمو کي د شاپاز نوم د پخوا څخه
رواج و. شاپاز ډېر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

پر خپل شهباز نوي نغمې وکړو؟
خاورو ته وسپارو شناخته سورونه
له سره وزېږوو نوي کيسې
له سره وليکو تازه نکلونه
(عبدالباري جهاني)

شاه بخته:

چي د پاچا غوندي بخت ولري، ډېره بختوره.
شاه بخته يو ښځينه نوم دی.

شاه ترينه:

غنمينه. شاه ترينه د پخوا څخه پېژندل سوی ښځينه نوم دی. د

پښتو په ولسي ادب کي شاه ترينه د خشکيار مينه او بيا يې مېرمن وه. د شاه تريني او خشکيار نکل د ارواښاد محمدگل نوري په (ملي هينداره) کي کښل سوی دی.

بناخله:

خانگه، د گلو لښته.
بناخله نوی او ښکلی ښځينه نوم دی.

شاداب:

اوبه سوې کرهښيزه مځکه، تر او تازه، خوشحاله او سرشاره.
شاداب ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

شادان:

ښاد، خوشحاله، خوشدل.
عبدالله شادان د هيواد تکړه رسنوال (ژورناليست) او دکلمه چي دی چي د بي بي سي په پاړسي خانگه کي کار کوي.
شادان ډېر ښکلی او په زړه پوري نرينه نوم دی.

شاذ:

نادر، کمياب، هغه څه چي لږ پيدا کېږي او يا نه پيدا کېږي، نو ځکه گران او قيمتي وي. شاذ ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

شاذيه:

شاذيه د شاذ چي د نادر او کمياب مانا لري ښځينه بڼه ده.

شاذیه چې اکثره خلک یې په ناسمه توګه په (ز) لیکي خورا
ښکلی او نوی ښځینه نوم دی.

شاکر:

شکر کښونکی، شکر کوونکی، شکر گزاره، خوښ، قانع، راضي.
شاکر ښکلی نوم او تخلص دي.

ارواښاد نوراحمد شاکر د کابل پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځي
استاد او د بنسټ ایښودونکو څخه و. (د افغانستان ژبني اطلس) د ده
تر لارښوونې لاندې ترتیب سوی دی. نوموړی د وپښ زلمیانو تکړه
غړی او ستر وطنپال شخصیت و. استاد شاکر بې له شکه له نړۍ څخه
یو پرښته انسان تېر سوی دی.

ښاپېری - شاهپېری:

یو خیالي او افسانوي ښځینه موجود دی چې تر اوسه چا په
سترګو نه دی لیدلی. په پښتو ادب کې دغه خالی موجود د ښکلا او
ښایست د سېمبول په توګه یادېږي.

په پښتو ولسي ادب کې د ښاپېری جسمي انځور داسې اټکل
کېږي: شاهپېری یو ښکلی ښځینه موجود دی چې مناسب بدن، نری
ملا او دوه اوږده نازک او ښکلي وزرونه لري چې په الوزي.

ښاپېری یا شاهپېری د پخوا څخه په هیواد کې رواج نوم دی. د
افغانستان د راډیو تلوېزیون د ښکلي او نامتو سندرغاړي (نغمې) نوم
ښاپېری یا شاهپېری دی.

شاپېری چې لیده نه شي سبب دادی

مخدا ستاله شرمه نغاړي په حجاب کې

زه طالب احمد ین حکه پکښي خوښ یم
چي وطن د شاپيرو مې دی موندلی

شاپور - شاهپور:

شاپور، شازاده، د پاچا زوی.
شاپور یا شاهپور بڼایسته نوم او تخلص دی چي له پنخوا څخه په
هیواد کي دود سوي و.

شاه جهان:

د ټولي نړۍ پاچا، چي ټوله نړۍ یې تر ولکې لاندې وي.
شاه جهان د مغولي دورې یو شاعر او پرنس مین پاچا و. ده د هند
(تاج محل) ماڼۍ خپلي مېرمنې ته جوړه کړې ده.
شاه جهان دود او ښکلی نرینه نوم دی.

شاهانه:

سلطنتي، شاهي، د شاه، د پاچا په تړاو.
شاهانه په پښتو او پارسي کي ښکلی، خو نوی او ډېر وړ ښځینه نوم
دی.

شاهد:

لیدونکی، شاهدي ور کوونکی، چا چي کومه پېښه یا کار پخپلو
سترگو لیدلی وي.
په پارسي ادب کي شاهد د ښکلي نرینه معشوق او محبوب مانا

لري. په دواړو ماناوو سره شاهد بنکلی، ډېر نوی، د بڼې مانا لرونکی او
لنډ نرینه نوم دی.

مستی به چشم شاهد دلبند ماخوش است
زانرو سپرده اند به مستی زمام ما
(حافظ شیرازی)

شاهرخ:

پیمخی، بنکلی، پاچا ډوله، بڼایسته.
شاهرخ پارسي نوم او تخلص دی.

شاهزاده - شازاده:

شاهزاده، پاچا زاده، د پاچا زوی.
دغه نوم ډېر پخوانی دی او په تېره بیا د هیواد په جنوب لوېدیزو
ولایتونو کې ډېر دود دی. همدا شاهزاده د درانه، سنگین، کاکه او
معتبر زلمي صفت دی. وایي: "پلانی ډېر شاهزاده سپری دی".
شاهزاده بنکلی نرینه نوم او تخلص دی.

شاهکار:

پنځه چاره، پوخ کار، څرگنده او ستره چاره، یو اثر چې په ډېر
مهارت، استعداد او ظرافت سره را مننځه سوی وي. تر ټولو ستر
هنري اثر یا کار.
شاهکار د بڼې مانا لرونکی، بېخي نوی نرینه او بڼځینه نوم دی.

شاهناز:

ډېره نازولې، پاچا نازولې، هغه ښځه چې په دربار کي لوړ مقام لري. دغه په ټول هیواد او دواړو پښتو او پارسي ژبو کي رواج نوم دی. شاهناز ښکلی او ادبي ښځینه نوم گڼل کېږي. نرينه ښه يې شاهنواز دی.

شاهنواز:

پاچا نازولی، هغه سړی چې په دربار کي مقام لري (ښځینه خپره يې شاهناز ده)، شاهنواز له پخوا څخه خال خال رواج نوم و. شاهنواز تنی د افغانستان د وسله وال پوځ يو زړه ور جنرال و چې وروسته يې د نجیب الله پر ضد د ناکامي کودتا څخه وکړه او پاکستان ته وتښتېدی. شاهنواز جانباز يو تکړه رسنوال دی چې په استراليا کي اوسېږي. شاهنواز ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

شاه گله:

ښکلی گل، هغه گل چې د پاچهانو خوښېږي. شاه گله له پخوا څخه په کندهار او ځینو محمدزيو کورنیو کي رواج ښځینه نوم و. دغه نوم ښکلی او لنډ دی خو زیاتره د ښځو لپاره د کورني لقب په توگه کارول کېږي.

شاهين:

يو ډول گربت (عقاب) ته ورته زړه ور ښکاري مرغه دی چې ژړ رنگ، خالداره و زرونه، پياوړي پنجې او تېره مشوکه لري. دغه مرغه د ډېرو لوړو غرونو پر سر الوزي. شاهين تر اوسه د تخلص په توگه ليدل سوی دی خو شاهين

ډېر بڼکلی نرينه نوم دی.

به پرواز آ و شاهيني يياموز
تلاش دانه در خاشاک تاکی

شایان:

وړ، ډېر بیه لرونکی، لایق، مناسب، هغه څوک چې ډېره وړتیا لري. بڼکلی نوم او تخلص دی.

شایگان:

وړ، لایق او خوښ سوی. شایگان د گران او قدرمن ماناوي هم لري. شایگان بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی.

شباب:

ځوانی، زلمیتوب.

سره له دې چې شباب د عربي رینبي څخه دی خو بڼه مانا هم لري او بڼکلی نوم دی. طاهر شباب د افغانستان د راډیو تلوېزیون ځوان سندرغاړی دی چې ډېری مستي پښتو سندرې وایي.

ای دل شباب رفت و نچیدی گل ز عمر

پیرانه سر مکن هوس ننگ و نام را

(حافظ)

شبان:

چوپان، ساتونکی. هغه څوک چې پسونه، وزې او د غویانو رمې پیايي او ساتي. شبان مناسب تخلص او ډېر بڼه نوم دی.

شبانہ:

شبانہ ڊپر ٻنہ ادبي، لنڊا او نوي ٻنڀينه نوم دي.
 د وتلي سندري غاڙي پرستو د لور نوم شبانہ دي. د دي بله لور
 بهانه نومپري. همداسي د انگلستان په پارلمان کي د برهمنگم د
 ايالت وکيله شبانہ محمود نومپري. نوموري د دي هيواد د گارگر
 گوند غږې ده.

شبناز:

هغه شوک چي د شپې ٻنہ ناز کوي يا چي د شپې له خوا ټنگلي
 ټنگاري. شبناز ټنگلي ٻنڀينه نوم دي.

شبنم:

پرخه، شونم، شگنم.
 شبنم په پښتو کي نرينه خو په پارسي کي ٻنڀينه ټنه ده. په
 دواړو ژبو کي ٻېنځي زيات لنډا او ادبي نوم دي.
 چي په لږه گرهښي شا کړې و آشناته
 نور و ماته بې وفا لکه شبنم شوې
 (سکندر خټک)

شبو:

شب بو، د شبو گل، يو ډول گل دي، شېرچايي، ژړ او سپين
 رنگونه لري. جگواله يې تر نيم متر لږ ده، د شپې يې د گلانو
 خوشبويي خورا زياته وي نو ځکه شبې يا شب بو نومپري.
 لږ تر لږه په کندهار او شاوخوا سيمو کي د پخوا څخه رواج نوم

دی. زه چي ډېر کوچنی وم یوه پخه گاونډی ښځه مي په یاد ده چي
شبو خاله نومېده.

شپنه:

شپنه، شپون توب، رمه پونه، د بوزو او مېړو څر.
شپنه ډېر ښه، ښکلی، لنډ، نوی او ادبي نوم دی. د هیواد د تکره
ژورنالیست ایمل پسرلي لور شپنه نومېږي.

شپون:

شپنکی، شپنه، شپونکی هغه څوک دی چي د بوزو او پسونو رمې
پیايي او ساتنه یې کوي. استاد سعدالدین شپون د افغانستان وتلی
رسنوال او داستان لیکونکی دی چي په کره کتنه کي هم لوی لاس
لري. دی په امریکا کي اوسېږي.
شپون د ماشوم لپاره ښکلی، پښتني، نوی او ادبي نرینه نوم دی.

شپېلی:

تولکه، تولی، توله، نی، شپېلکه، شمامه. د پو کوونکو آلو له ټله
څخه یوه اوږده استوانه یې ډوله آله ده چي ښکلی آواز او لوړ
فریکانسي (Pitch) لري. د موزیک دغه آله زموږ په هیواد کي ډېر
لرغونی تاریخ لري.

ویدیایي سرودونه ښيي چي شپېلی نزدې (۴۰۰۰) کاله پخوا د
بلخ او باختر په دربارونو کي وهل کېده. چینایانو همدغومره کلونه
پخوا د (لنک لن) په نامه یو هنرمند د شپېلی د زده کولو لپاره بلخ ته
رالېږلی و.

شپېلی ډېر بنکلی نوی او ادبي نوم دی.

زه چې زلمی ومه کلونه پنخوا
 ما د دې غرونو په لمنو کې شپېلی ږغول
 یو څه ځوانی وه، څه مستی وه، څه موسم د گلو
 (عبدالباري جهاني)

شتاب:

بېړه، تلوار، تېزي.
 شتاب یوازې مناسب تخلص دی.

شراره:

د اور ټوټه، بڅرکی، د لمبې او اور ډېره وړه ټوټه.
 شراره ډېر بنایسته بنځینه نوم دی.

شربت:

خوږوبي، خوږې سوي اوبه، د مېوو ایستل سوي اوبه، هغه مایع
 چې په بوره، شکره او یا د مېوو په شیره سره خوږه سوې وي. کله هم د
 (گل) پیشاوند ورسره نښلوي، لکه: شربت گله.
 شربت نرینه او بنځینه نوم کېدای سي.

په ۱۹۸۰ کال د پېښور د ښار د مهاجرو په یو کمپ کې یو
 امریکایي عکاس د یوې پښتنې نجلۍ چې (شربت گله) نومېده
 عکس واخیستی. د دغې نجلۍ د زرغونو سترگو عجیب جذابیت دغه
 عکس ته نړیوال شهرت ورکړ. اوس دغه عکس د اکثر و افغانانو او
 بهرنيانو په کورونو او دفترونو کې ځوړند وي.

شرق:

ختیخ، لمر خاته، د یوه چا د بني لاس سمت، هغه خوا چي لمر
خني راخېږي. د لوېديځ مقابله خوا.
شرق د افغانستان د یوه پخواني لومړی وزیر تخلص و.
شرق ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

شرنگه:

شرنگهار، شرنگول، شرنگی، شرنگېدل، شرنگا.
د فلزاتو يا ښيښو څخه د جوړو سوو شيانو د لگېدلو يا جنګېدلو
آواز. شرنگ او شرنگه نهايت ښکلي نومونه دي. ما له ډېر پخوا څخه
په کندهار کي دغه نوم اورېدلی دي.

شاپېری يې دي په هورته هورته گرځي
نن په دالوري د شاه د باهو شرنگ دی
(خوشحال خټک)

شعور:

درک، فهم، پوهه، بصيرت، عقل.
شعور په زړه پوري تخلص او ښکلی نرينه نوم دی. اسدالله شعور
د افغانستان يو تکړه څېړونکی او فکلور پيژندونکی دي.

شفا:

روغتيا، جوړتيا، روغوالی، دناروغی ضد.
شفا ډېر ښکلی ښځينه نوم او تخلص دی.

شفق:

دل لمر لوږدو په پيل کي دل لمر دروښنايي سوږوالی .

په داتشت کي هره ورځ ويني تويږي

ښکارول يې هر ماښام کاندې شفق

(خوشحال خټک)

شفق مناسب تخلص او ډېر ښکلی ادبي نوم دی . شفق بايد له

شفیق سره چي بېله مانا لري گډ نه سي .

شقایق:

لاله، رږدی، یو سور گل دی . شقایق د خاشخاشو بوټی ته ورته

گل دی چی زیاتره په لنډو او غرنیو سیمو کي وده کوي، لس ساتی

جگوالې لري او گل يي یوازي څلور پنځه پاني لري . د لاله گل هم ور

ته وايي . شقایق ښکلی او د ښې مانا لرونکی نوم دی .

شکره:

بوره، قند:

زما په اند شکره د نړی په ټولو ښځینه نومونو کي ډیر خوږ او

خورانوی نوم دی .

ستا خبري خوند وري

ښې خوږې لکه شکري

(ښتو بیت)

شکوفه – شکوپه:

د مېوو لرونکو ونو هغه گلان دي چي په پسرلي کي له پاڼو نه پخوا

غوړېږي. شکوفه یا شکوپه ډېر ښکلی خوږ او رواج ښځینه نوم دی.

شکوه - شکوه:

شکوه او شکوه د لومړۍ د (ش) په زېر او د (و) په زور او دوهم د (ش) په پېښ دوې بېلي کلیمې دي. لومړۍ يې نخره، ماڼه او گيلې ته وايي خو دوهمه يې پر تم، شان، جلال، او حشمت مانا لري. دواړه ښکلي، نوي او لنډ ادبي نومونه دي.

شکيب:

زغم، صبر، آرام، تحمل. افغاني نوم دی، ښه مانا لري او ډېر لنډ دی. ښځینه بڼه يې شکيبا ده.

شکيبا:

زغمناکه، صبر کوونکې، آرامه، تحمل کوونکې. شکيبا په را وروسته وختونو کې ډېر رواج سوی لنډ او ښکلی نوم دی. نرينه بڼه يې شکيب ده.

شکيلا:

د عربي شکل له کلیمې څخه ده. يانې هغه څوک چې بڼه شکل او څېره لري. شکيلا ښکلی بڼه، سپينه او سره بڼه ده خو د زړه وړونکي نجلۍ مانا هم لري. په را وروسته کلونو کې له ډېرو دود سوو نومونو څخه دی. ښه مانا لري او خوږ ښځینه نوم دی.

شگوفان:

غوړېدلی، وپوځوالي ته رسېدلی. هغه څه چې ډېره وده يې کړې وي. شگوفان نرينه نوم او تخلص دی. پښتو اندول يې سمسور دی.

شلنده:

شلند يا شلنده هغه چاغ زلمي او يا چاغې نجلۍ ته وايي چې يو څه په غوښه پټ وي. پخوا د افغاني ټولني په کلتور کې د زلمي او نجلۍ لپاره شلندوالی د ښکلا، ښايست او ښه ايسېدلو لومړنی بنسټ و. وايي: "شلنده منډه نجلۍ". شلند ډېر نوی او ښکلی نرينه او ښځنه نوم دی.

شمال:

باد، نسيم، تازه چلېدونکې هوا. شمال په زړه پوري نرينه نوم او تخلص دی. نسيم شمال نامتو ترکي طنز ليکونکی دی چې نړيوال شهرت لري.

شمشاد:

شمشاد يوه لوړه، دنګه غرنۍ ونه ده، چې گردۍ پاني لري. شمشاد په تورخم کې د يوه لوړ غره نوم دی چې هسکه څوکه يې شهرت لري. شمشاد په افغانستان کې د يوه مشهور راډيو تلوېزيون نوم دی چې په پښتو ژبه خپروني کوي. د دغه تلوېزيون څښتن وطنپال شخصيت حاجي فضل کریم فضل دی. شمشاد ډېر لوړ نوم او تخلص دی.

شملة:

جونغه، کتوه، شلکی. د لونگی یا لنگوتې هغه برخه چې جگه ولاړه او یا اکثره کښته خوړنده وي. په پښتنو کې شمله د نارینه توب نخښه ده. د پښتنو د غیرت او مېړانې دروند مفهوم په شمله کې پروت دی. شمله لنډ او خوږ بڼخینه نوم دی.

شملة دار:

شملة لرونکی، باعزته، غیر تي.
شملة دار ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.
ارواښاد نصیر شمله دار د ننگرهار ولایت یو وتلی مبارز شخصیت و. دی په خټه شینواری او د هیواد د پارلمان غړی و. نوموړي د ننگرهار او شینوارو په خلکو کې ډېر ښه نوم او گرانښت درلود.

شنه/شینکی:

د کورنۍ مشران هغه نجلۍ چې ښکلي شنې سترگي لري شنه بولي. خو (شینکی) د (شنې) د ناز بڼه ده او له پخوا څخه دود نوم دی.
د سترگو شین والی په ډېرو ختیځو هیوادونو او زموږ په هیواد کې د ښکلا نښه ده.

شور:

غوغا، چیغې، نارې سورې، زور، غالمغال، جگره، جنگ، د خولې جنگ، خوشکه، قهر، تهدید، هیجان. د صوفیانو په اصطلاح شور هغه خاص حالت دی چې سالک عارف ته د حق د کلام او عبرتي خبرو د اورېدو او یاد سماع او رقص په حال کې ورپېښېږي.

شور ډېر بڼه لند او بڼکلی نرينه نوم دی.
شهيد آصف شور د افغانستان د وسله وال پوځ يو وتلی او زړه ور
جنرال و چې دوخت واکمن ډاکټر نجيب الله د کودتا کولو په تهمت وواژه.

شورش:

بنورين، حرکت، طلاطم، غالمغال، بلوا، گډوډي، اعتشاش، بې
نظمي، هيجان. شورش يا بنورين ډېر بڼکلی نرينه نوم دی. په لندن
کي يو مبارز او مهربانه شخصيت د نادر شورش په نامه ژوند کوي.

شوکت:

برم، پرتم، شان، عزت، سامانه.
شوکت بڼايسته او په زړه پوري نرينه نوم دی.

شهاب:

لمبه، د اور لمبه، ستوری، روښانه ستوری.
شهاب نرينه نوم او تخلص دی.

شهباز:

سپين غټ باز، بڼه بڼکاري باز، په بازونو کي تر ټولو وتلی باز، د
الوتونکو مرغانو د بڼکارولو لپاره روزل سوی باز. د خوشحال خان ورنیکه
هم شهباز خان نومیدي. شهباز ډېر بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی.

شاهبال / شاهپر:

شاهبال او شاهپر يوه مانا لري. د دغو نومونو لنډه بڼه شهبال او

شهر دې. شاهبال او شاهپر د الوتونو مرغیو د وزرونو هغو اوږدو او سترو بڼو ته وایې چې د هوا په لوړو او جگو برخو کې الوتل باندې کوي. ارواښاد شهرالله شهرپر د هیواد یو سیاستوال او د درې ژبې شاعر و، په فاریاب ولایت کې زیږیدلی او د کابل مزار پر لاره جهادیانو وواژه. عظیم شهبال د درې ژبې شاعر دی چې په کابل کې زېږېدلی او په جرمني ژوند کوي.

شهرناز:

هغه ښکلې ښځه چې ټول ښار په نازېږي او یا هغه ښکلې چې ټول ښار یې نازوي. شهرناز ډېر ښکلې نوم دی. خو باید پام وسي چې شهرناز د (شهناز) سره توپیر لري.

شهزاده:

پاچا زاده، د پاچا زوی، ډېر دروند، پوه او سنگین ځوان. په پخوا زمانو کې شهزاده یوازې د پاچا د کورنۍ د ټولو ځوانو غړو لقب و. ښځینه بڼه یې شهزادګۍ ده. شهزاده ښکلې او دود نوم دی.

شېلا:

شین وشمه توري ښایسته سترګې، توري مېښي سترګې (د ښځې). شین وزمه سترګې په ادب کې د سترګو کنایه ده. یو ډول نرګس هم شېلا نرګس نومېږي.

شاوخوازه پیرمحمد د صنم کېږم

پورته نه کېږي راته هیڅ سترګې شېلا

(پیرمحمد کاکړ)

شهناز:

شاه ناز، د شاه نازولې، چي پاچا يې نازوي، د ډېر ناز وړ، ډېره نازولې نجلۍ.
شهناز ډېر بڼکلی بڼځينه نوم او هر چيري دود دی.

شهو:

شها، شهۍ، مابوبا، مينه.
د پښتو په ولسي ادب کي د شهو او دلي کيسه مشهوره ده. شهو د دلي مينه او وروسته مېرمن سوه.
شهو لنډ او بڼکلی بڼځينه نوم دی.

شپبه:

لحظه، دم، گړۍ، لږ وخت.

که په شپو باران اورېږي

زما پخپل جانان باور دي رابه سينه

(پښتولنډۍ)

ستا د يادونو په خوږه لړۍ کي

دا اوږده شپه راته يوه شپبه سي

(فدا نظري)

شېرخان:

شیرخان ناشر نوميالي ليکوال، تاريخ ليکونکې، يو وخت هم د قطغن او بدخشان نايب الحکومه او روڼ اندي شخصيت و. د افغانستان په شمال کي مشهور (شېرخان) بندر او شیرخان لېسه د

هغه په وياړ نومول سوي دي. دغه کورنۍ د (ناشر) کورنۍ په نامه هم يادېږي. د دی کورنۍ وروستی غړی خوږ آواز ه سندرغاړی فرهاد دریا دی.

شېر خان بنکلی نرینه نوم دی.

شیدا:

مین، زړه بایلی، د جذباتو خاوند. د پښتو کلاسیک شاعر کاظم خان (شیدا) لومړی مین تخلص کوی. ټول افغانان د افغانستان ډېر ښه سندرغاړي استاد شیدا هم پېژني. شیدا ښه تخلص او خوږ ادبي نرینه نوم دی.

شېرزوی:

شېرزاد، د زمري زوی. د کندهار او بیا د ننگرهار والي گل آغا شېرزوی تخلص کوي، چي د دغو ښارونو په آبادولو کي يې زړه وړتيا او وړتيا د يادولو وړ ده. نوموړی د کندهار د نامتو مجاهد حاجي عبداللطيف زوی دی.

شېرشاه:

زمری پاچا، دلاور پاچا. سوري شېرشاه په هند کي يو پښتون پاچا و. شېرشاه ښه او مشهور نوم دی. زما (نظري) د اوو زمانو څخه د څلورم زوی نوم هم شېرشاه دی.

شپرینه / شپرین:

خوره، خور، لکه بوره، شکره.

حینی دغه نوم ته د (شیر) یا شیدو سره تړاو ورکوي.

د شپرین بنځینه بڼه شپرینه ده، چي په پارسي ژبه کي یې

بنځینه بڼه هم (شپرین) تلفظ کېږي.

شپرینه په ولسي ادب کي د فرهاد د میني نوم و. په پښتني سیمو

په تېره بیا په کندهار کي د شپرین نوم د نارینه او د شپریني نوم د

نجونو لپاره خورا دود دی.

من نه آنم که دو صد مصرع رنگین گویم

همچو فرهاد یکی گویم و شپرین گویم

(...)

شیفته:

مین، عاشق، چي زړه یې بایلی وي.

شیفته د تخلص په توگه موجود و. خو شیفته ډېر ښکلی لنډ او

ادبي نرینه نوم دی.

شیا:

مینه، شیفته، آشفته، لېونی.

شیا ډېره ښه مانا لري او ښکلي نوم دی.

شیل:

شیل د شیلان سره تړاو لري. شیلان یا عناب د سنجتي غوندي

یوه مېوه لرونکې ونه ده. چي مېوه یې هم شیلان یا عناب نومېږي. دغه

میوه وچه او لاندۀ خورل کېږي.
دغه ډېر رواج او ښکلی ښځینه نوم دی.

شیما:

په را وروسته څو لسيزو کي ډېر رواج ښځینه نوم دی او د
افغانستان په گوټ گوټ کي ایښودل کېږي.

شین خالی:

شین د آسمان او ژور سمندرگي رنگ دی، "شین" د زرغون او
چونیا تر منځ رنگ دی. په پښتني رسم او رواج کي نجوني د ښایست
لپاره پر بدن په تېره بیا پر تندي، بارڅو او زنه باندي شنه خالونه وهي.
شین خال په تېره بیا پر تندي ډېر ښکلی وي. شین خالی
ښکلی، خوږ او نوی ښځینه نوم دی.

شینلی:

دغه کلیمه و تازگی ته وایي، تازه گلان او وانبه. دغه کلیمه په
اصل کي مذكر یعنی نارینه ده: شینلي یا شینلي. خو ښځینه څېره یې
شینلی ده. ښکلی، لنډ، پښتو او نوی نوم دی.

شینواري:

د شینوارو د قبیلې هر غړی.
شینواري د پښتنو یو مشهور ټبر دی. شینواري د ننگرهار ولایت
یوه لویه ولسوالي وه چې راوروسته پر ۸-۷ ولسوالیو وویشل سوه.
همداسي شینواري د پروان ولایت هغه ولسوالي ده چې مرکز یې

(قاشقار) نومبېري.

شینواري زیاتره د شینوارو د قوم د غړو تخلص وي. خو تر ټولو مهم په خپله د شینواري نوم دی چي پر ماشومانو کښېښودل سي، که څه هم د شینوارو د قوم څخه نه وي.

شیوا:

روان، فصیح، بلیغ، بې قیده، رسا.
شیوا ښکلی ښځینه نوم دی.

شېوه:

لاره، طریقه، اصل، روش، قاعده، ترتیب، خوی، عادت.
همداسي شېوه ناز، مکیز او کرشمې ته هم وايي. دلته د شېوې د کلیمې څخه زمور. مقصد همدغه دویمه مانا ده.
شېوه ډېر ډېر خوږ، ښکلی، نوی او د ښې مانا لرونکی ښځینه نوم دی. حافظ وايي:

رسم عاشق کشي و شیوه شهر آشوبی
جامه است که بر قامت او دوخته بود

نرگس همه شیوه های مستی
از چشم خوشت به وام گرفت

بیا ختم دل دیوانه و ندانستم
که آدمی بچه شیوه پری داند

ناز پرورد تنعم نبرد راه به دوست
عاشقی شیوه رندان بلاکش باشد

خواجه وایي:

صید ملخ شیوه شهباز نیست

حافظ په نورو ځایونو کي وایي:

نرگس کرشمه میبرد از حد برون خرام

ای من فدای شیوه چشم سیاه تو

شیوه چشمت فریب جنگ داشت

ما غلط کردیم و صلح انگاشتیم

دلته د نورو مثالونو لپاره بشپړ وخت نسته، که نه پر شپوه او د

هغه پر په کار وړلو بشپړ کتابگوټی لیکل کېدای سي.

وروستي بیت بیا هم د حافظ دی:

چشم حافظ زیر بام قصر آن حوری سرشت

شیوه جنات تجری تحتها الانهار داشت

بڻ

بڻادمن:

خوبڻ، خوشحاله، بريالي، موفق، بڻاد سوي.
بڻادمن لنڊ، نوي، خور او د بڻي مانا لرونكي نرينه نوم دي.

بڻاده:

بڻاده د بڻادمن او بڻاد بڻځينه بڼه ده.
پښتني تل وايي: "بڻاده سې"، "بڻاده مراده سې".
بڻاده د بڻځي لپاره تر ټولو خور، نوي او بڻكلي نوم دي.

بڻارو:

د کوترې په اندازه وړوکی مرغه دی چې د انسان د وينا پېښې کوي.
په ځينو پښتني سيمو کي يې مينا بلی. بڻارو نوي او بڻايسته بڻځينه
نوم دی.

بڻايسته:

بڻکلي، آغلې، ډولي، حسينه، د بڻکلي مخ او قواري څښتن.
پارسي بڼه يې (شايسته) ده چې د وړ او لايق مانا لري. په
کندهاري پښتو کي دنارينه او بڻځي دواړو نوم کېدای سي.

بنايسته بڼکلي، خوره او لنډه کليمه ده. کله چي دغه کليمه د نارينه نوم سي نو يې بنايسته خان بولي.

بڼکارندوی:

بڼکاره، خرگند، جوت، معلوم، مشهور، نوموتی.
 بڼکارندوی د پښتو يو خورا پخوانی شاعر دی. د ده پلار احمد نومېدی او د سلطان شهاب الدين غوري په وخت کي د غور د فېروز کوه حاکم و (بڼکارندوی د بڼکاري مانا نه لري). بڼکارندوی غوره، نوی او د بڼې مانا لرونکی نرينه تخلص دی.

بڼکلا:

بنايست، حسن، ډول، جمال. هغه څه چي که په يوه خيز او يا چا کي وي او وليدل سي نو د کتونکي يا اورېدونکي خوبښيري او پام يي ورته اوړي.
 په را وروسته کلونو کي بڼکلا خورا دود سوی بڼځينه نوم دی.

بڼيښه – شيشه:

هغه شفافه او صافه تخته يا قطعه ده چي د يخنی د مخنيوي او روښنایي لپاره کار کيو او دروازو ته اچول کېږي. بڼيښه په نړۍ کي د ۲۰۰۰ کلونو راهيسي رواج لري او په الماسو سره پرې کېږي.
 ځيني خلک هينداري يا آينې ته چي د شيانو تصوير منعکسوي هم بڼيښه وايي. د کنایې په توگه د بڼيښې ستر مفهوم او مانا پاکوالی او سپېڅلتيا ده.

بڼيښه يا شيشه ډېر ښه، نوی او لنډ بڼځينه نوم دی.

ص

صادق:

رښتونۍ، سپين، سم، صاف. د کاذب په مقابل کي. صادق د هيواد د مشهور شعر پېژندونکي او سندرغاړي استاد ناشناس نوم دی.

صاعقه:

رعد، تندر، ټکه او هغه اور چي د تالندي او زياتي برېښنا څخه توليد سي. صاعقه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی.

صحرايي:

صحرا، بيابان، دښت.

خو صحرايي يعني هغه څوک چي په کلي کي اوسېږي، د ښاري په مقابل کي. صحرايي يعني پاک، بې غشه، د چالاک او حرامزاده په مقابل کي.

صاحب جان صحرايي د روزگان يو مبارز شخصيت و. صحرايي ښه نرينه تخلص او نوم دی.

صدف:

سپي دسمندري ژوو څخه ده. دغه ژوی په يوه پوښ کي چي

صدف نومېږي په تروو اوبو کي اوسي. يو ډول يې د ملغلرو صدف دی
چي په خپل نس کي يوه ماده لري او دغه ماده ورو ورو کلکه او
سختېږي تر څو ملغلره (مروايد) ځني جوړه سي.

صدف ډېر ښکلی، پيشيني، رواج او لنډ ښځينه نوم او تخلص
دی. معزالله وايي:

صدف لاس په دعا ونيسي دا وايي

چي که ځای مي د گوهرو ستا پېزوان شي

صراحت:

خرگندتيا، خرگندتوب، زغردتيا، څارتيا او سوچه والی.
صراحت يعني په ډاگه، په ښکاره په جوته، په خرگنده.

صراحت ښکلی ښځينه نوم او تخلص دی. ليلا صراحت روشني
د پارسي ژبي يوه تکړه شاعره وه.

صفا:

پاکيزه، پاک، سپېڅلی، روڼ، که څه هم صفا عربي ريښه لري
خو بيا هم ښکلی نوم او تخلص دی.

په باربار د خپل اشنا منت راباندي

چي له زنگه يې صفا زما ضمير که

(...)

صميم:

هغه څوک چي صميمي وي، مينه ناک، مينه کوونکی، مخلص.

صميم نوم او تخلص دواړه کېدای سي.

صميمي:

مینه ناک، مینه کوونکی، اخلاص مند، صمیمانه، د زړه له کومې هغه څوک چې د غرض څخه پرته او پاکه مینه کوي. صميمي بنکلی تخلص او نوم دی.

صنم - صنمه:

په لغت کي صنم بت ته وايي خو مجازي مانا يې معشوقه ده.

دېر مي ماړوه په تور او سپين صنمه

چي خوني به پخپل ځان سم ستاله غمه

(حميد مومند)

صنوبر:

يو ډول لوړه او غټه ونه ده چې د ځينو جگواله نژدې دېرش متره وي، زيرې او کلکي پاني لري چې تل شنې وي. صنوبر حسين کاکاجي د لري پښتونخوا يو مبارز، شاعر او انقلابي شخصيت تېر سوی دی. په پښتو او پارسي ادب کي د صنوبر جگواله د اشنا د لوړي وني او قد سره پرتله کېږي.

سروي صنوبر کره له لويي لاس په غوږو

قد چې يې د زړه په سترگو وليدلې ستا

(حميد مومند)

د پښتو ژبي په ولسي ادب کي د (گلي او صنوبر) كيسه سته.

(گله) د صنوبر مینه وه.

څوک چې له ياره وفا غواړي

ما ته كيسه د صنوبر را ياده سينه

(پښتولنې)

صهبا:

صهبا عربي کليمه ده او د سپينو انگورو شيرې ته وايي. مجازي
مانا يې می او شراب دي. غياث اللغات سره وشمه د انگورو څخه جوړ
سوي شراب صهبا بولي.

صهبا د حضرت علي کرم الله وجهه يوه مېرمن وه چې عمر او
رقيه ځني پيدا سوي دي. د پاکستان د پخواني جمهور رئيس جنرال
مشرف مېرمن هم صهبا نومېږي چې ډېره ښکلې او هوښياره ښځه ده.
صهبا ډېر خوږ او ښکلې ښځينه نوم دی.

مگر خيال ديار رهبر شي لکه خضر
او که نه توبه څوک څنگه د شراب کا
(صديق)

***

چنان بزد ره اسلام غمزه ساقی
که اجتناب ز صهبا مگر صهيب کند
(حافظ)

(په دغه بيت کي صهيب د پيغمبر ﷺ يو اصحابي او نامتو
غشي ويشتونکی عرب و. ليکونکی).

ض

ضمير:

"ضمير" وجدان او اخلاقي شعور ته وايي. ضمير د انساني مغز او روح هغه خصوصيت دی چي د اکثرو کړو وړو اخلاقي ارزښت ټاکي. ضمير د انسان دننه او باطن دی.

په باربار د خپل استاد منت راباندي
چي له زنگه يې صفا زما ضمير کړ
(خوشحال خټک)

ط

طالب:

طالب د غوښتونکي او طلب کوونکي مانا لري او په اصطلاح کي د ديني مدرسو زده کوونکو ته وايي. معمولاً په مسجد کي هغه ملا گي ته طالب وايي چي هم ديني پوهنه تر لاسه او هم په مسجد کي د ملا چوپړ کوي.

دلته د طالب نوم په هيڅ توگه د "طالبانو له سياسي غورځنگ" سره تړاونه لري.

طالب کندهاری د افغانستان د پښتو او پارسي ډېر نازکخياله شاعر و چي بشپړ دېوان لري. عبدالکریم طالب رحيمي هم د هيواد وتلی فرهنگي شخصيت دی چي په کندهار کي اوسېږي.
خوشحال خټک وايي:

طالبان يې د جمال لکه حاجيان دي
چي کعبې لره ورځي په لارو لارو
(خوشحال خټک)

د "طالب جان او گلبشري" کيسه او نارې د پښتو په فولکلوريک ادب کي اوچت ځاي لري. گلبشيره پر طالب ناره کوي:

طالبه خدای که به ميا سې
پر کتاب پروت يې يادوې شينکي خالونه

سرکه راپورته له کتابه
ستاد کتاب تر حاشیو ډېر دي زما خالونه

راسه زما د پلار طالب سه
تر مُطـو له به دي زه ورسـومه
"مختصر او مطول د کندهار په مسجدونو کي د دیني زده کړو د
تعلیمی نصاب دوه مهم کتابونه دي".

طلا:

سره زر، یو ډول ژړ رنگه، روښانه، قیمتي او پوست فلز دی چي
زنگ یې نه وهي. طلا یا سرو زرو ته د فلزاتو پاچا وایي. دغه فلز په
سکو او گاهو کي کارېږي. طلا لکه څلا ډېر ښکلی ښځینه نوم دی چي
په کندهار او شاوخوا ولایتونو کي پوره رواج لري.

طغیان:

د سیند او سمندر له غاړو څخه د اوبو او چټېدل دي. سرغړونه او
راپارېدني ته هم وایي.

طغیان انقلابي تخلص دی خو زه یې د نوم په توگه سپارښتنه
کوم. طغیان ښکلی نوم دی. به آندراج کي یو بیت سته وایي:

صرف زهرش گفته ام، شکر لبم را میگذد

درد طغیان میکند گر نام افیون میبرم

(ظهوري)

طنین:

آزانکه، بونگهار. د اواز د اصلي او فرعي نوسانونو ترکیب ته
 طنین وايي. طنین بڼکلی او لنډ نرینه نوم دی. طنین د هیواد د نامتو
 رسنوال، خپر وټکی او سیاست پوه ظاهر طنین تخلص دی. دی د لوگر
 له پښتنو څخه دی، پخوا د بي بي سي راډیو د افغاني څانگي مشر او
 اوس په ملگرو ملتونو کي د افغانستان نماینده دی.

کی از طنین ذبایی پلنگ راست زیان

کی از حنین جبا بی نهنگ راست خطر

(قائمی)

(یادښت: دغه شاعر باید له خاقاني سره غلط نه سي. "حنین"

یاني شوق او هیله).

ع

عشوه:

ناز، ادا، نخره، مکیز، کرشمه. د بنکلو هغه کړه وړه او حرکتونه
چي د مین زړه نری کوي.

دلنوازه، سرفرازه، عشوه بازه، لعبت بازه
خودپسنده، سربلنده، شکر خنده، لب شکره
(خوشحال خټک)

عقاب:

گوربت، گوربته، یو پیاوړی، غټ او چټک الوتونکی مرغه دی.
گوربت د لوړو غرونو پر سر ډېر پورته الوتنه کوي. په ادب کي د
سرلوړي او بلند پروازي مانا وي لري.
عقاب ډېر بنکلی نوم او په ځینو ولایتونو کي پوره دود دی.

عنبر:

عبیر، ابیر، یوه غوره خره ماده ده چي ښه بوی لري او د (عنبر)
نومي کب (ماهي) له گېډي څخه را ایستل کېږي. عنبر د عطرونو په
جوړولو کي په کارېږي. عنبر ډېر بنکلی، نوی او ادبي ښځینه نوم دي.
خوشحال خټک وایي:

د عنبرو بوی الوزي ستا په کوی کي
 واره ستا د زلفو بوی دی عنبر نشته

عنقا:

دغه نوم اصلاً عنقا دی، خو زموږ په هیواد کي یې عنقا تلفظ کوي. عنقا سیمرغ ته وایي چي یو افسانوي مرغه دی. داسي تصور کېږي چي گواکي دغه یو غټ مرغه دی او اوږده غاړه لري، خو تر اوسه هیچا عنقانه دی لیدلی. عنقا د بلند پروازی او لوړ همت سمبول دي. رحمان بابا وایي:

هره چاره تروخت تېره شي عنقا شي
 عنقانه دي په دام نسبتی دهیچا

شېرازي حافظ وایي:

عنقا شکار کس نه شود دام باز چین
 کآنجا همیشه باد بدست است دام را

عوام:

د "عام" جمع، وگړي، خلگ، د ټولني بشپړ اکثریت،
 خواریکښان، ولس.
 عوام غوره تخلص او باز میر عوام یو پښتون لیکوال دی.

غ

غازي:

هغه څوک چي د خدای لپاره جگړه کوي.
ځيني غازي د تخلص په توگه کاروي. په کندهار کي د
عبدالرؤف مخلص زوی غازي مخلص نومېدی. غازي بنکلی نوم دی.

که غازي شنې مي پر قبر وې ولاړي
که غلام مړوم راځي تو کړي پرې نارې
څو په خپلو وينو نه يم لمبېدلی
په مامه مرداروي د جومات غاړي
(غني خان)

غاټول:

رېدی، لاله، خاټول، شندي گل.
لاله يا غاټول يو پياز لرونکی گل دی، زياتره د پسرلي په وخت
کي په غرونو او رغونو کي شين کېږي. د دغه بوټي گل پنځه پاڼي لري
او هغه ډول يې چي د گلو ډېري پاڼي لري (شقایق) نومېږي. د بنسټي
غاټول يا رېدی سره گلان او په منځ کي تور داغ لري.
غاټول ډېر بنکلی او رواج بنځينه نوم دی. په پاړسي ژبه کي
(غاتول) تلفظ کېږي، چي د نامه خوند زياتوي.

غار ه گى :

امپل، د غاړې بنځينه گاڼه، غاړه گى، گردنى، هار، له روپو څخه جوړ سوى امپل چي بنځي يې په غاړه كوي. ځيني يې غاړه كى بولي. غاړه گى نوى لنډ او د بني مانا لرونكى نوم دى.

غټى :

غټى د جامد شي ټوټې ته وايي او (زرغټى) ياني د سرو زرو ټوټه، ډېر قيمتي، ډېر ښكلى او مهم. دغه نرينه نوم په كندهار كې ډير دود دى.

غر زى :

د غره زوى، په غره كې زېږېدلى، څوك چي په غره كې زېږېدلى او يا هلته اوسي. غر زى په مجازي مانا ياني كلک، ټينگ او متور. غر زى د نامه په توگه ډېر ښكلى او لنډ نوم دى چي د ډېرو خلكو خوښېږي.

غر غښت :

غر غښت په پښتنو كې د دوى د يوه ستر نيکه نوم دى. په دغه لړۍ كې غر غښت د (سړبن) ورور او د كيس (قيس) دريم زوى دى. همداسي غر غښت د پښتنو د يوې قبيلې نوم دى، غر غښت د دې ټبر د ځينو غرو تخلص وي.

غر نى :

روهې، د غره اوسېدونكى، څوك چي په غره كې اوسي يا

زېږېدلی وي.

غرني ياني کلک، ټينگ او متور. په عامه توگه غرني لکه دښتي، صحرايي، بياباني، بېدياني. د ښاري پر ضد، د پاک او صاف مانا لري. غرني ښکلی نرينه نوم دی.

غروال:

غروال هم د غرني او غرزي مانا لري. ښه نوم او تخلص دی.

غرڅنی - غرڅنی:

غرڅنی د غرني، غرنيز، د غره او روهي مانا لري. غرڅنی د ماشومانو او نجونو لپاره نوی او ښکلی نوم دی.

غزال:

کبلی، د هوسۍ بچی، معشوق، مينه، لمر او د لمر وړانگې. غزال ډېر ښکلی ښځينه نوم دی. غزال اصلاً پارسي کلیمه ده، پښتو اندول يې کبلی دي چي نرينه نوم گنل کېږي.

غزل - غزله:

غزله، بدله، هر غنايي شعر، هر لنډ شعر چي په وزن سره وويل سي. غزل د شعر يو ډول دی، غزل د عشق کيسه او د ښځو سره خبري دي. د غزل لومړی بيت مطلع او وروستی بيت مقطع نومېږي. د غزلي د بيتونو شمېر معمولاً د اوو څخه تر يوولسو پوري وي. په را وروسته وختونو کي چي د ځينو منورو او روښان انده خلکو

و بنکلو نومونو ته مخه سوې ده، غزل هم د یوه ډېر بنکلي او ادبي
بنځینه نوم په توگه ایښودل کېږي.

غشی:

غشی یا تیر، یو لنډ او نری لرگی یا فلز دی چې په سر کې یې
تېره وسپنه نښلوي او د لېندی په وسیله یې د هدف پر لور ولي. غشی
پخوا د دفاعي یا جگړه ايزي وسلې په توگه استعمالېدی، خو اوس د
بدني روزني او سپورټ وسیله ده. غشی بنکلی تخلص او د کوچني
لپاره ډېر بنکلی او لنډ نرینه نوم دی.

غښتلی:

پیاوړی، تکړه، زوره ور، قوي، کلک، گړندی، خواریکښ.
غښتلی ډېر خوږ، پښتو او د بڼې مانا لرونکی نرینه نوم او تخلص
دی. حفيظ الله غښتلی روښاندی، لیکوال او رسنوال دی.

غلجی:

یوه تاریخي کلیمه او د پښتنو د یوه ستر تېر نوم دی. اصلي
ریښه یې د (غر) له کلیمې څخه ده او د غر نوم د احمدشاه بابا له زمانې
را وروسته د هغو خپلونو او قومونو لپاره استعمالېدی چې نه په درانو
کې راځي او نه په کرلاڼو کې. غلجی نرینه نوم او تخلص دی.

غلیان:

ایشېدل، خوټېدل، جوشېدل.
غلیان نوی نرینه تخلص او بنکلی نوم دی.

غمخور:

غمخوار، خواخوږی، غم خوړونکی، همدرد.
 غمخور ډېر وړ نرینه تخلص دی.
 حبيب الله غمخور د روزگان يو مبارز شخصيت او ليکوال دی
 چې اوس په سوېډن کي اوسېږي.

غمزه:

غلشکه، کرشنه، کرشمه، ناز او نخره. د تریاکو چلم، په سترگو
 او بڼو اشاره او بې توجهي. غمزه بڼکلی بښینه نوم دی.

غمی:

نگین، قیمتي کانی. د دغه ډول کانی څخه په بېلابېلو گانو او
 پسولونو کي کار اخلي.
 غمی رواج بڼکلی او لنډ نرینه نوم دی.

غنچه – گل غنچه:

د گلانو دسته، چي يو يا څو گلان په بڼکلي او مناسبه توگه سره
 غونډ او وتړل سي. د گلانو غنچه اکثره په نړۍ کي و بښو ته په
 بېلابېلو مناسبتونو کي د ډالی په توگه ورکول کېږي.
 د گل غنچې د نوم لنډه بڼه غنچه ده. په کندهار کي دغه نوم له
 پخوا څخه دود دی.

غنمرنگه:

غنمرنگه يعني هغه بڼکلي بښه چي د بدن پوست يې ډېر سپين

نه بلکي لږ څه توربخن او د غنمو په شان وي. دغه نوم غونچه هم ليکل کېږي. د بدن دغه ډول رنگ په اروپايي هيوادونو کي ډېر خوښوي. غمړنگه ډېر ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.

پلار مي د غنم ميني را وايست له جنته
زه لاته دار د غمړنگو د وفايم
(علي خان)

غورځنگ:

حرکت، جوش او خړوبښ، برید، يرغل، نهضت او جنبش.
غورځنگ ډېر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

غوټی:

د گل د ودې هغه پړاو چي لا غوړېدلی نه وي.
ماله ياره سپينه خوله په خندا غوښته
دی له نازه دغوټی په دود و نغښته
(پير محمد کاکړ)

غوټی په پښتنو کي ډېر ښکلی، لنډ او خوږ ښځينه نوم دی.
غوټی خاوري د افغانستان د راډيو تلوېزيون ويانده او ليکواله ده.

غيرت:

همت، ننگه، ننگ، مېړانه، زړه وړتيا، نارينه توب، ښه ځواني، ناموس پالنه. غيرت د مبارز شخصيت او شاعر هنر غيرت تخلص دی. دی په خټه شينواری او په ډنمارک کي اوسېږي. غيرت ډېر ښکلی، لنډ او ادبي نرينه نوم دی.

غیور:

غیور ډېر زړه وړ او ناموسپال سړي ته وایي. ډاکټر خانمیر غیور
په افغانستان کي یو مبارز شخصیت دی.
غیور ډېر ښکلی نرینه نوم دي.

ف

فتانه:

دفتني له ريښې څخه ده. فتنه شور، ږوږ، بلوا، قيام او پاڅون ته وايي. په تاريخي لحاظ فتنه منفي مفهوم لري او وايي: "فتنه خفته به". خو په پښتو او پاړسي ادب کي دغه کليمه د ډېري ښکلي، مين، معشوقې او محبوبې مانا لري. ياني دا چي ښکلي او مهرويان په خلکو کي فتنه يا بلوا راپاڅوي او عاشقان نارامه کوي. فتانه يعني هغه څوک چي خلک په فتنه کي اچوي. فتانه يعني ښکلي او ښايسته نجلۍ.

فتانه په ټول هيواد کي رواج، لنډ او ښکلي ښځينه نوم دی.

فرحناز:

دغه نوم د فرحت له ريښې څخه دی او د خوښي، خوشحالي او ښادېدو مانا لري. يعني هغه ښکلي نجلۍ چي ناز يې موږ خوښ او خوشحاله کوي. دغه نوم په کابل، کندهار او ځينو نورو سيمو کي بشپړ دود دی. فرحناز ښکلي او لنډ ښځينه نوم دی.

فردا:

سبا، بله ورځ، راتلونکي ورځ.

فردا ښه نوم او تخلص دی. ډاکټر فاروق فردا د پښتو ژبې تکړه شاعر، لیکوال او رسنوال دی. اصلاً د ننگرهار د ولایت دی او په مسکو کې اوسېږي.

فردوس:

فردوس باغ او بڼه ته وايي. فردوس جنت یا د یوه جنت نوم دی. له آره د آریاني "پرادیس" معربه بڼه ده. فردوس په عربو او پنجابیانو کې ښځینه او په افغانانو کې نرینه نوم دی. فردوس په هیواد کې له پنخواڅخه دود سوی نرینه نوم و.

فرزام:

وړ، لایق، مناسب، ښه او دستایني وړ. ښه نرینه نوم او تخلص دی.

فرزان – فرزانه:

فرزان پوه، هوبنیار، او عاقل چاته وايي. ښځینه بڼه یې فرزانه ده. فرزانه د افغانستان د راډیو تلوېزیون یوه ښکلې سندرغاړې ده.

فروزان:

څلېدونکی، روښانه. فروزان ښکلې پارسي نوم او تخلص دی. فروزان د افغانستان د راډیو یوه خوږه آواز سندرغاړې ده.

پر بنټه - فرشته :

پر بنټه، ملايکه، ملکه، هغه اسماني موجود چي ښه خوی، ښک عمل او ښکلی صورت لري.
پر بنټه لنډ او ښکلی ښځينه نوم دی، نه تخلص.

فرضیه :

حدس، گومان، قیاس، تصور.
فرضیه ډېر ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.

فرغانه :

په لرغونو ادبیاتو کي د دغي سيمي د ښکلو نجونو کیسې او نکلونه شهرت لري.
فرغانه زموږ د هیواد د شمالي پولې ها پلو یوه غرنۍ سیمه ده چي د جیحون او سیحون د سیندونو د ځینو څانگو سرچینه ده. فرغانه د مارواء النهر یوه برخه او د آسیا (جنت) بلل کېږي.

فرمان :

امر، حکم، هدایت.
فرمان ښکلی او بېخي نوی نرینه نوم دی.

فرناز :

ډېره نازولې، نازدانه او درنه ښځه.
فرناز ډېر ښکلی پارسي ښځينه نوم دی.

فرهاد:

په فکلوري کيسو کي فرهاد د شپږيني مين او عاشق دی.
 فرهاد دريا د افغانستان يو خوږ آواز ه سندرغاړی دی. نوموړی
 په کندز کي زېږدلی او د شپږ خان له درنې کورنۍ څخه دی.
 فرهاد مشهور او ښکلی نرينه نوم دی.

فرهنگ:

ښوونه او روزنه، ثقافت، پوهه، علم، فضل، کمال، ادب.
 فرهنگ ډېر ښه نوم دی او د نامه په توگه ډېر ښکلی راځي.
 خوشحال خټک وايي:

د عشق برخه ازلي ده په جنگ نه ده
 په کتاب په مسئلو په فرهنگ نه ده

فروتن:

عاجز، متواضع، شکسته نفس، هغه څوک چي کبر او غرور نه
 لري. بيدل وايي:

فروتنی است نشان رسیده گان کمال
 که چون سوار به منزل رسد پیاده شود

فروغ:

روښنایي، روڼا، نور.
 فروغ فرخزاد د پاړسي ژبي ډېره خوږ ژبي شاعره ده. د دې لڅ
 شعرونه ډېر شهرت لري.
 فروغ ډېر ښه ښځينه نوم دی.

فروهر:

د فروهر ريښه د (فرح) څخه ده چې د عظمت، عزت، جاه و جلال او ستروالي مانا لري. په زردبستي عقیده کي فروهر د (اهورامزدا) په نامه د (روڼا) يوه ډېره وړه ذره ده چې گواکي د هر انسان په وجود کي ايښودل سوې ده تر څو هغه ته د ښو کارونو لارښودنه وکړي.

همداسي فروهر (د "ف" په زېر) د پاک لمني، پاک روحه، پاکيزه او سپېڅلي مانا لري.

فرهيخته:

په ادب لوی سوی، ډېر با ادبه.
فرهيخته ښکلی پارسي ښځينه نوم دی.

فرياد:

برغ، آواز، لوړ آواز، چغه، ناره، کوکاره، غاو او گيله.
فرياد ښکلی نرينه نوم او تخلص دي.

فريبيا:

ښکلې، ښايسته، فريب ور کوونکې، هغه ښايسته ښځه چې ټول يې پر ښکلا مين دي، هغه څوک چې ښکلا او ښايست يې خلک تېر باسي. سره له دي چې ځيني پخواني پوهان لکه د (براهين العجم) ليکوال دغه کلیمه غلط مفعول بولي بيا هم دغه ډېر لنډ او ښکلی ښځينه نوم دی او ډېر رواج لري.

فرید - فریده:

یوازي، بې ساري، بې نظيره، بې مثله، ممتاز.
د سوري شېرشاه نوم فرید و. فرید رواج نرينه نوم او تخلص
دی. د فرید بنځینه بڼه فریده ده.

فریدون:

په پخوانیو خیالي نکلونو کې د یوه غښتلي پاچا (آبتین) زوی
فریدون نومېدی. فریدون دود نوم دی.

فطرت:

پنځ، طبیعت، خټه، پیدایښت.
فطرت زموږ د هیواد د ستر هنري شخصیت او سندرغاړي ډاکټر
صادق ناشناس تخلص دی. فطرت ډېر ښکلی نرينه او ښځینه نوم
دی.

فلکناز:

هغه څوک چې زمانې نازولی وي. ازلي نازولی او ډېر نازولی
سړی. فلکناز ډېر ښکلی، نوی او ادبي نرينه نوم دی. خو فلک نیاز په
لندن کې دلري پښتونخوا دیوه مبارز پښتون نوم دی.

ق

قافیه:

په شعر کي د بیت د پای کلیمه ده چي بیت پای ته باندي رسېږي او تکرار یې په ورپسې بیتونو کي لازم وي. قافیه په پخوانیو شعرونو کي ډېره مهمه وه.
 قافیه ډېر ښکلی، ادبي او نوی ښځینه نوم دی.

قافله:

کاپله، کاروان، بهېر، د مساپرو ډله او گروپ.
 قافله ډېر ښکلی او د ښې مانا لرونکی، نوی ښځینه نوم دی.
 ورځ او شپه پر لار رواني قافلې دي
 ښک او بد د قافلې پر لاره تله کا

قدرمن - قدردان:

قدرمن، قدر پیژوندونکی، عزتمند، درناوی کوونکی.
 قدردان ښکلی تخلص دی.

قریحه:

طبع، ذوق، په هنري کارونو او شعر لیکلو کي خدایي استعداد.

همداسي قريحه د هر شي اول ته وايي. قريحه يو بنکلی، نوی او د بني مانا لرونکی بنځينه نوم دی.

قرينه:

نخبنه، نښه، پيلامه، مثل، شبيهه، و هدف ته د رسېدلو لپاره د انساني هڅي دليل. قرينه د بيان د علم يوه اصطلاح ده. قرينه يو نوی، لنډ او بنکلی بنځينه نوم دی.

قصيده:

د نظم او شعر يو ډول دی، چي يو ټاکلی مقصد بيانوي. قصيده ډېر بنکلی مانا لرونکی او نوی بنځينه نوم دی.

قطره:

شاخکی، شاخی، د باران يوه دانه، ډېره لږه اندازه اوبه. قطره ډېر بنکلی بنځينه نوم دی.

قلم:

قلم د ليکلو وسيله ده. په پخوانيو زمانو کي د الوتونکو د بنکي څخه د قلم په توگه کار اخيستل کېدی. نن قلم ټول هغه څه دی چي ليک په ليکل کېږي او يا انځور په کښل کېږي.

قلندر:

کلندر، ملنگ، گرځېدونکی فقير، مجرد، څږه، بې قيده، چي د دنيا د کاروبار څخه لاس پر سر وي.

قلندر چي په رښتيا قلندري کا
 خان، سلطان او قلندر درې واړه یو دی
 (رحمان بابا)
 قلندر ان طریقت به نیم جو نڅرند
 قباي اطلس آنکس که از هنر خالی است
 (حافظ)

قلندر اړېدی د پښتو کلاسیک شاعر تېر سوی دی.

قمر:

قمر سپوږمۍ ته وایي. په عربي ژبه کي د پښتو او پاړسي
 برعکس (شمس) ښځینه او (قمر) نرینه نوم دی، په پښتو کي شمس
 نرینه او قمر ښځینه دی. قمر له پخوا څخه په ټول هیواد په تېره بیا په
 کندهار کي رواج ښځینه نوم دی.

قمره اڅکزی د کندهار یوه ټولنیزه، فرهنگي مخکښه میرمن ده
 چي اوس په جرمني کي اوسېږي.

قمرگله د پښتو ژبي وتلې سندرغاړې ده. د دې د نامه اصلي
 څېره (قمرگله) ده، کمر ملا او د بدن نیمايي ته وایي. په پښتو کي
 (کمر) د غره لمني ته هم وایي او کمر گل هغه دښتي گل دی چي د
 غره په لمنه او کمر کي شین وي.

پاس په کمر ولاړه گله

نصیب د چایې اوبه زه درڅټومه
 (پښتولنډۍ)

قند:

سپینه مخروطي یا مکعبي څه وړه خو ډېره خوږه ماده ده چي د

سکروز د بلورو (بوره - شکر) د یو ځای کولو څخه جوړېږي. قند خواره شي ته وايي. د ناز شکل يې (قندول) يا (قندولک) دي. قند بنکلی نرينه نوم دی.

قندي:

په کندهار کي قندي رواج بنځينه لقب دی. يعني د قندو، له قندو څخه جوړ سوی، خوږه او شېرينه.

قهرمان:

په پخوانيو ولسي نکلونو (اساطيرو) کي قهرمان هغه څوک و چي ستر زور او قدرت يې درلود، د ارباب الانواعو ملاتړ ورسره و او تر مرگ وروسته يې خلکو عبادت کاوه. په اوس زمانه کي هغه څوک قهرمان دی چي د خپل زړه ورتيا، نجابت، لياقت او نوبت پر بنسټ غوره او ستايل کېږي. د هنر په نړۍ کي عمده لوبغاړي، محوري پرسوناژ، هير و او ستر کرکټر قهرمان يا اتل بولي.

قهرمان د پالوان، پهلوان او نامي ماناوي هم لري.

قهرمان او اتل هر يو ډېر، ډېر، بنکلي، لنډ او د بڼې مانا لرونکی نوم دی. قهرمان د ځينو خلکو لقب وي نه تخلص، لکه د هلمند په ولايت کي جبار قهرمان. قهرمان هيڅکله قهرمن نه وي.

قيام:

پاخون، درېدنه، ولاړېدل، د ظلم او زور پر ضد د ولسونو او خلکو درېدل، انقلاب.

قيام ډېر بنکلی نرينه نوم دی.

قیس:

قیس په ناز او کرشمه سره پر لاري تگ مانا لري. قیس د کاس
 عربي سوی بڼه ده. د (لیلا او مجنون) په نکل کي د عامر زوی قیس د
 کیسې اتل (مجنون) دی. همداسي د پښتو د پښت پېژندنې
 (انتروپولوجي) په لړۍ کي قیس چي په عبدالرشید هم شهرت لري د
 پښتون کام لومړی نیکه بلل سوی دی. د ده درې زامن (سپین، بېټ،
 مرغښت) هر یو پخپل وار د پښتني قبیلو نیکه گان دي.
 قیس رواج او مناسب نوم دی.

ک

کاتبه:

کاتبه د کاتب یعنی لیکونکي، مامور، ادیب او پوه بنسټینه څېره ده. کاتبه بنسټلی، نوی او لنډ بنسټینه نوم دی.

کاردان:

کار سموونکي، کاردار، کارمند، په کار پوه، د تجربې څښتن، تجربه کار. کاردان بنسټلی نوی او لنډ نوم او تخلص دی.

کاروان:

قافله، د مساپرو، سوداگرو، زیارت کوونکو، حاجیانو یوه ډله چې په بېلو بېلو علتونو یو ځای سفر کوي.

کاروان د عبدالحق هاله په امتیاز د یوه آزاد اخبار نوم و.

کاروان د پښتو د وتلي او نازکخیاله شاعر پیرمحمد کاروان تخلص دی. کاروان ډېر بنسټلی، سندریز، لنډ او د بڼې مانا لرونکی نرینه نوم دی.

کاکل:

پېکی، څڼي، د تندي له پاسه ورپښتان. کاکل بیخي نوی او ادبي بنسټینه نوم دی.

کاکړ:

د پښتنو په غرغښت تېر کي يوه ستره قبيله ده. د کاکړو د قبيلې هر غړی کاکړ دی.

پير محمد کاکړ د پښتو ژبي او ادب وتلې څېره وه. نوموړی د شهزاده سليمان پښتو ښوونکي و، چي د احمد شاه بابا په عصر کي يې ژوند کاوه. لومړنی پښتو تعليمی گرامر (معرفة الافغاني) ده کښلی دی. دده شعر دی:

ناز د خوبانو پر لېمه وړسي
چي څوک يې نه وړي په حق به پرسي
پر سجده ژاړه و خپل حبيب ته
خو دي په اوښکو مخکه چکړسي

کامران:

بريالی، کامياب، بختور، ښکمرغه.

کامران نرينه نوم او لقب دی. حاجي محمد کامران د افغانستان د راډيو تلوېزيون او سپنما ډېر نامتو او بريالی کمپډي هنرمند دی.

کامل:

بشپړ، پوره، بې عيبه، بې نقصه او د عربي شعر د عروضو څخه يو بحر دی. کامل د پښتو نامتو څېر ونکي ارواښاد دوست محمد کامل تخلص دی. کامل ډېر ښکلی او نوی نرينه نوم دی.

کاوه:

د فردوسي د شاهنامې د خيالي کيسې له مخي د پېشداديانو د

پنځم پاچا (ضحاک) پر ضد د (کاوه) په نامه پښ یا آهنگر پاڅون وکړ او فریدون یې په ټولواکي ومانه. کاوه په را وروسته کلونو کې د ډېرو انقلابي شخصیتونو د زامنو نوم و.

کاوون:

کاوون د الیشنګ د درې په لوېدیځ او د تګاو په ختیځ کې د غرونو یوه لړۍ ده چې لوړه څوکه یې ۴۲۷۷ متره جګه ده. کاوون منل سوی نوم او ډېر ښه تخلص دی. کاوون توپاني د پښتو ژبي نومیالی او وتلی شاعر او همداسې د افغانستان یو سیاسي او مبارز شخصیت دی چې اوس په جرمني کې ژوند کوي.

کامه:

د کام له ریښې څخه د مراد، خواهش، هیلي او آرزو مانا لري. همداسې کامه د ننگرهار د ولایت یوه لویه ولسوالي ده، چې د گوشتي او کوز کونړ د ولسوالیو تر منځ پرته ده. کامه ډېر ښکلی ښځینه نوم دی.

کبلی:

کبلی د هوسۍ بچۍ دی. توري سترګې یې په شعر او ادب کې نوم لري. په کندهار کې له ډېري پخوا زمانې څخه کبلی دود نوم دی.

تورو سترګو د یار هسي د پوانه کړم

چې کبلی کړي همېش میل د جنون زما

(حنان بارکزی)

کجکی:

کجکی د کج یانی کور، د تصغیر بڼه ده. کجکی د بڼځي د تندي هغه ورېښتان دي چي د بادام په څېر يې جوړ کړي وي. همداسي کجکی د هلمند د يوې ولسوالۍ نوم دی.

د ارواښاد احمد ظاهر وتلې غزله ده:

کجکی ابرويت دمب گژدم است

چه کنم افسوس مال مردم است

کجکی نوی، خور، او ښکلی بڼځينه نوم دی.

کچکول:

د ملنگانو او دروېشانو د خیر ټولولو بیضوي شکله او اکثره فلزي لوبښی دی چي دوی يې په لاس کي نیسي او یا يې په غاړه څړوي. پښتانه وايي: "يو بهلول يو يې کچکول". کچکول ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

کرشمه:

ناز، مکيز، نخره، غمزه، په وروځو او سترگو سره اشاره. کرشمه خورا ډير ښکلی، لنډ، نوی او ادبي نوم دی.

کروړ:

کلک، سخت، غښتلی. کروړ بڼه نرينه نوم او تخلص دی.

کدنی:

کدنی په کندهار کي د سپين بولدک پخوانی نوم دی. کدنی ډېر لنډ او ښکلی نرينه نوم دی.

کرگر:

بزگر، کروونکی، شوک چي مٽکه کري.
اکبر کرگر د پښتو ژبي یو نامتو څېړونکی او لیکوال دی. دی
اوس په لندن کي اوسي.

کریاب:

اړ، محتاج، ځنډېدلی او معطل ته وايي. ښځینه ښه يې کریابه ده.
کریاب پېڅي ډېر ښکلې، لنډ، نوی نوم او تخلص دی. نعمت الله
کریاب د کونړ یو تکړه رسنوال او د بی بی سی خبریال دی.
تل به هیڅوک ناامید پر جهان نه وي
په کریابو کرم کېږي له کریمه
(خوشحال خټک)

کشمالی - کشمالي:

بيري او ريحان ته وايي.
بيري، ريحان او کشمالي درې سره ډېر نوي، ښکلي او لنډ نومونه
دي. که دغه درې نومونه د درو وروڼو نومونه سي ډېره به ښه وي.

کشمير:

د افغانستان، پاکستان، د چین د سنکیانگ، دهند د هماپر دپش
او پنجاب د ایالتونو تر منځ یو ښکلې، تاریخي او غرنۍ سیمه ده.
هندي کشمیر ته جمو او کشمیر وايي چي دهند یو ایالت دی. بله
برخه يې په پاکستان اړه لري چي آزاد کشمیر ورته وايي.
کشمیر په هیواد په تېره بیا په پښتني سیمو کي له پنخوا څخه

رواج نرينه نوم و. دغه نوم ډېر ښکلی او لنډ دی.

په پښتو کي يو متل دی، وايي: "سر چي د شال لايق وي له کشميره ورته راځي".

ناز غمزې چي د خوبانو پکښي وينم
 کندهارته جوړ هنر د کشمير راغی
 د زړه خونه ور خالي کړه پير محمده!
 بيت الله لره د مصر امير راغی
 (پير محمد کاکړ)

کلال – کلاله:

څوک چي خاورين لوبښي جوړوي.
 کلال او کلاله ډېر ښکلي نرينه او ښځينه نومونه دي. خو کلالی
 په کلال او کلالی پوري تړاو لری او ښه تخلص دی.

کليمه:

عربي ريښه لري، يانې خبره او مانا لرونکی لفظ.
 کليمه ډېر ښکلی ښځينه نوم دی. زه په پکتيا کي کليمه خان
 پېژنم.

کليوال – کليواله:

د کلي، د يوه کلي او سپدونکی، د کلي خلک، سارايي، صحرايي،
 دهاتي، دښتي.
 کليوال ښکلی تخلص دی، خو کليواله ډېر لنډ او ښکلی ښځينه
 نوم دی.

کمال:

ټوله، تمامېدل، بشپړېدل، سر ته رسېدل، پوهنه، پرمختګ، فن، کسب، پېشه، هنر.
د پخوا څخه کمال رواج او ښه تخلص دی.

کمالداره:

کمالی، د کمال خاونده، د فن څښتنه، د یوه هنر څښتنه، لایقه او پوهه. کمالداره نوی، لنډ او ښه ښځینه نوم دی.

کمرگل - کمرگله:

کمر په غره کې غټې تیرې او د غره یا غونډۍ په لمن یا ډډه کې جگ ځای ته وایي. "کمرگل" یو ډول بوټی دی، چې د کمر او تیرې دپاسه شین کېږي او ژر گل کوي. کمرگله زموږ د هیواد نامتو پښتو سندرغاړې ده چې اوس په کاناډا کې اوسېږي.

پاس په کمر ولاړه گله

نصیب د چایې اوبه زه درخېژومه

(پښتو لنډۍ)

د کمرگلي اصل نوم حسن بي بي دی. پلار يې گل شېرین نومېدی. په ۱۳۲۵ کال کې د ښېوې د ولسوالۍ د بازارک په کلي کې زېږېدلې ده. په ۱۳۴۷ کال کې يې لومړنۍ سندره له راډیو څخه وویل:

زه انتظار لرمه ستاد سترگو

ولي فنا شوي ته زما د سترگو

کمرگله د استاد محمد دین زاخېل مېرمن وه.

کنایه:

په خبرو او د بیان په علم کي کنایه دې ته وایي چي په ظاهره شوک یو څه وایي خو په اصل کي یې مطلب بل څه وي. کنایه ښکلی، لنډ او نوی ادبي ښځینه نوم دی.

کناره:

کڅ، څنډي، غاړي او ساحل ته وایي. مثلاً د آسمان کناره (جمع یې کنارې دي) په پښتو کي کتاره هم ورته وایي. د اړخ، خوا، بغل او غېږي مانا هم لري.

کناره نوی او ښکلی ښځینه نوم دی.

د عطار په (تذکره الاولیاء) کي لیکلي دي:

"زما مرید هغه شوک دی چي د دوېرخ پر کنارو (کتارو) ودرېږي او هر شوک چي دوېرخ ته بیایي لاس یې ونیسي او جنت ته یې بوزي"

راهیست راه عشق که هیچش کناره نیست

انجا جز آنکه جان بسپارند چاره نیست

(حافظ)

کنشکا:

د پخواني افغانستان د یوه ډېر نامتو پاچا نوم دی. دی تر اسلام مخکي د هیواد ډېر ستر واکمن و. نوموړي د دوهمو کوشانیانو بنسټوال دی. په افغانستان کي ډېري پخوانۍ سکې، کتیبې او لیکل سوي ماخډونه د ده د زماني ښکارندوی دي. دغه نوم ډېر دود نرینه نوم دی.

کنڊول:

کنڊول و مات، نیمگړي او ناقص ته وایي. کنډول په پښتني او پارسي ژبو سيمو کي و هغه ښکلي ماشوم ته وایي چي بشپړ غاښونه يې نه وي راغلي، خو ښه ايسي. د وړوکتوب ښه يې هم کنډول او په پارسي کي (کنډولک) ده.

کوټره:

کفتر، کبتره. کوټره تر ښارو (مينا) څه غټ مرغه دی. کوټره ښکلی ښځينه نوم دی. که نارينه کولای سي چي خپل نوم زمري کښېږدي، ښځه ولي کوټره نوم نه سي ايښودلای. په پښتنو کي کوټر خان هم سته.

کوڅی:

کمڅی، لمڅی. کوڅی (چوټي) ته ورته مانا لري. کوڅی د ښځي د سر ورپښتان دي چي درې درې لاره سره اوډل سوي وي. د کوڅی بر او پنډوالی تر چوټي لږ دی. کوڅی هم ښکلی ښځينه نوم او هم د ښکلا د سالون لپاره مناسب نوم او عنوان دی.

کوکبه:

د کوکب ښځينه څپره ده. کوکب ستوري ته وایي. همداسي کوکب يو گل دی چي ډېر رنگونه يې پيدا کېږي. کوکبه لنډ او ښکلی نوم دی. همداسي کوکبه و جلال، جلوې، دبدبې او شکوې ته هم وایي.

رهي معيري وايي:

رهي تا چند سوزم در دل شېها چو کوبها
به اقبال شرر نازم که دارد عمر کوتاهی

کوهاټ:

د مرکزي پښتونخوا يوه مشهوره علاقه ده چي اوس يې د
کوهاټ ضلعه بولي. شمال ته يې اړېدي او پېښور يان ژوند کوي.
کوهاټ ډېر ښکلی پښتو نرينه نوم دی.

کوکو:

کو کو ياني واوا، کو کو واوا، ښکلی، ښايسته.
کو کو د ماشومانو په ژبه هر هغه شي ته وايي چي د دوی ذوق
پوره کړای سي. کو کو ښکلی ښځينه نوم دی.

کوثر:

حوض کوثر، د کوثر وياله، په جنت کي د يوې ويالې نوم دی چي
اوبه يې تر شيدو سپيني، تر مشکو خوشبويه او تر شربتو خوږې دي.
کوثر ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

کوچی - کوچی:

کوچی، پوونده کډه پر سر، خانه بدوش.
مور هغه کډوال کوچيان بولو، چي د څارويو د روزني او ساتني له
لاري خپل ژوند پر مخ بيایي. کوچی او کوچی دواړه ډېر خواږه او لنډ
نرينه او ښځينه نومونه او تخلصونه دي.

کوشان:

کوبنبنی، خواریکبن، زیارمل، هغه شوک چي په پرله پسې توگه زیار باسي. هڅي، کوشیدن، هاند او خواری ته هم وایي. کوشان بڼکلی تخلص دی.

کو کچه:

د پامیر د غرونو یو سیند دی. دغه سیند د بدخشان له فیض اباد څخه تېرېږي. کو کچه پېر بڼکلی بڼځینه افغاني نوم دی.

کوهسار:

غرني سيمه، غرني مځکه.
کوهسار بڼکلی نرينه نوم او تخلص دی.

کوهي:

د غره، غرني، اطرافي، صحرايي، دښتي او کوهي مانا لري.
کوهي لکه روهي بڼکلی نوم او تخلص دی. (دغه کوهي د شاه مانانه لري).

کوه نور:

يو مشهور تاريخي او د زياتي بيبي لرونکی الماس دی. د هند په کيسه ايزه تاريخي کتاب (مهابهارت) کي د دغه الماس يادونه سوې ده. ۵۰۰۰ کاله پخوا دغه الماس د يوه هندي پهلوان (کرنا) څخه و.
کوه نور وروسته ډول ډول واکمنو بابر، مغول، د افشار نادر، دراني احمدشاه، شاه شجاع او رنجيت سنگه ته ورسېد. خو کوه نور

ته دغه نوم افشار نادر ور کړی دی.

په ۱۲۶۲ ق کال کي دغه الماس انگرېزانو تر لاسه کړ. د ۱۲۶۶ ق د رجب پر ۲۲ نېټه د برتانوي هند د وایسرای لارډ دلهوزي له خوا د انگلستان ملکې ته د سوغات په توگه ولېږل سو. او د ملکې په تاج کي ځای پر ځای سو. اوس هغه په ځانگړي موزیم کي ساتل کېږي. کوه نور ۱۰۶/۵۰ کراته دي.

کوه نور ډېر ښکلی نرینه نوم دی.

کهزاد:

یعني غرزی، د غره زوی، په غره کي زېږېدلی، ډېر کلک او ټینگ.

د افغانستان په تاریخ کي موږ دوه ستر کهزاده لرل:

احمدعلي کهزاد (۱۲۸۱ - ۱۳۶۱) چي لرغون پېژندونکی، تاریخ پوه او ادب پېژندونکی و. د ده پښتو، پارسي، انگلیسي، فرانسوي، او ایټالوي ژبي په بشپړه توگه زده وې. د ده څخه بېخي ډېر تاریخي کتابونه راپاته سوي دي.

دوهم: محمدیوسف کهزاد. دی د محمدعلي زوی او په ۱۳۱۲ کال په کابل کي زېږېدلی دی. دی د هیواد نامتو نقاش، لیکوال او شاعر و. کهزاد ښکلی او ادبي نرینه نوم دی.

کیان:

ټولواک، ستر پاچا، پوه امیر.

کیان د هیواد په شمال کي د یوې ښکلي درې نوم دی.

کیان ډېر ښکلی نرینه نوم دی.

کیردی:

کیردی، د کوچیانو خپمه.

کیردی ډېر نوی، بنکلی او ادبي بنځینه نوم دی.

کیسه:

قصه، نکل، لنډه کیسه.

کیسه په یوه لنډه یا اوږده لیکنه کې د لیکوال له خوا د نکل په

توگه د خلکو د ټولنیز ژوند بېلابېل اړخونه انځورول دي.

کیسه بنکلی او نوی بنځینه نوم دی.

کېمیا:

کېمیا یوه داسې پوهنه ده چې د جسمونو د ذاتي بدلون څېړنه

کوي. وایي کېمیا هغه څه دي چې مس او سپین زر په سرو زرو

بدلوي. هغه څه چې لږ وي او په سختي سره تر لاسه کېږي.

کېمیا ډېر نوی، لنډ او خوږ بنځینه نوم دی.

معدوم شد مروت و منسوخ شد وفا

این هر دو نام ماند چو سیمرغ و کیمیا

(واسع جبلي)

***

د کېمیا د بوټي گل چیري مونده شي

خو د پنبو تلي گلگون نه کړې په غوښته

(خوشحال خټک)

کیوان:

کیوان د (زحل) ستوري ته وایي. دغه ستوری تر (مشتري)

وروسته ډېره ستره سیاره ده چي د مځکي څخه ۷۰۰ واري ستروالی لري.

کیوان نرینه تخلص او نوم دی.

کیهان:

جهان، نړی، دنیا، روزگار، فضا، هوا، د شمسي منظومې د ستورو مجموعه. کیهان یاني ستر او لوي.
کیهان ډېر بنکلی نرینه نوم او تخلص دی.

کیهانه:

د کیهان بنځینه بڼه ده. یعنی جهان، نړی، روزگار، فضا، هوا.
په عامه توگه کیهانه د ستروالي مانا لري. کیهانه بنکلی بنځینه نوم دی.

گ

گاڻه:

زبور، پسرول، لکه پيزوان، گوتمی، امپل او داسي نور.
گاڻه ډپر بنکلی، نوی او لنډ بنځينه نوم دی.

گدا:

سوالگر، فقير، لاس نيونکی، اړ، محتاج، خوار، نېستمن،
بپوزلي، بې کبره، دروېزه گر.
گدا ښه نرينه تخلص دی. محمدصالح گدا د تحفة نصايح
ليکوال دی.

که گدا د بل په غولي غرض نه کا
سپي به نه کا په گدا باندي غرض
(رحمان بابا)

گدا:

رقص، نڅا، گډا. گډا يو بنکلی طبيعي هنر او صنعت دی چي د
بدن ځيني يا ټول غړي (په تېره بيا پښې او اوږې) په منظمه توگه د
يوه تال يا رېتم سره سم حرکت کوي او معمولاً د موسيقي سره يو

ځای سر ته رسېږي.

گدا بنکلی او نوی بنځینه نوم دی.

گران - گرانه:

گران هغه څه ته وايي، چي ډېره بيه ولري، د ارزانه ضد. د گران بله مانا نژدې دوست او محبوب دی. "گرانه" د گران بنځینه بڼه ده. دواړه ډېر بنکلي، خورا خواږه او نوي نومونه او تخلصونه دي. بيدل وايي:

گران شد زنده گی، امانمی افتد زدوش من
جهان جایی ندارد، گرتوانی دردلی جا کن

گرېوان:

د کمیس هغه برخه ده چي د غاړي پر شاوخوا راگرځېدلې وي. گرېوان د پښتنو د عزت نخښه ده. (څيري گرېوان) يانې رسوايي. په مينه او يارانه کي تل د مينو گرېوان څيري او شکيدلې وي چي پایله يې رسوايي ده.

چي په تاو د ميني خوار لکه رشته شم
گوندي وي چي يارمي مزي د گرېوان کا

***

زه خويې گرېوان مخي ته نه وينم
خدایه داد او بنکو لښکر چيري ځي
(جهاني)

گړندی:

تېز، فعال، چالاک، ژوندی. اغا محمد گړندی یو پښتو ښوونکی، لیکول او ناظم دی. گړندی نوی نرینه نوم او تخلص دی.

گل:

گل خو گل دی. خو کله چي انسان گل سي نو ډېر ښکلی وي. زیاتره له دغه نوم سره د (جان) یعنی خان کلیمه یو ځای کوي، لکه (گل جان) او گلجانه. دغه نومونه هر ځای په پښتو او پارسی ژبو سیمو کي دود دي.

گل اندامه:

د دوو کلمو (گل) او (اندام) څخه جوړ ښځینه نوم دی. له پخوا څخه دود و خو دومره چي ښکلی نوم دی پراخ او رواج سوی نه دی. گل اندامه ډېر خوږ او ښایسته ښځینه نوم دی.

گل آرا:

د گل او آرایش د ښکلو کلمو څخه جوړ دی. یعنی هغه ښکلې ښځه چي حتی گل د دې له ښایست څخه ښکلا اخیستې ده. د گل غوندي ښکلې. دغه نوم لکه "شهر آرا"، "جهان آرا" تاریخي او ښکلي ښځینه نومونه دي.

گل بشره:

دغه نوم د (گل) او (بشر) د ښکلو کلمو څخه جوړ دی. چي بدن یې د گل غوندي ښکلي وي. د پښتو په فولکلوریک ادب کي د طالب جان او گل بشرې نکل

ڊپر نوم لري. گل بشره د وخت د پاچا لور او ملا عباس چي طالب و او
خلکو طالب جان باله يو پر بل مینان وو. د دغه نکل کیسه ارواښاد
محمد گل نوري په ملي هینداره کي په تفصیل سره راوړې ده. یو پر
بل باندي د طالب جان او گل بشرې نارې ډپر ي خوږې دي.

تر دېوال دوې گوتې سر لوړ که

د زني خال به دي دېوال و سولوينه

***

سر که راپورته له کتابه

ستا د کتاب تر حاشيو ډپر دي زما خالونه

***

گل مي په لاس درته ولاړه

يا مي گل واخله يا جواب را کړه مينه

***

د کلي منځ کي به نارې کړم

ليلا زما د ياری واخيسته لاسونه

***

نجلی د باغ و لورته ولاړه

سالويې نه و منځ په پاڼو پتوینه

***

په طالبانو دي اوروسي

سړی مين کړي کالي واخلي ځيني ځينه

***

يو مي په اصل کي رنگ ژر دی

بل مي جانان په لاس کي را کړل ژر گلونه

***

آشنا په داسي لمبه وسوم

چي نه يې دود سته نه يې تاو چاته ور ځينه

بيلتانه وسوم غم ايرې کړم
رضاد باده چي مي هري خواته وړينه

گل اندام:

د گل پيکر او گلبدن مانا لري. هغه بنکلی بنځه چي ټول اندام
يې لکه گل داسي بنکلي وي.
حافظ وايي:

در مذهب ما باده حلال است وليکن
بی روی تو ای سروگل اندام حرامست

گل غوټی:

لکه د گل غوټی تازه او بڼایسته. غوټی هغه گل دی چي تر اوسه
په بشپړه توگه نه وي غورېدلی. د گل غوټی لنډيز (غوټی) دی. دغه
بنکلی بنځینه نوم په ټول هیواد په تېره بیا په کندهار کي ډېر دود
دی.

گلمکی:

گل مکی بنکلی او رواج بنځینه نوم دی چي یوازی مکی يي هم
دود دی.

گل خانگه:

د گلو خانگه، د گلو لښته.
ډېر دود او بنکلی بنځینه نوم دی.

گلاب - گلابه:

گلاب د گل گلاب لنډ یز دی. گل گلاب د اغزي لرونکو بوټو له ټله څخه دی چې ډول ډول عطرونه ځني جوړېږي.
گلاب ډیر غوره نرینه خو گلابه ښکلی ښځینه نوم هم دی.

گلالی - گلالی:

گل ډوله، ښکلی، پی مخی. دغه ښایسته پښتو نوم په ټول هیواد او ان په پارسی ژبو سیمو او کابل کې خورا دود دی.

گلباز:

د گلانو شوقی یا هغه څوک چې گلاب کړي، روزي او ساتي.
گلباز په پښتنو کې دود نرینه نوم دی.

گلبته:

دغه نوم اصل (گل بته) ده یانې د گلانو بوټی. لکه گل څانگه، گلپاڼه او داسې نور. په پښتو کې ښه مانا لري او نوی ښځینه نوم دی.

گلبدن:

گل او بدن، چې بدن یې گل غونډي ښکلی وي. دغه ښځینه نوم د گل اندام او گل پیکر غونډي مانا لري. په پښتو کې گلبدنه لیکل او ویل کېږي. گلبدن بېگم د ظهیرالدین بابر د هغی لور نوم و چې د هغه د کابلۍ مېرمنې څخه نړۍ ته راغلې وه. گلبدن بېگم ۶۰ خپل وخت ډېره پوهه، روښانه او شاعره ښځه وه او د (همایون نامه) په نامه کتاب لري چې د خپل ورور په هکله یې کښلی دی.

گلبرگ:

گلپاڼه، او گلبرگ یوه مانا لري. خو (گل پاڼه) تر (گلبرگ) پراخ دود سوي نوم دی. دواړه ښکلي ښځينه نومونه دي.

گلپهار:

د گلو بهار، د پسرلي يا بهار گل. گلپهار د پروان په ولايت کي د غوربند او پنجشېر د سيندونوله يو ځای کيدو سره د يوه ښکلي ښار نوم دی. گلپهار په پښتنو کي نرينه نوم دی. خو د کوهستان خلگ گلپهار د ښځينه نوم په توگه ايرېدي.

گلپوش - گلپوشه:

په گلو پوښل سوی، په گلو پټه. ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.

گلدسته:

د گلانو دسته، گډې. په ټول هيواد کي يو دود نوم دی. په پښتو او پارسي کي ورته مانا لري.

گلپاڼه:

د گلو پاڼه، ډېر ښکلی نوم دی. په کابل کي خورا دود سوی دی. کابليان يې لنډيز (پانو) خوښوي.

گلپري:

يعني هغه پري چي گل غوندي ښکلې ده. گلپري د امير امان اله

خان دوهمه مېرمن وه. دغه بنځه د چترال له سيمي څخه او ډېره
بنکلي وه.

گلپښت:

د گل د پښت مانا لري ياني هغه بنکلي بنځه چي له آره د گل له
تېر څخه وي. دغه نوی او بنکلی بنځینه نوم دی.

گلجار:

د (گل) او (جار) له کلمو څخه جوړ سوی دی. مانا يې دا ده چي
شوک تر گل جار سوي وي. ياني له هره پلوه يو گل دی. که په پښتني
دود د خان کليمه ورسره يو ځای سي نو گل جار خان راځي، چي
بنکلی، نوی او خوږ نرينه نوم دی.

گل جهان:

د نړۍ گل، هغه بنايسته بنځه چي په نړۍ کي د يوه گل غوندي
بنکلي ده. که څه هم دغه د شاجهان پر وزن کليمه ده خو بنځینه نوم
گنل کېږي. په کندهارۍ پښتو کي گل جان هم د گل جهان لنډيز
دی.

گلچين:

هغه شوک چي گلان راټولوي. باغبان، گل باز، گل خرڅوونکی.
گلچين بنکلی نوم او تخلص دی. په تېره بيا د تخلص په توگه
ډېر ادبي او د ښې مانا لرونکی دی.

گلرخ:

گللالی، پیمخی، گل مخی.
چي شېره او مخ يې لکه گل داسي ښکلي وي. دغه ډېر ښکلی او
ښايسته ښځينه نوم دی.

گلرخسار:

رخسار و باړخو او انگي ته وايي ياني هغه څوک چي باړخو يې
لکه گل غوندي سور او سپين او تازه وي. په پاړسی کي (گلغذار) هم
دغه مانا لري.
دغه نوم په تاجکستان کي ډير دود دی.

گلرنگ:

د گل په رنگ، لکه گل ښکلی او تازه. گلرنگ د ظهيرالدين بابر د
دريمي لور نوم دی چي دهغه د کابلۍ مېرمني څخه نړۍ ته راغلې ده.

گلرېز:

گل پاشونکی، گل شنونکی، گل وېشونکی. گلرېز د امير
عبدالرحمن خان د يوې سریتې مېرمنې نوم و. دغه مېرمن اصلاً د
نورستان وه. (مينځه چي په نکاح سي سریتي مېرمن بلل کېږي).

گلزار:

بن، گلستان، د گلانو باغ، هلته چي يوازي او يا ډېر گلونه وي.
سيداحمد گلزار د پښتو خوږ ژبي شاعر او گلزار ښکلی نرينه نوم او
تخلص دی.

باغبان همچون نسیم زدرباغ مران
کاب گلزار تو از اشک چو گلنار منست

گلنار - گلناره:

دغه کلیمه د انار گل مانا لري چي وروسته گلناره سوې ده. خود
دغي کلیمې اصلي مانا انار گله ده. گلنار بېگم د پښتو ژبي وتلې
سندرغاړې وه چي په صوات کي نړۍ ته راغلی ده.

گلنازه:

د گل او ناز د ښکلو کلمو څخه جوړه سوې کلیمه ده. گلناز ډېر
خوږ ښځينه نوم دی.

گلنواز:

د گل او ناز د ښکلو کلمو څخه جوړه سوې او په پښتنو کي د
پخوا څخه رواج نرينه نوم دی.

گلڅپره:

ښکلې، ښايسته، پي مخې، څوک چي څپره يې د گل غوندي ښکلې
وي. دغه نوم له پخوا څخه دود و. د ظهيرالدين محمد بابر د دويمې
لور نوم گلڅپره و. دا د ده له کابلی ښځي څخه وه.
گلڅپره ډېر ښايسته ښځينه نوم دی.

گوتمی:

گوتمی د سپوږمۍ پر وزن ښکلې نوم دی. گوتمی يا انگشتری

هغه فلزي او زياتره د سرو او سپينو زروڅخه جوړه سوي گانه ده چي
 بنځي او كله ناكله نارينه د بنكلا لپاره په گوتو كوي.
 گوتمی لنډ، بنكلی او نوی بنځینه نوم دی.

گوربز:

د پښتنو د وزيرو د ټبر يوه پښه ده چي د خوست په ولايت كي
 اوسېږي. د دغه ټبر د ځينو غړو تخلص گوربز وي. خو گوربز بنكلی،
 عام پښتني نرينه نوم كيدای سي.

گوهر:

د يوه شي اصل، ذات او ماهيت ته وايي. همداسي ټوله قيمتي
 ډبري چي په گڼو كي كارول كېږي لكه الماس، پېروزه، ياقوت،
 لاجورد، گوهر بلل كېږي. گوهر يعني ملغره. گوهر ډېر مناسب نرينه
 نوم دی.

گويا:

ويند، ويندوی، وياند، نطق، هغه څوك چي رواني خبري كولای سي.
 سرور گويا د اعتمادي كورنۍ څخه د خپل وخت يو زبردست
 ويناوال اديب او شاعر و.

گهيڅ:

گهيڅ سهار ته وايي. گهيڅ د افغانستان د دموكراسۍ په لسيزه
 كي د يوې ورځپاڼي نوم و چي مسئول مدير يې منهاج الدين گهيڅ
 نومېدی. گهيڅ ډېر ښه پښتو نرينه نوم دی.

گیتی:

نری، دنیا، کیهان، جهان، روزگار، زمانه. وایی یو ډول خوشبویه
 گل هم گیتی نومېږي. گیتی ډېر نازولی بڼخینه نوم دی.
 حافظ وایی:

آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است
 بادوستان مروت بادشمنان مدارا

گیسو:

گیسو یانی د سر او تندي ورېښتان، زلفی، چوټی، بڼخینه
 ورېښتان.

در سر زلف ندانم که چه سودا داری
 که بهم بر زده ای گیسوی مشک افشان را
 (حافظ)

گیسو نهایت ښکلی بڼخینه نوم دی.

گېډی:

په راوړوښته پښتو دود سوو نومونو کي گېډی تر ټولو ښکلی،
 خوږ او لنډ بڼخینه نوم دی. په پاړسي (گیدی) تلفظ کېږي. دغه نوم د
 افغانستان په جنوب لوېدیځو سیمو کي پراخ ایښودل کېږي.

ل

لاجورده:

د لاجورد بنځينه بڼه ده. لاجورد يو ډول ډېره گران بيه تيره يا ډېره ده چي په گڼو کي کار ځني اخیستل کېږي. کانونه يې يوازي په افغانستان او د چيلي په هيواد کي سته. زموږ د هيواد لاجورد زړه وړونکی رنگ لري.

د لاجوردي نوم په کندهار کي له ډېر پخوا څخه رواج و. دغه نوم د ننگرهار خواته لاجبره سوی دی. لاجورده بنکلی بنځينه نوم دی.

لاروی:

په پارسي ژبه کي لاروی پر لاره تلونکي ته وايي، خو هيڅکله د (همراه) يعني د لاري او سفر د ملگري په مانا نه راځي. خو پارسي انډول يې (رهنورد) دی.

فدامحمد لاروی د افغانستان يو مبارز شخصيت دی چي د ننگرهار په خوږيانو کي زېږېدلی او په جرمني کي اوسي. لاروی ډېر بنکلی پښتونوم دی.

لالی:

لالا، لاله، مشر ورور، محبوب، معشوق، د ماشوم لقب، وړوکی

خوان يا کوچنی.

که په شپو باران اورپړي
زما په خپل لالي باور دي رابه سينه
(پښتو لنډۍ)

لامبوزن:

آباز، آوباز، لامبو وهونکی، د لامبو په فن پوه، ماڼکی، ملاح.
لامبوزن يو په زړه پوري نرينه تخلص دی.

لاهو:

په اوبو کي ډوب، غرق، اوبو وړی. کله ناکله لاهو د کښتې په مانا
هم راغلی دی.

چيري اوښکي مي لاهونه کا بېرېرم
په ژړا کي ځکه دواړه بصر نيسم
(عبدالقادر خټک)

لايق:

لايق، جوگه، وړ، سزاوار، بنايسته، برازنده، ښکلی.

سعدی وايي:

آنکه هفت اقليم عالم را نهاد
هر کسی را هر چه لایق بود داد

سليمان لایق د افغانستان ډېر ستر ادبي او سياسي شخصیت
دي. دي په اوسنی زمانه کي د پښتو شعر تر ټولو ډېر ښه استازی
دی.

نوموړی پر کال ۱۹۳۰ د پکتیکا په ولایت کې زېږېدلی او په ۱۳۴۱ کال کې د (چونغر) د شعري ټولګې په خپریدلو سره مشهور سو. ده په لسه او شعري، ادبي او څېړنیز کتابونه کښلي دي. اوس بېنګي ډېر پښتانه د نوموړي په ویاړ خپل زامن لایق نوموي. لایق ډېر ښکلی پښتونرینه نوم دی. لایق وایي:

بیامی ساقی ولید د خیالونو په خوبونو کې
 بیاد جنت حوري راته ناڅي په جامونو کې
 زه د سکندر د آينې څه گدانه یمه
 زه هر څه لیدای شمه د ښکلو په مخونو کې
 غرونه که لالونه شي طلا شي او زما شي بیا
 نه ارزي په دې چي ځواني خاوري کم غمونو کې
 زانگم د سپوږمۍ په تناوو کې د جانان سره
 خیال چي راسره شي د نشې په جنتونو کې
 کله چي دیار په سودا پر بوزمه ویده شمه
 اوږم په گلونو کې را اوږم په گلونو کې

لټون:

لټونه، معلومونه، څېړنه او پلټنه، د رابرسېره کولو او را پیدا کولو کوښښ. لټون نوی، لنډ، خوږ او ادبي نرینه نوم دی.

لرغونی - لرغونه:

وړاندنی، مخکنی، پخوانی، د آرين د تکم ټاټوبی، د آریایانو ځای.

خلک هونبیار دي زه لېونی یم

نه اوسنی یم لارغونی یم

(خوشحال خټک)

لرغون د زرغون او لرغونه د زرغونه پر وزن بڼکلی او نوی نرینه
او بڼځینه نومونه دي.

لژند:

په وینو لړلی، په وینو کې ډوب، ویجاړ، خراب.
د ځینو ذوقونو لپاره ډېر غوره نرینه تخلص دی.

لښته:

لشته، نری خانکه، د ونې بناخله، د بوټی او د گلو خانگي.
د نوم په توگه د لښتي مانا یعنی نازکه، نری، جگه او بڼایسته
نجلی.

د گلو لښتي څمار دي کرم

لښکر:

لشکر، پوځ، سپاه، گڼ خلک، پراخ ولس، فرقه.
لښکر ډېر نوی نوم دی او لښکر تخلص کېدای هم سي.

که پاچا سره بېشماره خزانی وي
چي یې بڼه جنگي لښکر نه وي هم هیڅ
(خوشحال خټک)

لگیا:

بوخت، اخته، مصروف، مشغول، نښتی.
د افغانستان دوتلي فکلوریست اروا بناد محمد گل نوري لومړی
تخلص لگیا و. لگیا غوره تخلص دی.

لمبه:

د اور شغله، تاو، گرمي. يو ډول مرغۍ ده چي د وزرو سرونه يې
ژړ او سره رنگونه لري.

لمبه ډېر بڼکلی بڼځينه نوم دی. په را وروسته کلونو کي لمبه په
کندهار او شاوخوا ولايتونو کي ډېر رواج سوی نوم دی.
څه لمبې لمبې نارې وهې آسمانه
دا وطن چي پيدا سوی دي تنور دی
(عبدالباري جهان)

لمر:

نمر، نور، آفتاب، شمس. لمر مخی يعني بڼکلی، بڼايسته او
حسين. لمر ډېر په زړه پوري نرينه نوم دی.

لمسون:

لمسه، تحریک، پاڅول، لمسول، پارول، آماده کول.
لمسون لکه پاڅون ډېر نوی نرينه نوم دی.

لمن – لمنه:

د کميس لاندنی څوړنده برخه.
لمن بڼکلی بڼځينه نوم دي. خو ددغه نوم مجازي او پټه مانا پاک
لمنه ده.

لنگر:

د کاروان د دمي او بيدېدو ځای. د اوسپني هغه ځنځير چي د

کبستی د درولو لپاره په کارېږي. و ملنگانو او فقيرانو ته د خيرات ورکولو ځای، د څمپې اوږده رسی.
لنگر ډېر مناسب، نوی او ډېر بڼایسته نوم او تخلص دی.

لوبه:

نداره، تماشا، مشغولا.
لوبه نوی، پښتو، ادبي او ښکلی بڼځینه نوم دی.

لونگ:

لونگ یو ډول خوشبویه بوټی او د هغه دانې دي. د لونگو له دانو څخه املونه جوړوي.

پرتورو بد مه وایه یاره
تور خو لونگ دی پاچهان یې بویوینه
(پښتولنډی)
نن د وارو دلبرانو غوره ته یې
که دي یو لونگ پر پوزه زپورنسته
(خوشحال خټک)

مختار لونگ شینواري د پښتو ژبې تکړه شاعر دی.
همداسي مېخکی او مېخک د لونگو په څېر د سرو زرو څخه یو ډول زپور او گانه ده چي په پزه کېږي.
لونگ ډېر ښکلی نرینه او لونگه خورا بڼایسته بڼځینه نوم دی.

لونگین - لونگینه:

لکه لونگ د ډېر ښه بوی څښتن. لونگین او لونگینه ډېر ښکلي

نرینه او بنځینه نومونه دي. لونگین مومند د پښتو تکړه شاعر دی. (په پارسي ژبه کې لونگین بنځینه نوم دی).

لېچه:

لېچه يانې مټ، د څنگلي څخه تر اوږو پوري لاس.
لېچه بڼکلی او نوی بنځینه نوم دی.

ليلما:

د (ليل) او (ماه) څخه جوړ نوم دی. يعنې د شپې سپوږمۍ، د خورلسمي سپوږمۍ.
ليلما تر ډېرې اندازې د افغانستان په ډېرو سيمو کې دود نوم دی.

ليلی:

د ليلاندیز او د ناز بڼه ده، د محبوب، معشوق او جانان مانا لري.
په افسانوي لحاظ ليلاد مجنون مينه وه. د لیلی او مجنون کیسه ډېر شهرت لري. په پښتو کې دغه کیسه پر سکندر خټک سر بېره نورو پښتنو شاعرانو هم نظم کړې ده. خو پارسي نظم یې لومړی سر نظامي گنجوي کښلی دی.

لېمه:

لېمه، مژگان، باڼه، هغه جگ وړېښتان دي چې د هري سترگي پر جرمه راخپښي. لېمه بڼکلی، لنډ، ادبي او خوږ بنځینه نوم دی.
لېمه د نجیبه زېري مطبوعاتي نوم دی. دا په بي بي سي کې کار کوي او ډېره تکړه مېرمن ده.

لېندی:

کمان، لیندکی، کمانه، د بنکار هغه آله ده چي غشي پکښي نصب وي. دهجري شمسي کال نهمه میاشت لېندی ده. لېندی بنکلی بنځینه نوم دی. شاعران لېندی د خپل مین د وروځو او غشي یې د باهو سره پر تله کوي.

لېوال:

هیله من، آرزومند، غوښتونکی. عبدالغفور لېوال د افغانستان د علومو اکاډمی څېړونکی، شاعر او ځوان سیاست پوه دی او نور رحمان لیوال د پښتو ایشیا سوفټ کمپیوټری پروگرام بنسټوال دی. لېوال ډېر نوی، لنډ او بنکلی پښتو نرینه نوم دی.

م

ماليار:

مليار، باغوان، مالي، بنوال. هغه څوک چي د باغ پالنه، ساتنه او روزنه کوي.

چي يې گل ستا د چمن په سر کي نسته

چي گدا دي ماليار سي نو پرې څه

(گدا)

ماليار بڼکلی تخلص دی خو ماليار بڼه نوم هم دی.

مانا:

د معنی پښتو سوې بڼه ده. مانا، تعبير، تشریح وضاحت او څرگندونه ده.

مانا بڼکلی او نوی بڼځینه نوم دی.

زه نه تقدیر او نه دنیا غواړم

د عشق او مینې بڼه مانا غواړم

(ح.ش)

ماد جهان – ماه جهان:

نړيواله سپورمۍ، ستره سپورمۍ.

په کندهار کي دغه کلیمه ورو ورو ماه جانه سوې ده. هم ماه جانه هم ماه جهانہ دواړه ښکلي ښځينه نومونه دي.

ماه گله:

د سپوږمۍ او گل غوندي ښايسته نجلۍ.
د پخوا زمانو څخه په ټول هيواد کي منل سوی ښځينه نوم دی.

ماهپري:

هغه شاپيرۍ چي سپوږمۍ غوندي ښکلي ده.
ډېر پخوانی پېژندل سوی ښځينه نوم دی.

ماهناز:

هغه ښکلي نجلۍ چي پر سپوږمۍ يې ناز چلېږي. د (سپوږمۍ) او (ناز) کلمو د يو ځای والي څخه جوړ سوی دی.
ښايسته نوم دی د پخوا څخه په ټول هيواد کي رواج و.

مبارز:

جنگيالي، د ظلم او استبداد پر ضد جگړه کوونکی، د سولي او آزادی لپاره تللې کوونکی.
عبدالحميد مبارز د افغانستان وتلی روښاندي، رسنوال او سياستپوه، ليکوال او څېړونکی دی. دی د کابل اوسېدونکی او زياتره په فرانسه کي وي.
مبارز ډېر ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

مبنا:

مبنا عربي ريښه لري. آر، بنياد، آساس، تاداو، بنچک، بېخ، اصل، ريښه. لنډه بنځينه نوم دی.

مټور:

مټي لرونکی، د تکړه کورنۍ لرونکی، د ډېرو سپړيو لرونکی، ځواکمن او طاقت ناکه.
مټور ښه نرينه تخلص خو ډېر ښکلی پښتو نوم دی.

مثال:

تصوير، صورت، نمونه، بېلگه، ډول.
يعني د ښکلا او ښو اخلاقو بېلگه او مثال.
نوی، لنډ او ښکلی نرينه نوم دی.

مجنون:

لېونی، عاشق، مين، شیدا، د ميني لېونی.
مجنون د (ليلا او مجنون) د خيالي نکل اتل دی. مجنون پر ليلا مين و. ارواښاد محمد علم مجنون د هجري شمسي پېړۍ د ۴۰ لسيزي د مبارزينو او روښاندو څخه و. نوموړی په کلونو کلونو د کابل په ښاروالي کي د کابل د خلکو استازيتوب کاوه.
مجنون د عاشقانو او عارفانو لقب و.

زه د ا هسي دېوانه او مجنون چا کړم

له رواجه له رسومه پيرون چا کړم

مجنون ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

محبوب:

عربي ريڻبه لري. خور، گران، دلدار، دوست، معشوق، ڀڻڪلي، د
سترگو تور، ڀڀر گران.
محبوب ڀڻاڀسته نرينه نوم او تخلص دي.

مٽڪني - مٽڪني:

ٽيني خلکو فلڪي تخلص اڀڻي دي، ياني آسماني. خو ٽرنگه
چي موڙ، مٽڪني موجودات يو نو مٽڪني يا مٽڪني هم د ڀڻي مانا
لرونڪي نوم او تخلص دي.

مخڪڻس:

په مخڪي تلونڪي، مشر، قايڊ، پڀشوا، سر ڪرده، لارڻبونونڪي،
رهنما.

که دي بيبي په تحقيق آب حيات ته
دهيچا خو دي مخڪڻس نه شي ناکس
(مصري خان)

مخلص:

سوچه، رڻبڻيني، خير خواه، اخلاصمند، صادق، يارباشه، مينه ناک.
علي محمد مخلص د بايزيد روڻبان لاروي چي د ده حالنامه يي
ور بشپڙه ڪڙه. ولي محمد مخلص او گهغه زوي عبدالرؤف مخلص
چي د کندهار وتلي ٽولنيز شخصيتونه او شاعران وو، دواڙو مخلص
تخلص لاره.

مخلص ڀڻڪلي نرينه نوم او تخلص دي.

مدني:

مدنيت و تهذيب او تمدن ته وايي او مدني ياني بنايي، د بناړ ژوند او خوی اخیستنه، د ترقی او پرمختگ د وسايلو سره آشنا. مدني د فرهنگيالي مانا هم لري. د المان د فرانکفورت په يوه درنه کندهاری کورنی کي يوه ميرمن مدنی نومېږي. د نوموړی دوی نوری خویندی ستوری او وری نومونه لري.

مدنی خورا خوږ نرينه او (مدنی) ډېر ډېر بڼکلی بڼخینه نوم دی.

مدینه:

مدینه په عربي ژبه بناړ يا بناړ گوتي ته وايي. خو مدینه تر مکې وروسته په سعودي عربستان کي دوهم اسلامي بناړ دی او د نړی په مسلمانانو کي سپېڅلی مقام لري. سره له دې چي مدینه عربي ريښه لري، خو لنډ او منډولی بڼخینه نوم دی.

مرجان – مرجانه:

مرواريد، يو ډول قيمتي ډبره ده. مرجان سور رنگ لري او رنگ يې د انارو دانې ته ورته دی. مرجان د بڼکلي ماشوم د نامه په توگه له ډبري پخوا زمانې څخه رواج و. لعل او مرجان په ادبياتو کي يو ځای يادېږي. په پښتو کي (مرجان) د نارينه او (مرجانه) د بڼخي لپاره نوم دی. خو په پاړسي ژبه کي مرجان د بڼخینه نوم په توگه اېښودل کېږي.

مرستندوی:

زړه ته تېر ملگری، خوږ ملگری.

مرستندوی وړ نرينه تخلص دی.

مرسته:

کومک، لاسنیوی، تعاون، مدد، لاس ورکونه، استعانت،
استمداد. مرسته ډېر نوی، ښکلی، لنډ او ادبي ښځینه نوم دی.

مرستیال:

معاون، مرسته کوونکی، د یوې ادارې دوهم صلاحیت لرونکی
کس. مرستیال ډېر ښه نرینه تخلص دی.

مرسل:

مرسل د گلابو یو ډول دی چې د نسترن د بوټي په تنه پوري یې
پیوند کوي او ډول ډول ښکلي گلابونه رازېږوي. خو د وحشي او پر
خپل سر راشنه سوو گلابو څخه یې بوی لږ وي.
پریسا مرسل د افغانستان د راډیو تلوېزیون ښکلي سندرغاړې
ده. اوس په امریکا کې ده او د سندرغاړي عمرشکيب سره یې واده
کړی دی.

مرکه:

مجلس، شورا، د سلا او مشورې غونډه، خبري اتري.
مرکه ډېر ډېر ښکلی، نوی، ادبي، پښتني ښځینه نوم دی.
مرگه او جرگه توپیر سره لري. مرکه د وړوکو او جرگه د سترو
او ستونزمنو مسلو د حل لپاره جوړېږي.

مړوند:

د څنگلي څخه تر پنجې پوري د لاس برخه. د اشنا مړوند په

ادب او شعر کي هر وخت ډېر ستايل کېږي. مړوند خورا ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

مزدک:

د ساساني پاچا (قباد) په زمانه کي د زيارکښانو مخکښ جنگيالی و. ده د يو ډول مساوات، برابری او عدالت لپاره مبارزه کول. وروسته بيا د (نوشیروان) پاچا پر ضد مبارزه کي د خپلو زرگونو پيروانو سره ووژل سو. مزدک ښکلی نرينه نوم او تخلص دی.

مژده:

زېری، بشارت، دنوي او ښه خبر ور کول.
شاعران د يار پيغام ته مژده وايي.

حافظ وايي:

مژده ای دل که مسیحا نفسي می آید
که از انفاس خوشش بوی کسی می آید

***

ای مژده دیدار تو چون عید مبارک
فردوس به چشمی که ترا دید مبارک
(بیدل)

مژگان:

مژگان د پښتو د باڼه سره انډول دی. د سترگو پر جړمو چار چاپېره ور پښتان مژگان بلل کيږي.

که د زړه ویني مي جوش وهي له سترگو
هر مژگان مي لکه خار د کربلا کا
مژگان ډېر رواج، خو ښکلی، لنډ او ادبي ښځینه نوم دی.
بیدل وايي:

بیدل ز فیض عشق به مژگان گذشته یم
دریشهء که ناخن شیران شکست و رفت

"ځیني هغه د (م) په پېښ (مژگان) تلفظ کوي. اصلاً د (م) په
زېر دي". مژگان د افغانستان د راډیو تلوېزیون د یوې تکړه
سندرغاړې نوم دی. د دې مورنې نوم (ثریا) دی او د هرات په ولایت
کې نړۍ ته راغلې ده.

مستان:

شور او مستي یوه مانا لري. مستان د مست جمع ده.
مستان له پخوا څخه دود نړینه او ښځینه نوم و. د کندهار په
لهجه کې یې ښځینه بڼه مستانه ده. کمال مستان یو نوبتگر شاعر او
لیکوال دی.

مسرې:

غزل یا بدله.

د پښتو او پارسي ادب یو اساسي شکل دی چې زیاتره د مین په
هکله وي. په غزل یا بدله کې لومړي بیت ته مطلع وايي. د مطلع د
دواړو نیم بیتو او د نورو ټولو بیتونو هرې وروستی کلیمې ته
(مسرې) وايي. د غزل ټولې مسرې باید په وزن کې برابرې او په قافیه
کې یو شی وي.

مسرى ډېر ډېر بڼکلی نوی او ادبي بڼځینه نوم دی.
 خو (مسري) یو ډول خواږه شپږیني ده چي د بورې (شکري)
 څخه جوړېږي، خو د بڼځینه نوم لپاره زموږ مقصد د کلیمې لومړنۍ
 ماناده.

مشعل:

مشال، خراغ، ډډوه. د نور او روښنایۍ مانا هم لري.
 مشعل بڼکلی نرینه نوم او تخلص دی.
 استاد مشعل د غور او هرات له نوميالیو مینا توریستانو څخه و او
 مشعل هنریار د افغانستان د راډیو تلوېزیون تکره هنرمند دی.

مشک:

مُشک د (م) په پېښ یوه توره خوشبویه ماده ده. وایي چي د
 ختن (د چین یو ایالت دی) د هوسۍ د نو (ناف) څخه یې راټولوي.
 څرنګه چي د مشکو رنگ تور دی نو ځکه په شعر او ادب کي د تور او
 یا توروزمه په مانا هم راځي. مُشک ډېر بڼکلی نرینه نوم دی.
 دغه نوم په کندهار کي له پخوا څخه رواج و. خو متاسفانه کله
 ناکله په عامیانه ژبه (مَشک) د (م) په زور تلفظ کېږي، چي ښه مانا نه
 لري. ملا مُشک عالم د کندهار د ډېرو متبحرو دیني عالمانو څخه و
 چي امیر عبدالرحمن وواژه. د ده زیارت په کندهار کي دی.

مشکین – مشکینه:

د خوشبویه مانا لري. مشکین او مشکینه دواړه نوي او بڼکلي
 بڼځینه نومونه دي.

معجزه:

هغه تر عادت او معمول پورته کار چي د عادي خلکو په وس نه وي او پیغمبران یې د خپلو دښمنانو د تسلیمې لپاره سر ته رسوي معجزه ده. که همدغه کار د ولیانو (اولیاء الله) له خوا سر ته ورسېږي (کرامت) ورته وایي. خو همدغه کار که د یوه کافر (غیر مسلمان) له خوا سر ته ورسېږي استدراج بلل کېږي.

معجزه ډېر ښکلی او نوی ښځینه نوم دی. په تېره بیا د یوې ډېرې ښکلي نجلۍ پیدایښت رشتیا هم معجزه ده.

تاشاه خسروان سفر سومنات کرد
کردار خویش را علم معجزات کرد
(عسجدي)

جهان حسن تو داری به زیر خاتم زلف
تراست معجزه و نام تو سلیمان است
(خاقاني)

مفتون:

عربي رېښه لري، لغوي مانا یې تېروتنلی او په فتنه کي لوېدلی ده. يعني عاشق، مین.

لکه زه پریار مین یم بل به نه وي مین هسي
لکه زه پسي مفتون یم بل به نه وي مفتون هسي
(خوشحال خټک)

حاجي محمد مفتون شاعر، لیکوال او یو تقوادره سیاسي شخصیت دی.

مفتون ښکلی او ادبي نرینه نوم دی.

مقدس:

پاک، په پاکی یاد سوی، پاکیزه، پاک او منزه، بېگناه، د اطاعت وړ. هغه څه چې باید توهین ورته ونه سي. مقدس ډېر مناسب نړینه نوم دی. د عربي ریښې سره سره ښکلی مانا لري. دغه نوی او لنډ نوم دی، خوږ تلفظ لري او هر څوک یې په مانا پوهېږي.

مکیز:

ناز، ادا او کرشمه. غمزه او په سترگو او ښو سره اشاره هم مکیز بلل کېږي. زه د مکیز او ممیز په نامه دوې پنجشېری خویندي پېژنم. خو (مکی) چې د مکیز لنډه بڼه ده ډېر رواج نوم دی. مکیز لنډ، ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی.

مکی:

د مکیز یانې ناز، ادا او کرشمې لنډه بڼه ده. ښکلی دود سوي نوم دی. پاړسی او پښتو تلفظونه یې څه توپیر سره لري، خو دواړه ډیر خواږه نومونه دي.

ملا تر:

مرسته، مل، ننگه، دوستي، ملگرتیا، حمایت کول، تصدیقول، تاییدول، کومک کول، حمایت، ساتنه، پلوي، مددگار. ذکر یا ملا تر د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څانگې یو علمي غړی دی. ملا تر ښکلی تخلص او ښایسته نړینه نوم دی.

ملال:

خپه، غمگین، چرتي.
 ملال ښایسته نوم او ښکلی تخلص دي. ارواښاد سيدجان ملال
 یو پر هیواد مین لیکوال او ژورنالیست و. د ده مېرمن پروین فیض زاده
 ملال په اوسنیو پښتو ښځینه شاعرانو کې تر ټولو نازکخیاله شاعره ده.
 په خټه د کندهار پوپلزی ده، اوس په کراچي کې اوسېږي.
 په ملال ملال کاته عاشقان وژني
 ستا په سترگو کې چرې دي د قصاب
 (خوشحال خټک)

ملالی:

محبوبه، معشوقه، مینه.
 د هغې قهرمانې نجلۍ نوم دی چې د افغان او انګلیس د دوهمې
 جګړې په وخت کې یې د یوې پښتو لنډۍ په ویلو سره جنګیالی
 زلمیان د غلیم پر سنگرونو باندي ویرغل ته وهڅول.
 که په میوند کې شهید نه سوې
 خدا یرو لالیه بې ننگۍ ته دي ساتینه
 ملالی جويا د هغې مبارزې نجلۍ نوم دی چې د افغانستان د
 جګړه مارو پر ضد په مبارزه کې نړیوال شهرت لري. دا د فراه د
 ولایت ده او اوس په کابل کې اوسېږي.
 ملالی یو ښکلی او رواج ښځینه نوم دی.

ملت:

ملت د یوه هیواد وګړي، د وطن خلک او قوم ته وايي. قام، کام،

ټبر. ملت ډپر بنکلی، لنډ او نوی نرینه نوم دی.

ملغلره:

مرغلره، ډر، مروارید، ملغلره لال یا لعل ته چي یو ډول قیمتي کانی دی وایي.

ملغلره په ټول هیواد په تېره بیا په پښتني سیمو کي یو خوږ، بنکلی او لنډ بنځینه نوم دی.

ملکه:

ملکه په اصل کي د پاچا مېرمني او ماینې ته وایي.

ملکه په ټول هیواد کي دود سوی بنځینه نوم دی.

ململه:

ململ یو ډول پوست نخي ټوکر دی. پښتانه سپیني خاسې ته ململ وایي.

مخ دي په سپین کي سرخی وایي

لکه خاسه چي پر گلاب وغوړوینه

ململه بنکلی بنځینه نوم دی. دغه نوم په کندهار کي رواج دی،

په نورو سیمو نه یم خبر.

ملنگ:

ناچار، غریب، گدا، دروېش، قلندر، بې پروا، سوالگر، دروېزه

گر، د کوره وتلی یا ایستل سوی مسافر. ملنگ ته کله ناکله کلیوال

نذرانه ورکوي او هغه ته قلنگ وایي.

څوک چي لاس له سوده وکارې زیان نشته
په ملنگ باندي قلنگ او تاوان نشته
(۱. حمان بابا)

ملنگ جان د پښتو د یوه ډېر نازک خیاله شاعر نوم و. ده خپل ډېر
شعرونه د پښتونستان لپاره ویلي دي:
زما پښتونستانه ملنگ یمه ملنگ
ملنگ ډېر ښایسته او د ښې مانا لرونکی ادبي نرینه نوم او تخلص
دی.

ملهم:

هغه غوره دوا ده چي پر زخم باندي یې وهي او پرهارونه په
جوړېږي. ملهم ډېر ښایسته او نوی نرینه نوم دی. خوشحال خټک
وايي:

طیبیان د رغېدو ملهم پرې نه ږدي
څو پرهار په ترخو پیازو ژاولن نه کا

ملگری:

مرستیال، دلاری مل، دوست، یار، آشنا، رفیق، هم‌زم.
پښتانه زلمیان خپلو هم‌زولو ته ملگری وایي. د خلق په گوند
کي د گوند هر غړي بل غړي ته د ملگری ږغ کاوه.
عبدالمنان ملگری د راډیو افغانستان یو منلی ممثل و. ملگری
ښه نرینه نوم دی. انډیوال د خوراک او څښناک ملگری ته وایي خو
ملگری زیاتره د معنوي او سیاسي دوستی په مانا راځي.

ملکيار:

د پاچا ملگری یا مرستیال.
په پټه خزانه کې د هوتک بابا زوی او ځای ناستی و. هغه یو
صوفي، دینداره مشر و او په پښتو ژبه یې شعر هم وایه.
دغه کلیمه په را وروسته کې دود تخلص و. په افغانستان کې د
ملکيار کورنۍ شهرت لري.

ممتاز:

امتیاز لرونکی، غزتمن، اعلی، معزز، لوړ، معتبره، ځانگړی.
ممتاز په ځینو سیمو کې دود سوی نرینه نوم او تخلص دی.

ممنون:

منت بار، منت وړونکی، احسانمند، شکر گذار.
ممنون تر ټولو ښکلی او لنډ نوم دی. ممنون مناسب او د ښې مانا
لرونکی هم دی. قاضی عزیزالرحمان ممنون تکړه شاعر دی.

منصور:

اصلاً عربي نوم دی. په اسلام کې حسین بن منصور حلاج پخپله د
وحدت الوجود په عقیده مشهور و. منصور په اوسني ادب کې د غښتلی:
پر خپله وعده ټینگ او د کلک ایمان او عقیدې لرونکي چاته وایي.
که منصور غوندي په دار او یا سنگسار شم
نه شته دا چي ستا له مینې توبه گار شم
(حمید مومند)

منصور غوره نرینه نوم او تخلص دی.

منلی:

قبول، مسلم، محترم، بناغلی. منلی د پبلگي او نمونې ماناوي هم لري. منلی ډېر لنډ، ښکلی او ادبي نړینه نوم او تخلص دی. منلی د استاد زین الله منلي او همداسي د ده د زوی، ځوان لیکوال، څېړونکي او رسنوال نجیب منلي تخلص دی.

مننه:

مننه د تشکر، کوروداني او مهرباني لپاره ډېره مناسبه او خوږه کلیمه ده چي په راوړوسته کلونو کي په عامه توگه منل سوې ده. مننه ډېر ښایسته، نوی، ادبي او لنډ ښځینه نوم دی.

منوچهر:

منوچهر د شهنامې د خیالي نکلونو له مخي یو پاچا و، چي رستم پهلوان د ده د پاچهۍ په دوره او قلمرو کي ژوند کاوه. منوچهر په ځینو سیمو کي دود سوی نوم دی. خو ځیني بیا هغه ډېر بهرنی نوم بولي نه افغاني.

منگل - منگله:

منگل د پښتنو یو ستر قوم دی چي له آره په پکتیا کي اوسېږي. ځیني منگل د کندهار د ولایت د ښوراوک د ولسوالۍ د رېگ په سیمه کي هم اوسېږي.

گلاب منگل د هلمند والي، ستوری منگل د راډیو افغانستان فلمي هنرمنده، پاینده محمد منگل د راډیو افغانستان خوږ آواز ه سندغاری او داسي نور منگل تخلص کوي. منگل د ځینو نوم او د ځینو

تخلص دی. منگله بنکلی بنځینه او منگل په زړه پوري نرينه نوم دی.

منگيواله:

منگی له خاورو او خټو څخه گردی او غونډ منډ جوړ سوي لوبښي دي چي اوبه پکښي راوړل او ساتل کېږي. منگيواله هغه بنځه ده چي، زياتره د مازيگر پر مهال، د گودر څخه کور ته په منگي کي اوبه راوړي. منگيواله ډېر ښايسته، ادبي او نوی بنځينه نوم دی.

منيژه:

د شهنامې د نکل له مخي منيژه د (افراسياب) لور وه، چي پر بېژن باندي مينه وه. منيژه په هيواد کي دود نوم دی.

منوکی:

منوکی د (ماڼو) د تغصير شکل دی. ماڼو يو بوټی دی چي سپلني غوندي يې د نظر د ماتېدو لپاره پر اور اچوي. منوکی منگل د هيواد يو سياسي شخصيت دی.

موج:

څپه، جوش، ولوله، خيال، وهم، مستي، شوق، خوبښي، سرگردانه، لالهانده. د قرار او آرام ضد. غوره نوم او تخلص دی.

لکه موج بې قرار کړم خپلو اوبښکو
چي مي لاندي ترپهلو سو بستر آب

(ک. شيدا)

مورچل:

سنگر، مورچه، سنگره، شوکی، خندق.

مورچل بنکلی پښتني نرينه نوم دی.

که په مورچل کي شهيد نه سوې

خدا پرو لاليه بې ننگۍ ته دي ساتينه

(پښتولنډۍ)

موسکا - مسکا:

تبسم، مسپدنه، په شونډو کي نری خدا.

په را وروسته کلونو کي دغه نوم ډېر زیات رواج موندلی دی.

مسکا ډېر لنډ او ښایسته پښتو ښځينه نوم دی. اصلی بڼه یې موسکا

دی خو اوس یې موسکا لیکي. د ډاکټر نجیب الله د لور نوم مسکا دی.

موسم:

د کال هري درې میاشتي یو موسم دی. یو کال څلور موسمونه

لري: پسرلی، دوبي، منی او ژمی.

موسم ډېر ښایسته او نوی نرينه نوم دی.

مومند:

مهمند یا مومند د پښتنو یوه ستر ټبر دی. مومند د دغه ټبر

دځينو غرو تخلص وي.

ارواښاد محمدگل مومند یو ستر ژب پوه، لیکوال او سیاست

وال ټبر سوی دی. پښتانه یې (د پښتو بابا) بولي. همداسي

عبدالاحد مومند لومړنی افغان هوا باز و چي د سپورمۍ په لوري یې

سفر و کړې.

مومند ډېر ښکلی نرينه نوم دی.

مهپري:

چي مخ يې لکه د پري يا شاپېری غوندي ښکلی دی.
دهيواد په ډېرو سيمو کي منل سوی او ښکلی ښځينه نوم دی.

مهتاب:

سپوږمۍ ځلېدل، د سپوږمۍ روڼا.
مهتاب ښکلی نوم او تخلص دی. په کندهار کي مهتاب نرينه
خو په کابل کي ښځينه نوم دی.
مهتاب ندارد بخدا تاب جمالت

مهتاب بلند:

لوړه سپوږمۍ، ښکلې سپوږمۍ.
په کندهار او گاونډيو ولايتونو کي (آفتاب بلند)، (مهتاب بلند)،
(جهان بلند) او داسي نور نومونه دود دي. دغه ټوله ښکلي او د ښې مانا
لرونکي نومونه دي.

مهدخت:

د سپوږمۍ لور، لکه سپوږمۍ داسي ښکلي.
د (ماه) او (دخت) ياني سپوږمۍ او نجلی يا لور د کلمو د يو
ځای والي څخه جوړ ښځينه نوم دی.

مهربان - مهربانه:

مینه ناک، مینه کوونکی، مهرباني کوونکی.
دغه دواړه کلیمې هم مناسب تخلصونه او هم ښکلي نومونه دي.

مهر و:

سپوږمۍ مخې، پی مخې، سپین مخې، ښکلې، ښایسته.
بي بي مهر و د کابل دارگ او هوايي ډگر تر منځ د یوې سیمې نوم
دي. هلته په دغه نامه یو زیارت هم سته.
مهر و ښکلی ښځینه نوم دی.

مهناز:

هغه ښکلې نجلۍ چې پر سپوږمۍ یې ناز چلېږي، ډېره نازولې.
مهناز ښکلی ادبي ښځینه نوم دی.

مهوش:

ښکلی پارسي او ادبي ښځینه نوم دی.

مهوش:

لکه سپوږمۍ، د سپوږمۍ په څېر، ښکلې، ښایسته.
مهوش د افغانستان د راډیو تلوېزیون وتلې سندرغاړې ده. د
دې نوم فریده دی او لومړنۍ ښځه ده چې د سندرو په نړۍ کې یې د
استادۍ لقب گټلی دی.

په دغه پارسي شعر کې د مهوش کلیمه وگوري:

بنگر چه مهوشان کمر چین به کابل است
 زلفان حلقه، حلقهٔ پر چین به کابل است
 گلگون رخان غمزه گر چین به کابل است
 خوبان خوش قوارهٔ سر چین به کابل است
 چندین هزار مهوش همچین به کابل است

مهرانه:

مهر، رحم، شفقت، مینی او مهربانی ته وایي.
 مهرانه یانی مهربانه.
 مهرانه بنکلی، نوی او د بنې مانا لرونکی بنځینه نوم دی.

میثاق:

د وعدې او تړون مانا لري.
 میثاق هغه لومړنی تړون دی، چي د خدای او بندگانو تر منځ د
 پیدایښت په لومړۍ ورځ سوی دی، تر څو ټول بندگان به خدای
 ستایي او عبادت به یې کوم. میثاق بنکلی ادبي او نوی نوم دی.
 عبدالکریم میثاق د افغانستان یو شاعر، لیکوال او مبارز
 شخصیت دی. نوموړی له آره هزاره، په کابل کي لوی سوی او اوس په
 لندن کي ژوند کوي.

میرکی:

د میر کلیمې څخه دی چي د میر (پاچا) کوچنی بڼه ده. میرک
 د وړو کي امیر مانا لري او وړو کو شهزاده گانو ته ویل کېږي.
 میرکی بنکلی پښتو نرینه نوم دی.

میرویس:

میرویس نیکه (۱۰۸۴ - ۱۱۲۷) د افغانستان د هوتکیانو د سلسلې بنسټ ایښودونکی دی. میرویس په ټول هیواد کې رواج او ښکلی نوم دی.

میلاد:

د زېږېدو ورځ، د اسلام د پیغمبر د زېږېدو ورځ. همداسې میلاد د شاهنامې د خیالي نکلونو یو اتل دی. میلاد ډېر ښکلی، لنډ او ادبي نرینه نوم دی.

میلان:

مینه، علاقه، تمایل. میلان مناسب تخلص او ډېر ښکلی، نوی او لنډ نرینه نوم دی.

میمنه:

د افغانستان په شمال کې د فاریاب د ولایت د مرکز نوم دی. د مانا په لحاظ میمنه د لښکر د مخ خوا ته وایي. مقابل حرف یې (میره) ده چې د لښکر د شا برخې ته وایي. میمنه ډېر ښکلی او نوی ښځینه نوم دی.

میمونه:

مبارک، پاک، خجسته، برکت لرونکی. میمونه د پخوا څخه دود ښځینه نوم دی. میمونه غزال د افغانستان د تیاتر ډېره پخوانۍ لوبغاړې ده. په پښتو فلکلوريکو

نکلونو کي د میمو نې او شیر علم کیسه او نازی یا سندري ډېر مینه
وال لري. د نکل چیانو په خبره شپږ علم خپله ښکلې او بېگناه مېرمن د
بی ځایه شک او گومان له کبله حلالوي.

په ایمان خوار سې شپږ علمه
د تمباکو په پاڼو چا کړی مرگونه

مین:

هغه چي زړه یې بایلی وی، په محبت اخته، هغه څوک چي یو بل
څوک ډېر پر گران وی. مین نوی، ادبي او لنډ نرینه نوم او تخلص دی.

مینا:

هغه مرغی ده، چي ښه آواز لري او که وروزل سي د انسان څخه
خبري زده کوي او بیا یې په ښکلې توگه تکراروي.
مینا له پخوا څخه رواج ښځینه نوم دی.

مینوش:

نشه، مست، هغه چي شراب یې څکلي وي.
مینوش ډېر ښکلې او ادبي تخلص دی.

میهن:

وطن، مملکت.

میهن ډېر ښکلې، نوی او لنډ نوم دی. په پارسي ژبه کي کله کله
د تخلص لپاره د پور کلیمه ورسره یو ځای کوي، (میهن پور) یعنی د
هیواد بچی.

میوند:

د کندهار په ولایت کې د یوې ولسوالۍ نوم دی چې د افغان او انګلیس په دویمه جګړه کې انګرېزانو په دغه سیمه کې کلکه ماتې وخوره. وروسته دغه نوم ډېر مشهور سو.

میوند خورا ډېر ښکلی نرینه نوم او تخلص دی.

که په میوند کې شهید نه سوې
خدا یې ولایه بې ننگۍ ته دي ساتینه

مېړنی:

ډوډۍ مار، مېلمه پال، غیر تي، تورزن، زړه ور.
مېړنی ښکلی او لنډ نرینه نوم او تخلص دی.

مینه:

محبت، اخلاص، دوستي، عشق، تعلق، علاقه، الفت، خوښي، وفا.
مینه ډېر ډېر ښکلی نوم دی. په را وروسته کلونو کې ډېرو شاعرانو او لیکوالو پر خپلو لوڼو مینه نوم ایښی دی.

مینی دي داسې لېونی کړم
پر لاري ځم په کاهو ولم زیارتونه
مینه په تگ راتگ ډېر پېرې
کله راځه کله به زه در ځم مینه
(پښتولنډۍ)

مېنه پال:

"مېنه" کور، وطن او هیواد ته وايي. مېنه پال یعنې وطن پالونکی. مېنه پال ښه نرینه تخلص دی.

ن

نادر – نادره:

نادر، نایاب، کمیاب، ښه، غوره، غیر معمولي.
شهید محمدنادر د افغانستان ټولواک او د محمدظاهر شاه پلار
و. نادر ښکلی نوم او ډېر ښه تخلص دی.

نازبو:

نازبو، کشمالي، ريحان او بيري گل يوه مانا لري.
دا هغه گل دی چي ياثمين او ياسمين هم نومېږي. دغه بوټی
واړه گلان او ډېر ښه بوی لري. دغه ټول ښه نومونه دي.
نازبوی من مبادا ناکسان بویت کند
با بدان کمتر نشين ترسم که بد خويت کند
(...)

نازپرور:

نازپرور په نعمتونو، آرامي او استراحت کي لوی سوي شخص
ته وايي. نازپرور ياتي هغه نجلۍ چي په ناز يې پرورښت سوی وي.
ښکلی، نوی او خوږ نوم دی. په پارسي او پښتو کي يو ډول ماناوي
لري. په ولسي جرگه کي د هلمند ولايت د يوې وکيلي نوم هم

نازپروره دی. حافظ وایي:

یا قوت جان فزایش از آب لطف زاده
شمشاد خوش خرامش در نازپروریده

ناز که:

تنکی، لطیفه، نری، چي پوست یې نرم وي، گرانه، د ناز کو اندامو
لرونکې، نازک بدنه، نازک اندامه. دغه ښکلی ښځینه نوم له پخوا څخه
په کندهار کي رواج دی، خو ما په نورو سیمو کي نه دی اورېدلی.

نازک گل:

نازک او ښکلی گل.

دغه یو رواج پښتو نوم دی چي په ننگرهار او پکتیا کي پراخ دود
سوی دی.

نازنین - نازنینه:

هغه څوک چي ډېر ناز و نخرې کوي، هغه څوک چي ښکلی او پر
ټولو گران وي، هغه څوک چي ټوله یې نازونه اخلي، (د ښځو په تړاو)
هغه نجلی چي په ناز او نزاکت تگ کوي. په ناز لویه سوې، په ناز
باندي عادت سوې، نازک طبع او نازک مزاجه. خوشحال خټک وایي:

لکه ښکلا هو مره ناز

***

اوس به دي یو موټي ایرې کره
که خماری سترگي په ناز در واره
(پښتو لنډی)

نازنین او نازنینه خورا ډېر ښکلي نومونه دي.

نازو:

د ستر ملي قايد ميرويس نيکه مور نازو انا نومیده. دغه پتمنه مېرمن په خټه توخې وه او په ۱۶۸۲ ميلادي کال کي د کندهار او کلات تر منځ په (تازي رباط) کي زېږېدلې ده. نوموړې يوه ډېره پوهه مېرمن وه او د شعرونو دېوان يې نژدې ۲۰۰۰ بيتونه لري. پلار يې سلطان ملخي توخي او مېړه يې شاه عالم نومېدی. دې څلور زامن لرل، چي تر ټولو مشري ميرويس نيکه و. د نازو انا شعر دی:

سحرگه وه د نرگس لېمه لاندې
 څاڅکي څاڅکي يې له سترگو څڅېده
 ما وې څه دي بڼکلې گله ولي ژاړې
 ده وي ژوند مي دي يوه خوله خنډيده

نازو يو دود بڼځينه نوم دی.

نازولې:

په ډېره مينه لويه سوې، د ناز څښتنه، غزتمنده، درنه، د قدر وړ نجلی. نازولې ډېر نوی، بڼکلې او ادبي بڼځينه نوم دی. نازولې د نازنين پښتو انډول دی.

نازدانه:

ډېره نازولې، په ناز لويه سوې.
 نازدانه نوی، ادبي او لنډ بڼځينه نوم دی.

نازیلا:

ناز کوونکې، نازولې، بڼکلې.

نازیلا تر ډېري اندازې رواج خو بڼکلی او لنډ بڼخینه نوم دی.

نازیه:

هغه بڼکلی نجلۍ چي ډېر ناز کوي، خورا نازولې.
نازیه بڼکلی بڼخینه نوم دی. نازیه اقبال د پښتو یوه ډېره بڼکلی
او خوږ آواز ه سندرغاړې ده، له آره د صوات ده خو اوس په ډوبۍ کي
اوسېږي.

ناله:

فرياد، نارې.
شاه بي بي ناله د پاړسي ژبي ډېره بڼه شاعره ده، په کابل کي
زېږېدلې او اوس په لندن کي اوسېږي. د شعرونو ټولگه يې چاپ سوې
ده. واسع ناله يو تکړه هنرمند دی چي په لندن کي اوسېږي.

نامتو:

د نامه او شهرت خاوند، نامور، نوم وتلی، تورزن، تکړه، لوی او
پېژندل سوی. نامتو نوی، بڼکلی، لنډ او ادبي نرينه نوم دی.

نانڅکه:

ناوکی، گودي، لولی.
خوشحال خټک وايي:
حقيقت دی که مجاز دی درته وایم
يو خو بڼه بڼایسته جل بله نانڅکه
نانڅکه نوی او خوږ بڼخینه نوم دی.

ناوکی:

د ټو کرانو څخه گنډل سوې او یا د پلاستیکو څخه جوړه بڼکلی نانځکه چې د انسان او په تېره بیا د وړو نجونو څېره لري. ماشومان هغه دلوبو لپاره استعمالوي. په مجازی توگه ناوکی یانې بڼکلی او بڼایسته نجلۍ. ناوکی ډېر بڼکلی، خوږ، او زړه وپرونکی بڼځینه نوم دی.

ناهید:

ناهید د (اناهیتا) لنډیز دی. ناهید د زهره ستوري ته وايي. په پخوانیو نکلونو کې ناهید د اوبو رب النوع و. ناهید ډېر دود بڼځینه نوم دی. ناهید د افغانستان د راډیو تکړه سندرغاړې ده.

نایاب:

نادر، چې لږ پیدا کېږي لکه ملغلري یا پخواني قلمي کتابونه. نایاب مناسب تخلص او بڼکلی نوم دی.

نبات:

نبات یا مسري یو ډول خوږه شپږیني ده چې د بورې او شکري د شرې څخه یې جوړوي. ډېره روښانه او د کرسټال لوبڼي ته ورته وي. نبات پخوانی بڼځینه نوم دی.

حافظ چه طرفه شاه نبات است کلک تر
کش میوه دلپذیر تر از شهد و شکر است

نتکی:

د پزي يوه گانه ده، چې پېغلي او بڼځي يې اچوي.
نتکی ډېر ډېر بڼکلی، لنډ او نوی بڼځینه نوم دی.

نجات:

ازادی، خلاصون، استقلال.
 په کابل کي د یوې ډېرې پخوانۍ لېسې نوم دی. پخوا امانی
 لېسه بلل کېده وروسته د نجات نوم ورکړه سو.
 نجات ډېر ډېر ښکلی او نوی نرینه نوم او تخلص دی.

نخا:

گډا، رقص، ډانس، ایشله.
 نخا تر ټولو ښکلی، نازولی، خوږ، ادبي او نوی ښځینه نوم دی.

نذرانه:

صدقه، نیاز، تحفه، پېښکېښ.
 ډېر نوی، ښکلی او ادبي ښځینه نوم دی.

نرگس:

یو ډول ښایسته گل دی، چي ښه بوی او ژړوزمه سپین گل لري.
 شاعران نرگس د خپلو مینو د سترگو سره پر تله کوي.
 چو چشم من همه شب جویبار باغ بهشت
 خیال نرگس مست تو بیند اندر خواب

نړیوال:

د جهاني مانا لري او ډېر ښه نرینه نوم او تخلص دي.

نژند:

زهیر، سرگردانه، خوابدی، خواپتی.

نژند بښکلی نرینه نوم او تخلص دی. محمد عثمان نژند د پښتو لیکوال او شاعر و.

نسترن:

سپین او کله ناکله هم سور رنگه گل دی. ساقه یې د مرسل گلاب سره د پیوندولو لپاره په کارېږي.
نسترن لنډ او بښکلی بښځینه نوم دی.

نسرين:

یو ډول بښکلی گل دی، چې سپین رنگ او ښه بوی لري.
نسرين ډېر رواج بښځینه نوم دی.

نسیم:

نری باد، تازه هوا، د نرم او لږ څه ساړه باد هغه جریان چې اکثره د سهار په وخت د ختیځ څخه د لوېدیځ لوري ته او د ماښام په وخت کي له لوېدیځ څخه ختیځ ته چلېږي.
نسیم ډېر پخوانی او رواج نوم دی.

نشاط:

د خوبني او خوشحالی مانا لري، یاني هغه څوک چې ژوندي، خوشحاله او خندونکی حالت ولري. ضد یې سترې، خوابدی، خپه او غمجن دی. نشاط نوی او بښکلی نرینه او بښځینه نوم دی.

شبی که اول آن شب سماع بود و نشاط

میانه مستی و آخر امید بوس و کنار

(فرخي)

نښان - نښانه:

نشان، نښه، نخښه، علامه، سمبول، ټکی، داغ، نقش، توپښی،
گرږښی، زخم.
نښان ښکلی نرینه او نښانه نوی او خوږ ښځینه نوم دی.

ښتر:

ښتر د صنوبر ونه ده. همداسی ښتر هغه تېره شوکه لرونکې آله
ده، چي د وینو د کښلو لپاره پر بدن وهل کېږي. په شعر او ادب کي
ښتر د مین دسترگو او یادسترگو د ښو سره پرتله کېږي.
شاعران کله کله په شعري مبالغه کي د همدغه مقصد لپاره
خنجر استعمالوي، ښتر او خنجر دواړه ډېر نوي، ښکلي او ادبي
ښځینه نومونه دي.

نغمه:

سندره، ترانه، آواز، ساز، تنگ ټکور، بدله، ټپه.
نغمه د افغانستان د راډیو تلوېزیون یوه ډېره ښکلې او خوږه آوازه
سندغاړې ده. نوم یې ښاپېری دی. په کندهار کي لویه سوې او اوس
په امریکا کي اوسېږي. نغمه په افغانستان کي د ښکلا مثال دی.
وايي: "داسي ښکلې ده لکه نغمه". نغمه ښه شاعره ده او د (ماته
هینداره) په نامه شعري ټولگه لري. د نغمې د سیاست سره هم مینه
سته. د شعر نمونه یې داده:

خڅېدلې مي سرې ويني له کوگله

بل وطن ته چي زه تلمه له کابله

زه د خپل کلي بې قدر و کړم پر دېسه
 اې زړگيه گيلې مه کوه له بله
 (ماته هينداره، ۳ مخ)

خو ما هم نغمه جانه بې جوا به پرې نه ښودله او پر کتاب مي ور
 وليکل:

پر دېسې ته چي نغمه تله له کابله
 د هر گل د زړه نه وينه څخېدلې
 دلاله سترگي د غم په اوبنکو سرې وې
 د گلاب زړه ووتلې له کوگله
 "ما وې ولي ښکلې گله څله ژارې"
 وې له دې ښځه والوته بلبله
 (فدا نظري)

نفس:

ساه، دم، ځان، روح، ذات، وجود، ښځينه وجود يا بدن ته هم
 نفس وايي. نفس، نفس جانه، نفس گله په ټول هيواد کي دود ښځينه
 نومونه دي.

نفيسه:

نفيسه د نفيس يعني ښکلې، نرم، ظريف او قيمتي له ريښې څخه
 ده. نفيسه په ټول هيواد کي دود نوم دی او ډېره ښکلې مانا لري.

نمايداره:

نمکي، ښکلې، ښه ايسېدونکې، ښايسته، هغه نجلۍ چي مناسب

او برابر اندام ولري.

نمايداره ډپر ډپر بڼکلی، خوږ او نوی بڼځينه نوم دی.

نگار - نگاره:

تصویر، انځور، نقش، بت، محبوب، معشوق، ډول، سینگار او پر
لاسونو د نکریزو چاپ.

نگار او نگاره ډپر نوي او بڼکلي نرينه او بڼځينه نومونه دي.

زما نگار رنگین رخسار مخ لکه لمر لرینه

پر ما مسکین په زړه حزين کله نظر لرینه

(دناشناس په آواز کي)

نگاه:

کتنه، لیدنه، تماشا، نظر، د لیدو قوت، بصیرت، بینايي، پام،
توجه، مهرباني، ننداره، نظاره. سید مقدس نگاه ډرامه لیکونکی،
انځور گراو کارتونیسټ و. نگاه ډپر نوی او بڼکلی بڼځينه نوم دی.

جز چشم سیاهش که فرنگی است نگاهش

در دیده که دیده ست که بتخانه زند موج

(صایب)

***

صد ملک دل به نیم نگاه میتوان گرفت

خوبان درین معامله تقصیر میکند

(حافظ)

نگهبان:

ساتونکی، په امن کي راوستونکی، محافظ، بچوونکی، ژغورونکی.

نگهبان ډېر ښکلی او د ښې مانا لرونکی نرینه نوم او تخلص دی.

نگهت:

سمه بڼه يي نگهت او لغوي مانا يې "يو ځل بويول" دي. نگهت يانې ښه بوی، خوشبويي، عطر، د گلاب بوی.

حميرا نگهت دستگیرزاده د پارسي ژبې نوموتې شاعره ده چې اوس په بلغاريا کي ژوند کوي. رهي معيري وايي:

رفت و نرفت نگهت گيسوی او هنوز
غرق گل است بستم از بوی او هنوز
دوران شب زبخت سیاهم بسر رسید
نگشوده تاري از خم گيسوی او هنوز

نگین - نگیڼه:

غمی، هغه گرانه ډبره، چې په گوتمه (انگشتری) کي کارېږي. د پاچهانو او ملکو پر تاجونو ډېر غمیان ټومبل سوي وي. دواړه ښکلي او نوي نومونه دي.

نمکینه:

نمکي، مليح، ښکلې، ښايسته، زړه وړونکې. نمکینه نوی ښځينه نوم دی. دغه نوم په پارسي کي نمکين او په پښتو کي نمکینه تلفظ کېږي.

نداره:

تماشا، نمايش.

نداره ډېر بڼایسته، نوی او ادبي بڼخینه نوم دی.

ننگ:

غیرت، مېړانه، آبرو.

ننگ ډېر بڼکلی او رواج پښتنی نوم دی.

د افغان په ننگ مي وترلہ توره

ننگیالی د زمانې خوشحال خټک یم

ننگیالی:

غیرتی، غیرتمند، مېړنی د ننگ او غیرت خاوند.

مشهور پښتو نوم دی او په ټول هیواد کي دود دی.

نوشاد:

د نوشاد نوم بڼایي (نوشهر) وي. دغه ډېر بڼکلی نرینه نوم او تخلص دی. ما په کندهار کي یو انقلابي ځوان چي د موسیقی سره یې هم ډېره مینه لرل په دغه نامه پېژندی او نور مي هم څو ځله دا نوم اورېدلی دي.

خو مخکي تر دې چي څوک دغه نوم پر خپل ماشوم باندي کښېږدی او یا هغه د تخلص په توگه غوره کړی، لاندنیو ټوکو ته پاملرنه په کار ده:

د (رشیدي) او (جهانگیری) په نامه د لغتونو مهم کتابونه نوشاد د یوه داسي بڼارگوټي په توگه را په گوته کوي چي گواکي ډېر بڼکلي انسانان ژوند پکښي کوي. (نوشاد) یاني د مهرویانو، محبوبانو او خوبرویانو بڼارگوټی. د پارسي ژبي زیاترو پخوانیو شاعرانو لکه

فرخي، معزي او مسعود سعد پخپلو شعرونو كې د (قبله نوشاد، بتكده نوشاد، بتخانه نوشاد يا بهار نوشاد او بت نوشاد) يادونه كړې ده.

داسې ښكاري چې دغو شاعرانو نوشاد د يوې بتخانې په بڼه تصور كوي او نوشاد هم د (بلخ نوبهار) غوندي د هغه وخت د بت پرستانو يو مركز گڼي. خو كابو تر اوسه د نړۍ د ټولو نامتو جغرافياوي كتابونو د لستونو څېړني دغه ډول يونبار نه دي را په گوته كړي.

خو زين الاخبار پخپل ۱۱ مخ كې ليكي، چې: "ده (يعقوب بن اليث) په ۲۵۶ هجري قمري كال كې د بلخ نوشاد ونړاوه او بيرته كابل ته راستون سو" له دغه متن څخه داسې ښكاري چې نوشاد يا (نوشاد) د بلخ په شاوخوا كې و.

د دغې كليمې د ليكلو په بڼه كې هم تاريخ پوهان په يوه خوله نه دي، ابن الاثير او گردېزي هغه نوشاد (او نوشاد) راوړي دي او بل تاريخ پوه سمعاني يو يا دوه ځلي (نوسار) او يو يا دوه ځلي (نوشار) ليكلي دي.

داسې ښكاري چې نوشاد په اصل كې د (چين د نگار خانې) په توگه د بلخ په شاوخوا كې يوه ډېره ښكلې ماڼۍ وه چې ډول ډول ښايسته عكسونه، تصويرونه او مجسمې (د بتانو په بڼه) پكښې كې وې. خو كله چې يعقوب بن ليث ونړوله له هغه څخه هيڅ ډول ښې پاته نه سوې. وروسته د هغه وخت شاعرانو د هغه څخه يوازي د يوې خاطرې او انځور په توگه داسې گومان كاوه چې (نوشاد) يوه ماڼۍ يا (نگارخانه) نه بلكې يو داسې ښار دی چې گواكي شيان يې نه بلكې خلك يې ښكلي او ښايسته وو. (په غيبو يو خدای خبر دی).

ای خوشا آن نوبهار خرم نوشاد بلخ
 خاصه اکنون کز در بلخ اندرون آمد بهار
 (فرخی)

***

مرا ازان چه که سیمین بری است در کشمیر
 مرا ازان چه که شکر لب است در نوشاد
 (ظهير)

***

گر نه خواهید کز ایوان و حجر ریزد خون
 نقش نوشاد به ایوان و حجر باز دهید
 (خاقانی)

***

زاهد به پند دادن و بیچاره مست را
 خاطر به سوی لعبت نوشاد میرود
 (امیر خسرو)

د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو په ټولگیو کې مې د نوشاد یا
 نوباد کلیمه نه ده په سترگو سوې.

نوبت:

ابتکار، ابداع، ډیر نوی کار کول.
 نوبت نوی، د بڼې مانا لرونکی او خوږ نرینه نوم دی.

نوبستگر:

هغه شوک چې تل د نوبت او ابتکار څښتن وي، مبتکر، هغه
 شوک چې بېخي نوو او گټورو کارو ته یې پام وي.
 نوبستگر مناسب او نوی تخلص دی.

نوميالی:

مشهور، نامتو، نامور، نوم لاری، د لوړ نامه خاوند.
 نوميالی د هیواد په ټولو سیمو کې یو دود نوم دی.
 ارواښاد استاد محمدانور نوميالی د افغانستان یو منلی نوښتگر
 څېړونکی، پوه او شاعر دی. انور نوميالی د کندهارو، په ډنمارک کې
 وفات او د کندهار د شاهپرو په هدیره کې ښخ دی.

نوید:

زېری، خوشخبري، ښک او ښه خبر، د یار او آشنا پیغام.
 نوید په ټول هیواد کې دود سوی او منلی نرینه نوم دی.

نوین:

تازه، نوی، نوی رسېدلی.
 نوین تر اوسه تخلص و، خونوین بېخي نوی او خوږ نرینه نوم دی.

نهاد:

بنیاد، بنسټ، تاداب، بېخ، اصل، ریښه.
 نهاد نوی، ښکلی، لنډ او خوږ نرینه نوم او تخلص دی.

نهال:

نیالگی، تازه بوټی، ځوانه او بېخي وړو کې ونه. نهال و آباد، خوښ
 او شتمن ته هم وايي.
 نهال نوی، تازه، ادبي او ښکلی نرینه نوم دی.

نیازمن:

محتاج، ار، خوار. د نیاز مند پښتو سوي بڼه ده.
نیازمن د ځینو ذوقونو لپاره مناسب تخلص دی.

نیلاب:

نیلاب یانې نیل یا نیلی، د نیلو اوبه او د کابل په شمال کې د یوه سیند نوم دی. نیلاب له نیل سره تړاو لري او ډېر ښه نرنیه تخلص او ښځینه نوم دی.

نیلوفر:

هغه گل دی، چې پر شاوخوا شیانو راتاوېږي، شنه او آبي گلان لري. نیلوفر رواج ښځینه نوم دی.

نیما:

نیما میاشت، ښکلی او لنډ نوم دي.
نیما هغه وتلی اېرانی شاعر دی چې د بې قافیې شعر خاص ډول او وزن یې را ایستلی دی. د شعر دغه وزن نیمایي وزن بولي.
نیما په زړه پوري ښځینه نوم دی.

و

وارسته:

آزاده، له (بند) څخه خلاصه سوې، مجازاً وارسته يانې هغه څوک چې ټولې دنيايي اړيکي يې پرې ايښي او د مال و نعمت سره هيڅ مينه نه لري. وارسته ښکلی پارسي ښځينه نوم او نرينه تخلص دی.

واژه:

ويي، لغت، اصطلاح او کليمه.

واژه پېر ښکلی، نوی، لنډ او د ښې مانا لرونکی ښځينه نوم دی.

واک:

قوت، قدرت، اختيار، زور، توان، اختيار.

واک پېر ښکلی، نوی، لنډ نرينه نوم دی.

انعاک واک د افغانستان وتلی سياسي، څېړونکی او ټولنيز شخصيت دی. ده په ۸۰ کلونو کې د (واک فونډېشن) د څېړنيز سازمان بنسټ کېښود. نوموړي اوس د ناروي په هيواد کې اوسي.

واکدار:

پاچا، پاچا، واک لرونکی، واکمن، د حکومت او دولتي اختيار خښتن. واکدار ښکلی نرينه تخلص او نوم دی.

واکمن:

باچا، واک لرونکي، واکدار د دولت او سرکاري ادارې رئیس.
واکمن په را وروسته وختونو کي ډېر رواج سوی نرینه نوم دی.

واله:

زاري، ټينگار. په عربي ژبه کي و عاشق او شيدا ته وايي.
واله ډېر بڼکلی نرینه نوم دی. عبدالحق واله د افغانستان مشهور
رسنوال، شاعر او د (کاروان) نومي اخبار مسؤل مدير و.
واله ډېر بڼکلی نرینه نوم او تخلص دی.

واوره:

برف، کنگل سوي اوبه، يخ.
که شوک وغواړي، چي پر خپلي ډېري نازولي او بڼکلي لور
داسي نوم کښېږدي چي هم بڼکلی او هم ډېر نوی او لنډ وي. (واوره)
بېخي بڼايسته او نوی بڼخینه نوم دی.

وتلی:

مشهور، پېژندل سوی، نامتو.
وتلی بېخي نوی او بڼکلی نرینه او تخلص دی.

وجدان:

پت، ضمير، شرف، د انسان دنني حواس، د سليم عقل د پيدا
کولو لپاره قلبي قوت. وجدان هغه ملکه ده چي د انسان سره د ښو او
بدو کارونو په توپير کي مرسته کوي.

وجدان ډېر نوی او بنایسته نرینه نوم او تخلص دی.

ودان:

آباد، جوړ سوی، دوران ضد، کرل سوی.
 ودان ډېر ډېر بنکلی او نوی نرینه نوم دی.
 فقیر محمد ودان یو سیاسي شخصیت او لیکوال دي. چي
 "دشنه های سرخ" کتاب یې شهرت لري. دی په ننگرهار کي
 زېږېدلی او په جرمني کي اوسېږي.

وران:

برباد، خراب، ویجاړ، ړنگ، خراب سوی، وراني کوونکی، خراب
 تراب، ړنگ بنگ.
 دغه کلیمه چي په بنکاره نا سمي ماناوي لري او د آباد او ودان
 ضد دي خو د پښتنو په ټولنيز او دوديز ژوند کي سرچپه تعبیر ترې
 اخیستل کیږي. وران او ورانه ډېر بنکلي نرینه او ښځینه نومونه دي.

ورانه:

د وران ښځینه بڼه ده.
 ورانه ډېر نوی او بنکلی ښځینه نوم دی.
 پښتانه وايي: "ډېره ورانه یې"، یعنی ډېره گرانه او نازینه یې.

وربل-اوربل:

د (پېغلي) نجلۍ پر تندي څوړند وړپښتان دي چي پېکی یا
 پولکی هم ورته وايي.

وربل بنکلی بنځینه نوم دی.

څرنګه چې اوربل یو عسکری اصطلاح هم ده نو دلته د وربل په بڼه یی لیکل غوره ګڼل کېږی.

توري دي زلفي توري دي وربل دی

مخ مي دي وليد لکه د گل دی

(خوشحال خټک)

وری - وری:

د مېړي بچي، د لمریز کال لومړی میاشت، وړوکی، شیدې رودونکی پسه.

وری نوی او بنکلی نوم دی. وری یې بنځینه بڼه ده. دغه نوم په جرمني کې د یوې بنکلي، پتمني مېرمني نوم و. وایي پلار یې د پښتو نومونو په ایښودلو کې ډېر نوښت او زړه وړتیا لري. د وری د نورو خویندو نومونه (ستوری) او (مدنی) دي.

ورېښمین - ورېښمین:

د ورېښم له کلیمې څخه دی. ورېښم یو ډول قیمتي، پاسته او نازک تارونه دي چې د خاصو چینجیو څخه په لاس راځي، سپین رنګ لري او ډېر بنکلي وي. هغه ټوکر یا کالي چې له دغو تارونو څخه جوړېږي ورېښمین بلل کېږي.

ورېښمین له پخوا څخه په ډېرو سیمو په تېره بیا په کندهار اوشاوخوا ولایتونو کې رواج نوم و. ورېښمین ډېر بنکلی نرینه او ورېښمین خور او ښایسته بنځینه نوم دی.

ورانگه:

پلوشه، د لمر شغله، د لمر وړانگه، روښنایي، ځلېدل، نور، تجلی.
 وړانگه لکه پلوشه رواج، لنډ او خوږ بنځینه نوم دی.

سړه د ژمي شپه ده
 زه ستاد یادونو سره
 لکه ماشوم په وړانگو لوبې کوم
 ستاد تصویر مخي ته ودرېږم
 او دا یوه لحظه دي خپله کړمه
 (جهاني)

وزر:

بال، پر، بازو.
 د مرغه هغه لاسونه چي په الوزي. په پښتنو کي وزر زیاتره
 ترکیبی نوم وي مثلاً خان وزر، او گل وزر. خو وزر په یوازې توگه هم
 ښکلی نرینه نوم دی.

وزیر:

وزیر د پښتنو یو ستر ټبر دی، چي د خیبر پښتونخوا په
 وزیرستان کي اوسېږي. د دغه قوم هر غړی وزیر بلل کېږي، ځیني
 یې وزیر او وزیري تخلص کوي.

وږمه:

نرمه هوا، نری باد، نښه.
 وږمه په را وروسته څو لسيزو کي په ټول هیواد کي پراخ دود
 سوی خو ډېر ښکلی لنډ او خوږ بنځینه نوم دی.

وږمکۍ :

سپوږمۍ، مياشت، د آسمان ناوې، د آسمان پيغله.
 اوږمکۍ يا اوږمکۍ ډېر ښه او نوی ښځينه نوم دی.
 ورته گوره زما يار څه ننداره دی
 لکه وږمکۍ په ستورو کي ښکاره دی
 (پښتويت)

وسپنيز :

وسپنه و اهن ته وايي او هغه معدني فلز دی چي وسپنيز شيان
 ځني جوړېږي. وسپنيز يعني (آهني) د کلک او پولادي مانا لري.
 مبارز سياس شخصيتونه کله کله دغه ډول تخلصونه خوښوي. د
 شوروي د پخواني ديکتاتور مشر ستالين نوم هم د (وسپنيز) مانا لري.

وطن :

د زېږېدو ځای، هيواد، ميهن، خاوره، مملکت.
 وطن ډېر ښکلۍ، خوږ او د ښې مانا لرونکی نرينه نوم دي. هېواد
 او وطن يوه مانا لري.

وفا :

پت پالنه، د يارانې او دوستۍ د وعدې پوره کول، ملگرتيا، د
 وعدې سر ته رسولنه (د جفا ضد).
 وفا ډېر ښکلۍ او نوی نرينه نوم دی. گل رحمان وفا يو مبارز
 شخصيت دی چي په ننگرهار کي زېږېدلی او اوس په لندن کي
 اوسېږي.

وفادار:

پر وعدهاو پښتو ټينگ، پروالرونکی، آشنا، د بې وفا ضد.
هغه شوک چي ژبه او وپښتو نه ماتوي.

پاچاگل وفادار د افغانستان يو ستر انقلابي او سياسي شخصيت دی. نوموړي په خټه څدران، په پکتيا کي زېږېدلی، اوس د جرمني په فرانکفورت کي اوسېږي او د پخواني واکمن محمداود د ډېرو نژدې ملگرو څخه و.

ولس:

ولس، خلک، ملت، قام، کام، د يوې سيمي اوسېدونکي.
ولس يا اولس ډېر نوی او ښکلی نرينه نوم دی. دغه نوم په پکتيا کي ډير دود دی.

ولسي:

ولسي، خلقي، د ولس، هغه څه چي په ولس يا خلکو پوري تړاو لري. ولسي ډېر ښکلی نوم او تخلص دی.
ارواښاد عبدالاحد ولسي د کندهار له وتلو مبارزينو څخه و.

ولکه:

اولکه، محکه، خاوره، وطن، د زېږېدو ټاټوبی، حاکميت.
ولکه نوی، ښکلی ښځينه نوم دی.

ولوله:

جوش، جذبه، احساسات، مستي.
ولوله ډېر نوی، ډېر خوږ او د ښې مانا لرونکی ښځينه نوم دی.

وياند:

نطاق، ويونکی، گوینده.

وياند ډېر ډېر نوی، بنکلی او خوږ نرينه نوم دي.

ارواښاد عبدالغفور وياند د راډيو افغانستان نطاق او د هېواد د

پوهني خدمتگار و.

ويار:

فخر، نازېدل، شوکت، سرلوړي، افتخار.

ويار نوی نوم دی. ويار د تخلص په توگه د پخوا څخه رواج و او

اوس هم ډېر بنکلی تخلص دی.

زاهدان که گوره ويار کا پخپل زهد

د عاشقو وظيفه ده د صنم نام

(علي خان)

ويدا:

د پخوانو هندي آريايانو له څلور گونو کتابو څخه هر يو ويدا

نومېږي. ځيني خلک ويدا ورک، ناپيدا او سرگردان ته هم وايي. ويدا

ډېر بنکلی، نوی او خوږ بنځينه نوم دی.

ويران:

خراب، برباد، ويجاړ، ړنگ، خراب سوی، خراب تراب، ړنگ

بنگ.

ويران ډېر ښه تخلص دی.

ارواښاد محمديوسف ويران د کندهار يو خوږ ژبی او نازکخيهاله

شاعر او ټولنيز شخصيت و.

ویس:

ویس عربي ريښه لري، يعني فقير، ملنگ، غريب. همداسي ویس د هيلي، امید او آرزو مانا هم لري. دغه کلیمه په آرياني ژبو کي تر عربي هم اوږده مخينه لري چي مانا يي کورنۍ او کهول ده. اوس ميرويس قومي مشر ته وايي.

د پاړسي ژبي په فولکلوريک ادب کي (ویس او رامین) دوه مینان دي. د دغو دوو خیالي مینانو کیسه په ډېرو پخوانیو کتابونو کي راوړل سوې ده.

ویس لکه (ميرويس) په ټول هیواد کي دود سوي نرينه نوم دی.

ویسا:

ډاډ، وړ، ډاډگیرنه، اطمینان، باوري، ډاډمن.

ویسا د ډېر ښکلي او نوی نوم په توگه ډېره ښه مانا لري.

ارواښاد عبدالصمد ویسا د کندهار د وینبو زلمیانو د نهضت غړی، رسنوال، سیاسي او ټولنیز شخصیت و. د ده ټوکو هم ډېر مینان لرل. زامن يې زلمی ویسا په مسکو کي او توریالی ویسا په کاناډا کي اوسېږي. توریالی ویسا اوس د کندهار والي دی.

ویښ:

بیدار، د بیده ضد، فعال، تکړه، چالاکه، باخبره، آگاه، پوه، هوښیار، پام لرونکی.

په افغانستان کي معمولاً هغو ځوانانو ته چي د خلکو غم ورسره وي او څه ناڅه په سیاست گوتي وهي وینښ زلمیان وايي. وینښ زلمیان په ۵۰-۴۰ لسیزو کي د یوه سیاسي او ټولنیز غورځنگ نوم و. وینښ ښه نرينه تخلص او نوم دی.

هاند:

وس، کوبنبن، زیار، هڅه، جد و جهد، همت کول او هلي ځلي، هاند درک ته هم وایي (د آند سره چي د فکر، گومان او قیاس مانا لري گډ نه سي). هاند ډېر ښکلی او نوی نرینه نوم او تخلص دی.

هجران:

پلټون، فراق، هجران، ليري والی، بېلوالی، گوبښتوب. هجران نوی نوم او مناسب نرینه تخلص دی.

هڅه:

تلابښ، لټون، کوبنبن، تلوسه، آرزو، هاند. هڅه بېخي ډېر نوی، لنډ او ښکلی ښځينه نوم دی.

هدف:

مقصد، مطلب، مدعا، غوښتنه، غرض، مخه، نښه، نخښه، نښانه. هدف ښکلی او نوی نارینه نوم او تخلص دی. عزیزالله هدف د تیاتر او سپنما، راډیو او تلویزیون وتلی

لوبغاړی دی چي اوس په امریکا کي اوسېږي.

هدیه:

سوغات، بخشش، ډالی، نذرانه، بیه.
هدیه نوی او بنکلی بنځینه نوم دی.

هژیر:

زیرک، هونبیار، بڼه.
هژیر ډېر غوره او د بڼې مانا لرونکی نرینه نوم او تخلص دی.

هستي:

وجود، موجودیت، پیسې، دارایی. ضد یې نېستي ده چي د
نابودی او بې وزلی مانا لري.
هستي ډېر بنکلی او نوی بنځینه او نرینه تخلص دی.

هسکه:

لوړه، اوچته، جگه.
هسکه نوی، خوږ او ډېر بنکلی پښتو بنځینه نوم دي.

هلال:

د لومړی شپې څخه تر دریمي شپې پوري د سپوږمۍ حالت،
نوې میاشت.
قطب الدین هلال د اسلامي گوند یو چارواکی دی.
هلال ډېر بڼه او نوی نرینه نوم او تخلص دی.

همايون:

همايون يعني لوږ، مبارک او پاک،. ښځينه ښه يې هما ده.
همايون رواج نرينه نوم او تخلص دی.

هما:

مبارک، پاک او لوږ ته وايي.
هما يا عنقا يو خيالي مرغه دی. پخوانيو خلکو عقیده لرله که
چيري د هما سایه پر چا ولوېږي نېک بخته او بډای کېږي. هغه د
"نېکمرغۍ مرغه" هم بولي.
هما ښکلی ښځينه او په ټول هيواد کي رواج نوم دی.
هما د پښتو ژبي ډېره خوږه لوبغاړې او سندرغاړې ده. د دې اصلي
نوم رابعه احمدي دی، د ادبياتو او ژورناليزم فاکولته يې ويلې ده، له آره
دلغمان ده او اوس د پاکستان د کويټي په ښار کي اوسېږي.

همت:

غيرت، مېړانه، بهادري، اراده، زړه وړتيا.
همت ښکلی او نوی نرينه نوم او تخلص دی.

همتا:

ساری، جوړه، مثال، مانند، سیال، په څېر.
همتا لکه هما ښکلی او نوی ښځينه نوم دی.

همزولی:

هم مهالی، هم عمری، د يوه عمر، د برابر عمر. همزولی د پښتو د
نازکخيال شاعر رحيم داد شينواري تخلص دی. دی په شينواريو کي

زېږېدلی او په کابل کې اوسېږي.
همزولی سم او په زړه پوري نرینه تخلص دی.

همکار:

د شعبي يا کار ملگری، مرستندوی، معاون، سعيه، تلابن
کوونکی، مرسته کوونکی، ملاتړ کوونکی، مددگار.
همکار هم ښکلی نرینه نوم او هم مناسب او وړ تخلص دی.

همنوا:

هم آوازی، همبرغی، په غم کې شریک.
همنوا ښکلی پارسي نوم او ډېر په زړه پوري تخلص دی.

همپشه:

تل، ابدي، مدام، دايمي، بادوامه، پایدار، تل ژوندی.
همپشه ډېر ښکلی او نازولی نرینه نوم دی، پښتانه هغه همپشه
گل بولي.

کښوده باد به رحمت همیشه این درگاه

هنر:

فن، کمال، جوهر، زده کړه، مهارت، کسب، پېشه، تخنیک.
هنر تر اوسه د تخلص په توگه ایښودل سوی دی. خو هنر ډېر او
ډېر ښایسته نرینه نوم دی. هنر غیرت د افغانستان سیاستوال، شاعر
او مبارز شخصیت دی. اصلي ټاټوبی یې د ننگرهار د شینوارو ولسوالي
ده او په ناروې کې اوسېږي.

هنگامه:

شور، غوغا، فتنه، راپاڅېدنه، گڼه گڼه.
 هنگامه د افغانستان د راډيو تلوېزيون بڼکلي او خوږ آوازې
 سندرغاړې ده. اصلي نوم يې (زهره) دی، لومړنی هنري نوم يې
 (نوښين) او وروستی هنري نوم يې (هنگامه) دی. دمخه په المان کې
 اوسېدله او اوس د کاناډا په ټورنټو کې اوسېږي.
 مېړه يې ويس نومېږي چې کمپوز جوړونکی دی.
 هنگامه ډېر بڼکلی بڼځينه نوم او تخلص دی.

هوټک:

د پښتنو يو ډېر لوی ټبر دي چې اصلي ټاټوبی يې د زابل ولايت او
 د هغه شاوخوا ده. ستر قايد ميرويس نيکه په خټه هوټک و. هوټک د
 دغه ټبر د هر غړي لپاره مناسب تخلص دی.
 معصوم هوټک د هيواد څېړونکی، ژبپوه او ليکوال دی. آرنی
 ټاټوبی يې کندهار او اوس د کاناډا د ټورنټو په ښار کې اوسېږي.

هورا:

لمر، ستوری او طالع.
 هورا ډېر ډېر بڼکلی بڼځينه نوم دی.

هوس:

ارمان، هيله، لېوالتيا، خوشحالي، تمنا، خواهش.
 هوس ډېر ډېر مناسب او ښايسته نرينه نوم دی.

هوسا:

آرام، آسوده، بې تکلیفه، اوسا، بېغمه، مطمین، ډاډه.
هوسا بڼکلی، نوی، لنډ نوم او خوږ نرینه تخلص دی.

هوسی:

د وري په اندازه یو ځنگلي حیوان دی چې سوربخن ژړ رنگ.
بڼکلی او مهربانه د ډاره څخه ډکې سترگې لري. په ناز او کرشمه تگ
کوي او تېزه منډه اخلي. بچي ته یې غزال یا کبلی وايي. شاعران د
خپلو مینانو سترگې او تگ د هوسی سره پرتله کوي.
هوسی د پخوا څخه په ټول هیواد کې دود بڼځینه نوم دی.

هوشنگ:

هوشنگ د عقل، فکر، پوهي او هوبڼ مانا لري. د شاهنامې د
نکلونو له مخې هغه د سیامک زوی دی. وایي د ده په وخت کې لومړی
ځل و سپنه ویلي سوه، زراعتي آلات جوړ او تعمیرونه آباد سول.

هوډ:

قصد، عزم، تکل، پر خپله خبره کلکه درېدنه.
هوډ ډېر لنډ، بڼکلی، نوی نوم او تخلص دی.
مگر ستا څخه سامان د سلطنت دی
چې په هوډ مي سپینه خوله غواړې خټکه
(خوشحال خټک)

هوبڼیار:

عالم، تجربه لرونکي او پوه ته وایي.

هوبنيار بنکلی او مناسب نرينه نوم دی.

هېلمند:

د افغانستان په جنوب لوېديځ کي يو ولايت دی. هېلمند د هغه سيند نوم هم دی چي په هزاره جات کي د بابا له غره څخه رازېږېدلی او بيا له هېلمند، نيمروز او زرنج (د ښار) څخه تېرېږي او اېران ته ننوزي. وروسته د سياه کوه تر څنگ بيرته لاره کېږي او افغانستان ته راننوزي او د گودزري په جهيل کي تويېږي. هېلمند ډېر رواج نرينه نوم او ډېر په زړه پوري تخلص دي. ځيني ځلميان هېلمندی تخلص کوي.

هيله:

اميد، آرزو، تلوسه، ارمان.

هيله ډېر ډېر نوی لنډ او بنکلی ښځينه نوم دی.

هيله من:

هغه څوک چي هيله لري، څوک چي ډېري ښې آرزوگانې لري.

هيله مند بنکلی نرينه نوم او تخلص دی.

هېواد:

وطن، مملکت.

هېواد د افغانستان يوه ډېره پخوانی ورځپاڼه ده، چي په کابل

کي په پښتو خپرېږي.

هيواد ډېر بنکلی نوم او تخلص دی چي پراخ رواج لري.

ي

ياد:

د حافظې، خاطرې او ذهن مانا لري.
ياد بنکلی نرينه تخلص او نوم دی.

يارانه:

ملگري، آشنایي، انډيوالي، دوستي او پېژندگلوي.
يارانه نوی او بنکلی بنځينه نوم دی.

ياسمن/ياسمين:

يو بنکلی گل دی چي ښه بوی او گلونه يې سپين، ژر او شنه
رتگونه لري. سپين رنگه گل ته يې (چمبېلی) هم وايي.
ياسمن د پخوا څخه رواج نوم دی. ياسمن د امير حبيب الله خان
د يوې نورستاني مېرمنې نوم و. حافظ وايي:
حافظ مه نشين بی می و معشوق زماني
کایام گل و ياسمن و عيد صيام است
ياسمن او ياسمين يوه مانا لري خو ياسمين تر ياسمن ډېر دود
دی. دواړه خواړه بنځنه نومونه دي.

ياقوت:

يو ڊول گرانبيه ڊبره ده چي په سور، ژر، شين، زرغون او سپين رنگونو پيدا کېږي. سور رنگ يې ډېر ښکلی او زياته بيه لري. ډېر ښه يې د انارو د رنگ غوندي وي. ياقوت ښکلی نرينه نوم دی. (د يعقوب خڅه توپير لري).

شمس الدين کاکړ د ياقوت کليمه داسي ښکلي کړې ده چي په لږ توپير يې وړاندي کوم:

چي قيمت مي کړل ياقوت د سرو لبانو
دې په خوله راسره جنگ کړزرگري
ماوې: دُر دا ستاد غاښو به په شو وي؟
دې وې: نه کړم زه سودا له کندهاري
ماوې: خه گناه ده کړې کندهاريانو
دې وې: کاندې شوخ کاته لکه زمري

يغما:

چپاول، تالا کول، لوټول، چورول، يرغل، ايلغاک، تلغاک، تاراک. د دغو ټولو منفي معناوو سره سره يغما ښکلی کليمه ده او داسي مفهوم لري چي گواکي ښکلی په خپله ښکلا سره د مينو زړونه او عقلونه تالا کوي. يغما نارينه تخلص او ښکلی ښځينه نوم دی.

يما:

د آريانا د زمانې يو وتلی پاچا و، چي په پارسي ژبه کي جمشيد ورته وايي. ده په لرغوني بلخ کي پاچهي کوله او د نورو مېله يې دود کړې ده. يما ډېر خوږ او په زړه پوری نرينه نوم دی.

یوازي:

تنا، تنها، یوازي، گوبني، خائنه.
یوازي په ټاکلو شرایطو کي مناسب تخلص دی.

یورش:

برید، حمله، یرغل، هجوم، تعرض، چپاو، غورځنگ.
یورش د یوه مبارز او انقلابي سړي لپاره مناسب تخلص دی.
دغه له آره یو تور کي لغت دی.
سرور یورش د افغانستان یو سیاسي مبارز شخصیت دی.
نوموړي د میدان په ولایت کي زېږېدلی او په امریکا کي ژوند کوي.

یون:

خوځېدنه، بنورېدنه، د سکون ضد.
محمد اسماعیل یون د پښتو ژبي انقلابي شاعر، سیاستوال،
لیکوال او ژباړونکی دی. یون تل د افغانستان پښتني زلمیانو ته ډېر
گران شخصیت دی. نوموړی په لغمان کي زېږېدلی او په کابل کي
اوسېږي. یون ښکلی، لنډ او خوږ نرینه نوم او تخلص دی.

یگانه:

یوازي، تنها، بې مثاله.
حیدر یگانه د پاړسي ژبي نازکخیاله شاعر دی. نوموړي د غور
په ولایت کي زېږېدلی او په بلغاریا کي ژوند کوي.
یگانه ډېر ښکلی پاړسي نرینه نوم او پښتو انډول يي یوازي دی.

د راتلونکي امیدواری لپاره:

د خپلي خوښي نومونه په لاندي جدول کي یادانست کړئ

معنی	نوم

دا کتاب په هیواد او دباندي کي پر لاندي پتو تر لاسه کولای سئ!

کندهار:

روهیال نشراتي مؤسسه

منیر مارکېټ، ارگ بازار – کندهار

تلیفون: ۰۷۰۰۳۲۶۰۱۱

کابل:

علامه حبیبی کتاب فروشی

پکتیا مارکېټ، صدارت څلور لاري – کابل

تلیفون: ۰۷۰۰۲۸۹۵۷۷

کوئټه:

صحاف کتاب پلورنځی

کاسي روډ – کوئټه

تلیفون: ۰۰۹۲۸۱۲۶۶۴۲۳۶

In London, UK

Mr. Abas

Tell: 0044 (0)2089038939

afmarkoffice@aol.com

In Sweden:

Mr. H. Ghamkhor,

Ghamkhor@hotmail.com

Tell: 0046 (0)760826087

In Denmark:

Mr. Z. Mohaqiq

Tell: 004527399935

In all other European countries including USA & Canada

Mr. F. Nazari

fedajan@hotmail.co.uk

Tel: 0044 (0)7886098162

2000 New Afghan Names & Surnames
(for Babies and the Youth)

Beautiful Names & Literary Surnames

(Research & Advises)
Pashto Addition

By
F. Nazari

فدانظري:

- په ۱۹۴۹ع د کندهار د برو دروازي د لودينانو په کوڅه کي زېږېدلی دی.
- بنسټيزي زده کړي يې لومړی د کندهار په محلي مسجدونو او بيا د دغه ښار له ډېرو وتلو مولويانو او مفسرينو څخه ترلاسه کړي دي.
- په ۱۹۶۷ کي يې و سياست ته مخه سوه او په دې وخت کي د خپل وخت کندهاري ملگرو ترمنځ خورا خوار يکښ ځلمی و.
- پرېښتو او پارسي برسېره يې عربي، انگليسي او روسي ژبي هم زده دي.
- د پښتو او پارسي ژبو د شعراو ادب مينه وال دی او کله ناکله شعر ليکي.
- چاپ سوي کتابونه يې:
- (Political & Social Dictionary of Afghanistan) چي په ۱۹۹۷ع کال په لندن کي خپور سوی او د پښتو او پارسي نومونو دغه لارښود دی.
- په لندن کي ژوند کوي، پر ليکه آريانا دايرة المعارف (Afghannica.com) مشردی.

Download from: aghalibrary

Published by:
Rohyal Publishing Institution
Kandahar - Afghanistan